

**YEDİNCİ
BEŞ YILLIK
KALKINMA PLANI
(1996-2000)**

**1996 YILI
PROGRAMI**

15 Ekim 1995 Gün ve 22434 Sayılı Resmi Gazete'de Yayınlanan
14 Ekim 1995 Gün ve 95/7376 Sayılı "1996 Yılı Programının
Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair" Bakanlar
Kurulu Kararı Eki Olan "1996 Yıllı Programı 2 Haziran 1996 Gün ve
22654 Sayılı Mükerrer Resmi Gazete'de Yayınlanmıştır.

Bu Çalışma Devlet Planlama Teşkilatının görüşlerini yansıtmaz. Sorumluluğu yazarına aittir. Yayın ve referans olarak kullanılması Devlet Planlama Teşkilatının iznini gerektirmez; İnternet adresi belirtilerek yayın ve referans olarak kullanılabilir. Bu e-kitap, <http://ekutup.dpt.gov.tr/> adresindedir.

Bu yayın 750 adet basılmıştır. Elektronik olarak, 1 adet pdf dosyası üretilmiştir.

İÇİNDEKİLER

1996 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ, 1997 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ	1
1. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ	1
A. EKONOMİK GELİŞMELER	1
B. SOSYAL GELİŞMELER	6
2. 1997 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ	7
A. TEMEL AMAÇLAR	7
B. MAKROEKONOMİK HEDEFLER	9
II. DÜNYADA EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER	13
1. EKONOMİK GELİŞMELER	13
A. DÜNYA EKONOMİSİNDE GELİŞMELER	13
B. AVRUPA BİRLİĞİ EKONOMİLERİNDE GELİŞMELER	15
2. SOSYAL GELİŞMELER	18

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ	20
I. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ	20
1. EĞİTİM REFORMU	20
a) Mevcut Durum	20
b) Amaçlar	22
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	24
2. NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI	25
a) Mevcut Durum	25
b) Amaçlar	28
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	28
3. SAĞLIK REFORMU	30
a) Mevcut Durum	30
b) Amaçlar	32
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	32
4. İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ..	33
a) Mevcut Durum	33
b) Amaçlar	37
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	38
II. TARIM, SANAYİLEŞME VE DÜNYA İLE BÜTÜNLEŞME	39
5. TARIMSAL POLİTİKALAR İLE İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	39
a) Mevcut Durum	39
b) Amaçlar	42
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	43
6. SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI	44
A. MADENCİLİK	44
a) Mevcut Durum.....	44
b) Amaçlar	45
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	46

B. İMALAT SANAYİİ.....	46
a) Mevcut Durum	46
b) Amaçlar	49
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	50
7. BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ	51
a) Mevcut Durum	51
b) Amaçlar	52
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	52
8. DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM) PROJESİ	53
A. AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER	53
a) Mevcut Durum	53
b) Amaçlar	56
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	58
B. TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE İLİŞKİLER	59
a) Mevcut Durum	59
b) Amaçlar	61
C. TÜRKİYE-İSLAM ÜLKELERİ İLİŞKİLERİ	61
a) Mevcut Durum	61
b) Amaçlar	62
D. EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (EKİT-ECO)	62
a) Mevcut Durum	62
b) Amaçlar	62
E. KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ (KEİ)	62
a) Mevcut Durum	62
b) Amaçlar	63
F. VERİLEN DIŞ YARDIMLAR	63
a) Mevcut Durum	63
b) Amaçlar	63
9. DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ	63
A. REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI	63
a) Mevcut Durum	63
b) Amaçlar	64
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	64

B. FİKRİ VE SINAİ HAKLAR	64
a) Mevcut Durum	64
b) Amaçlar	66
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	66
C. TÜKETİCİNİN KORUNMASI	67
a) Mevcut Durum	67
b) Amaçlar	67
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	68
D. BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA	68
a) Mevcut Durum	68
b) Amaçlar	69
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	69
10. FİNANS REFORMU, MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI	69
a) Mevcut Durum	69
b) Amaçlar	71
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	71
III. EKONOMİDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASINA YÖNELİK YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ	72
11. VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER	72
a) Mevcut Durum	72
b) Amaçlar	73
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	73
12. SOSYAL GÜVENLİK REFORMU	74
a) Mevcut Durum	74
b) Amaçlar	76
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	76
13. KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI	77
A. GENEL	77
a) Mevcut Durum	77
b) Amaçlar	78
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	78

B. ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ	79
a) Mevcut Durum	79
b) Amaçlar	79
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	80
14. MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU	81
a) Mevcut Durum	81
b) Amaçlar	83
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	83
15. ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	84
A. GENEL	84
a) Mevcut Durum	84
b) Amaçlar	84
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	84
B. ENERJİ	85
a) Mevcut Durum	85
b) Amaçlar	86
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	90
C. ULAŞTIRMA	90
a) Mevcut Durum	90
b) Amaçlar	93
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	94
D. HABERLEŞME	97
a) Mevcut Durum	97
b) Amaçlar	98
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	98
E. KENTSEL ALTYAPI	99
a) Mevcut Durum	99
b) Amaçlar	100
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	100
F. KIRSAL ALTYAPI	100
a) Mevcut Durum	100
b) Amaçlar	101
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	101

G.TURİZM	102
a) Mevcut Durum	102
b) Amaçlar	103
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	104
16. ÖZELLEŞTİRME	104
a) Mevcut Durum	104
b) Amaçlar	106
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	106
17. DEVLET İŞLETMECİLİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	106
a) Mevcut Durum	106
b) Amaçlar	106
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	106
IV. BÖLGESEL DENGELERİN SAĞLANMASI	108
18. BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA	108
a) Mevcut Durum	108
b) Amaçlar	110
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	113
19. METROPOLLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER	114
a) Mevcut Durum	114
b) Amaçlar	115
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	116
V. ÇEVRENİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ	117
20. ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER	117
a) Mevcut Durum	117
b) Amaçlar	117
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. MAKROEKONOMİK GELİŞMELER VE PROJEKSİYONLAR	119
1. GSMH BÜYÜMESİ VE ÜRETİM	119
2. EKONOMİNİN GENEL DENGESİ	121
3. SERMAYE BİRİKİMİ	125
A. SERMAYE BİRİKİMİNİN KAYNAKLARI	125
B. YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI	125
C. KAMU YATIRIMLARI UYGULAMASI	130
D. TEŞVİK UYGULAMALARI	132
a) Yatırım Teşvikleri	132
b) Döviz Kazandırıcı Faaliyetlerin Teşviki	133
4. ÖDEMELER DENGESİ	134
A. DIŞ TİCARET DENGESİ	135
a) İthalattaki Gelişmeler	135
b) İhracattaki Gelişmeler	138
B. GÖRÜNMEYEN İŞLEMLER	139
C. SERMAYE HAREKETLERİ	143
D. YABANCI SERMAYE	143
E. SERBEST BÖLGELER	146
5. KAMU FİNANSMAN DENGESİ	146
A. KAMU GELİRLERİ	146
B. KAMU HARCAMALARI	146
a) Yatırım Harcamaları	148
b) Tüketim Harcamaları	148
C. KAMU KESİMİ BORÇLANMA GEREĞİ	148
D. KONSOLİDE BÜTÇE	153
E. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ	158
F. SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARI	166
G. FONLAR	168
H. MAHALLİ İDARELER	169

6. MALİ PİYASALARDA GELİŞMELER	171
7. FİYATLAR VE TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI	180
A. FİYATLAR	180
B. TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI	183
II. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR VE TEDBİRLER	187
EK. HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER	191

TABLolar

TABLO: I.1- Temel Ekonomik Büyüklükler	11
TABLO: I.2- Dünya Ekonomisinde Temel Göstergeler	14
TABLO: I.3- Bazı Avrupa Birliği Ülkelerine İlişkin Temel Ekonomik Göstergeler	17
TABLO: II.1- Eğitim Kademelerinde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları	22
TABLO: II.2- Demografik Göstergelerdeki Gelişmeler	27
TABLO: II.3- Kuruluşlara Göre Hastane ve Yatak Sayıları	31
TABLO: II.4- Sağlık Personelinin Sayısal Gelişimi	32
TABLO: II.5- Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler	34
TABLO: II.6- Kentsel İşgücü Piyasasında Gelişmeler	34
TABLO: II.7- Kayıtlı İşgücünde İşten Çıkarmalar	34
TABLO: II.8- Reel Ücret Endeksleri	36
TABLO: II.9- Türkiye-AT Dış Ticareti	57
TABLO: II.10- Türkiye-EFTA Dış Ticareti	57
TABLO: II.11- Türkiye'de Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri Öğrencileri	60
TABLO: II.12- Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus.....	75
TABLO: II.13- Reel Emekli Aylıkları Endeksi	76
TABLO: II.14- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Mahalli İdarelere Ayrılan Paylar	82
TABLO: II.15- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Büyükşehir Belediyelerine ve Diğer Belediyelere Dağıtılan Paylar	83
TABLO: II.16- Enerji Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler.....	87
TABLO: II.17- Yakıt Cinslerine Göre Kurulu güç, Üretim Kapasitesi ve Kapasite Kullanımı	88
TABLO: II.18- Elektrik Enerjisi Üretiminde Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı	88
TABLO: II.19- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı	89
TABLO: II.20- Ulaştırma Sektörü Yolcu Taşımalarında Gelişmeler	95
TABLO: II.21- Ulaştırma Sektörü Yük Taşımalarında Gelişmeler	96
TABLO: II.22- Haberleşme Hizmet Kapasitelerindeki Gelişmeler	99
TABLO: II.23- Toprak ve Su Kaynakları Faaliyetlerinde Gelişmeler	101
TABLO: II.24- Turizm Sektöründeki Gelişmeler	104

TABLO: III.1- Katma Değer Artış Hızları	119
TABLO: III.2 Fert Başına GSMH	120
TABLO: III.3- Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları	121
TABLO: III.4- Ekonominin Genel Dengesi (Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)	122
TABLO: III.5- Ekonominin Genel Dengesi (1994 Fiyatlarıyla, Milyar TL)	123
TABLO: III.6- Kaynaklar-Harcamalar Dengesi	124
TABLO: III.7- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları(1994)	126
TABLO: III.8- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları(1995)	127
TABLO: III.9- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları(1996)	128
TABLO: III.10-Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (Milyar TL.)	129
TABLO: III.11-Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (Yüzde Dağılım)	129
TABLO: III.12-1995 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Başlama Yıllarına Göre Dağılımı	130
TABLO: III.13-1995 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Bitiş Yıllarına Göre Dağılımı	131
TABLO: III.14-Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı	132
TABLO: III.15-Yatırım Teşvik Belgelerinin Mahiyetlerine Göre Dağılımı	133
TABLO: III.16-Döviz Tahsisleri ve Alınan Taahhüdler	133
TABLO: III.17-Dönemler İtibariyle Cari ve Reel Dış Ticaret	136
TABLO: III.18-İthalatın Mal Grupları İtibariyle Dağılımı	137
TABLO: III.19-İthalat ve İhracatın Sektörel Dağılımı	138
TABLO: III.20-Ödemeler Dengesi	140
TABLO: III.21-Ödemeler Dengesine İlişkin Değişkenler	142
TABLO: III.22-Yıllar İtibariyle İzin Verilen Yabancı Sermaye Miktarlarının Sektörel Dağılımı ve Fili Girişler	144
TABLO: III.23-Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Kuruluşların Sektörel Dağılımı	144
TABLO: III.24-Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Kuruluşların Ülkelere Göre Dağılımı	145
TABLO: III.25-Kamu Kesimi Toplam Gelir ve Harcamaları	147
TABLO: III.26-Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ve Finansmanı	149
TABLO: III.27-1994 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi	150
TABLO: III.28-1995 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi	151
TABLO: III.29-1997 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi	152
TABLO: III.30-Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri	156

TABLO: III.31-Konsolide Bütçe Temel Göstergeleri	157
TABLO: III.32- İşletmecî KİT Finansman Dengesi	160
TABLO: III.33- İşletmecî KİT Özet Finansal Göstergeler	161
TABLO: III.34- İşletmecî KİT Kaynak ve Ödemelerinin Yüzde Dağılımı.....	162
TABLO: III.35- İşletmecî KİT'lerin Personel Giderleri ve Üretim Değeri	163
TABLO: III.36- İşletmecî KİT'ler Hakkında Özet Bilgiler	164
TABLO: III.37- Özelleştirme Kapsamındaki İşletmecî KİT Finansman Dengesi.....	165
TABLO: III.38- Sosyal Güvenlik Kuruluşları Gelir-Gider Dengesi	167
TABLO: III.39- Fon Gelir ve Giderleri	169
TABLO: III.40--Mahalli İdareler Gelir ve Harcamaları	170
TABLO: III.41 T.C. Merkez Bankası Analitik Bilançosu	174
TABLO: III.42- Başlıca Parasal Büyüklükler	175
TABLO: III.43-Mevduat Bankaları ile İlgili Seçilmiş Göstergeler (Milyar TL.)	177
TABLO: III.44-Mevduat Bankaları ile İlgili Seçilmiş Göstergeler (Yüzde Pay)	177
TABLO: III.45-Mali Varlıklar	178
TABLO: III.46-Menkul Kıymetler Borsalarında Çeşitli Göstergeler.....	179
TABLO: III.47-Fiyat Endekslerindeki Gelişmeler	181
TABLO: III.48-Toptan Eşya ve Tüketici Fiyat Endekslerindeki Gelişmeler	182
TABLO: III.49-Enflasyona İlişkin Göstergeler	183
TABLO: III.50-Tarımsal Ürünlerin Destekleme Fiyatlarındaki Gelişmeler	185
TABLO: III.51-Destekleme Alım Miktarları ve Üreticilere Yapılan Ödemeler	186

GRAFİKLER

GRAFİK: 1- GSMH ve Sektörel Büyüme Hızları	121
GRAFİK: 2- GSMH Büyümesine Katkıları	125
GRAFİK: 3- Kamu Yatırım Proje Tutarlarının Dağılımı	131
GRAFİK: 4- Cari İşlemler, Dış Ticaret ve Görünmeyenler Dengesi	134
GRAFİK: 5- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği	153
GRAFİK: 6- Konsolide Bütçe Harcamaları/GSMH	154
GRAFİK: 7- Konsolide Bütçe Vergi Gelirleri/GSMH	155
GRAFİK: 8- Konsolide Bütçe Açığı/GSMH	158
GRAFİK: 9- İşletmeci KİT Borçlanma Gereğinin GSMH'ya Oranı	165
GRAFİK: 10- Merkez Bankası Net İç ve Dış Varlıkları	171
GRAFİK: 11-Reel Parasal Büyüklükler TEFE'ye Göre (1993=100)	173
GRAFİK: 11- Faiz Oranlarında Gelişmeler	176
GRAFİK: 12- DİE Toptan Eşya ve Tüketici Fiyatları	1809

BAKANLAR KURULU KARARI

Karar Sayısı: 95/7376

Yüksek Planlama Kurulu'nun 14/10/1995 tarihli ve 95/66 sayılı Raporu ile Bakanlar Kurulu'na sunulan ekli "1996 Yılı Programı" ile "1996 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar"ın kabulü; 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 14/10/1995 tarihinde kararlaştırılmıştır.

1996 YILI PROGRAMININ UYGULANMASI, KOORDİNASYONU VE İZLENMESİNE DAİR KARAR

I. UYGULAMA

Madde 1- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996 Yılı Programında yer alan ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak amacıyla; makro politikaların, sektör programlarının ve yatırımların koordineli bir şekilde yürütülmesi esastır.

1996 Yılı Programı ve eklerinde yer almış bulunan yatırımların, hukuki ve kurumsal düzenlemelerin, sektör programlarının, ekonomik ve sosyal politikaların ve bunlarla ilgili tedbirlerin uygulanması, koordinasyonu ve izlenmesi, görevli bakanlık ve kuruluşların her kademesince programda belirtilen ilkelere uygun olarak hazırlanacak çalışma programına göre yürütülür.

Madde 2- Programın uygulanmasında, yatırımların, bütçeler ile programlarda değişiklik ve aktarma yapılmayacak şekilde gerçekleştirilmesi ve sektörlerarası denge-lerin bozulmaması temel ilkedir.

1996 Yılı Yatırım Programında yer almayan herhangi bir proje için harcama yapılamaz. Proje ödenekleri yatırım ile ilgili olmayan amaçlar için kullanılamaz. Proje ödenekleri arasında bu Kararda belirtilen esaslar dışında aktarma yapılamaz.

Madde 3- Yıllık Programda yer alan finansman ihtiyacının kuruluşlara, finansman programlarında belirtilen miktarlarda ve zamanında intikali için gerekli tedbirler Hazine Müsteşarlığı ve kamu yatırım programına finansman sağlayan fon idarelerince alınır.

Madde 4-Eğitim, gençlik, spor ve sağlık hizmetleri vergisinin ihdası hakkındaki 3418 sayılı Kanun ile sağlanan ek kaynaktan eğitim ve sağlık sektörlerine ayrılan pay, eğitim ve sağlık altyapısı ve donanımının iyileştirilmesi amacıyla öncelikle yatırım harcamalarında kullanılır. Yatırımlara ayrılan kaynağın yatırım programında yer alan projelerde kullanılması esastır.

Madde 5- Aşınan, eskiyen veya hasar gören tesislerin korunması amacıyla üretim kapasitesi veya özellikleri değişmeden, bir yıl içinde tamamlanması söz konusu olan idame ve yenileme yatırımları için verilen ödenekler yeni

sabit sermaye yatırımları ile rehabi-litasyon ve modernizasyon yatırımlarında kullanılamaz. Bu ödenekler tahsis yapılan mevcut tesislerin idamesi için kullanılır.

Madde 6- 1996 Yılı Programında yer alan ödeneği toplu olarak verilmiş projeler ile toplulaştırılmış projelerde aşağıdaki hükümlere uyulur.

a) Ödeneği toplu olarak verilmiş yıllık projelerden;

- Makina-Teçhizat,
- Büyük Onarım,
- İdame-Yenileme,
- Tamamlama

projelerinin detay programları, kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın onayıyla tespit edilir. Detay programlara ait bilgiler; genel ve katma bütçeli kuruluşlar ile döner sermayeli kuruluşlar tarafından Sayıştay Başkanlığı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bağlı ortaklıkları tarafından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına 31 Ocak 1996 tarihine kadar bildirilir.

Ana proje grubunun karakteristik, süre, maliyet ve ödeneği değiştirilmemek kaydıyla detay programlarında;

- Yer değişikliği dahil mevcuda ilave ve çıkarmalar,
- Ödenek aktarmaları,
- Süre, karakteristik ve maliyet revizyonları kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın onayıyla yapılır. Yapılan değişiklikler ilgileri itibariyle yukarıda belirtilen kuruluşlara bildirilir.

Ana proje grubunun karakteristik, süre, maliyet ve ödeneğini değiştirecek mahiyette detay programı değişiklikleri bu kararın ilgili maddelerindeki hükümler istikametinde sonuçlandırılır.

b) Alt harcama kalemleri itibariyle yatırım programında tadat edilmeyen toplulaştırılmış projelerin alt harcama kalemleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınarak kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın onayı ile tespit edilir. Bu bilgiler; genel ve katma bütçeli kuruluşlar ile döner sermayeli kuruluşlar tarafından Sayıştay Başkanlığı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bağlı ortaklıkları tarafından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına 31 Ocak 1996 tarihine kadar bildirilir.

Ana proje grubunun yer, süre, karakteristik, maliyet ve ödeneği değiştirilmemek kaydıyla alt harcama kalemlerinde;

- Maliyet değişiklikleri,
- Süre ve karakteristik değişiklikleri,
- Ödenek aktarmaları, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın onayıyla yapılır. Yapılan değişiklikler ilgileri itibariyle yukarıda belirtilen diğer kuruluşlara bildirilir.

Ana proje grubunun yer, süre, karakteristik, maliyet ve ödeneğini değiştirecek mahiyette alt harcama kalemi değişiklikleri ile mevcuda ilave ve çıkarmalar bu Kararın ilgili maddelerindeki hükümler istikametinde sonuçlandırılır.

c) Yatırım programında alt harcama kalemleri itibariyle tadat edilen projelerin alt harcama kalemlerinde yapılacak her türlü değişiklik bu Kararın ilgili maddelerindeki hükümler istikametinde sonuçlandırılır.

Madde 7- Yıl içinde programa proje alınması veya programdan proje çıkartılması hususunda aşağıdaki hükümlere uyulur.

a) 1996 Yılı Programına alınacak yeni projeler ile 1996 Yılı Programından çıkartılacak projelere ait taleplerden, maliyeti 2.500 milyar TL.ye kadar olanlar Yüksek Planlama Kurulunca, maliyeti bunun üzerinde olanlar ise Bakanlar Kurulunca karara bağlanır.

b) 1995 Yılı Geçiş Programında yer alıp biteceği düşüncesiyle 1996 Yılı Programına dahil edilmemiş olan projelerden 160 milyar TL.ye kadar harcama ile tamamlanacak olanların programa alınmasına yönelik talepler Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca, bu miktarın üzerinde ödenek ihtiyacı gösteren projeler ile tamamlanması bir yıldan fazla sürecek projelerin programa ithali Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

c) Geçmiş yıl yatırım programlarında yer aldığı halde tasfiye edilmiş ve müteahhit nam ve hesabına ihale edilecek işler, bu maddedeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca prog-rama alınır.

d) Mahalli idareler dışında kalan kamu kurum ve kuruluşlarının yıl içinde ortaya çıkan ve geciktirilmeden yapılması zaruri olan işleri ile büyük onarım mahiyetindeki işlerden yılı içerisinde bitirilecek olup ve maliyeti 80 milyar TL.ye kadar olanlar için harcama yapılması hususu, konunun proje bazında programa ithali yoluyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca karara bağlanır.

Bu maddede belirtilen usullerle programa ithal edilen projelerin finansmanı, öncelikle kuruluşun programında yer alan diğer projelerin ödeneklerinden bu Kararda belirtilen esaslara göre yapılacak aktarmalarla sağlanır.

Madde 8- 1996 Yılı Programında yer alan projelerin yer, süre, karakteristik, proje maliyeti ve ödeneğinde yıl içinde yapılacak değişikliklerde aşağıdaki hükümlere uyulur.

a) Yer değişiklikleri;

– Aynı il sınırları içinde, maliyeti 160 milyar TL.ye kadar olan projelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

– Maliyeti 160 milyar TL.ye kadar olmakla beraber proje yerini il bazında değiştiren talepler ile maliyeti 160 milyar TL.nin üzerinde ve 2.500 milyar TL.ye kadar olan projelerde Yüksek Planlama Kurulunca,

Maliyeti 2.500 milyar TL.nin üzerinde olan projelerde Yüksek Planlama Kurulu görüşü alındıktan sonra Bakanlar Kurulunca, karara bağlanır.

b) Karakteristik ve Süre değişiklikleri;

– Maliyeti 3.000 milyar TL.ye kadar olan projelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

– Maliyeti bunun üzerinde olan projelerde Yüksek Planlama Kurulunca, karara bağlanır.

c) Maliyet değişiklikleri;

– Maliyeti 3.000 milyar TL.ye kadar olan projelerde ve maliyeti 3.000 milyar TL.den fazla olmakla beraber ödenek değişikliği sebebiyle maliyet değişikliği yapılması gereken projelerdeki maliyet değişiklikleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

– Maliyeti 3.000 milyar TL.den fazla olan veya maliyet revizyonunu müteakip 3.000

milyar TL'nin üzerine çıkan projelerdeki maliyet değişiklikleri Yüksek Planlama Kurulunca, karara bağlanır.

Ancak;

–Yer ve karakteristiğinde değişiklik yapılmaksızın maliyeti 250 milyar TL'ye kadar olan projelerdeki yüzde 50'ye kadar maliyet değişiklikleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın onayıyla yapılır.

–Ödeneği toplu olarak verilmiş projelerin alt harcama kalemlerinde yapılacak maliyet değişiklikleri sebebiyle ihtiyaç duyulan ana proje maliyet değişiklikleri bu Karardaki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına sonuçlandırılır.

d) Ödenek değişiklikleri;

–Proje ödenğinde yıl içinde toplam 500 milyar TL'ye kadar ödenek aktarmaları ile toplam 500 milyar TL'ye kadar ilave ödenek tahsisleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına, bunun üzerindeki değişiklikler Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

Ancak;

–Yer ve karakteristiğinde değişiklik yapılmaksızın maliyeti 250 milyar TL'ye kadar olan projeler arasında yapılacak 50 milyar TL'ye kadar ödenek aktarmaları, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın onayıyla yapılır.

e) Genel ve katma bütçeli kuruluşların yatırım ödenekleri ile ilgili olarak Bütçe Kanununun bölümleri (Program), kesim (Alt

Program), madde (Faaliyet ve Proje) ve harcama kalemleri arasında bu maddenin (d) fıkrasında belirtilen limitler içerisinde kalınmak şartıyla, proje bütünlüğünü değiştirecek nitelikte ödenek aktarması yapılmasında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınır ve konu Maliye Bakanlığınca sonuçlandırılır.

Bu kararın 6 ncı maddesi ve 8/d maddesi uyarınca genel ve katma bütçeli kuruluşlar tarafından Bakan onayıyla yapılacak ödenek değişiklikleri sebebiyle Bütçe Kanununun bölümleri (Program), kesim (Alt Program), madde (Faaliyet ve Proje) ve harcama kalemleri arasında da ödenek aktarmasını gerektiren işlemlerin sonuçlandırılması için Maliye Bakanlığına başvurulur.

1996 Mali Yılı Bütçesine ek veya olağanüstü ödenek temin edilmesiyle ilgili kanun tasarılarının Maliye Bakanlığınca hazırlanmasından önce Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınır. Yatırımlarla ilgili değişiklik talepleri proje ödenekleri ile ilişkisi kurulmadan Maliye Bakanlığınca sonuçlandırılmaz.

f) Yatırımları Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca yürütülen genel ve katma bütçeli kuruluşların Programda yer alan projelerine ait süre, maliyet ve karakteristiklerinde yapılacak değişiklikler ile ödenek aktarması talepleri, proje sahibi kuruluşun olumlu görüşü de eklenerek Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

g) Kuruluşlar, inşaat projelerinin proje maliyetlerini tatbikat projelerini esas alarak belirleyeceklerdir. Sari ihale safhasında; bu proje maliyetlerinde yıllık fiyat artışlarının üzerinde bir artış olduğunda, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletilecek sari ihale taleplerine söz konusu artışın detaylı teknik

gerekçeleri eklenecektir. Kuruluşlar, keşif özeti icmal tablosunu da sari ihale talepleriyle birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşar-lığına göndereceklerdir.

h) Dış proje kredisi kullanımı sebebiyle hasıl olan cari yıl kur farklarından doğan maliyet ve ödenek revizyonları, bu maddede belirtilen limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca karara bağlanır. Devam etmekte olan yatırımlara ait geçmiş yıl kur farkları cari yılın program ödeneğine dahil edilmemekle birlikte toplam proje maliyeti ve geçmiş yıl harcamalarına dahil edilir. Dış proje kredisi kullanılmadığı halde ithalat sebebiyle hasıl olan kur farklarından doğan revizyonlarda ise bu madde hükümlerindeki limitlere uyulur.

i) Önceki yıl içerisinde kullanılmayan ve 1996 yılına devir eden dış proje kredisi ödeneklerinin yatırım programı ile ilişkilendirilmesinde ihtiyaç duyulacak revizyon, bu Kararın 8 inci maddesindeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sonuçlandırılır.

j) Fonlardan kısmen veya tamamen finanse edilecek kamu yatırım projelerinde, fonlardan yapılan tahsisatın revize edilmesi gereken durumlarda revizyon kararı alınmadan önce bu değişikliğin Yatırım Programı ile ilişkisi kurulur.

k) Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarının yatırım ve finansman programlarının revize edilmesi halinde, proje bazındaki revizyonlar bu maddedeki limitlere göre Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca veya Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

Madde 9- Genel ve katma bütçeli kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları ile döner sermayeli kuruluşlar ve mahalli idarelere açılan dış kredilerin tamamının

kullanılmaması durumunda bu kredilerin, ihtiyacı olan kuruluşlara tahsisi Hazine Müsteşarlığınca sonuçlandırılmadan önce Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının uygun görüşü alınır.

Madde 10- Mahalli idarelerin (İl Özel İdareleri ve Belediyeler) yatırımlarında aşağıdaki hükümler uygulanır.

a) Mahalli İdarelere ait yatırım projelerinden dış kredi kullanımını gerektirenler, bu Karardaki esaslara göre yatırım programına alınır. Dış kredi yükümlülükleri ilgili mahalli idare tarafından yerine getirilir.

b) 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun gereği, büyük şehirlerde altyapı koordinasyon merkezleri ile ilgili kamu kuruluşlarının ortaklaşa hazırlayacakları altyapı taslak programları, ilgili kuruluşların bütçe tekliflerinde yer alması kaydıyla ve koordinasyonun sağlanması amacıyla, büyük şehir belediyeleri tarafından toplu olarak Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Madde 11- Bu Karara ekli listede yer alan Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki tarım, imalat sanayii, turizm ve diğer kamu hizmetleri (belediye hizmetleri-sosyal altyapı) kapsamına giren projelerin desteklenmesi amacıyla, il özel idareleri ve belediyelerin, müstakilen yapacakları yatırımların ve/veya mahalli teşebbüslerle yapacakları ortaklıkların, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütçesinde yer alan "Mahalli İdarelere Yapılacak Yardımlar" ödeneğinden yararlanabilmesi için ilgili yönetmelikte belirtilen türdeki yatırımlar kapsamında yer alması gerekir. Ödeneğin tahsisi, harcanması ve denetimine dair esaslar söz konusu yönetmelik hükümlerine tabidir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere ile ilgili değişiklikler Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

Madde 12- Kamu kuruluşları yeni bir teşkilatlanmaya giderken Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ve 1996 Yılı Programında yer alan ilkeler, politikalar, hukuki ve kurumsal düzenlemelere uyarlar, bu tür düzenlemelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının uygun görüşünü alırlar.

Kamu kuruluşları, işletmeye alacakları tesisler için ihtiyaç duydukları personeli, ilgili bakanlığın olumlu görüşü alınmak suretiyle yatırım süresi içinde istihdam edebilirler.

Madde 13- Bakanlıklar ekonomik, sosyal ve kültürel politikalar ve tedbirlerle ilgili kanun tasarılarını Bakanlar Kuruluna sunmadan önce görüş alınmak üzere ilgili bakanlıklar ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderirler.

Madde 14- Yatırımların, ihracatın ve döviz kazandırıcı hizmetlerin teşviki, yabancı sermaye ve serbest bölgeler ile ilgili mevzuatta yapılacak düzenlemelerden önce Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının görüşü alınır.

Madde 15- Genel ve katma bütçeli idarelerle bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar, kefalet sandıkları, hizmetlerini genel veya katma bütçelerin transfer tertiplerinden aldıkları ödeneklerle yürüten kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları, kamu bankaları, kuruluş şekli ne olursa olsun bütün fon idareleri ve fonları kullanan kuruluşlar 1996 Yılı Yatırım Programında yer alanlar dışında binek veya station wagon tipi taşıt alımı yapmayacaklardır.

Madde 16- Tüm kamu kurum ve kuruluşlarının finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilecek yatırımlara 1996 Yılı Yatırım Programında yer verilir. Finansal kiralamaya konu olan yatırımın toplam proje tutarı, kiralamanın başlayacağı 1996 Yılı Yatırım Programında yıl ödeneği olarak yer alır. Müteakip yıl yatırım programlarında proje ile ilgili herhangi bir ödenek tahsisi yapılmaz. Projenin 1996 Yılı Yatırım Programı ile ilişkilendirilmesinde ihtiyaç duyulan revizyonlar, bu Kararın ilgili hükümleri istikametinde sonuçlandırılır.

Madde 17- Kamu kuruluşları, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 1996 Yılı Programında belirtilen hedefleri, politikaları, öncelikleri, çevresel etkileri ve varsa sektör ana planlarını esas alarak proje düzeyinde beş yıllık yatırım programları hazırlarlar ve 15 Temmuz 1996 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderirler. Bu programların ilk yılı kuruluşların yıllık yatırım programı tekliflerini teşkil eder. Yatırım proje teklifleri, projenin fizibilite etüdü ile birlikte gönderilir.

Yatırım programlarının hazırlanmasına ve teklif edilecek projelerin fizibilite raporlarına dair usul ve esaslar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenir.

Madde 18- Uluslararası Teknik Yardım Faaliyetlerinin yürütülmesi ve koordinasyonu için Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütçesine konulan ödenek, 1 Ağustos 1990 tarih ve 90/755 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına uygun olarak harcanır.

II. KOORDİNASYON

Madde 19- Merkezi düzeydeki koordinasyon hizmetleri ile bölge ve il düzeyindeki koordinasyon hizmetlerinde 1996 Yılı Programında yer alan hedef, ilke ve politikalar esas alınır.

Kuruluşların aralarında işbirliği ve koordinasyonu gerçekleştiremedikleri veya program uygulamalarında etkinliği artırma açısından gerekli görülen hallerde koordinasyon Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sağlanır.

Madde 20- Ekonomik ve sosyal yapının tutarlı bir şekilde gelişmesini yönlendirmek için temel sektörler için ana planlar ile bunlara dayalı uygulama plan ve projelerinin ilgili kamu kuruluşlarınca yapımı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının koordinasyonu ve işbirliği ile sağlanır.

Madde 21- 1996 Yılı Programının gerçekleşmesi yönünden önemli olan ve/veya çeşitli kuruluşlarca birlikte yürütülmesi gereken projelerin merkezi hükümet ve bölge kademesindeki koordinasyonu Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca yürütülür.

Bu projeler için hazırlanacak uygulama programında ilgili kuruluşların görevleri, işbirliği esasları ve iş programları gösterilir.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, gerektiğinde, projenin yürütülmesinde ağırlığı bulunan merkez veya bölge kuruluşlarından birine koordinasyon görevi verebilir. Bu kuruluş verilen görevin yerine getirilmesinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına karşı sorumludur.

Madde 22- Genel ve katma bütçeli kuruluşlar doğrudan bölge veya ildeki birimleri vasıtasıyla;

–1996 Yılı Yatırım Programına ekli cetvellerde yer alan projeleri ve bu projeler için hazırlayacakları çalışma programlarını,

–Her bir proje için mahalline gönderilen ödenek miktarlarını, hizmetin ilgili bulunduğu valiliğe zamanında bildirirler.

Valiler; illeri dahilinde yer alan projelere dair ödeneklerin zamanında ve amacına uygun olarak kullanılması ve uygulamanın izlenmesi amacıyla gerekli hallerde kuruluşlar arasında yardımlaşma ve koordinasyonu sağlarlar.

Valiler; yatırımların uygulama durumlarını, etkinliğin artırılmasına ve karşılaşılan güçlüklerin giderilmesine yönelik görüşleri ile birlikte, yıllık raporlar halinde ilgili bakanlığa ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirirler.

Madde 23- Bölge ve il koordinasyon kurulları; 1996 Yılı Programında yer alan ilke, politika ve tedbirler çerçevesinde kamu kuruluşlarının il ölçeğinde yürütülen projelerinin Program ilkelerine uygun şekilde ve belirtilen süre içinde gerçekleştirilmesi, üretim tesislerinin tam kapasitede verimli bir şekilde işletilebilmesi için gerekli koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması ve Program uygulamasının il düzeyinde takibinde valilere yardımcı olurlar. Bu amaçla il koordinasyon kurulları Şubat, Nisan, Ağustos ve Kasım aylarında toplanır. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, il koordinasyon kurulları toplantılarına gerektiğinde katılarak koordinasyon sağlanmasına yardımcı olur.

III. İZLEME

Madde 24- Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarının, fon idarelerinin, kamu bankalarının, Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ-Kur'un, büyük şehir belediyeleri ile nüfusu 50 bin ve daha fazla olan belediyelerin, nüfusu 50 bin'in altında kalmakla birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca tespit edilecek diğer belediyelerin, büyük şehir belediyeleri su ve kanalizasyon idareleri ile gaz ve otobüs işletmelerinin, il özel idareleri ve İller Bankasının, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunun, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü'nün, Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü'nün, Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü'nün, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı ve döner sermayeli kuruluşların Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen kabullere ve formlara uygun olarak hazırlayacakları 1995 yılı gerçekleşme, 1996 yılı birinci gerçekleşme tahmini konsolide yatırım ve finansman tabloları 15 Mayıs 1996 tarihine kadar, 1996 yılı ikinci gerçekleşme tahmini, 1997 yılı program konsolide yatırım ve finansman tabloları ise 15 Temmuz 1996 tarihine kadar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Fon idarelerince doğrudan veya özelleştirme kapsamına alınan kamu kuruluşları aracılığı ile yapılacak yatırımlara dair teklifler, fonun yönetiminden sorumlu bakanlıklar veya fon idareleri tarafından en geç 15 Temmuz 1996 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen kabullere ve formlara uygun olarak hazırlayacakları konsolide yatırım ve finansman tablolarını Özelleştirme İdaresi Başkanlığının

uygun görüşünü de ekleyerek en geç 15 Eylül 1996 tarihine kadar Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

Hazine Müsteşarlığı, ileride gelir ortaklığı senedi uygulamasına dahil edilecek altyapı tesislerine Kamu Ortaklığı Fonundan temin edilecek finansman miktarlarını proje bazında en geç 15 Eylül 1996 tarihine kadar Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderir.

Madde 25- Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları; Yüksek Planlama Kurulunca alınan genel prensip kararı çerçevesinde, mevcut iştiraklerdeki sermaye değişiklikleri ve yeni iştirakleri hakkında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile Hazine Müsteşarlığına bilgi verirler.

Madde 26- Kuruluşların yatırım ve işletme faaliyetleri ile hukuki ve kurumsal düzenlemelere ait tedbirler ve bilgiler, belirli zamanlarda verilecek raporlarla takip edilir.

a) Yatırım Uygulama Raporu: Yatırımcı kamu kuruluşlarının (projeleri programda yer alan belediye ve il özel idareleri dahil) yatırım projeleri kuruluş, sektör ve proje bazında yatırım uygulama raporları ile izlenir. Yatırım uygulama raporlarında her yatırım projesinin, uygulama yılı başından dönem sonuna kadar ve dönem içinde harcama ve gerçekleşme durumları ve bunların finansman ayrıntısı (genel bütçe, fon, döner sermaye ve/veya dış krediden-nakit ve makina teçhizat olarak-hangilerinin kullanıldığı) belirtilir. Ayrıca Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen fiziki hedeflere ilişkin olarak, dönemler itibariyle bu hedeflerin gerçekleşme bilgileri bu raporlarda yer alır.

Ödeneği toplu olarak verilmiş ve/veya ödenekleri toplulaştırılmış projelerin alt

detayları ile ilgili bilgilere, geliştirilmiş formlara uygun olarak Yatırım Uygulama Raporunda yer verilir.

Ödeneği toplu olarak verilmiş, ödenekleri toplulaştırılmış veya çeşitli illerdeki yatırım-ları kapsadığı için 1996 Yılı Yatırım Progra-mında yeri "muhtelif" olarak belirtilen projelerin yatırım harcamaları il bazında izlemeye tabi tutulur ve yatırımcı kamu kuruluşları bu bilgilere yatırım uygulama raporlarında yer verirler.

Yatırım Uygulama Raporları:

1 Ocak	-	31 Mart
1 Nisan	-	30 Haziran
1 Temmuz	-	30 Eylül
1 Ekim	-	31 Aralık

dönemlerini kapsayacak şekilde hazırlanarak dönem sonlarını takip eden en geç 15 gün, 1 Ekim-31 Aralık dönem raporları ise en geç 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

b) Önemli Projeler Raporu: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca seçimi yapılacak önemli projelere ait izleme raporları, yatırımcı kuruluşlarca (a) da belirtilen dönemler itibariyle dönem sonunu izleyen 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

c) Mahalli İdarelere ait yatırım projelerinden maliyeti 500 milyar TL'nin üzerinde olanlara ilişkin bilgiler belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

d) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler İzleme Raporu: 1996 Yılı Programında yer alan hukuki ve kurumsal düzenlemelere ait tedbirler ve bilgiler bütün kuruluşlarca yılda iki defa altı aylık dönemler itibariyle dönem sonunu izleyen

15 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

e) Dış Kredi İzleme Raporu: Yatırım projelerinde dış kredi kaynakları kullanan kuruluşlar ve mahalli idareler, kredi kullanım durumlarını aylık bilgiler halinde ve üç ayda bir, belirlenen formlara uygun olarak hazır-layarak, dönemi takip eden 15 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler. Genel ve katma bütçeli kuruluşlar ile mahalli idareler bu formları ayrıca Maliye Bakanlığına da gönderirler.

f) Finansman Gerçekleşme Raporu: Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları; nakit akım durumlarını, finansman ihtiyaç-larını, kredi ihtiyaç ve kullanım durumlarını, borç-alacak durumlarını her ay, bilançolarını ise altı ayda bir ilgili bakanlığa, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına ve Hazine Müsteşarlığına dönem sonunu takip eden bir ay içinde gönderirler. Finansman raporlarında yatırım harcamaları, önemli projeler için tek tek, diğerleri için ise sektör bazında toplam olarak verilir.

g) İşletme Gerçekleşme Raporu: Kamu ve özel kesim işletmelerinin mal ve hizmet üretim gerçekleştirmeleri ile kapasite kullanımları aylık raporlarla izlenir. Kamu kuruluşlarının satış, dış ticaret, stok ve istihdam durumları da bu raporlarda belirtilir. Kuruluşlar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanacak örneklere uygun olarak düzenleyecekleri raporları en geç ilgili olduğu ay sonunu takip eden 15 gün içinde söz konusu Müsteşarlığa gönderirler.

h) Destekleme Alımları ile ilgili Raporlar: Kooperatif birlikleri ile kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları destekleme alımlarıyla ilgili bilgileri, T.C. Merkez Bankası ve T.C. Ziraat Bankası destekleme kredisi

kullanımlarıyla ilgili bilgileri formlara uygun olarak her ay Sanayi ve Ticaret Bakanlığına, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

i) Fon ve Hesaplar ile ilgili Raporlar: Tüm kamu kuruluşları sorumlu oldukları fonlarla, kamu bankaları sorumlu oldukları hesaplarla ve T.C. Merkez Bankası da bünyesinde açılmış veya açılacak fon hesaplarıyla ilgili bilgileri, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanan formlara uygun olarak ve aylık bazda, her ayı takip eden 15 gün içerisinde Maliye Bakanlığına, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

j) Fiyat İzleme Raporu: Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları, ürettikleri mal ve hizmetlerin fiyatları ve ana girdi maliyetleri ile gelir ve giderlerinde meydana gelen değişiklikleri, 15 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile Hazine Müsteşarlığına bildirirler.

Madde 27- Hazine Müsteşarlığı yatırım teşviki ve yabancı sermaye, Dış Ticaret Müsteşarlığı ise ihracat teşviki ve serbest bölgeler ile ilgili bilgileri hazırlanan formlara uygun olarak ve aylık bazda her ayı takip eden onbeş gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletirler.

Madde 28- Mahalli İdarelerin bütçe ve kesin hesap durumlarını belirleyen bilgiler İçişleri Bakanlığı kanalıyla 15 Temmuz 1996 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Madde 29- Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, ilgili kuruluşların Yıllık Program Kararnameleri çerçevesindeki

program uygulamalarını da denetimi içine alır. Başbakanlığa gönderilen denetleme raporlarının bir nüshası Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına da gönderilir.

Madde 30- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütün kamu kurum ve kuruluşlarındaki teknik yardım faaliyetlerinin koordinasyonunu ve izlenmesini sağlar.

Tüm kamu kurum ve kuruluşları dış ülkelere sağladıkları teknik yardım faaliyetlerine ilişkin gelişmeleri üçer aylık dönemler itibariyle Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirirler.

Madde 31- Daha önceki yıllarda bitirilmiş projelerin kesin hesap farklarının kapatılması neticesinde ortaya çıkan ödenek ihtiyaçları;

–Genel ve katma bütçeli kuruluşların transferler tertibinde yer alan "Yatırım Giderleri Geçen Yıllar Borçları" faaliyetinden karşılanır.

–Diğer kuruluşlarda ise yatırım harcamaları ile ilgilendirilmeden işletme bütçelerinden karşılanır ve bu ödenekler ödemenin yapıldığı yıl içinde proje maliyetine ilave edilir.

Yapılan bu işlemler sonucunda Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi verilir.

Madde 32- Kuruluşların proje revizyon talepleri, 15 Aralık 1996 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir. Bu talepler yıl sonuna kadar sonuçlandırılır.

Madde 33- Bu Karar 1/1/1996 tarihinde yürürlüğe girer.

KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRELER LİSTESİ

BİRİNCİ DERECEDE ÖNCELİKLİ YÖRELER

1. Adıyaman
2. Ağrı
3. Ardahan
4. Artvin
5. Bartın
6. Batman
7. Bayburt
8. Bingöl
9. Bitlis
10. Çanakkale (Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri)
11. Diyarbakır
12. Erzincan
13. Gümüşhane
14. Hakkari
15. Iğdır
16. Karabük
17. Kars
18. Kastamonu
19. Mardin
20. Muş
21. Siirt
22. Sinop
23. Şanlıurfa
24. Şırnak
25. Tunceli
26. Van
27. Zonguldak(Ereğli İlçesi Hariç)

İKİNCİ DERECEDE ÖNCELİKLİ YÖRELER

1. Amasya
2. Çankırı
3. Çorum
4. Elazığ
5. Erzurum
6. Kahramanmaraş
7. Malatya
8. Sivas
9. Tokat
10. Yozgat
11. Zonguldak (Ereğli İlçesi)

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ, 1996 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ

1. GENEL DURUM EĞERLENDİRMESİ

A. EKONOMİK GELİŞMELER

1994 yılının ilk yarısında mali piyasalar ve döviz kurlarında gözlenen belirsizlikler ile bunu gidermek amacıyla uygulamaya konulan istikrar önlemleri sonucunda kamu harcamalarının kısılması, iç talep ve üretimde daralmaya neden olmuş, GSMH 1994 yılında yüzde 6,1 oranında gerilemiştir.

1994 yılının ikinci yarısından itibaren dış talebin getirdiği ivme ile ekonomi canlanmaya başlamıştır. Bu eğilim 1995 yılında iç talebin canlanması ile güçlenmiş ve yılın ikinci çeyreğinden itibaren gerek üretimde, gerekse kapasite kullanım oranlarında gözlenen hızlı artışlar sonucunda ekonomi tekrar büyüme sürecine girmiştir. Yılın ilk çeyreğinde yüzde 0,3 oranında gerileyen GSMH, ikinci çeyrekte yüzde 12,6, üçüncü çeyrekte yüzde 10,7, son çeyrekte ise yüzde 7,7 oranında artış göstermiştir. Böylece, yılın tamamında GSMH büyümesi yüzde 8,1 olarak gerçek-leşmiştir. Büyüme arz yönünden sanayi, ticaret ve ulaştırma sektörlerindeki üretim artışlarından kaynaklanmıştır. Bu üretim artışlarına ithalattaki hızlı yükselme de katkıda bulunmuştur.

Tarım sektörü katma değeri, 1995 yılının ilk çeyreğinde yüzde 0,2 oranında azalmış, ikinci

çeyrekte yüzde 3,4, üçüncü çeyrekte ise yüzde 4,7 oranında artmıştır. Yılın dördüncü çeyreğinde özellikle şeker pancarı ve zeytin üretimindeki gerileme sonucunda tarım sektörü katma değeri yüzde 3,0 oranında azalmış, yılın tamamında yüzde 2,6 oranında artış kaydetmiştir.

Sanayi sektörü katma değeri, 1995 yılının ilk çeyreğinde yüzde 1,3 oranındaki gerilemenin ardından hızlı bir artış eğilimine girmiştir. Yılın ikinci çeyreğinde sanayi sektörü katma değeri yüzde 20,3, üçüncü çeyreğinde yüzde 17,9, dördüncü çeyreğinde ise yüzde 11,9 oranında artış göstermiştir. Bu gelişmeler sonucunda 1995 yılında sanayi sektörü katma değeri yüzde 12,1 oranında artmıştır. Sanayi sektöründeki canlanmada imalat sanayi üretiminin 1995 yılında yüzde 13,0 oranında artması etkili olmuştur. 1995 yılında kamu kesimi imalat sanayiinde üretim yüzde 1,3 oranında gerilerken, özel kesim imalat sanayiindeki üretim artışı yüzde 18,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. İmalat sanayiinde özellikle tekstil, orman ürünleri, kimya, makina ve taş-toprak ürünleri alt sektörlerinde önemli üretim artışları sağlanmıştır.

Üretimdeki artış ve ekonomik faaliyetlerdeki canlanmaya paralel olarak imalat sanayiinde kapasite kullanım oranı 1995 yılında bir önceki yıla göre 5,7 puan artarak yüzde 78,7'ye yükselmiştir. Kapasite kullanım

oranları bir önceki yıla göre kamu kesiminde 2,2 puan artarak yüzde 80,5'e, özel kesimde ise 6,9 puan artarak yüzde 77,8'e yükselmiştir.

Hizmetler sektörü katma değeri 1995 yılının ilk çeyreğinde yüzde 1,7 oranında azalırken, ikinci çeyrekte yüzde 12,1, üçüncü çeyrekte yüzde 8,8, dördüncü çeyrekte ise yüzde 5,8 oranında artış kaydetmiştir. Böylece, 1994 yılında yüzde 6,6 oranında gerileyen hizmetler sektörü katma değeri 1995 yılında yüzde 6,4 oranında artmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda 1995 yılının ilk çeyreğinde yüzde 1,5 oranında azalan GSYİH, ikinci çeyrekte yüzde 13,5, üçüncü çeyrekte yüzde 9,6, son çeyrekte ise yüzde 6,4 oranında artmıştır. Böylece GSYİH büyümesi, yılın tamamı için yüzde 7,3 olarak gerçekleşmiştir.

5 Nisan Kararları'nın iç talebi kontrole yönelik uygulamaları sonucunda 1994 yılında yüzde 6,0 oranında gerileyen özel nihai tüketim harcamaları, 1995 yılının ikinci çeyreğinden itibaren canlanmış ve yılın tamamında yüzde 7,7 oranında artmıştır. Özellikle gıda, dayanıklı tüketim malları ile yarı dayanıklı ve dayanıksız tüketim mallarına yönelik harcamalarda yüksek artışlar gözlenmiştir. Özel harcanabilir gelirden sağlanan yüzde 8,7 oranındaki artışın yanı sıra, tüketici kredilerinin önemli ölçüde genişlemesi, 1995 yılında özel tüketim artışında etkili olmuştur.

1994 yılında yüzde 5,6 oranında azalan kamu tüketimi 1995 yılında yüzde 4,7 oranında artış göstermiştir. Kamu tüketimindeki artış, personel dışı cari harcamalardaki yükselmeden kaynaklanmıştır.

1995 yılının ikinci çeyreğinden itibaren hızlı bir yükselme eğilimine giren özel sabit

sermaye yatırımlarının yılın tamamında yüzde 11,0 oranında arttığı tahmin edilmektedir. Özel kesim sabit sermaye yatırımlarındaki artış makina-teçhizat yatırımlarındaki yükselmeden kaynaklanmıştır. Tarım, ulaştırma ve imalat sanayi sektörlerindeki özel kesim yatırımlarında yük-sek oranlı artışlar gözlenmiştir. Bir yandan Gümrük Birliği ile birlikte oluşacak pazar genişlemesinden pay almak, diğer yandan rekabet gücünü koruyacak teknolojik yenilenmeyi sağlamak amacıyla imalat sanayiinde dokuma-giyim, demir dışı metaller, elektrikli makineler, cam-seramik, kimya ve lastik gibi alt sektörlerde önemli yatırımlar başlatılmıştır.

Ekonomik Önlemler Uygulama Planı doğrultusunda 1994 yılında sabit fiyatlarla yüzde 43,4 oranında azalan kamu sabit sermaye yatırımları 1995 yılında da yüzde 2,3 oranında gerilemiştir.

Bu gelişmeler sonucunda, 1994 yılında yüzde 17 oranında azalan toplam sabit sermaye yatırımlarının, 1995 yılında yüzde 8,3 oranında arttığı tahmin edilmektedir.

Sanayi üretiminde ve ithalattaki canlanma ile birlikte 1995 yılında özel kesim stoklarında artış kaydedilmiştir. Stok değişiminin GSMH büyümesine katkısının 1995 yılında 4,2 puan olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Bu gelişmeler sonucunda, 1994 yılında yüzde 12,6 oranında gerileyen toplam yurtiçi talep 1995 yılında yüzde 12,0 oranında artmıştır. Yurtiçi talepteki hızlı artış büyük ölçüde, maliye politikasının hedeflenen daha genişlemeci olması ve uluslararası rezervlerdeki artışa bağlı olarak parasal büyüklüklerin kontrolündeki güçlükten kaynaklanmıştır.

1995 yılında ihracat bir önceki yıla göre yüzde 19,5 oranında artarak 21,6 milyar dolara ulaşmıştır. Sanayi ürünleri ihracatı

yüzde 23,1, madencilik ve taşocakçılığı ürünleri ihracatı yüzde 49,0 oranında artarken, tarım ürünleri ihracatı yüzde 6,3 oranında azalmıştır. İhracat fiyatları yüzde 13,6 oranında artarken, ihracattaki reel artış ise yüzde 5,2 olarak gerçekleşmiştir.

1995 yılında ithalat yüzde 53,5 oranında artarak 35,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Yatırım malları ithalatı yüzde 52,1, tüketim malları ithalatı yüzde 58,8, hammadde ithalatı ise yüzde 53,0 oranında artış kaydetmiştir. İthalat fiyatları yüzde 17,2 oranında artarken, ithalattaki reel artış yüzde 31,0 olmuştur.

1995 yılında ithalattaki yüksek oranlı artış, üretim ve iç talepteki canlanmadan, döviz kurlarındaki gelişmelerden, Gümrük Birliği çerçevesinde gümrük vergisi ve fonlarda gerçekleştirilen indirimlerden ve arz yeter-sizliği nedeniyle bazı tarım ve tarıma dayalı ürün ithalatındaki yükselmeden kaynaklanmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda 1994 yılında yüzde 77,8 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı 1995 yılında yüzde 60,6'ya inmiştir. Dış ticaret açığı, 1994 yılındaki 4,2 milyar dolar seviyesinden, 1995 yılında 13,2 milyar dolara yükselmiştir.

Turizm gelirleri 1995 yılında, bir önceki yıla göre yüzde 14,7 oranında artarak 4,9 milyar dolara, işçi gelirleri ise yüzde 26,7 oranında bir artışla 3,3 milyar dolara yükselmiştir.

1994 yılında 2,6 milyar dolar fazla veren cari işlemler hesabı, 1995 yılında 2,3 milyar dolar açık vermiştir. Bu açığın önemli bir kısmı dış ticaret dengesindeki bozulmanın devam etmesi ve diğer mal ve hizmet gelirlerindeki yavaşlamanın da etkisiyle yılın son çeyreğinde gerçekleşmiştir.

1994 yılında 559 milyon dolar olarak gerçekleşen doğrudan yabancı sermaye yatırımları, 1995 yılında 772 milyon dolara ulaşmıştır. 1994 yılında 1.1 milyar dolar olan portföy yatırımları 1995 yılında yüzde 48,9 oranında artarak 1.7 milyar dolara yükselmiştir.

1995 yılında 5 milyar doları Merkez Bankasında, 2,1 milyar doları ise ticari bankalarda olmak üzere toplam rezervler 7,1 milyar dolar artmıştır.

1995 yıl sonu itibariyle toplam dış borçlar 73,3 milyar dolara yükselirken, kısa vadeli dış borçların toplam içindeki payı, 1994 yılı sonuna göre yüzde 17,2'den yüzde 21,4'e yükselmiştir. Kısa vadeli dış borçlardaki yükselme, özellikle ithalatın finansmanında kullanılan ticari kredilerdeki artıştan kaynaklanmaktadır.

1994 yılında bir defaya mahsus ek vergilerin yürürlüğe konulması nedeniyle yüzde 20,9'a yükselen toplam kamu gelirlerinin GSMH'ya oranı, 1995 yılında yüzde 19,7'ye gerilemiştir. Vergi gelirleri, vergi dışı normal gelirler ve sosyal fonlardan sağlanan gelirlerdeki azalma bu gelişmede etkili olmuştur.

Sabit sermaye yatırımları, cari harcamalar ve faiz dışı transfer harcamalarındaki gerileme sonucunda toplam kamu harcamalarının GSMH'ya oranı 1994 yılında yüzde 29,0'dan, 1995 yılında yüzde 26,2'ye inmiştir.

1994 yılında yüzde 8,1 olarak gerçekleşen kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranının 1995 yılında yüzde 6,5'e gerilediği tahmin edilmektedir. Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç tutulduğunda, 1994 yılında yüzde 0,4 oranında açık veren kamu kesimi finansman dengesi, 1995 yılında yüzde 1,1 oranında fazla vermiştir. Kamu kesimi

borçlanma gereğinde sağlanan bu olumlu gelişme esas olarak, Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar ve işletmeci KİT'lerin borçlanma gereğinin 1994 yılında yüzde 1,9'dan, 1995 yılında yüzde 0,3'e gerilemesinden kaynaklanmaktadır. Bu olumlu gelişmeye, ücret artışlarının sınırlı tutulması, istihdamdaki gerileme ve tarımsal ürün stokları ile sabit sermaye yatırımlarındaki azalmanın yanısıra, bazı ürünlerde dış fiyatların yükselmesinin yarattığı olumlu konjonktür sonucunda bu ürünleri üreten kuruluşların karlılıklarındaki artış da katkıda bulunmuştur.

1994 yılında 152,2 trilyon lira olan Konsolide Bütçe açığı, 1995 yılında 319,5 trilyon lira olmuştur. Konsolide Bütçe nakit açığı ise, 1994 yılında 151,9 trilyon lira, 1995 yılında da 297,2 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. 1994 yılında 146,1 trilyon lira olan faiz dışı bütçe fazlası, 1995 yılında 256,6 trilyon liraya yükselmiştir.

Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranı 1994 yılında yüzde 3,9 iken, 1995 yılında yüzde 4,2'ye yükselmiştir. Sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan transferlerin beklenenin üzerinde gerçekleşmesi, bir defaya mahsus ek vergilerin olmaması nedeniyle vergi gelirlerinin GSMH içindeki payının azalması ve özellikle yılın son çeyreğindeki belirsizlik ortamında hedeflenen özelleştirme gelirlerinin gerçekleştirilememesi bütçe dengesindeki bozulmada etkili olmuştur.

Sosyal güvenlik kuruluşları açıklarının GSMH'ya oranı, 1994 yılındaki seviyesini koruyarak 1995 yılında da GSMH'nın yüzde 0,7'si olarak gerçekleşmiştir. Ancak, bütçe transferleri hariç tutulduğunda bu oran yüzde 1,1'den yüzde 1,6'ya yükselmektedir.

1995 yılında da kamu kesiminin net dış borç ödeyicisi konumu devam etmiş, kamu kesimi

açığının finansmanında iç borçlanma ağırlığını korumuştur.

1995 yılı sonu itibarıyla M1 yüzde 66,0, M2 yüzde 98,0 oranında artış göstermiştir. M2'deki artışta, vadeli tasarruf mevduatlarındaki genişleme etkili olmuştur. Özellikle yılın son çeyreğinde gözlenen döviz tevdiat hesaplarındaki hızlı yükselme nedeniyle yüzde 107 ile en yüksek artış M2Y'de ortaya çıkmıştır.

1995 yılının Ocak-Eylül döneminde Merkez Bankası, net iç varlıklar üzerinde kontrolü sağlamıştır. Bu gelişmede, Merkez Bankası uluslararası rezervlerinin beklenenin çok üstünde artması ve kamu kesiminin Merkez Bankası kaynakları üzerindeki baskısının azalması belirleyici olmuştur. Yılın son çeyreğinde ise Merkez Bankası rezervlerindeki azalmanın yanısıra bütçe açığının yükselmesi ve açığın finansmanında Merkez Bankası kaynaklarının kullanımının artması sonucunda net iç varlıklar önemli miktarda artış kaydetmiştir.

1995 yılının ilk üç ayında Hazine'nin yoğun borç itfasına bağlı olarak artan borçlanma ihtiyacı faiz oranlarının yükselmesine neden olmuştur. 1994 yılının son üç ayında ortalama yüzde 94,0 olan Hazine borçlanma faizi, 1995 yılının ilk üç ayında ortalama yüzde 112,0 olarak gerçekleşmiştir. Mayıs-Temmuz döneminde Hazine'nin itfalarının azalması ve 12 aylık fiyat artışlarının düşmesine bağlı olarak, piyasalarda faiz oranları önemli ölçüde gerilemiştir. Eylül ayından itibaren, erken genel seçimlerin yarattığı belirsizlik ve yoğun Hazine itfalarının baskısı yanında döviz kurlarında yükselme beklentisine bağlı olarak artan döviz talebi, Hazine'nin borçlanma olanaklarını sınırlamış, faiz oranları yükselmeye başlamıştır.

1994 yılında 117 gün olan ortalama iç borçlanma vadesi Hazine'nin 1995 yılı Şubat ayından itibaren 9 ve 12 aylık borçlanma imkanına kavuşmasıyla yükselmiş ve 1995 yılı Ocak-Eylül döneminde 231 güne çıkmıştır. Ancak, Hazine'nin borçlanma ihtiyacının artması ve belirsizlik ortamının da etkisiyle ortalama iç borçlanma vadesi yılın son çeyreğinde 102 güne gerilemiştir.

1994 yılının son çeyreğinde gözlenen yüksek fiyat artış hızları, bu eğilimini 1995 yılının ilk çeyreğinde de devam ettirmiş, bu dönemde Toptan Eşya Fiyatları (TEFE) yüzde 23,1 oranında artmıştır. Bu gelişmede tarım ürünleri fiyatlarının yüzde 42,1 oranında artması etkili olmuştur.

Tarım sektöründe fiyatların gerilemesinin yanısıra imalat sanayi fiyatları artış hızında Şubat ayından itibaren gözlenen düşüş eğiliminin devam etmesi, 1995 yılı Nisan-Ağustos döneminde aylık fiyat artışlarının önemli ölçüde yavaşlamasına katkıda bulunmuştur.

Eylül ayından itibaren aylık fiyat artışlarında, mevsimsel faktörlerin de etkisiyle önceki dönemlere göre nisbi bir yükselme meydana gelmiştir. Bununla birlikte, 1995 yılının Eylül-Aralık dönemindeki fiyat artışları bir önceki yılın aynı dönemindeki artışların önemli ölçüde gerisinde kalmıştır. Bu gelişmeler sonucunda, 1994 yılında yüzde 149,6 olan TEFE artış hızı, 1995 yılında yüzde 64,9 olarak gerçekleşmiştir. TEFE yıllık ortalama artış hızı, 1994 yılında yüzde 120,7 seviyesinden, 1995 yılında yüzde 88,5 seviyesine gerilemiştir. Tüketici fiyatlarında (TÜFE) oniki aylık artış hızı 1994 yılında yüzde 125,5 iken 1995 yılında yüzde 78,9'a gerilemiştir. TÜFE yıllık ortalama artış hızı ise bir önceki yıla göre, yüzde 106,3'den yüzde 93,6'ya inmiştir.

1995 yılında Türkiye'de serbest piyasa sistemini tam ve sağlıklı bir şekilde işletmek, rekabet ortamını ve gümrük birliği ile uyumu sağlamak üzere gerekli kurumsal ve hukuki altyapıyı oluşturmaya yönelik düzenlemelere hız verilmiştir.

Bu çerçevede, 6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararı çerçevesinde, 13 Aralık 1995 tarihinde Avrupa Parlamentosunun onayıyla, 22 yıl süren geçiş dönemi tamamlanarak 1996 yılı başında Gümrük Birliğine girilmiş ve AT'ye tam üyelik sürecinde önemli bir adım atılmıştır. Bu tarihten itibaren Türkiye, AT menşeli sanayi ürünleri ithalatında uygulamakta olduğu gümrük vergilerini kaldırmıştır. Aynı tarih itibarıyla, üçüncü ülke menşeli sanayi ürünleri ithalatında AT'nin Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) ile belirlenen koruma oranları uygulamaya konulmuştur.

Sanayi ürünleri ithalatında alınan Toplu Konut Fonu (TKF) kesintisi 31 Aralık 1995 tarihi itibarıyla kaldırılmıştır.

Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararı ile belirlenen hassas ürünlerde, 1 Ocak 2001'e kadar, OGT hadlerinin üzerindeki oranlar uygulanarak koruma sağlanacaktır.

Topluluk gümrük kodu paralelinde oluşturulan dahilde ve hariçte işleme rejimleri yürürlüğe konulmuştur.

Dış ticarete bürokratik engellerin kaldırılması çalışmaları doğrultusunda, Avrupa Birliğinde dış ticaret işlemlerinde kullanılan "Tek İdari Belge"nin (beyanname) kullanılması sağlanmıştır.

Yeni ithalat rejimi çerçevesinde sadece şirketler değil, gerçek kişiler de özel kullanımlar için ithalat yapabilecek, ticari amaçlı olmayacak bu ithalat için gerçek kişilerin vergi mükellef numarasına sahip olması yeterli olacaktır.

Daha önce hukuki düzenleme olmayan alanlarda bu eksikliği gidermek ve mevcut mevzuatta Avrupa Topluluğu Mevzuatına uyum sağlamak amacıyla, sınai mülkiyet hakları, yaş-sebze ve meyve toptancı halleri, Tarım Kredi Kooperatif ve Birlikleri, Türk Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu ve Gümrük Kanununda gerekli değişikliklerin yapılması hususunda Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi veren yetki kanunu yürürlüğe konulmuştur. Yetki Kanununun öngördüğü düzenlemelerin bir kısmı kanun hükmünde kararnamelerle gerçekleştirilmiştir.

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun yürürlüğe konmuştur. Kanun ile ekonomik etkinliği korumak amacıyla, rekabetin sınırlandırılması, bozulması ya da engellenmesine yol açacak davranışlar yasaklanmakta ve gerekli hukuki yaptırımlar düzenlenmektedir.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun da yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunla, ekonominin gereklerine ve kamu yararına uygun olarak tüketicilerin çıkarlarını koruyucu, aydınlatıcı, eğitici, zararlarını tazmin edici önlemlerin alınması ve tüketici haklarını korumaya yönelik girişimlerin özendirilmesi sağlanmaktadır.

Türkiye'de teknolojik gelişmenin hızlandırılması, yabancı sermaye için gerekli güven ortamının sağlanması ve böylece yatırımların ve üretimin artırılması amacıyla modern araç-gereç ve dökümanlarla donatılacak Türk Patent Enstitüsü kurulmuş ve faaliyete geçmiştir.

Fikri hakların korunmasında etkinliği sağlamak ve uluslararası standartlarda korumayı ülkemizde de gerçekleştirmek amacıyla, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

B. SOSYAL GELİŞMELER

Dünyadaki gelişmeler Türkiye'nin bütüncül bir yaklaşımla sosyal gelişmesini daha çok güçlendirmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım insan kaynaklarının geliştirilmesinin kalkınmanın kilit unsuru olmasını öngörmektedir. Yapılan son çalışmalar ekonomik istikrarın yanısıra sosyal ve kurumsal alandaki değişimlere uyum gücünün de gelişmede belirleyici bir rol oynadığını göstermekte ve sözkonusu yaklaşımı sürdürme gereğini pekiştirmektedir.

1995 yılında Türkiye'de büyümenin etkisiyle işsizlik düzeyi azalmış olmakla birlikte istihdam sorunu önemini korumaktadır. İşsizlik ve eksik istihdam düzeylerinin yüksekliğinin yanısıra ortalama işgücü verimliliğinin düşük olması, sorunun en kritik yönlerinden birini oluşturmaktadır. Diğer taraftan teknolojik gelişmenin en önemli bir rekabet unsuru haline geldiği bir çağda AT ile Gümrük Birliği çerçevesinde rekabet dönemine girilmesi ve köyden kente hızlı göçün devam etmesine rağmen istihdam içinde tarım sektörünün hala çok yüksek bir pay tutması, üretken istihdam yaratma gereğini daha da artırmaktadır. İşgücünün niteliğinin yükseltilmesi ve eğitim sisteminin istihdamla bağlarının sağlıklı bir şekilde kurulması ve işgücü piyasasının işleyişinin esnekleştirilerek etkinleştirilmesi, bu çerçevedeki en kritik politikalar arasında yer almaktadır. Çağdaş istihdam hizmetlerini sağlamaya yönelik kurumsal düzenlemeyi gerçekleştirmek amacıyla hazırlanan İş-Kur yasa tasarısı 1995 yılında TBMM gündemine alınmış, ancak yasalaşmamıştır.

1995'te Türkiye'de işgücüne ilişkin hukuki düzenlemeler alanında AB ülkeleri ve ILO normlarına uyum konusunda belirli bir ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, bu sürecin genişletilerek devam ettirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Nüfus artış hızı azalmaya devam etmiş ve 1995 yılında yüzde 1,71 olmuştur.

1995'te sosyal güvenlik alanındaki sorunlar Türkiye'de yaşlıların toplam nüfus içindeki payının henüz küçük olmasına rağmen tırmanmaya devam etmiş ve sosyal güvenlik kuruluşlarının kamu maliyesi üzerindeki yükü karşılanması güç boyutlara varmıştır. Gerek ekonomik nedenlerle gerekse toplumun sosyal güvenlik hizmetlerinden gereğince yararlanması açısından acil bir ihtiyaç niteliği taşıyan reformlara yönelik çalışmalar kapsamlı bir biçimde sürdürülmektedir.

Reform çalışmaları hizmetin yaygınlığı, etkinliği ve niteliği açısından birçok darboğazla karşı karşıya bulunan sağlık alanını da kapsamaktadır. İLO tarafından gerçekleştirilen Sosyal Güvenlik ve Avustralya Sağlık Komisyonu tarafından gerçekleştirilen Sağlık Hizmetlerinin Finansmanı etüdüleri tamamlanmıştır. Bir taraftan hizmetlerin etkinleştirilmesine ve sağlanan sosyal güvencenin yaygınlaştırılıp geliştirilmesine diğer taraftan da sistemin piyasa sinyallerine ve özel sektörün katılımına da etkili bir şekilde açılarak ekonomik bakımdan yaşayabilir bir yapıya kavuşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu alanlarda reformların ilk adımlarını oluşturan ve işsizlik sigortasının kurulmasını da içeren bir dizi yasa tasarısı 1995 yılında TBMM gündemine alınmış, ancak yasalaşmamıştır.

Gerek şeffaflığın sağlanması, gerekse hizmetlerin etkinleştirilmesi bakımından reform ihtiyacı bulunan ve sosyal gelişme ile yakından ilişkili olan diğer bir alan da kamu yönetimidir. 1995'te bu alanda kayda değer bir gelişme sağlanamamıştır.

2. 1996 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ

A. TEMEL AMAÇLAR

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ilk uygulama dilimi olan ve AB ile Gümrük Birliği'nin gerçekleştirildiği bir ortamda hazırlanan 1996 yılı Programı, Türk ekonomisinin uluslararası rekabet gücünü artırarak küreselleşme ve bölgesel bütünleşme sürecine etkin bir biçimde katılımını sağlayacak yapısal reformların gerçekleştirilmesini hedef almıştır. Makroekonomik istikrarın sağlandığı bir ortamda sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleştirilmesi, toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi ve gelir dağılımının iyileştirilmesi, üretken istihdamın artırılması, sanayileşme ve teknolojik gelişime ivme kazandırılması Programın temel amaçlarıdır.

Kamu kesimi finansman dengesinin sağlanmasına yönelik yapısal reformlar 1996 yılı Programının temel önceliklerini oluşturmaktadır. Bu çerçevede, kamu kesiminin yeniden yapılandırılarak, kamunun ekonomideki rolünün yeniden belirlenmesi, başta sosyal güvenlik sistemi olmak üzere, teşvikler, tarımsal destekleme, birlikler, mahalli idareler ve kamu istihdamı alanlarındaki yapısal reformların gerçekleştirilmesi önem arz-etmektedir.

Vergi alanında temel strateji; AB vergi politikası ve vergi yapısını dikkate alarak tüm ekonomik faaliyetleri kapsayan, üretim faktörleri üzerindeki vergi yükünü azaltan, mal ve hizmet ticareti üzerindeki vergilere ve servet vergilerine ağırlık veren bir yapıya geçmektir. Vergi tabanının genişletilmesi ve herkesin ödeme gücüne göre vergilendirilmesini sağlamak için, Gelir İdaresi yeniden yapılandırılacak, kayıtdışı ekonomiyi denetim altına almak üzere gerekli idari ve yasal

düzenlemelere hız verilecektir. Üniter vergi sistemine kademeli olarak geçilecek ve götürü vergi uygulamasının kapsamı daraltılacaktır. Tüketim üzerinden alınmakta olan çok sayıda vergi özel tüketim vergisi kapsamında birleştirilecek ve böylece vergi mevzuatında basitlik sağlanacaktır.

Ekonomide verimliliği artırmak, maliyet yapısını rekabet edebilir seviyeye indirmek, serbest piyasa koşullarını sağlamak ve devletin ekonomide ticari ve üretici rol üstlenmesi yerine asli fonksiyonları olan adalet, güvenlik ve büyük altyapı yatırımlarına zaman ve kaynak tahsisine imkan sağlamak amacıyla özelleştirme faaliyetlerine hız kazandırılacaktır.

Özelleştirme programının temel amacı, ekonomide verimliliğin ve maliyet yapısının rekabet edebilir seviyelere getirilerek ve serbest piyasa koşullarını sağlayarak dünya piyasalarına entegre olmaktır. Böylece, bir yandan sermayenin tabana yayılması ve teknolojik yenilenme sağlanırken, diğer yandan da kamu açıklarını azaltmak, kamunun mali piyasalar üzerindeki baskısını hafifletmek ve kamu borç stokunu düşürmek mümkün olabilecektir.

Son yıllarda sosyal güvenlik kuruluşlarının finansman dengesi ciddi bir biçimde bozulmuştur. Aktif sigortalılar ile pasif sigortalılar arasındaki dengenin bozulması, prim miktarı ile emekli aylığı ilişkisinin sağlanamaması, primlerin zamanında tahsil edilememesi, kurumların organizasyon yapılarının yenile-nememesi, plasmanların verimli değerlendirilememesi, prim karşılığı olmadan yapılan ödemeler ve aktüaryal hesaplar dikkate alınmadan yapılan mevzuat düzenlemeleri sosyal güvenlik kurumlarının finansman sıkıntılarını artırmıştır. Sosyal güvenlik sisteminin daha rasyonel bir yapıya kavuşturulması amacıyla, sosyal sigorta kurumları ve sigorta kolları itibarıyla norm ve standart birliği

sağlanacak şekilde yeniden yapılandırılacak, kurumların idari ve mali özerkliği tesis edilecek ve kaynak yaratmaları sağlanarak Bütçe üzerindeki yükleri azaltılacaktır.

Tarımsal destekleme sisteminin daha rasyonel bir yapıya kavuşturulması yönündeki çalışmaların geciktirilmeden tamamlanması önem arz etmektedir. Bu çerçevede, fiyat müdahaleleri ve girdi sübvansiyonları azaltılarak üreticiye doğrudan gelir desteği sağlayan sistemlerin yaygınlaştırılması, ürün borsalarının geliştirilmesi ve birliklerin serbest piyasa koşulları çerçevesinde faaliyet göstermeleri sağlanacaktır.

Finans sisteminde rekabet ortamının geliştirilmesine ve kaynak dağılımını olumsuz yönde etkileyen kamu bankalarının özelleştirilmesine hız verilecektir. Finans sektöründe riskleri en aza indirmek ve sistemin sağlıklı temellere oturmasını sağlamak için denetim sisteminin etkinliği artırılacaktır. Finansal araçların geliştirilmesi, mülkiyetin tabana yayılması ve finansal tasarrufların artırılması yönündeki politikalar iktisadi konjonktür dikkate alınarak uygulanacak, finansal yenilenme ve derinleşme artırılacaktır.

Kamu yatırımları, geleneksel kamu hizmetleri, enerji başta olmak üzere ekonomik altyapı ile eğitim ve sağlık alanlarında yoğunlaşacaktır. Özel kesimin eğitim ve sağlık sektöründeki yatırımları özendirilecektir. Altyapı tesislerinin doğrudan inşaa, bakım ve onarımından devletin çekilmesi ile ilgili yasal ve kurumsal düzenlemelere başlanacak, yatırımcı kuruluşlar yatırım organizasyonu yapabilecek ve etkin bir kontrolü sağlayabilecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır. Büyük altyapı projelerinin gerçekleştirilmesinde Yap-İşlet-Devret ve benzeri modeller çerçevesinde özel kesim ve/veya yabancı sermayenin katılımına önem verilecektir.

Ödemeler dengesinin sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması ve sermaye hareketlerinin, ülkenin üretim kapasitesinin güçlendirilmesine katkıda bulunacak bir yapı içerisinde geliştirilmesine önem verilecektir.

Teşvik politikaları yeni istihdam imkanlarını geliştirme, küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleme, çevrenin korunması, kalkınmada öncelikli yörelerin gelişmesine katkıda bulunma ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu sağlayacak şekilde uygulanacaktır. Ayrıca, ileri teknoloji sağlamak, uyarlamak ve üretmek için işletmelerin AR-GE faaliyetleri ve bunlarla ilgili yatırımları desteklenecektir.

Üretken istihdamın artırılması ve kişilerin kendi işlerini kurmaları desteklenecektir. Ülkede istihdamın ve üretimin en önemli dinamiklerinden olan esnaf ve sanatkarlar ile Küçük ve Orta Boyutlu İşletmelerin (KOBİ'ler) rekabet ve teknoloji gücünü yükseltecek, verimliliğini ve ihracat kapasitesini artıracak tedbirler alınacaktır.

Zorunlu temel eğitim süresi 8 yıla çıkarılacak, etkin bir değerlendirme ve yönlendirme sistemi oluşturularak ortaöğretim yeniden yapılandırılacak, insangücü ihtiyaçları doğrultusunda mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilecek ve yükseköğretimde rekabetçi bir yapı gerçekleştirilecektir.

Sağlık sistemi finansman, yönetim ve organizasyon, insangücü, hizmet arzı ve mevzuat boyutlarıyla yeniden düzenlenecektir.

İstihdamın geliştirilmesi ve işsizliğin azaltılması bakımından küçük ve orta ölçekli işletmelerin kapasitelerinden azami ölçüde yararlanılacak ve yerel ekonomik potansiyeller harekete geçirilecektir. Aktif işgücü piyasası politikalarının geliştirilmesine ağırlık verilecektir.

AR-GE faaliyetlerinin geliştirilmesi, teknoloji üretimi ve tasarım geliştirme yoluyla bütün sektörlerde rekabet gücü artırılabilecektir.

Mahalli idarelerin teşkilat yapısı yerinden yönetim anlayışına ağırlık verilerek yeniden düzenlenecektir. Merkezi ve mahalli idareler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımına ilişkin düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Halkın ortak yerel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla yönelik faaliyetler mahalli idareler tarafından yürütülecektir. Bu çerçevede, merkezi yönetim tarafından sağlanmakta olan bazı hizmetler il özel idarelerinden başlamak üzere mahalli idarelerin yetki ve sorumluluğuna bırakılacaktır.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda çevre politikaları ekonomik ve sosyal politikalara entegre edilerek çevre ve kalkınmanın uyumlaştırılması sağlanacaktır.

B. MAKROEKONOMİK HEDEFLER

1996 yılında GSMH büyümesinin ekonominin uzun dönem büyüme eğilimi civarında yüzde 4,5 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Büyüme hızı sanayi sektöründe yüzde 4,8, hizmetler sektöründe yüzde 4,5, tarım sektöründe ise yüzde 3,0 oranında öngörülmektedir.

1996 yılının ilk çeyreğinde fiyat artışları, mevsimsel nedenlere ilave olarak, kamu fiyat ayarlamalarının da etkisiyle yüksek seviyelerde gerçekleşmiştir. Ancak, döviz kurlarının istikrarlı bir biçimde gelişmesi ve faiz oranlarının enflasyonist beklentilerdeki kırılmayı yansıtacak şekilde düşüş eğilimini devam ettirmesi ile birlikte, yılın ikinci çeyreğinden itibaren fiyat artışlarında nisbi bir yavaşlama beklenmektedir. Bu çerçevede,

1995 yılında yüzde 81,9 olan GSMH deflatörünün, 1996 yılında yüzde 69 seviyesine gerileyeceği öngörülmektedir.

Toplam kamu gelirlerinin GSMH içindeki payının 1996 yılında 1 puan artarak, 1995 yılında yüzde 19,7'den, 1996 yılında yüzde 20,7'ye yükseltilmesi öngörülmüştür. Konso-lide Bütçe vergi ve vergi dışı normal gelirleri ile işletmeciler ve özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin faktör gelirlerinde sağlanacak artış kamu gelirindeki iyileşmeye katkıda bulunacaktır.

1995 yılında yüzde 26,2'ye gerileyen kamu kesimi harcamalarının GSMH içindeki payının ise 2,1 puan artarak 1996 yılında yüzde 28,3'e yükseltilmesi öngörülmektedir. Kamu harcamalarındaki yükselme, esas olarak bütçe faiz ödemelerindeki artıştan kaynaklanmaktadır. Bütçe faiz ödemelerinin GSMH içindeki payının 1995 yılında yüzde 7,5'den 1996 yılında yüzde 9,6'ya yükselmesi beklenmektedir.

Kamu gelir ve harcamalarında öngörülen bu gelişmeler neticesinde kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının 1996 yılında, yüzde 7,5 civarında gerçek-leşeceği tahmin edilmektedir. Faiz ödemeleri ve sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan transferlerdeki artış nedeniyle Konsolide Bütçe finansman açığının GSMH'ya oranının 1995 yılında yüzde 4,2'den 1996 yılında yüzde 6,4'e yükselmesi beklenmektedir. İşletmeciler KİT'lerin borçlanma gereğinin GSMH'ya oranı yüzde 0,6'dan yüzde 0,8'e yükselirken, Bütçe dışı fonlar ve özelleştirme kapsamındaki kuruluşların, özelleştirme faaliyetlerinden sağlanması beklenen gelir-lerin katkısıyla GSMH'nın yüzde 0,3'ü oranında fazla vermesi hedeflenmiştir.

Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç tutulduğunda, kamu kesimi finansman

fazlasının GSMH'ya oranının 1995 yılında yüzde 1,1 seviyesinden 1996 yılında yüzde 2,1 seviyesine yükseleceği tahmin edilmektedir.

1996 yılında, özel sabit sermaye yatırımlarının yüzde 6,5, kamu sabit sermaye yatırımlarının ise yüzde 22,1 oranında artarak, toplam sabit sermaye yatırımlarının yüzde 9,4 oranında artması öngörülmüştür.

1996 yılı kamu yatırım tahsislerinde ekonomik ve sosyal alt yapının geliştirilmesi hedefi doğrultusunda eğitim, sağlık, diğer kamu hizmetleri ve enerji sektörlerine ağırlık verilmiştir.

1996 yılında ihracatın yüzde 15,5 oranında artarak 25 milyar dolara ulaşması öngörülmüştür. İç talepteki kontrollü gelişme yanında, para ve maliye politikalarının uyumlu bir şekilde uygulanmasına bağlı olarak döviz kurlarının ihracatta sağlanan rekabet gücünü koruyacak bir yapıda gelişmesi, ihracat artışına katkıda bulunacaktır. Diğer yandan, ihracat pazarlarımızdaki büyümenin devam etmesi ve Gümrük Birliği çerçevesinde tekstil ihracatında beklenen yükselme, ihracat artışında rol oynayacaktır.

GSMH ve yurtiçi talepteki büyümeye ilişkin beklentiler ile Gümrük Birliği kapsamında nominal koruma oranlarındaki indirimler gözönünde bulundurularak, altın hariç ithalatın (CIF) yüzde 14,8 oranında artarak 41,0 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi öngörülmüştür. Toplam ithalatın, 24,3 milyar dolarının ara malı, 11,6 milyar dolarının yatırım malı, 5,2 milyar dolarının ise tüketim malı ithalatından oluşacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: I.1- Temel Ekonomik Büyüklükler

	1994	1995	1996 Program (1)
BÜYÜME (Yüzde Değişme)			
Tarım	-0,7	2,6	3,0
Sanayi	-5,7	12,1	4,8
Hizmetler	-6,6	6,4	4,5
GSYİH	-5,5	7,3	4,5
GSMH	-6,1	8,1	4,5
DIŞ TİCARET (Milyon Dolar)			
İhracat (FOB)	18 106	21 636	25 000
İthalat (CIF) (Altın Hariç)	23 270	35 709	41 000
Dış Ticaret Açığı	-5 164	-14 073	-16 000
Turizm Gelirleri	4 321	4 957	6 100
Cari İşlemler Dengesi	2 631	-2 339	-3 800
FİYAT VE DÖVİZ KURU			
GSMH Deflatörü (Yüzde Değişme)	107,3	81,9	69,0
TEFE Yıllık Ortalama (Yüzde Değişme)	120,7	88,5	69,0
TEFE Yıl Sonu (Yüzde Değişme)	149,6	64,9	67,7
Kur Sepeti (TL/1 Dolar + 1,5 DM) (Yıllık Ort.)	57 453	93 625	155 100
KONSOLİDE BÜTÇE GELİRLERİ (Milyar TL)	745 116	1 377 124	2 650 000
- Vergi Gelirleri	587 760	1 085 415	2 073 000
KONSOLİDE BÜTÇE GİDERLERİ (Milyar TL)	897 296	1 696 595	3 511 000
- Personel	295 495	502 724	910 013
- Diğer Cari	73 407	137 744	302 737
- Yatırım	50 355	88 164	238 695
- Transfer	478 039	967 963	2 059 555
- Faiz Ödemeleri	298 285	576 115	1 295 900
KONSOLİDE BÜTÇE AÇIĞI (Milyar TL)	-152 180	-319 471	-861 000
- Faiz Dışı Denge	146 105	256 644	434 900
- Bütçe Açığı / GSMH (Yüzde)	-3,9	-4,2	-6,4
- Faiz Dışı Denge / GSMH (Yüzde)	3,8	3,4	3,2
KAMU KESİMİ BORÇLANMA GEREĞİ (GSMH'ya Oranlar, Yüzde)			
TOPLAM KAMU	8,1	6,5	7,5
Konsolide Bütçe	3,9	4,2	6,4
KİT	1,4	0,6	0,6
- İşletmeciler KİT	1,2	0,5	0,8
Mahalli İdareler	0,6	0,5	0,5
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,0	0,0	0,0
Sosyal Güvenlik Kuruluşlar	0,6	0,7	0,2
Fonlar	0,9	0,7	-0,2
Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar	0,7	-0,2	-0,0

(1) Temel Ekonomik Büyüklükler, 1996 Mali Yılı Konsolide Bütçesi'nin TBMM'nce kabul edilen şekline göre.

Bu gelişmeler çerçevesinde, 1996 yılında dış ticaret açığının 15,1 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

1996 yılında, turizm gelirlerinin yüzde 23,0 oranında artarak 6,1 milyar dolar, işçi gelirlerinin ise 3,3 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Bu gelişmeler sonucunda, 1995 yılında 2,3 milyar dolar olarak gerçekleşen cari işlemler açığının, 1996 yılında 3,8 milyar dolar olması beklenmektedir.

1996 yılında 6,2 milyar doları ana para, 4,7 milyar doları ise faiz ödemeleri olmak üzere toplam 10,9 milyar dolarlık dış borç

servisi gerçekleştirilecektir. Buna karşılık, 5,0 milyar doları orta ve uzun vadeli, 3,2 milyar doları portföy yatırımı, 2,3 milyar doları ise kısa vadeli olmak üzere, toplam 10,5 milyar dolar dış kredi kullanımı öngörülmüştür.

Cari işlemler hesabı ve sermaye hareket-lerindeki gelişmeler sonucunda, resmi rezervlerde 2,5 milyar dolar, bankacılık kesimi rezervlerinde ise 1,0 milyar dolar olmak üzere toplam uluslararası rezervlerde 3,5 milyar dolar tutarında artış beklenmektedir.

II. DÜNYADA EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER

1. EKONOMİK GELİŞMELER

A. DÜNYA EKONOMİSİNDE GELİŞMELER

Dünya ekonomisinin 1990'ların başında girdiği durgunluk sürecinden çıktığı görülmektedir. 1994 yılında yüzde 3,6 büyüyen dünya ekonomisinin 1995 yılında yüzde 3,7 büyüdüğü tahmin edilmektedir. Dünya ekonomisinde görülen toparlanmanın başlıca nedeni sanayileşmiş ülke ekonomilerindeki canlanmadır. Sanayileşmiş ülkeler 1994 yılında son beş yılın en yüksek büyüme hızını gerçekleştirerek yüzde 3,1 büyümüşler ve potansiyel büyüme hızlarına ulaşmışlardır. Ayrıca, bu dönemde, gelişmekte olan ülkeler, başta Asya grubu ülkeleri olmak üzere, hızlı büyümelerini sürdürmüşlerdir. Geçiş dönemi ülkeleri, eski Sovyetler Birliği'nde yer alan ülkeler dışında, ilk kez 1994 yılında pozitif büyüme sağlayabilmişlerdir.

Sanayileşmiş ülkeler ile gelişme yolundaki ülkelerde görülen yüksek büyümenin yanında; geçiş dönemindeki ülkelerin büyük ithalat talebi, ticaretin giderek serbestleştirilmesi ve bölge içi ticaretin artan yoğunluğu dünya ticaretinin önemli oranda genişlemesine yol açmıştır. Dünya ticaret hacmi 1994 yılında yüzde 8,7 büyümüştür. 1994 sonu itibarıyla, dünya ticaretinin yüzde 90'ını gerçekleştiren ülkeler Uruguay Turu Nihai Senedi'ni onaylamışlardır. Dünya ticaretinin 1995 yılında yüzde 7,9 arttığı, 1996 yılında da yüzde 6,5 artacağı tahmin edilmektedir.

Son dönemde gözlenen başlıca olumsuz gelişme ise, Meksika'da 1994 yılı sonunda yaşanan mali krizin etkisiyle, gelişme yolundaki ülkelere 1990-1993 döneminde yönelmiş bulunan uluslararası sermaye akımlarındaki

yavaşlamadır. Sanayileşmiş ülkelerde görülen ekonomik iyileşme ve dünya genelindeki canlılık da kullanılabilir fonlara olan talebi artırarak, gelişmekte olan ülkelere yönelen uluslararası sermayeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Bununla birlikte, 1995 yılının ikinci yarısından itibaren gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye hareketlerinde tekrar nisbi bir canlanma gözlenmektedir.

Sanayileşmiş ülkelerde fiyat artışlarının son 30 yılın en düşük düzeylerinde istikrara kavuştuğu görülmektedir. Buna karşılık, yüksek işsizlik ile kamu açık ve borçları önemini korumaktadır. Bu nedenle, sanayileşmiş ülkelerde istihdamın artırılmasına ve mali konsolidasyonun sağlanmasına yönelik yapısal reformların uygulanması ihtiyacı devam etmektedir. Ancak, kamu gelirlerini artırmak için zaten yüksek olan vergi yükünün artırılması çabalarının üretim ve istihdamı olumsuz yönde etkilemesinden çekinilmektedir. Bununla birlikte düşük enflasyon ve mali konsolidasyonu sağlama yönelik önlemler uzun dönemli faiz oranlarının 1995'de düşmesine katkıda bulunmuştur.

ABD'de 1992 ve 1993 yıllarında iç talebe bağlı olarak başlayan ekonomik canlanma 1994'de de sürmüştür ve ekonomi yüzde 4,1 büyümüştür. İşsizlik oranı yüzde 5'lere gerilemiş, kapasite kullanım oranları son 15 yılın en yüksek düzeyine çıkmıştır. Daha sonra yavaşlayan büyümenin 1995 ve 1996'da, sırasıyla, yüzde 2,9 ve 2,0 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir.

Japonya'da hükümetin uyguladığı teşvik edici maliye programlarına rağmen ekonomik durgunluk devam etmektedir. 1995 yılının ikinci yarısına kadar, Yen'in ABD Doları

karşısında değer kazanması ihracatı olumsuz etkilemiş, gayrimenkul ve hisse senedi fiyatları düşük düzeylerde kalmış ve imalat sanayiinde kapasite kullanımı artırılamamıştır. Japon ekonomisinin 1995 yılında yüzde 0,5 büyüdüğü, Yen'in Dolar karşısında değer kaybetmesinin ve izlenen gevşek para ve maliye politikalarının

sürdürülmesinin etkisiyle 1996'da yüzde 2,2 büyüyeceği tahmin edilmektedir.

1995 yılında yüzde 2,5 büyüdüğü tahmin edilen sanayileşmiş ülkeler grubunun, 1996 yılında yüzde 2,4 oranında büyümesi beklenmektedir.

TABLO: I.2- Dünya Ekonomisinde Temel Göstergeler

	(Yüzde Değişme)						
	1990	1991	1992	1993	1994	1995(1)	1996(1)
	)						
DÜNYA HASILASI	2,4	1,3	2,0	2,5	3,6	3,7	4,1
Sanayileşmiş Ülkeler	2,4	0,8	1,5	1,1	3,1	2,5	2,4
ABD	1,2	-0,6	2,3	3,1	4,1	2,9	2,0
Avrupa Birliği	3,0	1,1	1,0	-0,6	2,8	2,9	2,8
Almanya	5,7	2,8	2,2	-1,2	2,9	2,6	2,9
Japonya	4,8	4,3	1,1	-0,2	0,5	0,5	2,2
Gelişmekte Olan Ülkeler	4,0	4,9	5,9	6,1	6,2	6,0	6,3
Afrika	2,1	1,7	0,7	0,8	2,6	3,0	5,2
Asya	5,7	6,4	8,2	8,7	8,5	8,7	7,9
Latin Amerika	0,6	3,5	2,7	3,3	4,6	1,8	4,0
Orta Doğu ve Avrupa	4,8	3,2	5,5	3,6	0,3	2,4	3,2
Geçiş Dönemi Ülkeleri	-3,9	-11,6	-15,2	-9,1	-9,5	-2,1	3,4
Orta ve Doğu Avrupa (2)	-	-11,9	-9,2	-1,9	2,8	4,0	4,4
DÜNYA TİCARET HACMİ (Mal ve Hizmetler)	5,5	3,5	5,7	3,9	8,7	7,9	6,5
Sanayileşmiş Ülkeler İthalat Hacmi	5,1	2,1	4,0	1,1	9,2	7,1	5,5
Avrupa Birliği İthalat Hacmi	5,9	4,3	3,3	-2,8	7,4	5,5	5,9
Gelişmekte Olan Ülkeler İthalat Hacmi	7,5	11,1	10,2	9,3	8,5	11,1	9,5
TÜKETİCİ FİYATLARI							
Sanayileşmiş Ülkeler	5,0	4,5	3,3	2,9	2,3	2,5	2,5
Avrupa Birliği	5,4	5,1	4,5	3,8	3,0	3,1	2,8
Gelişmekte Olan Ülkeler	62,0	33,5	35,8	43,1	48,1	19,5	13,0
Geçiş Dönemi Ülkeleri	44,1	95,1	722,3	675,2	301,3	147,7	25,4
İŞSİZLİK ORANI							
Sanayileşmiş Ülkeler	6,0	6,8	7,7	8,1	8,1	7,6	7,5
Avrupa Birliği	7,9	8,4	9,8	11,1	11,6	11,0	10,4
LİBOR (Altı Aylık)	8,4	6,1	3,9	3,4	5,1	6,2	6,2

Kaynak: World Economic Outlook, IMF, October 1995.
(1) Tahmin.
(2) Beyaz Rusya ve Ukrayna hariç.

Gelişmekte olan ülkelerin son yıllarda genelde yüksek bir büyüme performansı gösterdiği görülmektedir. 1980-1990 döneminde yılda ortalama yüzde 4,0 büyüme hızı gerçekleştiren gelişmekte olan ülkeler grubu 1990'dan sonra yüzde 6,0 civarında büyü-müştür. Alt gruplar itibariyle önemli farklar göstermekle birlikte bu ülkelerin önümüzdeki yıllarda da yüksek büyüme performansını sürdürecekleri tahmin edilmektedir. Nitekim, gelişmekte olan ülkeler grubunun 1995 yılında yüzde 6,0, 1996 yılında yüzde 6,3 oranında büyümesi beklenmektedir. 1995'de Asya grubu ülkeleri dördüncü kez yüzde 8,0'i aşan büyüme hızına ulaşırken, Orta Doğu ve Avrupa grubundaki ülkelerin yüzde 2,4, Latin Amerika grubu ülkelerinin de Meksika krizi üzerine uygulama-ya konan ekonomik uyum programları nede-niyle yüzde 1,8 büyüdüğü tahmin edilmektedir. Afrika'da ise petrol-dışı temel mal fiyatlarındaki iyileşmelere rağmen, birkaç ülke dışında kişi başına gelirden artış sağlanamamıştır.

Pazar ekonomisine geçme çabasındaki bir-çok ülkede ekonomik koşulların iyileştiği görülmektedir. Eski Sovyetler Birliği'nde yer alan ülkeler dışındaki Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde büyüme ivme kazanmıştır. Ancak bu ülkelerde bazı istisnalar dışında işsizlik yük-sektir. Ekonomik reform programlarının göre-ce yavaş uygulandığı Bağımsız Devletler Toplu-luğu Ülkelerinde halen üretim düşüşleri görülmektedir. 1995 yılında yüzde 2,1 oranında küçülmesi beklenen geçiş dönemi ülkelerinin 1996 yılında yüzde 3,4 büyüyecekleri tahmin edilmektedir.

1995 yılında yüzde 3,7 büyüdüğü tahmin edilen dünya ekonomisinin; sanayileşmiş ülke-lerde görülen canlanmanın yavaşlamakla birlikte devam etmesi, gelişmekte olan ülkeler-deki hızlı büyümenin sürmesi ve geçiş dönemi ülkelerinde pozitif büyüme sağlanması sonucunda 1996 yılında yüzde 4,1 büyümesi beklenmektedir.

B. AVRUPA BİRLİĞİ EKONOMİLERİNDE GELİŞMELER

Avrupa Birliği (AB) ekonomileri güçlü bir iyileşme sürecinden geçmektedir. Bu sürecin hızlanmasında en önemli faktör özellikle gelişmekte olan ülkelere yönelik ihracatın artmasıdır. İhracat artışı yatırım artışını da beraberinde getirmiş ve büyümeyi olumlu yönde etkilemiştir.

1994 yılında yüzde 2,8 büyüyen AB üyesi 15 ülke ekonomisinin 1995 ve 1996'da, sırasıyla, yüzde 2,9 ve 2,8 büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Almanya'da özel yatırımlarda artış, Fransa'da işsizlik oranında düşüş başlıca olumlu gelişmeleri oluşturmaktadır. 1995 yılında Almanya'nın yüzde 2,6, Fransa'nın yüzde 2,9 büyümesi beklenmektedir. 1996 yılında bu iki ülkenin, sırasıyla yüzde 2,9 ve yüzde 2,7 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir. İtalya'da Liret'in değer kaybet-mesiyle hızlanan ihracat artışı sonucunda 1995 yılında yüzde 3,0 büyüdüğü tahmin edilen ekonominin, 1996'da yüzde 2,8 büyümesi beklenmektedir.

İngiltere'de özellikle dış talebe bağlı olarak ortaya çıkan yüksek büyüme hızı, tam kapasiteye ulaşılmamış olmasına rağmen 1995'de enflasyonist sinyallerin artmasına neden olmuştur. 1994 yılında yüzde 3,8 oranında büyüyen İngiltere ekonomisinin, sıkı para politikasının etkisiyle 1995'de yüzde 2,7, 1996'da da yüzde 2,9 büyümesi beklenmektedir.

AB ekonomilerinin iyileşme süreci ivme kazandıkça, yatırım artışlarının da hızlanarak büyümenin en önemli unsuru haline gelmesi beklenmektedir. 1995 ve 1996'da yüzde 6-7 oranlarında yatırım artışı gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Ekonomik iyileşme

sürecinin hızlanacağı beklentileri, döviz kuru mekanizmasındaki uyumsuzlukların azalması, Avrupa'nın bütünleşeceği konusundaki güvenin giderek artması ve uzun vadeli faiz oranlarının düşme eğilimine girmesi yatırım ortamını olumlu yönde etkilemektedir.

Bu olumlu gelişmelere rağmen, özellikle işsizliğin azaltılması ve Ekonomik ve Parasal Birliğin (EMU) gerçekleşmesi için öngörülen Maastricht kriterlerinin sağlanması konusundaki bazı sorunlar sürmektedir.

İstihdamda AB genelinde 1995 ve 1996 yıllarında küçük oranda bir artış beklenmekte, işsizlik oranının 1995'de yüzde 11,0'e, 1996'da ise yüzde 10,4'e gerileyeceği tahmin edilmektedir. Ancak AB ülkelerinde işsizlik oranları çok farklı düzeylerde. 1996'da İngiltere'de işsizlik oranının yüzde 8,1, İspanya'da ise yüzde 22 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

AB'nin 1990'lı yılların ikinci yarısında yılda ortalama yüzde 3-3,5 oranında büyümeyi gerçekleştirerek 2000 yılına kadar yaklaşık 10 milyon kişiye yeni iş olanakları yaratacağı ve işsizlik oranını yüzde 7 dolayına çekebileceği tahmin edilmektedir.

AB ülkelerinde enflasyon oranları düşük düzeylere çekilmiş olup, ülkeler arasında bu açıdan önemli farklar yoktur. Ücret artışlarının düşük tutulması, verimlilikte gerçekleştirilen artışlar, kapasite kullanımında sınıra ulaşılmamış olması ve AB para birimlerinin ABD Doları karşısında değer kazanması enflasyonun düşürülmesinde etkili olmuştur. AB'de tüketici fiyatlarının 1995'de yüzde 3,1, 1996'da yüzde 2,8 oranında artış göstermesi beklenmektedir.

1994 yılından bu yana Almanya'da enflasyonun düşmesine paralel olarak resmi faiz oranlarının indirilmesi politikası Birlik ülkelerinin çoğu tarafından benimsenmiş ve Birlik genelinde kısa vadeli faiz oranları gerilemiştir.

AB ülkeleri arasında uzun vadeli faiz oranları farklılıklarının azaltılması, fiyat istikrarına ve bütçe açıklarının düşürülmesine bağlıdır. Bu alandaki olumlu performans 1993'ün ikinci yarısında farklılıkların daralmasını sağlamıştır. Ancak 1994'de döviz piyasalarındaki çalkantılara bağlı olarak uzun dönemli faiz oranları yükselirken, ülkelerarası farklar da büyümüştür. 1995'de ise; ABD'de büyümenin yavaşlaması, Japon ekonomisindeki deflasyonist eğilimler ve Avrupa'da genel olarak enflasyonun düşeceğine dair beklentiler uzun dönemli faiz oranlarının düşme eğilimine girmesine neden olmuş, buna rağmen ülkelerarası faiz oranları farklarının azalması yönünde bir gelişme gerçekleşmemiştir.

AB ülkelerinde, 1994'e oranla 1995'de sağlanan iyileşmeye rağmen, bütçe açıkları yüksek düzeylerini korumaktadır. 1996'da AB'de ortalama bütçe açığının Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya oranının yüzde 4,0 düzeyine çekilebileceği tahmin edilmektedir. Kamu açık ve borçları en geç 1999 başında gerçekleşmesi öngörülen Ekonomik ve Parasal Birliğin önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır.

Önümüzdeki dönemde, Birliğin, büyümeyi üretim ve istihdamda sürekli bir artış sağlayacak şekilde sürdürülebilir bir yapıya kavuşturması, aynı zamanda da ülke ekonomileri arasında yakınlaşmayı sağlaması gerekmektedir.

TABLO: I.3- Bazı Avrupa Birliği Ülkelerine İlişkin Temel Ekonomik Göstergeler

	1990	1991	1992	1993	1994	1995 (1)	1996 (1)
BÜYÜME (Yüzde Değişme)							
Avrupa Birliği	3,0	1,1	1,0	-0,6	2,8	2,9	2,8
Almanya	5,7	2,8	2,2	-1,2	2,9	2,6	2,9
Fransa	2,5	0,8	1,3	-1,5	2,9	2,9	2,7
İtalya	2,1	1,2	0,7	-1,2	2,2	3,0	2,8
İngiltere	0,4	-2,0	-0,5	2,2	3,8	2,7	2,9
İspanya	3,6	2,2	0,9	-1,2	2,0	3,2	3,2
İŞSİZLİK ORANI (Yüzde)							
Avrupa Birliği	7,9	8,4	9,8	11,1	11,6	11,0	10,4
Almanya	6,2	6,6	7,7	8,8	9,6	9,1	8,7
Fransa	8,9	9,4	10,3	11,6	12,4	11,7	11,0
İtalya	9,1	8,6	10,7	10,4	11,3	11,2	10,5
İngiltere	5,8	8,1	9,7	10,3	9,3	8,3	8,1
İspanya	16,3	16,3	18,4	22,7	24,2	23,1	22,0
TÜKETİCİ FİYATLARI (Yüzde değişme)							
Avrupa Birliği	5,4	5,1	4,5	3,8	3,0	3,1	2,8
Almanya	2,7	3,6	5,1	4,5	2,7	1,8	1,7
Fransa	3,4	3,2	2,4	2,1	1,7	2,1	2,3
İtalya	6,5	6,3	5,2	4,5	4,0	5,4	4,0
İngiltere	8,1	6,8	4,7	3,0	2,4	2,9	3,0
İspanya (2)	7,4	7,0	6,7	4,5	4,1	5,2	4,8
KAMU DENGESİ/GSYİH (Yüzde)							
Avrupa Birliği	-3,6	-4,4	-5,2	-6,5	-5,7	-4,9	-4,0
Almanya	-1,9	-3,3	-2,9	-3,3	-2,5	-2,5	-2,1
Fransa	-1,6	-2,2	-4,0	-6,1	-6,0	-5,2	-4,5
İtalya	-10,9	-10,2	-9,5	-9,6	-9,0	-7,7	-6,5
İngiltere	-1,2	-2,6	-6,1	-7,8	-6,8	-4,9	-3,2
İspanya	-3,9	-5,0	-4,4	-7,5	-6,6	-5,9	-5,5
TOPLAM BORÇ/GSYİH (Yüzde) (3)							
Avrupa Birliği	-	56,0	60,3	66,2	68,0	70,6	-
Almanya	-	41,5	44,1	48,2	50,1	58,2	-
Fransa	35,4	35,7	39,6	45,8	48,5	51,2	-
İtalya	97,9	101,3	108,4	119,4	125,4	124,9	-
İngiltere	-	35,7	41,9	48,5	50,1	51,5	-
İspanya	45,1	45,8	48,3	59,9	62,3	64,6	-

Kaynak: World Economic Outlook, IMF, October 1995; Annual Report, IMF, 1995; European Economy, ECC, No: 60, 1995.

1) Tahmin.

(2) GSYİH deflatörünün yüzde değişimi alınmıştır.

(3) Maastricht tanımı alınmıştır.

2. SOSYAL GELİŞMELER

1995 yılında dünya ekonomisindeki canlanmaya rağmen sosyal alandaki sorunların ağırlığı ve bu alanda yeni düzenlemeler gerçekleştirme ihtiyacı devam etmiştir. OECD ülkelerinde ekonomik büyüme oranı yüzde 2,5 düzeyinde iken işsizlik oranı yüzde 8'e yaklaşmıştır. İşsizliğin azaltılması OECD bünyesinde öncelikli hedef kabul edilmiş ve bir yıl önce hazırlanan İstihdam Etüdü'nün uygulama aşamasına geçilmesi kararlaştırılmıştır. Öngörülen önlemler arasında teknolojik gelişmenin imkanlarından daha fazla yararlanılması, yeni girişimlerin teşvik edilmesi, istihdamla bağlantılı kesintilerin azaltılması, işgücü piyasasının işleyişinin esnekleştirilerek etkinleştirilmesi de yer almaktadır.

1995 yılında dinamik Asya ekonomilerinde önemli bir istihdam artışı sağlanırken geçiş sürecindeki Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde işsizlik yüksek düzeyde kalmıştır. Gelişmekte olan ülkeler istihdam açısından da büyük sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Dünyada toplam kayıtlı işsiz sayısı 120 milyonu aşmaktadır. Farklı ülkelerde değişik şekillerde ortaya çıkmakla birlikte eksik istihdam yaygınlaşmaya devam etmiştir. Gençlerde işsizliğin yüksek düzeylerde olması ve uzun süreli işsizlerin sayısındaki artış çeşitli ülkelerde toplum-sal refah üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Teknolojik gelişme ve küreselleşmenin sağladığı imkanların da etkisiyle özellikle belirli Asya ülkelerinde ortaya çıkan yeni işgücü arzı artışının etkileri tam olarak öngörülememektedir.

1995 yılında OECD ülkelerine göç sabit bir düzeyde kalmıştır. Göçmen işçilerin ve ailelerinin yaşadıkları toplumlara entegrasyonunu sağlamak, ırkçılık ve yabancı düşmanlığını önlemek amacıyla tedbir alma ihtiyacı sürmektedir.

1995 yılında OECD ülkelerinin sosyal güvenlik sisteminin sorunları ve bu sorunların kamu maliyesi üzerindeki yükü artmaya devam etmiştir. Bu alanda tasarlanan önlemler arasında; sosyal hakların özüne dokunulmadan sosyal güvenlik hizmetlerinin maliyetlerinin azaltılması, bu hizmetlerin amaca yönelik ve daha etkin hale getirilmesi ve ekonomik yarar ile bağdaştırılması yer almaktadır. Bu doğrultuda işsizlik konusunda aktif işgücü piyasası önlemlerine ağırlıklık verilmekte, belirli ülkelerde işsizlik sigortası süresi kısaltılmakta, emeklilik yaşı yükseltilmektedir.

Sağlık alanında da reform çabaları sürmektedir. Türkiye dışındaki OECD ülkelerinde yaşlıların toplam nüfus içindeki payının şimdiden yüksek bir orana ulaşmış olması sosyal güvenlik alanındaki sorunları artırmaktadır.

Az gelişmiş ülkeler başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin çoğunda da açlık ve aşırı yoksulluk ciddi sorun olarak önemini korumaktadır. Dünyadaki toplam gelir artmakla birlikte gerek ülkelerin kendi içinde gerekse ülkeler arasındaki eşitsizlikler büyümüştür. Teknolojik gelişme sosyal alanda da yeni ilerleme imkanları yaratmakla birlikte bu gelişmeden sınırlı sayıda ülkenin yararlanması ülkelerarası farkı daha da artırmaktadır. 1995 yılında G-7'ler, enformasyon süper otoyollarının geliştirilmesi konusunda yeni kararlar almışlardır. Ekonomik faaliyet ve sosyal hizmetler açısından olağanüstü potansiyeller taşıyan bu enformasyon aracından yoksun kalacak ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişme perspektifi sınırlı kalacaktır.

Çevre konusunda Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda belirlenmiş olan Gündem 21'in bölgesel düzeyde gerçekleştirilmesi doğrultusundaki çalışmalar 1995 yılında başlatılmıştır.

Mart 1995'te Kopenhag'de Birleşmiş Milletler Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi toplanmıştır. Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde ekonomik ve sosyal politikaları birlikte ele alan, çevreyi de içeren yeni bir gelişme ve kalkınma anlayışı üzerinde geniş bir mutabakat sağlanmıştır. Bu anlayışa göre piyasa mekanizması temelinde insan merkezli bir kalkınma ve sosyal gelişmeye yönelik bütüncül bir yaklaşım benimsenmiştir. Zirve'de demokratikleşme ve insan

haklarının dünya genelinde önemi ile ülkelerin dünyadaki konumları üzerindeki etkisinin arttığı belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Zirve kararlarının hayata geçi-rilmesi süreci uluslararası ve bölgesel düzeyde izlenecektir. Zirve çerçevesinde genelde kadın haklarının önemi ve kadınların eğitiminin kalkınmanın bir itici gücünü oluşturduğu giderek daha iyi anlaşılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planının ilk dilimini oluşturan 1996 yılı Programı Değişim Projelerinin Amaçları, Planda yer alan Temel Yapısal Değişim Projelerinin Amaçları, İlke ve Politikaları çerçevesinde belirlenmiştir.

I. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ

1. EĞİTİM REFORMU

a) Mevcut Durum

Bilgi çağına geçişte tüm ülkelerin üzerinde önemle durdukları ve giderek daha fazla kaynak ayırdıkları eğitim ülkemiz gündemindeki önem ve önceliğini korumaktadır.

Eğitimde sağlanan sayısal gelişmelere rağmen, hızlı nüfus artışı ve iç göçler nedeniyle başta büyük kentlerde olmak üzere kalabalık sınıflarda öğretim yanında, tüm kademelerde eğitime ayrılan kaynakların yetersizliği gelişmeleri sınırlandırmaktadır.

Öğretim programlarının bilimsel esaslara ve çağımızın gereklerine göre yeterince geliştirilememesi, okullardaki derslik, öğretmen ve öğretim üyesi sayılarındaki yetersizlikler ve dağılımındaki dengesizlikler, eğitimin imkan ve fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkilemekte ve kalitenin düşmesine neden olmaktadır.

1994-1995 öğretim yılında okullaşma oranları; 4-6 yaş grubundaki okulöncesi eğitimde yüzde 5,1, ilkokullarda yaklaşık yüzde 100, ortaokullarda yüzde 65,6, genel ve mesleki-teknik liseleri kapsayan ortaöğretimde yüzde 53, yükseköğretimde ise; yüzde

12,6'sı örgün öğretimde, yüzde 9,5'i açık öğretimde olmak üzere toplam yüzde 22,1 olarak gerçekleşmiştir.

Özel eğitim içinde yer alan üstün zekalı çocukların yeteneklerine uygun bir ortamda yetiştirilmelerini sağlamak amacıyla başlatılan çalışmalar çerçevesinde ilk defa Ankara'da bir okul açılmıştır.

Eğitimde yeni teknolojilerin kullanılması ve yaygınlaştırılmasında yeterli gelişme sağlanamamıştır.

Mesleki ve teknik liselerde sağlanan sayısal gelişmelere rağmen, başta endüstri meslek liseleri olmak üzere bu okullara öğrenci talebinin yoğun olması, kaynak yetersizliği, mevcut kaynakların etkin kullanılmaması gibi nedenlerle eğitimin bu kademesinde beklenen gelişme sağlanamamıştır. Bu çerçevede, mesleki ve teknik eğitim kurumları ile çıraklık eğitim merkezlerinde mevcut kapasiteden azami fayda sağlamak amacıyla Tam Gün Tam Yıl Eğitim Projesi hazırlanmıştır.

İş piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelik ve türde mesleki eğitim programlarının geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

1994-1995 öğretim yılında yaygın eğitim ile kamu ve özel eğitim merkezlerinde yaklaşık 1,9 milyon kişiye genel, kültürel, mesleki, çıraklık ve hizmetçi eğitim imkanı sağlanmıştır.

Kamu ve özel kesim kuruluşlarında yapılan hizmetçi eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesi ihtiyacı önemini korumakta ve özel sektör kuruluşlarında hizmetçi eğitim faaliyetlerine ilişkin bilgi eksikliği sorunu devam etmektedir.

Yaygın eğitim kuruluşları ile programları arasında koordinasyon eksikliği, nitelik farklılıkları, meslek standartları, belgelen-dirme, özendirme ve program geliştirme ile ilgili sorunlar devam etmektedir.

Örgün mesleki eğitime göre maliyeti daha düşük olan çıraklık eğitiminde yeterli gelişme sağlanamamıştır. Bu eğitim sisteminde çocukların ancak yüzde 20'sine ulaşabildiği tahmin edilmektedir. Eğitim sisteminin dışında kalan bu çocukların sosyal ve ekonomik yönden uygun olmayan ortamlarda yetişmesi insan kaynağımızın verimsiz kullanımına neden olmaktadır.

1994-1995 öğretim döneminde üniversite sayısı; 4'ü vakıf üniversitesi olmak üzere 57'ye, fakülte sayısı 429'a, yüksekokul sayısı 77'ye, meslek yüksekokulu sayısı 407'ye, enstitü sayısı 224'e ulaşmıştır.

Özellikle 3837 sayılı Kanun ile 1992 yılında kurulan Üniversiteler ve Yüksek Teknoloji Enstitüleri başta olmak üzere üniversite-lerimizin fiziki altyapı ve öğretim elemanı ihtiyacı devam etmektedir.

Yükseköğretimde rekabetçi bir yapı kurulamamış, üniversite içinde olduğu kadar üniversiteler arasında da rekabet ortamı oluşturulamamıştır.

Yükseköğretime olan aşırı talep, etkili bir yönlendirme sisteminin kurulamayışı ve önceki yıllardan üniversiteye giremeyen öğrenciler nedeniyle üniversite önünde yığılmalar 1994-1995 öğretim yılında da devam etmiştir.

Nüfusun ve işgücünün eğitim düzeyinde iyileşmeler görülmekle birlikte, Avrupa Birliği ülkeleri düzeyine ulaşmak için örgün ve yaygın eğitim sistemindeki gelişmelerin hızla devam etmesi gereği bulunmaktadır.

Örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitimin iş hayatı ve işgücü piyasası ile ilişkilerinin geliştirilmesine, modüler sisteme geçilmesine, örgün eğitimde temel bilgi ve becerilere ağırlık verilerek uygulamanın işyerlerine kaydırıl-masına olan ihtiyaç devam etmektedir.

Meslek yüksekokulları ile ilgili yapılan-manın daha esnek bir şekilde ele alınarak işgücü piyasası ile ilişkilerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Kalkınmanın, çağdaşlaşmanın ve dışa açılma-nın esasını oluşturan milli kültürün korunması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması önemini korumaktadır.

Kültür alanında nitelikli insan-gücü, finans-man ve ilgili kuruluşlar arasındaki koordi-nasyon yetersizlikleri devam etmektedir.

Dünya ülkeleri ile ikili ilişkilerimizde kültür boyutunun önemle ele alınması, kültür değişim programları hazırlanması ve bu çerçevede özellikle AB ve Türk Cumhuriyet-lerine öncelik verilmesi önem taşımaktadır.

Nüfusumuzun yüzde 20,4'ünü oluşturan 15-24 yaş grubundaki gençlik kesimine yönelik hizmetlerde sayı ve nitelik olarak belirli iyileşmeler sağlanmakla birlikte, bu hizmetlerdeki yetersiz-likler devam etmektedir. Öğrenim dışı gençlik kesiminin sorunlarının giderilmesi ihtiyacının önemi artmıştır.

TABLO: II.1- Eğitim Kademelerinde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları

	1993-1994		1994-1995	
	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (%)	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (%)
Okul Öncesi Eğitim	175 200	6,6 (1)	202 000	5,1 (1)
Sekiz Yıllık Temel Eğitim	9 573 957	89,0	9 651 000	89,8
-İlkokul	6 943 976	103,5 (3)	6 985 000	104,4 (3)
-Ortaokul	2 629 981	64,9	2 666 000	65,6
Ortaöğretim	1 954 750	49,4	2 125 000	53,0
-Genel Liseler	1 154 367	29,2	1 227 000	30,6
- Mesleki ve Teknik Liseler	800 383	20,2	898 000	22,4
Yükseköğretim	1 053 765	21,6	1 107 320	22,1
-Örgün	587 999	12,1	630 005	12,6
-Açıköğretim	465 766	9,5	477 315	9,5
Yaygın Eğitim	1 371 086 (2)	-	1 945 032 (2)	-

Kaynak: MEB, YÖK, DPT, Turizm Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı.
(1) 1993-1994 öğretim yılında 5-6 yaş grubu, 1994-1995 öğretim yılında ise 4-6 yaş grubu nüfusu esas alınmıştır.
(2) Kursiyer sayısıdır.
(3) Yaklaşık yüzde 5-6'sı çağ nüfusu altında veya üstündeki öğrencilerdir.

Spor tesislerinin sayı ve niteliklerinin yükseltilmesi, ülke düzeyine dengeli dağılımı ve sporun geniş kitlelere yayılması, başarılı sporcuların yetişmesi ile uluslararası spor organizasyonlarının ülkemizde düzenlene-bilmesi açısından önem taşımaktadır.

Toplumun her kesiminin boş zamanları değerlendirme faaliyetlerine katılabilmesi için çok amaçlı tesislerin mahalli idarelerin yardımı ile uydu kentlere ve kırsal kesime kadar yaygınlaştırılması çabalarının sürdürülmesi gerekmektedir.

Boş zamanların değerlendirilmesine ilişkin organizasyon çalışmaları yapılması ve eğitici insangücü açığının kapatılması ihtiyacı sürmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile vakıf, özel kuruluş ve derneklerin yürütmekte olduğu tanıtım faaliyetleri arasında etkin bir koordinasyon sağlanamamıştır.

b) Amaçlar

Eğitimde amaç; demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarının bilincinde, özgür ve özgüveni olan bilgi çağı insanını yetiştirmektir.

Bu amaca ulaşılması için eğitim sistemi yeniden yapılandırılacak ve bütün eğitim kademeleri ihtiyaca cevap verecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

Okul öncesi eğitimde 40 anaokulunun tamamlanmasıyla 8.000 öğrencilik ilave

kapasite yaratılacak ve 1995-1996 öğretim yılında yüzde 7,6 olan okullaşma oranının 1996-1997 öğretim yılında yüzde 7,9'a ulaşması sağlanacaktır.

Zorunlu temel eğitim 8 yıla çıkarılacak, bu çerçevede gerekli fiziki altyapı çalışmaları hızlandırılacaktır. 510 ilköğretim okulu 1996 yılında tamamlanarak 298.520 öğrencilik ilave kapasite yaratılacaktır. 1995-1996 öğretim yılında bu kademede yüzde 89 olan okullaşma oranı 1996-1997 öğretim yılında yüzde 92,1'e ulaşacaktır. 1995-1996 öğretim yılında taşınmalı ilköğretim kapsamındaki 95.554 öğrencinin 1996-1997 öğretim yılında 140.000'e ulaşması beklenmektedir.

1996 yılında 10 özel eğitim ve rehberlik okulu tamamlanarak 1.275 öğrencilik ilave kapasite hizmete sunulacaktır.

Genel ortaöğretim kademesindeki 110 lise projesinin 1996 yılında tamamlanmasıyla 1996-1997 öğretim yılı için 65.960 öğrencinin daha bu kademede eğitimi sağlanacaktır. 1995-1996 öğretim yılında yüzde 31,6 olan okullaşma oranının bu suretle 1996-1997 öğretim yılında yüzde 37'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Mesleki ve teknik eğitim kurumları ve programları ile işgücü piyasası arasında etkin bir koordinasyon kurulması sağlanacak ve ekonominin ihtiyaç duyduğu ara insangücünü yetiştirmek amacıyla bu eğitim kademesine önem ve öncelik verilecektir. Bu çerçevede 1996 yılında 133 mesleki ve teknik lise projesinin tamamlanmasıyla 1996-1997 öğretim yılında 73.420 öğrencilik ilave kapasite yaratılacaktır. 1996-1997 öğretim yılında bu kademede okullaşma oranının yüzde 25,1'e ulaşması beklenmektedir.

Çıraklık eğitim merkezlerinin ülke genelinde yaygınlaştırılmasına devam edilecek, buna ilave olarak örgün eğitim kurumlarının atelyelerinden de çırak yetiştirilmesi konu-sunda

faaydalanılacaktır. 1996 yılında 20 adet çıraklık eğitim merkezi projesinin tamamlanmasıyla 1996-1997 öğretim yılı için 4.800 öğrencilik ilave kapasite eğitime açılacaktır. Bu suretle, 1996-1997 öğretim yılında toplam çıraklık eğitim merkezi sayısı 330'a, öğrenci kapasitesi 234.800'e ulaşmış olacaktır.

1996 yılında 17 halk eğitimi merkezi projesi bitirilecek ve 1996-1997 öğretim yılı için 4.080 kişilik eğitim kapasitesi yaratılmış olacaktır. 1996-1997 öğretim yılında halk eğitimi merkezi sayısı 923'e, kapasite ise 775.017 kişiye ulaşacaktır.

Özel sektörün okul açması ve vakıfların özel üniversite kurmaları teşvik edilecek ve bu çerçevede Sabancı Üniversitesi, Işık Üniversitesi, Fatih Üniversitesi, Bilgi Üniver-sitesi ile Yeditepe Üniversitesinin faaliyete geçmesi için gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

1996-1997 öğretim yılında 762.000'i örgün, 538.000'i açık öğretimde olmak üzere toplam 1.300.000 öğrencinin yükseköğretim kademesinde eğitim görmesi beklenmektedir. Bu suretle, yükseköğretimdeki okullaşma oranının 1996-1997 öğretim yılında yüzde 14,6'sı örgün öğretimde olmak üzere toplam yüzde 24,9'a ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Yükseköğretim kademesinde eğitim gören gençliğin barınma ihtiyacının karşılanması için Yurt-Kur Genel Müdürlüğüne 16.850 öğrenci kapasiteli 15 yurt binası 1996 yılında tamamlanarak hizmete alınacaktır.

Sağlık, eğitim, bilim-araştırma, turizm ve çevre alanlarında nitelikli personel yetiştirilmesine öncelik verilecektir.

Milli kültür faaliyetlerinin demokratik bir anlayış ve ulusal bütünlük ilkesi çerçevesinde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Kültür değerlerimizin ve varlıklarımızın korunmasına, yaşatılmasına ve tanıtılmasına önem verilecektir.

Kültür altyapısının geliştirilmesi amacıyla il ve ilçe bazında faaliyetlere devam edilecek ve 1996 yılında 14 il ve ilçe halk kütüphanesi ile 5 il ve ilçe kültür merkezi tamamlanarak hizmete alınacaktır.

Gençlik kesiminin sorunlarını gidermek ve gençlerin kalkınma sürecine katkı ve katılım-larını artırabilmek amacıyla bu kesime sunulan hizmetler sayı ve nitelik olarak geliştirilecektir.

Sporun geniş kitlelere yayılması ve değişik sporlara imkan veren tesislerin yurt düze-yinde yaygınlaştırılması amacıyla, 6 spor salonu, 13 antreman ve okul spor salonu, 3 güreş eğitim merkezi ile 11 stadyum ve tribün tamamlanarak 1996 yılında hizmete alınacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nda; merkez teşkilatında hizmet esasına dayalı bir yapılanmaya gidilmesi ve Bakanlık taşra teşkilatlarına yetki ve sorumluluk devredil-mesi amacıyla değişiklik yapılacaktır.

Özel Öğretim Kurumları Kanunu; özel öğretim kurumlarına arsa tahsisi, vergi muafiyeti, vergi iadesi, cari harcamaların bir kısmına devletin katılması ve öğrenci velilerinin sübvansiyonunu sağlamak ama-cıyla yeniden düzenlenecektir.

Yurtiçinde, kişilerin eğitim-öğretim kurum-larıyla ilgili harcamalarının gelir vergisi matra-hından düşülmesine imkan vermek üzere vergi mevzuatında gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Değişik kurum ve kuruluşlarca farklı mevzuat düzenlemelerinde yürütülen okul-öncesi eğitim hizmetlerinde, eğitim programı, personel ve

denetimde birlik ve sistem bütünlüğü sağlamak için gerekli düzenle-meler yapılacaktır.

Değişik kurumlarca yürütülen okulöncesi eğitimin yeniden düzenlenmesine yönelik mevzuat oluşturma çalışmaları başlatılacaktır.

Zorunlu eğitim süresinin 8 yıla çıkarıl-masını sağlayacak mevzuat değişikliği gerçekleştirilecek, uygulamanın ülke gene-linde süratle yaygınlaştırılması için ihtiyaçları ve yapılması gereken işleri tespit çalışmaları öncelikle tamamlanacaktır.

8 yıllık zorunlu temel eğitim dışındaki daha üst eğitim kademelerinde öğrencilerin eğitim harcamalarına katılımını sağlamak için mevzuat düzenlemesi yapılacaktır. Bu düzenleme çerçevesinde, fırsat eşitliği açısından ödeme gücü olmayan öğrencilerin hizmetten yararlanabilmesini sağlamak üzere özel kesimin de katkısıyla dar gelirli aile çocuklarına yönelik etkili bir kredi ve burs sistemi oluşturulacaktır.

Çıracılık eğitiminin 8 yıllık zorunlu temel eğitime dayalı olarak planlanması ve organizasyonu sağlanacaktır.

Milli eğitimin merkez teşkilatını makro düzeyde planlama, müfredat programı, araştırma-geliştirme, denetleme ve koordi-nasyon işleriyle uğraşan üst düzey karar organı haline dönüştürmek, bürokrasiyi azaltmak, Bakanlık taşra birimlerine ve yerel yönetimlere yetki ve sorumluluk devrini gerçekleştirmek için yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı personelinin özlük haklarıyla ilgili yeni düzenlemeler yapıla-caktır.

Öğretmenlere hizmetöncesi ve hizmetiçi eğitim zorunluluğu getirilecek ve her okulun

standart kadrosunu belirleyecek esas ve usullere ilişkin bir mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

Kamu ve özel kesim kurum ve kuruluşları mesleki eğitimin her aşamasında söz sahibi kılınarak mesleki eğitimden beklenen faydanın sağlanmasına çalışılacaktır.

Mesleki ve teknik eğitimden mezun olanların istihdam oranlarını yüksek düzeyde tutabilmek ve mesleki eğitimin maliyetini azaltmak amacıyla bu sistem yeniden gözden geçirilecektir. Bu çerçevede yapılacak bir mevzuat değişikliği ile örgün ve çıraklık mesleki eğitim sistemi bütünleştirilerek, eğitim kurumları ve programları arasında geçişlere imkan sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

Yükseköğretimin merkezîyetçi ve bürokratik yapının kurtarılması, üniversite ve fakülte yönetim kurullarının yetkilerinin artırılması, kaynak yaratma ve harcama konusunda hareket serbestliğinin getirilmesi ve üniversite-sanayi ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Eğitimle ilgili olarak yapılacak her çeşit harcamanın gelir vergisi matrahından düşülmesi için gerekli mevzuat değişiklik çalışmaları yapılacaktır.

Vakıf eserlerinin bakım, onarım ve idamesine yönelik mevzuat düzenleme çalışmaları başlatılacaktır.

Sivil mimari örnekleri ile sit alanlarındaki gayrimenkullerin korunmasında, hak sahiplerinin ihtiyaç ve menfaatlerini de dikkate alan mevzuat değişikliği çalışmaları yapılacaktır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yayıncılığın gelişmesi ve telif haklarının destek-

lenmesini sağlayacak değişiklik çalışmaları yapılacaktır.

TRT Kanunu'nda günün ihtiyaçları dikkate alınarak gerekli değişiklikler yapılacaktır.

2. NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI

a) Mevcut Durum

Nüfusumuzun yüzde 1,7'lik bir artış hızıyla 1996 yılının ortasında 62,7 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Nüfus artış hızında son yıllarda izlenen azalma, sosyal, ekonomik ve kültürel alanda kaydedilen yapısal değişimlerin demografik göster-gelerle etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır.

Sayımların on yılda bir yapılması nedeniyle ortaya çıkan veri boşluğunun giderilmesine yönelik düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Nüfus teşkilatının üstlendiği ve yürüttüğü görevlerin uygulamada dar bir çerçeve içine sıkıştırılmış olması, teşkilatın bugüne kadar işlevsel etkinliğini sınırlamış ve devletin bilgi alt yapısını oluşturan hizmetin nitelik açısından eksik tanımlanmasına neden olmuştur.

Nüfus ile ilgili hayati kayıtların bilgisayarla tutulması amacıyla başlatılan MERNİS projesi, donanım ve altyapı darboğazları nedeniyle ülke çapında yaygınlaştırılmamıştır.

Proje çerçevesinde 110 milyon nüfus kaydının kontrol edilmesi tamamlanmış ve bu kayıtların bilgisayarlara uygun olarak kodlanması çalışmalarına geçilmiştir. 1995 yılı sonunda, 90 milyon adet nüfus kaydının kodlanması ve 76,5 milyon adet nüfus kaydının ise veri girişi gerçekleştirilmiştir.

Nüfus kayıtları kamu yönetiminde pek çok kuruluş tarafından gereksinim duyulan, kişiye ilişkin bilgilerin derlenmesinde temel teşkil ettiği için, idari yapılanmanın Başba-kanlığa bağlı bir müsteşarlık bünyesinde gerçekleştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Nüfus araştırmalarının sayım arasında kalan yıllarda periyodik bir yapıda tekrarlanması, ulusal bir örneklem sisteminden yararlanarak yapılması, farklı kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması, veri ile ilgili bütüncül bir yaklaşımın uygulanmasını kolaylaştıracaktır. Nüfus verileri konusunda etkinliğin artırılmasına yönelik bu tür yaklaşımların bir üst kurulun koordinatörlüğünde yapılması gerekmektedir.

Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü tarafından Sinop, Kayseri, Şanlıurfa, Erzurum'da yürütülen güvenli annelik programı 1995 yılında, dört gönüllü kuruluşla işbirliği halinde Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve Adana'da uygulamaya konulmuştur.

Gönüllü kuruluşlar tarafından yürütülen aile planlamasına ilişkin bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleriyle birlikte sevk zincirinin geliştirilmesi ve sağlık kurumlarında yeterli hizmetin sağlanması konusu önem taşımaktadır.

Aile Planlaması hizmetlerini geliştirmek ve genişletmek amacıyla kitlesel ve toplumsal iletişim kanallarından yararlanmak, konu ile ilgili sektörler arası işbirliğini geliştirmek, sağlık personelinin hizmetiçi eğitimlerini ve eğitimlerde kullanılacak materyal üretimini sağlamak amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından bilgilendirme-eğitim-iletişim-desteği programı Adana, Adıyaman, Ağrı, Ankara, Antalya, Diyarbakır, Hatay, İstanbul, İzmir, Kars, Kırıkkale, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Tunceli, Van illerinde uygulanmaktadır.

Tıp Fakülteleri mezuniyet öncesi müfredat programlarında, aile planlaması eğitimlerinin güçlendirilmesi ve öğrencilere beceri kazandırılmasına yönelik çalışmalar, Sağlık Bakanlığı ile işbirliği içinde halen 13 tıp fakültesinde sürdürülmektedir. Bu çalışmaların tüm tıp fakültelerine yaygınlaştırılması önem taşımaktadır.

Aile planlaması konusunda geliştirilen yeni eğitim programları 16 ildeki sağlık meslek lisesi ve ebelik bölümlerinde uygulanmaktadır. Ebe ve hemşirelerin mezuniyet öncesinde aile planlaması eğitimlerinin standartize edilerek programlara entegrasyonu ve eğitim sonrası sertifikasyonun sağlanması çalışmaları ağırlık taşımaktadır.

Günümüzde ailelerin, kurumsal hizmetlerle desteklenmesi ihtiyacı artmıştır. Ailelere sağlık, eğitim, sosyal güvenlik ve sosyal hizmet ve yardımlar alanında yeterli hizmetin verilebilmesi, ihtiyaç halinde başvurabileceği kurumsal yapının oluşturulması önemini korumaktadır.

Aileye yönelik hizmetlerde ağırlıklı olarak koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici işlevleri olan hizmet modellerini hayata geçirmek amacıyla kurulan Toplum Merkezlerinin sayısı 6'ya ulaşmıştır. Bu merkezlerin Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) bünyesinde çalışmalarına yasal dayanak oluşturacak ve yeni merkezlerin kurulmasına imkan verecek düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Yaşlılık, özürllülük, tutukluluk ve sosyal güvenlikten yoksunluk gibi sebeplerle risk altında bulunan ailelere gelir, eğitim, rehberlik gibi kurumsal destek sağlanması ve bu konuda uygulayıcı kuruluşlar arası işbirliği ihtiyacı önemini korumaktadır.

Türkiye nüfusunun yarısını oluşturan kadınların statülerinin gerek aile içinde gerekse toplum düzeyinde yükseltilmesi, güçlendirilmesi, etkinlik alanlarının genişletilmesi, eşit fırsat ve olanaklardan yararlanmalarının sağlanması için eğitim ve sağlık göstergelerinin iyileştirilmesi, tarım dışı sektörlerde gelir getirici istihdamlarının artırılması ve çalışma hayatına ilişkin koşullarının iyileştirilmesine yönelik politika-lara öncelik verilmesi gerekmektedir.

0-14 yaş grubunu oluşturan çocuk nüfusun ülkemiz toplam nüfusu içindeki payının, 1995

yılında yüzde 32,3 olduğu, 1996 yılında yüzde 31,7'ye düşeceği tahmin edilmektedir.

Bebek ve çocuk ölümlerinin azaltılması, çocuk sağlığı göstergelerinin iyileştirilmesi, çocukların okulöncesi ve temel eğitimlerinde nitelik ve niceliğin artırılması konusunda ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak sözkonusu alanlarda kırsal ve bölgeler itibariyle farklılıklar önemini korumaktadır.

TABLO: II.2- Demografik Göstergelerdeki Gelişmeler

Demografik Göstergeler	Birim	(Yıl Ortası)	
		1995	1996
Toplam Nüfus (Yıl Sonu)	Bin Kişi	62 171	63 221
Toplam Nüfus (Yıl Ortası)	Bin Kişi	61 644	62 697
Yıllık Nüfus Artış Hızı(1)	Yüzde	1,71	1,68
Kaba Doğum Hızı	Binde	22,4	22,0
Kaba Ölüm Hızı	Binde	6,6	6,5
Toplam Doğurganlık Hızı	Çocuk Sayısı	2,62	2,55
Bebek Ölüm Hızı	Binde	44,4	42,2
Yıllık Doğum Sayısı	Bin Kişi	1 381	1 379
Yıllık Ölüm Sayısı	Bin kişi	405	408
Doğuşta Hayatta Kalma Ümidi			
Toplam	Yıl	67,9	68,2
Erkek	Yıl	65,7	65,9
Kadın	Yıl	70,3	70,5
Nüfusun Üç Ana Yaş Grubu İtibariyle Dağılımı			
0-14 Yaş Grubu	Yüzde	32,3	31,7
15-64 Yaş Grubu	Yüzde	63,0	63,5
65 + Yaş Grubu	Yüzde	4,7	4,8
Nüfusun Eğitimle İlgili Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı			
4-6 Yaş Grubu	Yüzde	6,3	6,2
7-11 Yaş Grubu	Yüzde	10,8	10,6
12-14 Yaş Grubu	Yüzde	6,6	6,5
15-17 Yaş Grubu	Yüzde	6,5	6,5
18-21 Yaş Grubu	Yüzde	8,2	8,3

Önlenebilir hastalıklardan kaynaklanan bebek ve çocuk ölümlerinin azaltılması amacıyla sürdürülen bağışıklama programları ile kızamık ve çocuk felci vakalarında düşüş sağlanmıştır. Uygulanan özel sağlık prog-ramlarında özellikle büyük kentlerin çevre-sindeki gecekondu alanlarında yaşayan çocuklar ile sağlık göstergeleri düşük illerin kırsal kesiminde yaşayan çocuklar hedef gruplar olarak alınmakta, programlarla zatürre ve ishale bağlı ölümlerin engellen-mesi ve yetersiz beslenme, vitamin ve mineral eksikliğinden kaynaklanan sağlık sorunlarının azaltılmasına çalışılmaktadır.

SHÇEK'e bağlı yuva ve yurtların gerçek ihtiyaç sahibi kimsesiz ve muhtaç çocukların bakımını sağlayacak bir yapıya kavuştu-rulması için kuruluşların niteliklerinin iyileş-tirilmesi gerekmektedir.

Çocuk cezaevi ve islahevleri, tutuklu ve hükümlü çocukların eğitilerek toplumla yeniden kaynaşmasına imkan verecek fiziki altyapı ve imkanlardan yoksundur.

Özellikle kentlerde ücretli olarak çalışan çocukların büyük kısmı sigortasız olarak, günlük yasal çalışma süresinin üzerinde ve yasal ücretin altında bir ücretle çalıştırıl-maktadırlar.

b) Amaçlar

Nüfus ve aile planlaması konularında verilerin güncel ve nitelikli olarak toplanabilmesi, kapsamalarının yeterli olması ve kullanıcılara süratli biçimde ulaştırılabilmesi için gerekli organizasyonlar gerçekleştirilecektir.

Aile planlaması hizmetlerinin, hizmetten yararlanamayan gruplara öncelik verilerek niteliği yükseltilecek, ulaşılabilirliği ve sürekliliği sektörler arası işbirliği içinde ve bu konuda eğitilmiş sağlık personeliyle sağlanacaktır.

Demografik göstergelerdeki olumlu gelişmelerin 1996 yılında devam ederek nüfus artış hızının yüzde 1,68, toplam doğurganlık hızının 2,6, bebek ölüm hızının binde 42,2, doğuştan kalma ümidinin ise 68,2 yıl olacağı tahmin edilmektedir.

Aileyi destekleme ve güçlendirme amacı doğrultusunda, ailelere sorunlarının çözü-münde yardımcı olmak üzere kurulan merkezlerin bir sistem bütünlüğü içinde yurt düzeyinde yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Kadının ve kız çocuklarının eğitimine, kadının tarım dışı sektörlerde istihdamının artırılması ve çalışma hayatı koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilecektir.

Çocuğun sağlığı ve eğitimi konusunda sektörler arası işbirliğine önem verilecek, çocuklara yönelik sağlık ve eğitim hizmetlerinde nitelik ve nicelik artırılabilecektir.

Çocuk cezaevi ve islahevlerinin, tutuklu ve hükümlü çocukların eğitilerek yeniden kaynaşmalarını sağlayacak fiziki altyapı, personel, eğitim ve rehabilitasyon programlarıyla desteklenmesine özen gösterilecektir.

Çocuk işçi çalıştıran işyerleri düzenli olarak denetlenecek, çalışan çocukların çalışma koşulları izlenecek ve çalışan çocukların mesleki eğitim imkanlarının artırılması sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kamu yönetiminde gereksinim duyulan kayıt sisteminin güvenilir ve çok amaçlı bilgi üretebilmesi amacıyla, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün Başbakanlık bünyesinde yapılmasına yönelik hazırlık çalışmaları başlatılacaktır.

Nüfus ve aile planlaması hizmetlerini yürüten kuruluşlar arası eşgüdümün sağlanması, hizmet açığı olan yörelere ve konulara ağırlık verilerek hizmetin yönlendirilmesi ve gerekli denetimin yapılabilmesi amacıyla bir üst kurulun oluşturulmasına yönelik çalışmalar başlanacaktır.

Göç yolu ile gelenler ve iltica edenlerin demografik, ekonomik ve sosyal niteliklerinin tespiti ve götürülecek hizmetlerin koordinasyonu ile ilgili çalışmalar başlatılacaktır.

Doğum ve ölüm istatistiklerinin sağlıklı bir şekilde toplanması ve değerlendirilmesi işlemlerinin deneme uygulamasına başlanacaktır.

1003 sayılı Binaların Numaralanması ve Sokaklara İsim Verilmesi Hakkında Kanun'a dayalı numaralama yönetmeliği gereğince Belediyeler tarafından yeniden düzenlenen numaralama cetvelleri, güncel halde muhafaza edilerek, meydana gelen değişiklikler, Devlet İstatistik Enstitüsüne bildirilecektir.

Kamu ve özel sektör kaynakları kullanılarak, ulusal gereksinimi karşılamak amacıyla gebeliği önleyici malzemenin teminine yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

Sağlık personelinin aile planlaması konusunda eğitimi ve hizmete adaptasyonun sağlanması için ihtiyaca göre bölgesel ve il çapında hizmetiçi eğitim faaliyetleri artırılacaktır. Her ilde en az bir veya daha fazla ana çocuk sağlığı ve aile planlaması merkezi, o ilin tüm birinci basamak sağlık kuruluşlarındaki sağlık personelinin ana çocuk sağlığı ve aile planlaması konularında hizmetiçi eğitimini yapacak niteliğe kavuşturulacaktır.

Yoğun göç alan ve gecekondular sorunu yaşanan iller öncelikli olmak üzere Toplum Merkezi hizmetleri yaygınlaştırılacak, bu

merkezlerin yasal bir statüye kavuşabilmesi için 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nda yeni düzenlemeler yapılmasına ilişkin hazırlık çalışmaları başlatılacaktır.

Ailenin bütünlüğünün korunması ve güçlendirilmesine yönelik basılı ve görüntülü yayınların sayı ve kalitesi artırılabilecektir.

Kadına karşı ayrımcı hükümler içeren, Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukukuna ilişkin maddelerinde değişiklik öngören tasarı, Adalet Bakanlığı'nca oluşturulan Medeni Hukuk Komisyonu tarafından incelenmesi tamamlanarak TBMM'ye sunulacaktır.

Özel ve kamu çocuk bakımı ve eğitim kurumlarının açılması ve işletilmesi konularında, ortak standartlar saptanacak ve bir denetim mekanizması geliştirilecektir.

Çocuk cezaevi ve ıslahevlerinin altyapı ve kadro açısından durum tespiti yapılacak, ıslahevlerinin bulunduğu illerde tutuklu çocukların, yetişkin tutuklulardan ayrılması amacıyla, çocuk koşullarının ıslahevleri içinde uygun ve ayrı bir binaya taşınması sağlanacak, bu çalışmalara büyük illerde öncelik verilecektir.

Çocuk mahkemelerinde verilen kararların temyiz incelemelerinin yapılabilmesi için Yargıtay bünyesinde, bu konuda ihtisas sahibi bir kadronun görevlendirileceği bir ihtisas dairesinin kurulması hazırlıkları tamamlanacaktır.

3308 sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu kapsamında eğitilen çırak sayısının artırılması ve mesleki eğitim programlarının ülke geneline yaygınlaştırılması çalışmaları sürdürülecek, çocuk işçi çalıştıran işyerlerinin etkin şekilde denetlenmesi sağlanacak ve çocuk istihdamına ilişkin yasal düzenleme çalışmalarına başlanacaktır.

18 yaşından küçük çocukların sigara ve alkollü içki tüketimini engelleyecek tedbirler alınacak, çocukların sigara ve alkollü içki kullanımını engellemeye yönelik eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları başlatılacaktır.

Özel eğitim konusunda lisans programları başlatılması için gerekli hazırlıklar tamamlanacak, özürli çocukların bakım ve eğitimi konularında ailelere yol gösterecek eğitim programları hazırlanacak, ebeveynlere yönelik danışmanlık hizmetlerine önem verilecektir.

3. SAĞLIK REFORMU

a) Mevcut Durum

1995 yılı sonu itibariyle doğuştan hayatta kalma ümidi 67,9 yıla yükselmiştir. Bunun 1996 yılı sonunda 68,2 yıla yükselmesi beklenmektedir. 0-1 yaş arası bebek ölüm hızı binde 44,4'e düşmüştür. Bebek ölüm hızının 1996 yılı sonunda 42,2'ye düşmesi beklenmektedir. Sağlanan bu gelişmeye rağmen, kalkınmışlık kriteri olarak da değerlendirilen sözkonusu göstergeler henüz yeterli düzeyde bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, dağılım dengesizliği devam etmekle birlikte, sağlık altyapısı ve sağlık insangücüne ilişkin göstergelerde önemli gelişmeler sağlanmıştır. 1995 yılı sonu itibariyle, hasta yatağı sayısı 154.060'a, sağlık ocağı sayısı 4.802'ye yükselmiş ve hekim başına düşen nüfus 928, diş hekimi başına düşen nüfus 4.555, hemşire başına düşen nüfus 920 olmuştur.

2514 sayılı Kanun ile getirilen devlet hizmeti yükümlülüğü, pratisyen hekimler ve uzman hekimler için 5 yıl süreyle kaldırılmıştır. Ancak, hekimlerin yurt düzeyinde den-geli dağılımını

sağlamaya yönelik özendirici tedbirler henüz uygulamaya konulamamıştır.

Sağlık hizmeti sunan kamu kuruluşları arasında etkili bir işbölümü ve koordinasyon sağlanamamıştır. Özellikle farklı nüfus gruplarına yönelik hizmet sunmak amacıyla ayrı ayrı yürütülen faaliyetler, kaynakların verimsiz kullanımına ve yatırım ile hizmetlerde tekrarlara sebep olmaktadır.

Hizmet sunumu ile finansmanının bir arada bulunması, hizmetin planlanması ve uygulanmasında sorun yaratmakta ve denetim mekanizmasının etkili şekilde işletilmesini engellemektedir.

Sağlık hizmeti sunumunda kamu kesiminin ağırlığı devam etmektedir. Hasta yataklarının yüzde 94,4'ü, koruyucu sağlık hizmet birimlerinin ise tamamı kamu kesimine aittir.

Temel sağlık hizmetlerine henüz gerekli önem ve öncelik verilememiş, özellikle nüfusu hızla artan kentsel yerleşim birimlerinde entegre hizmet sunumunu gerçekleştirecek bir temel sağlık hizmetleri modeli geliştirilememiştir. Temel sağlık hizmetlerinde uygun hizmet modelinin bulunmaması ve etkili hasta sevk sisteminin kurulamaması, hastanelerin yüksek birim maliyetle birinci basamak tedavi hizmeti veren kuruluşlar haline gelmesine sebep olmuştur.

Sunulan hizmetin devletçe sübvansiyon edilmesi, hizmetin fiyatlandırılmasında ve piyasa şartlarında kullanılmasında isabetli olmayan sonuçlara yol açmaktadır. Sübvansiyon edilmiş olan hizmetlerden sadece ihtiyacı olan değil, gelir düzeyine bakılmaksızın herkes aynı ücreti ödemek suretiyle yararlanabilmektedir. Seçici olmayan bu sübvansiyon uygulamasıyla kaynaklar yanlış

yönlendirilmekte, asıl ihtiyacı olanlara yeterli ve doğrudan sübvansiyon sağlanamamaktadır.

Birinci basamaktan başlayarak referans hastanelerine kadar uzanan ve bütün hizmet kademelerini kapsayan etkili bir hasta sevk sistemi kurulamamıştır. Bu durum hizmet talebinin yanlış yerlere yönelmesine, hizmet maliyetinin gereksiz yere yükselmesine ve hasta sirkülasyonunun artmasına yol açmaktadır.

Sağlık enformasyon sisteminin kurulamamasından dolayı güvenilir, yeterli ve sürekliliği olan bilgiler toplanamamakta, hizmet kademeleri arasında sağlıklı bilgi akışı sağlanamamakta ve bu durum her düzeydeki yönetim birimlerinin etkililiğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Hastanelerin modern işletmecilik anlayışıyla yönetilmemeleri hastane hizmetlerinin aksamasına, verimliliğin düşmesine ve kaynak israfına yol açmaktadır.

Tıp fakülteleri hastanelerinin asli görevleri olan eğitim ve bilimsel araştırma ağırlıklı

hizmetler yerine genel sağlık hizmeti vermelerinin devam etmesi, eğitim ve öğretim hizmetlerinin aksamasına ve hizmet maliyetinin yükselmesine yol açmaktadır.

Koruyucu sağlık hizmetlerindeki yetersizliklerin yanısıra dengesiz ve yetersiz beslenme bazı sağlık sorunlarına yol açmakta olup, ağız ve diş sağlığı hizmetlerinin temel sağlık hizmetlerine entegre edilerek yaygınlaştırılması ihtiyacı devam etmektedir.

1994'de sağlık hizmetleri açısından sigorta kapsamındaki nüfusun oranı yüzde 64,2 olarak gerçekleşmiştir. Yeşil kart uygulaması çerçevesinde 1996 yılı Mart ayı itibarıyla 4.927.781 kişi yataklı tedavi hizmetleri açısından güvenceye kavuşturulmuştur. Ancak, yeterli ve sağlam finansman kaynağına dayandırılmamış olması sebebiyle uygulamada aksaklıklar devam etmektedir.

Tıbbi cihazların kullanımı, ilaç, aşı, serum, kan ve kan ürünleri ile organ temini konularındaki sorunlar devam etmektedir.

TABLO: II.3- Kuruluşlara Göre Hastane ve Yatak Sayıları

	(Adet)			
	1994		1995 (1)	
	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı
Sağlık Bakanlığı	666	77 753	674	78 253
Milli Savunma Bak.	42	15 900	42	15 900
S.S.K. Gn.Md.	115	25 196	115	26 930
K.İ.T.	11	2 099	11	2 099
Diğer Bakanlıklar	2	680	2	680
Tıp Fakülteleri	29	19 852	31	20 513
Belediyeler	5	1 160	5	1 160
Yabancılar	6	560	6	759
Azınlıklar	5	934	5	934
Dernekler	10	741	14	1 074
Özel	133	5 690	132	5 758
TOPLAM	1 024	150 565	1 037	154 060

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, DPT
(1) Geçici.

TABLO: II.4- Sağlık Personelinin Sayısal Gelişimi

Sağlık Personeli	1994	1995 (1)
Hekim Sayısı	64 000	67 000
Bir Hekime Düşen Nüfus	954	928
Dişhekim Sayısı	13 200	13 650
Bir Dişhekimine Düşen Nüfus	4 630	4 555
Eczacı Sayısı	17 500	17 950
Bir Eczacıya Düşen Nüfus	3 492	3 464
Hemşire Sayısı	61 500	67 600
Bir Hemşireye Düşen Nüfus	994	920
Ebe Sayısı	39 700	41 400
Bir Ebeye Düşen Nüfus	1 540	1 502
Sağ.Mem.ve Sağ.Tek.Sayısı	38 200	42 900
Bir Sağlık Memuru ve Sağ. Teknisyenine Düşen Nüfus	1 600	1 450

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, DPT
(1) Geçici.

b) Amaçlar

Sağlıkta kaynakların etkili kullanılması, hizmette yaygınlık ve süreklilik sağlanarak tüketici tatmininin artırılması için mevcut sistem, finansman, yönetim, organizasyon, insangücü boyutlarıyla yeniden yapılandırılacak ve sağlık hizmetlerinin her aşamasında toplumun katkısı ve katılımı sağlanacaktır.

Sağlık hizmetlerinin yaygın ve etkili sunumu amacıyla 1996 yılında aile hekimliği uygulamasına geçilecek ve bireylere aile hekimini seçme imkanı getirilecektir.

Sağlık altyapısının geliştirilmesini temin etmek üzere yeni sağlık birimlerinin hizmete alınmasına devam edilecektir. Bu çerçevede, 81 hastane, 295 sağlık ocağı, 473 sağlık evi, 5 halk sağlığı laboratuvarı ve 7 sağlık meslek lisesi projesi 1996 yılında tamamlanacaktır.

Sekiz ilde uygulanmasına devam edilen I. Sağlık Projesi ile 23 ilde uygulanmakta olan II. Sağlık Projesi kapsamında yeni sağlık birimlerinin yapımı ile mevcut tesislerin makina-

teçhizat ve donanımlarının temin edilmesi hedef alınmıştır. Bu projeler çerçevesinde daha verimli ve kaliteli hizmet sunumu gerçekleştirilecektir.

1996 yılında, 32 hastane, 505 sağlık ocağı, 1.594 sağlık evi ve 7 verem savaş dispanserinin yapımına başlanacaktır. Ayrıca, 200 yataklı Yalova Hastanesi, 200 yataklı Halkalı Kardiyovasküler Cerrahi Merkezi ile 200 yataklı Kadıköy Fizik Tedavi Merkezinin yapımına 1996 yılında başlanması öngörül-müştür. Bu gelişmeler çerçevesinde 1996 yılı sonu itibariyle toplam hasta yatağı sayısının 157.260'a ulaşması beklenmektedir.

Sağlık insangücü sayısında 1996 yılı sonu itibariyle artışlar olacağı tahmin edilmektedir. Bu çerçevede, hekim sayısının 69.500'e, diş hekimisi sayısının 14.100'e, eczacı sayısının 18.400'e, hemşire sayısının 72.600'e ve ebe sayısının 43.100'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kamu sağlığının korunması, sağlık personeli eğitim ve istihdamı, hizmet sunumu ve mesleklerle ilgili hususların düzenlenmesini öngören Kamu Sağlığı Kanunu çıkarılacaktır.

İkinci ve üçüncü basamak tedavi hizmeti sunumunda kaliteyi, verimliliği, idari etkililiği ve tüketici tatminini sağlamak için hasta-nelerin idari ve mali özerkliği olan sağlık işletmelerine dönüştürülmesine ilişkin temel esasları düzenleyen Hastane ve Sağlık İşletmeleri Temel Kanunu çıkarılacaktır.

Kırsal ve kentsel kesimde birinci basamak sağlık hizmetleri ile koruyucu sağlık hizmetleri sunumunda etkililiği, yaygınlığı ve sürekliliği sağlayacak bir model geliştirilecek ve bu çerçevede Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri ve Aile Hekimliği Kanunu çıkarılacaktır.

Sağlık hizmetleri açısından sosyal güven-cesi olmayan kesimin sigortalanmasını, uzun vadede sağlık sigortası uygulamalarında norm ve standart birliğinin sağlanmasını ve prim ödeme gücü olmayanlar için Devlet desteğini öngören Sağlık Finansman Kurumu Kuruluş ve İşleyiş Kanunu çıkarılacak ve pilot uygulamasına geçilecektir.

Sağlık Bakanlığının; doğrudan tedavi hizmeti sunan, hastane işleten ve personel istihdam eden bir yapı yerine, politika, standart ve norm belirleyen, sağlık alanını düzenleyen, denetleyen ve etkili koruyucu sağlık hizmetleri sunan bir yapıya kavuşturulması amacıyla merkez ve taşra teşkilatı yeniden yapılandırılacak ve bu çerçevede Sağlık Bakanlığı Görev ve Teşkilat Kanunu Tasarısı Taslağı ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.

4. İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ

a) Mevcut Durum

1994 yılında kentsel bölgelerdeki işten çıkarmalar sonucu artan işsizlik oranı ekonominin daha istikrarlı bir gidişe kavuşmasıyla birlikte 1995 yılında düzelme göstermiştir. Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre 1994 yılında 19,7 milyon olan toplam istihdam Nisan 1995'te 20,2 milyona çıkmış, tarım sektörünün toplam istihdam içindeki payı da 1994 yılında yüzde 44,8 iken, Nisan 1995'te yüzde 46,6 olmuştur.

Başta tarım olmak üzere her üç temel sektörde de işgücü verimliliğinin uluslararası ölçütlere göre çok düşük kalmaya devam etmesi istihdam sorununun çok önemli bir boyutunu oluşturmaktadır.

Özellikle imalat sanayiinde otomasyona geçiş uygulamaları 1995 yılında başta tekstil

sektöründe olmak üzere devam etmiş, ancak yurt içi teknolojik gelişme düzeyi yetersiz kaldığı için bu uygulamaların yol açtığı istihdam azalmalarını telafi edecek nitelikte yeni işler yeterince yaratılamamıştır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin yeni istihdam kaynağı olarak önemi artmaktadır. Diğer taraftan istihdamla ilgili ek yük ve kesintilerin azaltılamamasının da etkisiyle kayıt dışı istihdam daha büyük boyutlara ulaşmıştır.

Türkiye'de işgücü piyasasının çok parçalı yapısı önemli ölçüde sürmektedir. 1995 yılı Nisan ayı itibariyle toplam istihdamın yalnızca yüzde 39,6'sı ücretlilerden oluşmaktadır. Tarımdaki istihdamın yüzde 58'ini ücretsiz aile işçileri oluşturmaktadır. Bunların yüzde 73,7'si kadındır. Kentlerde kadınların işgücüne katılma oranı yüzde 16,3 gibi düşük düzeyde kalmıştır. Yüzde 3,2'ye düşen toplam işgücü içindeki 12-14 yaş grubu payındaki azalma sürmektedir.

İşgücünün ortalama kalifikasyon düzeyinin düşüklüğü istihdam alanındaki önemli sorunlardan birini oluşturmaktadır. Toplam işgücü içinde azami eğitim düzeyleri ilkökul mezuni-yeti olanların oranı yüzde 71,7'ye varmaktadır.

Kentlerdeki işsizlik ekonomik krizle birlikte 1994 yılında artış göstermiş, 1995 yılının özellikle ikinci üç ayında ekonomideki canlanma ile birlikte kentsel işsizlik azalmıştır. Açık işsizlik kadar önemli bir olgu oluşturan eksik istihdam da benzeri bir seyir izlemiştir. Kentlerde 1994 yılında yüzde 11,9'a yükselen açık işsizliğin Nisan 1995'te yüzde 11,6'ya, eksik istihdamın da aynı dönemde yüzde 8,6'dan yüzde 8,3'e inmesi sonucu 1994'te yüzde 20,5'i bulan açık işsizlikle birlikte eksik istihdam nedeniyle atıl durumda bulunan işgücü oranı Nisan 1995'te yüzde 19,9'a düşmüştür. Kentlerde eğitilmiş gençlerde işsizlik oranı yüzde 27,7 düzeyindedir.

TABLO: II.5- Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler (15+Yaş)(Bin Kişi)			
	1994 (1)	Nisan 1995 (1)	1996 (2)
Sivil İşgücü	21 404	21 738	22 365
Sivil İstihdam	19 664	20 170	20 704
Tarım	8 807	9 405	8 948
Sanayi	3 224	3 126	3 529
Hizmetler	7 633	7 639	8 227
İşsiz	1 740	1 568	1 661
Eksik İstihdam(3)	1 755	1 532	1 566
İşsizlik Oranı (Yüzde)	8,1	7,2	7,4
Eksik İstihdam Oranı (Yüzde)	8,2	7,0	7,0
İşsizlik+Eksik İstih- dam Nedeniyle Atıl Durumda Bulunan İşgücü Oranı(Yüzde)	16,3	14,2	14,4
Kaynak: DİE, DPT			
(1) DİE tarafından geçmişe doğru revize edilmiş olan Hanehalkı İşgücü Anketi verileri esas alınmıştır. Bu nedenle 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan verilerden farklıdır.			
(2) DPT tahmini.			
(3) Ekonomik nedenlerle 40 saatten az çalışıyor olup, daha fazla çalışmak isteyenler ve mevcut işinden elde ettiği gelirin azlığı ya da kendi mesleğinde istihdam edilmediği gibi nedenlerle iş arayanları kapsamaktadır.			

1994 yılında yüzde 4,9 düzeyinde olan kırsal açık işsizlik Nisan 1995'te yüzde 4,4'e düşmüştür.

Özelleştirme sonucunda İş ve İşçi Bulma Kurumu'na (İİBK) Özelleştirme Yasası'ndan kaynaklanan istihdam kaybı tazminatından yararlanmak üzere başvuruların sayısı 1995 yılı sonu itibarıyla 1.230 kişi düzeyinde kalmış

olmakla birlikte, bu sayının kısa vadede artması beklenmektedir. Özelleştirme sonucunda işsiz kalacaklara yeni istihdam imkanları sağlamaya yönelik olarak 1994'te başlatılan Dünya Bankası destekli İşgücü Uyum Projesi'nin ikinci aşamasına 1995 yılında geçilmiştir.

İşgücünün niteliğinin geliştirilmesi çalışmaları açısından büyük önem taşıyan meslek standartları alanında önemli gelişme sağlanamamış, ancak İİBK bünyesinde konu ile ilgili bir birim oluşturulmuştur. İşgücü istatistiklerinin geliştirilerek daha verimli biçimde kullanılması amacıyla 1994'te DİE'nin eşgüdümünde kurulan İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulu 1995'te faaliyetlerini genişleterek sürdürmüştür.

TABLO: II.6- Kentsel İstihdam ve İşsizlik (15+Yaş)(Bin Kişi)			
	1994 (1)	Nisan 1995 (1)	1996 (2)
Sivil İşgücü	9 883	9 827	10 668
Sivil İstihdam	8 715	8 785	9 379
İşsiz	1 168	1 041	1 289
İşsizlik Oranı (Yüzde)	11,9	11,6	12,1
Eksik İstihdam	844	818	949
Eksik İstihdam Oranı (Yüzde)	8,6	8,3	8,9
İşsizlik+Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl Durum- da Bulunan İşgücü Oranı (Yüzde)	20,5	19,9	21,0
Kaynak: DİE, DPT.			
(1) DİE tarafından geçmişe doğru revize edilmiş olan Hanehalkı İşgücü Anketi verileri esas alınmıştır.			
(2) DPT tahmini.			

TABLO: II.7- Kayıtlı İşgücünde İşten Çıkarmalar (1)					
Sektör	1993		1994		1995
	1.Altı Ay	2.Altı Ay	1.Altı Ay	2.Altı Ay	1.Altı Ay
Kamu	25 065	9 948	36 803	32 186	15 704
Özel	68 138	60 396	101 673	90 838	54 510
Toplam	93 203	70 344	138 476	123 024	70 214
Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı					
(1) Çıkarılma nedenleri: İşe ara verilmesi, işyeri kapanması, tensikat, 1475 sayılı İş Kanunu'nun 13. ve 17.maddeleri.					

Çalışma Hayatı

1995 yılında çalışma hayatı mevzuatının AB uyum şartları da dikkate alınarak, Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) normlarına uygun bir şekilde geliştirilmesine yönelik çalışmalara devam edilmiştir.

Anayasa değişikliği kapsamında çalışma hayatıyla doğrudan ilişkili, sendikal hak ve özgürlükleri genişletici yönde önemli düzenlemeler yapılmıştır. Anayasanın 33'üncü maddesi sendikalarla siyasi partiler arasındakiler ilişkileri mümkün kılan biçimde ve 53'üncü maddesi Anayasanın 128'inci maddesinin birinci fıkrası kapsamındaki kamu görevlilerine sendikal haklar tanıyan şekilde değiştirilmiş, sendikalara siyasi faaliyet yasağı getiren 52'nci maddesi tümüyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Onaylanan ILO sözleşmeleri doğrultusunda 2821 sayılı Sendikalar Kanunu'nda 4.4.1995 tarih ve 4101 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmıştır.

Kamu görevlilerinin sendikal haklarına yasal düzenleme getiren Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanun Tasarısı, İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun yeniden düzenlenmesini öngören İş Kurumu Kanun Tasarısı, işsiz kalanlara gelir güven-cesi temin edecek olan İşsizlik Sigortası Kanun Tasarısı, İş Güvencesinin Hizmet Sözleşmesinin Gereksiz Feshini Sona Erdirecek Biçimde Yeniden Düzenlenmesine İlişkin Kanun Tasarısı hazırlanmıştır. Ancak kanun tasarılarının son gelişmeler dikkate alınarak yeniden hazırlanması hususu önemini korumaktadır.

Ülke politikalarının oluşumuna tüm toplumsal kesimlerin katılımını sağlamak, devlet, işçi ve işveren ilişkilerinde düzenli ve kalıcı barış ve ulusal uzlaşma ortamını oluşturmak amacı ile,

istisari nitelikteki Ekono-mik ve Sosyal Konsey 17.3.1995 tarihli ve 1995/5 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile kurulmuştur. Konseyin 6 Mayıs 1996 tarihli 1996/24 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle düzenlenen yeni yapısında kamu temsil-cilerinin Konsey içindeki ağırlığı azaltılmış, meslek kuruluşları, işçi ve işveren sendikaları ile derneklerin üye sayıları artırılarak Konseyde kamu ve özel kesim temsilcileri arasında denge oluşturulmuştur.

İşgücü piyasasının işleyişi, yapısı ve gelişimi alanlarında etkili politika önlemleri alınabilmesi için işgücü piyasası enfor-masyon sistemine ve bu sistemin bir parçası olan uluslararası tanımlara uygun ücret ve çalışma istatistiklerinin oluşturulmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın çalışma hayatının bütünü için etkin görev yapabilecek bir yapıya kavuşturulması ihtiyacı devam etmektedir.

1995 yılı sonu itibariyle 3.973.306 işçinin 2.695.627'si sendika üyesidir. 1994 yılı sonunda yüzde 69,4 olan sendikalı işçi oranı, 1995 yılı sonunda yüzde 67,8'e düşmüştür. 1995 yılı sonu itibariyle 506 grev kararı alınmış, 199.867 işçinin katıldığı 120 grev uygulamasında 4.838.241 işgünü kaybolmuştur. 4.047 işçiyi kapsayan 5 lokavt uygulamasında da 162.512 işgünü kaybı olmuştur.

4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'da öngörülen biçimde, özelleştirme uygulamalarından doğan istihdam azalmalarından zarar görenlere iş kaybı tazminatı ödenmesi için İİBK bünyesinde bir birim oluşturulmuş, başvurular Mart 1995'te, ödemeler ise Temmuz 1995'te başlamıştır.

TABLO: II.8- Reel Ücret Endeksleri						
(1989=100)						
	1990	1991	1992	1993	1994	1995
İŞGÜCÜ MALİYETİ (1)						
Kamu kesimi	122	179	187	201	191	143
Özel kesim	117	173	171	174	137	139 (2)
MEMUR AYLIK MALİYETİ	123	128	136	137	102	96
YILLIK ORTALAMAASGARİ ÜCRET (3)	113	129	142	150	118	112

Kaynak: DPT.
(1) Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu ve Kamu İşveren Sendikaları Konfederasyonu verilerinden hesaplanmıştır. Sözkonusu Konfederasyonların kayıtlı bilgilerini esas alan bu yeni seri ile 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan seri farklılık arz etmektedir.
(2) Tahmin.
(3) 16 ve üstü yaş için sanayi ve hizmetler kesimi yıllık ortalama asgari ücretidir.

Asgari ücret 1 Eylül 1995 tarihinden geçerli olmak üzere 16 ve üstü yaştaki işçiler için yüzde 102,7 artışla günlük 282.000 TL., 15 ve altı yaştaki işçiler için yüzde 103,2 artışla günlük 236.250 TL. olarak belirlenmiştir.

547 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri ile İlgili Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile makam ve hizmet tazminatları artırılmıştır. 1995 yılı içinde yapılan artış ve düzenlemeler sonucu ortalama net maaş artışı nominal olarak yüzde 84,4 oranında gerçekleştirmiştir. 562 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri ile İlgili Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Karar-namelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile de memurların ücretli ve ücretsiz izinleri, ölüm yardımı ödenekleri, hastalık izinlerinde zam ve tazminat ödemeleri, zam, tazminat ve ödenekler ile benzeri ödemelerin keseneklendirilmesi, ücretsiz izinlerin hizmetlerinde değerlendirilebilmesi konularında düzenlemeler yapılmıştır.

Kamu kesiminde aşırı ve dengesiz istihdamın azaltılması, kamu personel ve ücret rejiminin yeniden düzenlenmesi, ücretler üzerindeki yüklerin azaltılması ve işgücü maliyetinin

yapısının düzenlenmesi konularında önemli bir gelişme sağlanamamıştır. Ücretliler arası gelir dengesizliklerini giderecek düzenlemeler, ücretlerin iş, liyakat, verim, kıdem ve kariyerin karşılığı olarak belirlenmesine yönelik çalışmalar ile iş analiz ve değerlendirmesi sisteminin yaygınlaştırılıp yerleştirilmesi çalışmaları çok sınırlı boyutlarda kalmıştır.

Sendikaların eğitim ve araştırma faaliyetlerinin desteklenmesi ilkesi çerçevesinde 1993 yılında başlatılan TÜRK-İŞ Eğitim ve Araştırma Merkezi Projesi çalışmalarına 1995 yılında da devam edilmiştir.

Yurtdışı İşçi Sorunları

Ülke dışında yaşayan yurttaşlarımızın sayısı 1995 yılı sonu itibarıyla 3.334.363 olup, bu sayının 2.812.002'si AB ülkelerinde en büyük yabancı nüfus grubu olarak bulunmaktadır. Ülke dışında çalışan yurttaşlarımızın sayısı 1.330.794'dür.

İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü'nün geçici verilerine göre, 1995 yılında 341'i kadın olmak üzere 59.483 kişi,

tümünü kendi imkanlarıyla temin ettiği işlerde çalışmak amacıyla yurtdışına gönderilmiş, bunların 2.853'ü Avustralya ve Avrupa ülkelerine, 359'u Kanada ve ABD'ye, 35.792'si Rusya ve Bağımsız Devletler Topluluğu'na, 330'u Balkan ülkelerine, 19.909'u Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerine, 220'si Asya ülkelerine, 20'si ise diğer ülkelere gönderilmiştir. Yurtdışına gitmek için halen 521.218'i vasıflı olmak üzere 702.667 kişi sıra beklemektedir.

1990 yılında Almanya'da 33.000 girişimci Türk 100.000 kişilik bir çalışma alanı yaratırken, 1994 yılında 37.000 Türk girişimci 135.000 kişiye istihdam yaratmıştır. Yurtdışındaki Türk sermayesinin Türk ekonomisini destekler biçimde değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

1994-1995 öğretim yılında Batı Avrupa Ülkelerinde örgün eğitimin bütün kademelelerine devam eden öğrenci sayımız 718.501'dir.

Yurtdışındaki vatandaşlarımızın ve çocuklarının çalışma yaşamına erken atılmaları, yetersiz dilbilgisi ve meslek eğitiminden gereğince faydalanamama gibi nedenlerle eğitim, sosyal güvenlik ve çalışma yaşamına ilişkin sorunlarının çözümü ihtiyacı devam etmektedir.

403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu çifte tabiiyete izin veren hükümler taşımakla beraber, çifte vatandaşlığa ilişkin ikamet, seyahat, çalışma, miras, taşınır ve taşınmaz mal iktisabı ve ferağı gibi konulara açıklık getiren 4112 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun 12.6.1995 tarih ve 22311 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye göç veren bir ülke olmanın yanısıra göç alan bir ülke konumuna da gelmiştir. Ülkemizde yabancıların maaş ve ücret karşılığı çalışmaları ve serbest olarak hizmet sunmaları ile ilgili mevzuat dağınık ve karmaşık olup, işgücü

piyasasında gelişen koşullara göre yetersiz kalmaktadır.

b) Amaçlar

Türkiye'nin gümrük birliğine girmiş olduğu bu dönemde; teknolojinin en önemli rekabet unsurlarından birini oluşturduğu ve toplam istihdam içinde tarımın payının azalacağı dikkate alındığında üretken istihdam yaratılmasının büyük önem taşıdığı görülmektedir. Bunun gerçekleştirilmesinde belirleyici rolü istikrarlı ve teknoloji ağırlıklı ekonomik büyüme oynayacaktır.

İstihdamın geliştirilmesi ve işsizliğin azaltılması bakımından küçük ve orta ölçekli işletmelerin kapasitelerinden azami ölçüde yararlanılacak ve yerel ekonomik potansiyeller harekete geçirilecektir. Bu amaçla küçük ve orta ölçekli işletmeler ile bireysel girişimlere yönelik proje, finansman, organi-zasyon ve teknoloji alanlarındaki destekler artırılacaktır.

Yeni istihdam için destek sağlayan mevcut mekanizmaların etkinleştirilmesi ve bu doğrultuda yeni mekanizmaların oluşturulması amacıyla çalışmalar yapılacaktır.

1996 yılında işgücünün 22,4 milyon, istihdamın 20,7 milyon ve işsizlik oranının yüzde 7,4 düzeyinde olacağı tahmin edilmektedir. Yüzde 7 civarındaki eksik istihdamla birlikte, atıl durumda bulunan işgücü oranının yüzde 14,4 olması beklenmektedir.

Devlet işçi ve işveren kesimlerinin sürekli diyalogu sağlanacak, çalışma barışı korunacak, çalışma hayatı mevzuatı AB ülkelerine uyum ve ILO normları doğrultusunda yenilenecektir. İstihdamın geliştirilmesine yönelik olarak, kısmi süreli çalışma biçimlerine

imkan tanıyacak düzenlemeler yapılacak, ücret belirleme yöntemlerinin objektif hale getirilmesine çalışılacaktır.

Yurtdışındaki işçilerin ve ailelerinin eğitim düzeylerinin yükseltilerek nitelikli istihdama yönlendirilmelerine, ekonomik girişimlerinin desteklenmesine ve buldukları toplumla sosyal bütünleşmelerinin sağlanmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

İş ve İşçi Bulma Kurumu (İİBK), çağdaş istihdam hizmetlerini yerine getirebilecek ve bunun için gerekli imkanlara kavuşturulacak şekilde kapsamlı bir biçimde İş Kurumu olarak yeniden yapılandırılacaktır.

İstihdamla bağlantılı aşırı yük ve kesintiler, ilgili fonlara ilişkin mevzuatın değiştirilmesini de içeren önlemlerle kısıtlanacaktır.

Kısmi süreli çalışma biçimlerinin hukuki dayanağa kavuşturulmasına yönelik olarak yapılacak düzenlemenin boyutlarını ve ilke-lerini belirleyen ön çalışmalar başlatılacaktır.

Onaylanan ILO sözleşmelerinin ve Anayasa değişikliğinin çalışma mevzuatına yansıtılmasını

sağlayacak değişikliklere ilişkin çalışmalar yapılacaktır.

Kamu görevlilerinin sendikal hak ve yükümlülüklerini tanımlayıp yasal güvenceye kavuşturacak mevzuat hazırlık çalışması, Anayasada yapılan değişikliğin gerektirdiği düzenlemeler dikkate alınarak gözden geçirilecektir.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının teknolojik gelişmeleri izleyebilmesi ve mevcut sistemin esnekliğe kavuşturulması için yapılması gereken değişiklik çalışmaları sürdürülecektir.

Tarım kesiminde ücretli çalışanları kapsayacak Tarım İş Kanunu Tasarısı hazırlık çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Asgari ücret tespit yöntemlerini yeniden belirlemeye yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

Türkiye'deki yabancı uyrukluların istihdamı ile ilgili mevzuat günün koşullarına göre yeniden düzenlenecek, ilgili hükümlerdeki dağınıklık giderilecek, yabancıların istihdamı ile ilgili esaslar tek bir kanunda toplanacaktır.

II. TARIM, SANAYİLEŞME VE DÜNYA İLE BÜTÜNLEŞME

5. TARIMSAL POLİTİKALAR İLE İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

a) Mevcut Durum

1995 yılında, tarım sektörü üretimi bir önceki yıla göre yüzde 2,9 artmış, ihracatı yüzde 15,7 azalmış, ithalatı ise yüzde 111,9 artmıştır.

1995 yılında kimyasal gübre kullanımı 4.386 bin ton, mücadele ilaçları kullanımı 38.128 ton olmuş, traktör park sayısı ise 790 bin adede yükselmiştir.

Bitkisel ürünlerde yüksek ve iyi vasıflı tohumların geliştirilmesini hedef alan Tohumluk Programı çerçevesinde 1994 yılında 84.763 ton buğday, 16.916 ton arpa, 3.897 ton hibrit mısır, 1.860 ton ayçiçeği, 28.641 ton pamuk tohumu, 1995 yılında ise 62.930 ton buğday, 10.441 ton arpa, 2.908 ton hibrit mısır, 2.090 ton ayçiçeği ve 28.975 ton pamuk, 1.146 ton soya tohumu dağıtılmıştır.

Ülkemizde arazi kullanım planları bulunmamaktadır. Tarım arazilerinin tarım dışı kullanımının artışı ve erozyon gibi nedenlerle tarım alanları azalmakta, arazi mülkiyetindeki dağılımın bozukluğu sonucunda küçük işletmeler giderek artmaktadır. Nitekim işletme sayısı 1991 yılında 4 milyon 92 bine yükselmiş olup, bu işletmelerin yüzde 99'u 50 hektarın altında bulunmaktadır.

Tarım sektöründe başlıca üretici örgütleri olan Türkiye Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği ile çeşitli kooperatifler ve bunların birlikleri; üretici kesimin temsil edilmesinde, tarımsal politikaların geliştirilmesinde, üreticilere hizmet verilmesinde, üretimin yönlendirilmesinde, fiyat oluşumunun sağlanmasında ve ürünlerin pazarlanmasında kendile-

rinden beklenen işlevleri yeterli ölçüde yerine getirememektedirler.

Tarım politikalarının belirlenmesi konu-sunda kamu kesiminde örgütlenme ve koordinasyon yetersizliği bulunmaktadır.

Uygulanan destekleme politikalarının en önemli unsuru olan fiyat müdahaleleri ile üretici gelirlerinde istikrar sağlanamadığı gibi, üretimde de dalgalanmalara neden olmaktadır.

Önemli ürünlerle ilgili yeni borsaların kurulması ve mevcut borsaların geliştirilmesi amacı ile FAO kaynaklarından desteklenen "Ürün Borsalarının Planlanması Projesi" hazırlanmıştır.

Tarım sektöründe araştırma, eğitim ve yayım hizmetleri yeterli düzeyde bulunmamaktadır.

Tarımsal faaliyetleri gerçekleştiren kurumların, havza bazında koordineli çalışmaları, kaynakların rasyonel kullanımını engellemektedir.

Tarım sektöründe Avrupa Topluluğu ile ilişkilerimizle ilgili olarak, Katma Protokol hükümlerine göre öngörülen 22 yıllık süre içinde Topluluk Ortak Tarım Politikasına uyum sağlanamadığından 1/95 sayılı Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararı ile bu süre uzatılmıştır. Bu konuda mevzuat ve Topluluk Ortak Tarım Politikasına uyum çalışmaları sürdürülmektedir. Ayrıca, Katma Protokol ve Ortaklık Konseyi Kararları çerçevesinde tarım ürünleri ticaretinde karşılıklı taviz verilmesi konusunda Toplulukla görüşmeler sürdürülmektedir.

1994/2 sayılı Bakanlıklararası Tütün Kurulu Kararıyla, 1994 yılı üretim kontenjanı 220 bin ton olarak tespit edilmesine karşın gerçekleşen üretim 186.954 ton olmuştur.

93/4988 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca, 1995 yılında 1994 yılı tütün üretim kotası dışında kalan ekilmeyen miktar için tazminat ödenmesine geçilmiştir. Söz konusu tazminat miktarı 2.079 milyar TL dir.

Ülkemizdeki hayvan sayısı, tarımı ileri pekçok ülkeninkinden fazla olmasına rağmen, birim hayvan başına elde edilen verim düşüktür. Hayvancılığı ileri ülkelerde ortalama sığır karkas ağırlığı 250 kg dolayında iken, ülkemizde 160-170 kg dır. Sığır başına süt verimi bu ülkelerde ortalama 5000-6000 kg/laktasyon iken, ülkemizde 1400-1500 kg/laktasyondur.

1994 yılı hayvancılık istatistiklerine göre genel hayvan popülasyonu içerisinde düşük verimli yerli ırk hayvanlar, sığır mevcudunun yüzde 49,1'ini, koyun mevcudunun yüzde 97,7'sini oluşturmaktadır.

Hayvanların ıslahı maksadıyla sun'i tohumlama faaliyetine devam edilmektedir. 1994 yılında 863 bin baş, 1995 yılında ise 898 bin baş sığır sun'i tohumlama metoduyla tohumlanmıştır.

Belli bir program dahilinde, 1987-1995 döneminde toplam 240 bin baş damızlık sığır ithal edilerek üreticilere dağıtılmıştır.

Kasaplık sığır ithalatı 1993 yılında 130 bin baş, 1994 yılında ise yüksek fiyat artışı nedeniyle oldukça azalarak 14 bin baş olarak gerçekleşmiştir. Ancak 1995 yılında yurt içinde kasaplık sığır teminindeki sıkıntıyı hafifletmek üzere ithalattan alınan fonun düşürülmesi nedeniyle ithalat yeniden büyük bir artış göstererek 350 bin baş olarak gerçekleşmiştir.

Hayvancılıkta verimlerin artırılması için çalışmalar yapılmaktadır. Bu çerçevede, süte, sun'i tohumlamaya, yem bitkileri üretiminin artırılmasına, aşı-ilaç kullanımına, damızlık sığır ithalatına, destek sağlan-maktadır. 1995 yılında hayvancılık sektörüne yüzde 20 faizli, 2-5 yıl vadeli toplam 21 trilyon TL lik kaynağın ayrılmasını öngören 3 adet Bakanlar Kurulu Kararı alınmış ve uygulamaya konulmuştur. Bu kaynağın 2 trilyon TL si Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde bulunan 22 İl'e tahsis edilmiş olup tamamı kullanılmıştır. Geriye kalan 19 trilyon TL'lik kaynağın ise ülke genelinde damızlık sığır, süt, besi sığırı, koyun yetiştiriciliği için olmak üzere; 1996 yılı Nisan ayı sonuna kadar 8,2 trilyon TL si kullanılmıştır.

Hayvancılığın geliştirilmesi amacıyla mevcut tedbirlere ek olarak, sun'i tohumlama hizmetlerinin, üstün verimli damızlık sığır sayılarının, kaba-kesif-silaj yemlerin üretimlerinin geliştirilmesini teşvik etmek amacı ile bir Bakanlar Kurulu Kararı Taslağı, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı tarafından hazırlanmış bulunmaktadır. 1996-2000 yıllarını içine alan bu Karar Taslağına göre, yapılacak toplam 22.1 trilyon TL lik destek karşılığında 95.3 trilyon TL lik bir gelir artışı sağlanacağı tahmin edilmektedir.

Yürürlükte bulunan Arazi Kanununun ihtiyaca cevap verememesi sonucu meraların, kötü, bilinçsizce aşırı otlatılmaları ve tarlaya çevrilmeleri gibi nedenlerle alanları azalmış, vasıfları bozulmuştur. Bunun yanında yem bitkileri üretimi nicelik ve nitelik yönünden yetersiz seviyededir. Halen tarım üretimi yapılan alanın ancak yüzde 2,5-3'ü yem bitkileri tarımına ayrılmaktadır.

Hayvan hastalık ve zararlıları etkilerini sürdürmektedir.

Üreticilerin bilgi seviyelerinin yetersizliği, hayvan bakımı, beslemesi, hayvan barınak-ları, kontrol ve pazarlama imkanlarının istenilen şekilde iyileştirilememesi; girdi fiyatlarıyla ürün fiyatları arasında denge kurulamaması; yetiştirici birlikleri, koope-ratifleri ve derneklerinin ülke genelinde yaygınlaşmamış oluşu hayvancılık sektö-rünün diğer temel sorunlarını oluşturmaktadır.

Ülke topraklarının genelde yüzde 26'sı orman rejimine girmesine rağmen, iyi vasıflı ormanlar yüzde 11 gibi çok düşük bir oranda bulunmaktadır. Bu oran Avrupa ve Dünya genelinde yüzde 27 dolayındadır.

Ormansızlaşma, çölleşme, sel, heyelan, kirlenme ve toprak erozyonu önemini korumaktadır. Ayrıca, orman kadastro işleri ile yol altyapısının tamamlanamaması; orman içi köylerin sosyo-ekonomik seviyelerinin düşüklüğü, biyolojik çeşitliliği koruma çalışmalarının ve orman işçiliği ile ilgili ergonomik uygulamaların yetersizliği de sektörün ana sorunları olmaya devam etmektedir.

Orman arazilerini daha iyi değerlendirmek amacıyla, 1994 yılında 18 bin hektar ağaçlandırma, 10 bin hektar erozyon kontrolü, 13 bin hektar enerji ormanı, 1713 km orman yolu, 610 bin hektar kadastro çalışması gerçekleştirilmiştir. Söz konusu rakamlar 1995 yılında sırasıyla 24 bin hektar, 6 bin hektar, 13 bin hektar, 1916 km ve 625 bin hektar olarak sonuçlanmıştır.

1994-1995 yıllarında 7 adet Milli Park, 4 adet Tabiat Parkı, 5 adet Tabiatı Koruma Alanı ve 27 adet Orman İçi Dinlenme Yeri, işletme ormanlarından ayrılarak halkın kültürel ve rekreasyonel kullanımına tahsis edilmiştir.

1995 yılında özellikle Bolu ve Zonguldak bölgelerindeki ormanlarda kar kırığı ve kabuk böceği tahribatından dolayı ağaç kesimleri zorunlu olarak yüksek tutulmuş ve buna bağlı

olarak sektör üretimi yüzde 7 seviyesinde artış göstermiştir.

Anılan bu gelişmelere karşın ülkemizde ormansızlaşma ve çevre kirlenmesinde, kaçakçılık ve tarla açma ile beraber büyük rol oynayan orman yangınları sonucunda 1994 yılında 20980 hektar ve 1995 yılında da 4790 hektar ormanlık alan kaybedilmiş; ayrıca çeşitli yasalarla 1994 yılında 14918 hektar, 1995 yılında da 14872 hektar ormanlık alan orman rejimi dışına çıkarılmıştır.

Devlet ormanlarında ve tüzel kişilerin mülkiyetindeki arazilerde ağaç servetini çoğaltmak, toprak, su ve bitki arasında bozulan dengeyi kurmak, geliştirmek ve çevre değerlerini korumak amacıyla kamu kurum ve kuruluşlarıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılacak ağaçlandırma ve erozyon kontrol çalışmalarını desteklemek amacıyla 1995 yılında 4122 sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu çıkarılmıştır. Böylece Tarımsal Politikalar ile ilgili Yapısal Değişim Projesi'nin ormancılıkla ilgili önemli bir hukuki düzenlemesi yerine getirilmiş bulunmaktadır. Kanunun 1996 yılından başlamak üzere ve özellikle 1997 yılından itibaren ormancılık çalışmalarına önemli katkılar sağlaması beklenmektedir.

Son yıllarda su ürünleri üretiminde aşırı avlanma, kirlenme ve ekolojik değişimler sonucunda azalmalar olmuştur.

Su ürünleri üretimini etkileyen kirlenmenin önlenmesi için Karadeniz Ülkeleri arasında imzalanan anlaşmaya benzer olarak, bu ülkelerle su ürünleri kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi için gerekli bir anlaşmanın hazırlık çalışmalarına, Ülkemiz koordinatörlüğünde devam edilmektedir.

Su ürünleri üretimini geliştirmek için pazarlama dahil yetiştiricilik ve lagün ıslahı konularını kapsayan bir çalışma 1995 yılında Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca başlatılmıştır.

Su ürünleri sektöründe; kamuda etkin, yönlendirici, kaynakları yönetici, geliştirici ve yeterli bir yapının bulunmaması, yetiştiriciliğin istenen düzeyde geliştirilememiş oluşu, hastalık ve parazitler dahil koruma ve kontrol hizmetlerinin etkinlikle yürütülememesi, araştırma ve geliştirme faaliyetlerindeki yetersizlik, üreticilerin etkin olarak teşkilatlanmamış oluşu, soğuk ve donmuş zincir ile pazarlama sisteminin yetersizliği, kaynakların yıllık üretimleri ile bunları etkileyen faktörlerin iyi bilinmemesi önemli sorunlardır.

1995 yılında inşaatı tamamlanan balıkçı barınakları adedi 127 olmuştur. Karadeniz Ülkeleri arasında hazırlanmakta olan Balıkçılık Anlaşmasının çalışmaları devam etmektedir.

b) Amaçlar

Tarım sektöründe temel amaç; artan nüfusun dengeli ve yeterli beslenmesinin sağlanması, ihracatta mukayeseli üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlere ağırlık verilerek üretim ve ihracatın artırılması, üretici gelirlerinde istikrar sağlanması ve kamu kaynaklarının daha rasyonel kullanılmasıdır.

Üretimde verimliliğin ve kalitenin artırılması için araştırma, eğitim, yayım hizmetlerinin geliştirilmesi ve etkinleştirilmesi faaliyetlerine 1996 yılında da devam edilecektir. Bu çerçevede II. Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi ve Tarımsal Araştırma Projesi uygulamaları ve araştırma-yayım-çiftçi ağı ile yeni teknolojiler etkin bir şekilde çiftçilere götürülecektir.

GATT/Uruguay Turu Nihai Senedi'nin tarımla ilgili hükümleri çerçevesinde tarım ürünleri fiyatlarına olan devlet müdahaleleri azaltılarak ürünlerin rekabet ortamında pazarlanabilmeleri ve kayıtlı üreticilere doğrudan gelir desteği verilmesi için 1996 yılında "Üretici Birlikleri" nin kurulması ile ilgili çalışmalar sürdürülecektir. Ayrıca önemli ürünlerle ilgili yeni borsaların kurulması veya mevcut borsaların geliştirilmesi amacı ile hazırlanan "Ürün Borsalarının Planlanması" projesinin uygulanması için dış kaynak temini yoluna gidilecektir.

GAP Bölgesinde sulama yatırımı tamamlanacak 12 bin hektarlık alanda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlere ağırlık verilecek ve GAP Yöresi Eğitim ve Yayım Projesi çalışmaları hızlandırılacaktır.

Tarım sektöründe Uzaktan Algılama Yöntemiyle Ürün Tahmini çalışmaları 1996 yılında tamamlanacaktır.

Hayvancılık istatistiklerinin, toplanması, yayınlanması 1996 yılı içinde gözden geçirilecek, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından kabul edilebilir hale getirilecektir.

1996 yılında üretimin artırılması amacı ile hayvancılığa özel önem verilmesine devam edilecektir.

Yüksek verimli kültür ırkı damızlık hayvanlar, ülke içinden ve ithalat yoluyla karşılanarak genel hayvan popülasyonu içerisindeki payı artırılabilecek, ayrıca sun'i tohumlama yolu ile yapılan melezleme çalışmaları etkinleştirilecektir. Canlı hayvan ithalatında sağlık kontrolüne önem verilecektir. 1996 yılında 1200 bin baş sığırın sun'i tohumlama metoduyla tohumlanması öngörülmektedir.

Karma sanayi yemi üretiminde gerekli kalitenin sağlanması için 1734 sayılı Yem Kanunu ve Yem Yönetmeliği'nin daha etkin bir şekilde uygulanması ile ilgili düzenlemeler yapılacak, mevcut yem standartlarının bir kısmı zorunlu uygulamaya konulacaktır.

Orman kaynaklarının uzun dönemdeki doğal denge durumu ile sosyo-ekonomik ihtiyaçlar göz önünde tutularak değerlendirilmesi amacı doğrultusunda, Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu'nun da katkısıyla, 1996 yılında toplam olarak 1200 bin ha. kadastro, 2500 km. orman yolu, 52 bin ha. ağaçlandırma, 25 bin ha. erozyon kontrolü ve 16 bin ha. enerji ormanı tesisi çalışmalarının gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Yangın, hastalık, böcek ve çeşitli dış etkilere karşı daha dayanıklı ormanlar kurmak ve ekoturizmi geliştirmek amacıyla, VI. Plan sonunda ağaçlandırmalarda ulaşılan yüzde 20 oranındaki yapraklı tür payının, yeşil kuşak alanları ve turistik yol kenarları öncelikli olmak üzere, 1996 yılında daha da yükseltilmesine çalışılacaktır.

Ormanlık çalışmalarında her yıl büyük miktarlarda can ve mal kaybına neden olan yetersizliklere çözüm getirmek amacıyla, 1996 yılından itibaren işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili olarak, orman köylüsünü aydınlatma çalışmalarının yoğunlaştırılması ve faaliyet noktalarında ileri ülkelerde olduğu gibi gerekli ikaz işaretlerinin konması çalışmalarının başlatılması zorunlu görülmektedir.

1996 yılında su ürünleri üretimini artırıcı kaynakların süreklilikle kullanılmasına, yetiştiriciliğin geliştirilmesine yönelik özellikle Karadeniz'de uygulama faaliyetlerine Dünya Bankası hibesi ve Japon Hükümeti Teknik Yardım Projeleri ile devam edilecek, Trabzon'da

mersin balığı, deniz alabalığı ve kalkan balığı yetiştiriciliği çalışmalarına başlanacaktır. Aynı projeler kapsamında lagünlerin hazırlanacak mühendislik islah projeleri ile özel sektöre etkinlikle kullanımları sağlanacaktır.

Su ürünleri sektöründe, inşaatı tamamlanan balıkçı barınakları adedi 1996 yılında 131'e ulaşacak ve söz konusu alt yapıların etkinlikle işletilmesi için mevcut yönetmelik yeniden düzenlenecektir.

1996 yılında tarım sektörü katma değer artışının sabit fiyatlarla yüzde 3,0 olması beklenmektedir.

1996 yılında 4.900 bin ton kimyasal gübre ve 39.500 ton mücadele ilacı kullanılacağı, traktör park sayısının ise 815 bin adet olacağı tahmin edilmektedir. Bitkisel ürünlerde yüksek verimli ve iyi vasıflı tohumların geliştirilmesi amacı ile 1996 yılında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca Tohumluk Üretim Programı çerçevesinde 283.060 ton buğday, 30.750 ton arpa, 5.193 ton mısır ve 2.340 ton sebze tohumluk üretimi programlanmıştır.

Tarımsal destekleme için diğer transferler hariç 1996 yılında bütçeden 38 trilyon TL kaynak ayrılmıştır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Tarım Satış Kooperatifi Birliklerinin ortaklarına daha iyi hizmet verebilecek ve kooperatifçilik hizmetlerini daha etkin bir şekilde yerine getirebilecek özerk bir yapıya kavuşturulması, kooperatifçilik ve işletmecilik faaliyetlerinin birbirinden ayrılması için Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerine ilişkin 3186 sayılı ve 2834 sayılı Kanunlarda değişiklik yapılacaktır.

Ürün Borsaları konusunda alt yapının düzenlenmesi amacıyla 5590 sayılı Türkiye

Odalar ve Borsalar Birliği Kanunu'nda değişiklik yapılacak ve İzmir Ticaret Borsası bünyesinde pamuk için vadeli ve opsiyonlu piyasa işlemlerine başlanacaktır.

Ülkemizde hayvancılığın meralara bağımlı olması nedeniyle, maliyet düşürücü bir unsur olarak meraların önemi büyüktür. Bugüne kadar, meraların tespiti, tahsisi ve amaçlarıyla ilgili olarak yasal bir düzenleme yapılmamış, bu konudaki düzenlemeler diğer yasalardaki ilgili hükümlere göre yürütülmüştür. Yasal boşluğu doldurmak, mera, yaylak ve kışlakların tespit, tahsis ve amacına uygun kullanımını düzenlemek üzere Mera Kanununun çıkarılması için çalışmalar sürdürülecektir.

Tarım sektörünün yapısal sorunlarının çözüme kavuşturulması ve belirlenen tarım politikası amaçlarına ulaşılabilmesine yönelik olarak, bu sektörde politikaları belirleyen ve faaliyetleri yönlendiren ilgili kamu ve özel sektör kuruluşları temsilcilerinden oluşan "Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulu" oluşturulacaktır.

1177 sayılı Tütün Tekeli Kanunu, 1196 sayılı Tütün Tarım Satış Kooperatifleri ve Bölge Birlikleriyle Türkiye Tütün ve Satış Kooperatifleri Genel Birliği Kanunu ve 196 sayılı Ekici Tütün Satış Piyasalarının Desteklenmesine dair Kanunlar günün şartlarına uygun hale getirilecektir.

Üretici Birlikleri Yasası çıkarılarak üreticilerin ilgi alanına giren ürünlerin üretimi ve pazarlanması konularında üreticilere hizmet verilebilmesi ve yapısal uyum çerçevesinde önerilen gelişmelerin sağlanabilmesi için gerekli altyapıyı oluşturacak Üretici Birlikleri kurulacaktır.

Türkiye Ziraat Odalarının görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesine ortam yaratmak

amacıyla 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Yasası'nda değişiklik yapılacaktır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın, "Yapısal Uyum Projesi" kapsamında kendisine verilmiş olan görevlerle yem ve gıda denetimleri ile ilgili görevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirmesi amacıyla yeniden düzenlenmesi için yeni bir Yasa hazırlanacaktır.

Şeker Kanunu'nun, ihtiyaca cevap vermeyen maddeleri güncelleştirilerek, özel kesimin şeker sanayiinde etkin faaliyet göstermesi sağlanacaktır.

Arıcılığın geliştirilmesi amacıyla Merkez Arıcılık Araştırma Enstitüsü kurulması için çalışmalar yapılacaktır.

Su ürünleri sektöründe balıkçı barınaklarının işletilmesiyle ilgili mevcut yönetmelik yeniden düzenlenerek çıkarılacaktır.

Hayvancılıkta sermaye şirketlerinin yaygınlaştırılmasını destekleyici mevzuat düzenlenmesi çalışmalarına başlanacaktır.

6. SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI

A. MADENCİLİK

a) Mevcut Durum

Son dönemde madencilik sektöründe görülen en önemli gelişme, ihracatın tekrar artış sürecine girmesi olmuştur. 1989 sonrası dönemde sürekli gerileyerek, 1993 yılında 233 milyon dolar seviyesine kadar düşen ve 1994 yılında 263 milyon dolar olarak gerçekleşen sektör ihracatı, 1995 yılında yaklaşık yüzde 50 artış ile 391 milyon dolar düzeyine yükselmiştir. Bu gelişmede,

dünya ekonomisindeki canlanmaya bağlı olarak, geleneksel ihraç ürünlerimize olan talebin artmasının yanısıra, fiyat artışları da birinci derecede etkili olmuştur.

Madencilik sektörü ithalatı içinde, ham petrol ve doğal gaz en önemli ürünler olmaya devam etmektedir. 1995 yılında ham petrol ithalatı 23.605 bin ton, doğal gaz ithalatı ise, 6,9 milyar M3 düzeyine yükselmiştir. Bu gelişme sonucunda, toplam ham petrol ve doğal gaz ithalatı 3.568 milyon dolar, toplam sektör ithalatı ise 4.090 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Doğal gazda arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi politikası doğrultusunda, Marmara Ereğlisi'nde inşa edilen terminalin hizmete alınmasıyla, 1994 yılında Cezayir'den LNG ithalatına başlanılmıştır. 1994 yılında 377 milyon M3 doğal gaz eşdeğeri olarak gerçekleşen LNG ithalatı, 1995 yılında, Cezayir'den ithalatın yanısıra spot piyasadan alımlarla 1,2 milyar M3 seviyesine yükselmiştir. 1995 yılında, yılda ilave 1 milyar M3 doğal gaz eşdeğeri LNG ithalatı için Cezayir ile yeni bir anlaşma yapılmıştır.

1995 yılında, Türkiye doğal gaz tüketiminin yüzde 57'si elektrik üretimi alanında gerçekleşmiştir. Buna karşılık, konutlarda tüketimin yüzde 19, sanayide tüketimin payı ise yüzde 24 olmuştur.

Yerli ham petrol üretimindeki gerilemeye karşılık, yurtdışında petrol arama ve üretimine yönelik girişimlerden olumlu sonuçlar alınmaya devam edilmektedir. Bu kapsamda, Mısır ve Kazakistan'daki ortak arama çalışmaları sonucunda tespit edilen sahalardan petrol üretimleri sınırlı düzeyde olmakla birlikte sürdürülmektedir.

Alternatif enerji kaynaklarının en önemlilerinden olan jeotermal enerji, talebin güvenli, ucuz ve çevre yönünden en az sorun yaratacak

tarzda karşılanabilmesi bakımından önem arz etmektedir. Özellikle konut ısıtmacılığı için uygun niteliklere sahip olan ülke jeotermal kaynaklarının, bu amaçla değerlendirilmesi yönünde son dönemde bir çok proje gerçekleştirilmiştir.

Madencilik sektöründe faaliyet gösteren kamu kuruluşlarında yeniden yapılandırma ihtiyacı devam etmektedir. Özellikle, sektörel altyapının geliştirilmesi bakımından büyük öneme sahip Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nün, günün ihtiyaçlarına uygun, teknik kapasitesi yüksek bir kurumlaşmayı sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

b) Amaçlar

Yeraltı kaynaklarının yüksek katma değer sağlayacak şekilde ekonomiye kazandırılması, sanayinin hammadde ve enerji ihtiyacının güvenli ve ekonomik olarak karşılanması madencilik sektöründe temel amacı oluşturmaktadır.

Enerji talebinin karşılanmasında, ithalat zorunluluğu bulunmakla birlikte, yurtiçi kaynakların toplam içindeki payının korunması arz güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, 1996 yılında, öncelikle Çan ve Elbistan linyit kaynaklarının değerlendirilmesi yönündeki çalışmalara devam edilecektir.

Doğal gazda tüketim artışına paralel olarak, arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi yönündeki çabalar sürdürülmektedir. Bu doğrultuda, Mayıs 1995'de İran ile doğal gaz ithalatını öngören bir protokol imzalanmıştır. İmzalanan protokolün gereği olarak, gaz ithalatı için gerekli doğal gaz boru hattının inşasına en kısa sürede başlanması planlanmaktadır. Öte yandan, Rusya ve

diğer bölge ülkelerinden ilave doğal gaz ithalatı için gerekli girişimler sürdürülecektir.

Üretim alanında, gerekli sosyal ve teknik altyapı düzenlemeleri yapılarak kamunun payının tedricen azaltılması, yerli ve yabancı sermayenin sektörde daha aktif rol üstlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla, sektörde faaliyet gösteren kamu iktisadi teşebbüslerinden özelleştirilmesi öngörülenlerin özelleştirilmeleri, diğerlerinde ise verimsiz birimlerin tasfiyesi konusunda çalışmalara 1996 yılında başlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Madencilik alanında mevzuat birliğinin sağlanması, yetki çatışmalarının önlenmesi ve madenciliğimizin daha etkin bir yasal düzene kavuşturulabilmesi amacıyla, 3213 sayılı Maden Kanunu'nun, Tuz Kanunu ve Taş Ocakçılığı Nizamnamesi ile düzenlenen hususları da kapsayacak şekilde yeniden ele alınmasına yönelik çalışmalara yıl içinde başlanacaktır.

Jeotermal enerji alanındaki yasal boşluğun doldurulması amacıyla hazırlanan Jeotermal Enerji Kaynakları Yasa Tasarısına son şeklini vermek üzere çalışmalara başlanacaktır.

2804 sayılı MTA Kuruluş Yasası'nın değiştirilmesine yönelik Yasa Tasarısı hazırlık çalışmalarına yıl içinde başlanacaktır.

MTA Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan "Sondaj Karot Bilgi Bankası"na ilgili kuruluşlardan düzenli bilgi akışının sağlanmasına yönelik yasal düzenleme gerekliliği ve kurumsal düzenleme imkanları araştırılacaktır.

B. İMALAT SANAYİİ

a) Mevcut Durum

1994 yılında, 5 Nisan Ekonomik Önlemlerinin uygulanması sonucunda talep unsurlarında önemli ölçüde gerilemeler gözlenmiştir. Talep daralmasından en fazla etkilenen sanayiler, dayanıklı tüketim malları ve karayolu taşıtları imalat sanayileri olmuştur. İç talepteki daralma, ihracata yönelemeyen bazı sanayilerin üretimini olumsuz yönde etkilerken, ihracatlarında önemli artışlar kaydedilen dokuma, hazır giyim, kağıt, cam ve demir-çelik sanayileri üretimlerini önemli ölçüde etkilememiştir. Ancak, talep daralmasından etkilenen sanayilerde ortaya çıkan üretim azalmaları sonucunda 1994 yılında imalat sanayii üretimi yüzde 8,3 gerilemiştir. 1994 yılı sonlarında iç talepte görülen canlanmanın 1995 yılında da devam etmesi yanında, sanayi ürünleri ihracatının da artması, imalat sanayii üretimini olumlu yönde etkilemiştir.

Kamu kesiminde 1995 yılında yüzde 1,3 oranında üretim gerilemesi gözlenirken, özel kesimde üretim artışı yüzde 18,9 olarak gerçekleşmiştir. 1995 yılında, içki, hazır giyim, plastik, lastik, demirdışı metaller, madeni eşya ve karayolu taşıtları sanayilerinde ulaşılan yüksek üretim artış hızlarıyla imalat sanayii toplam üretimi yüzde 13,0 artmıştır.

1994 yılında ortalama yüzde 74,7 olarak gerçekleşen imalat sanayii kapasite kullanım oranı, toplam talepte gözlenen artışa paralel olarak, aylık imalat sanayii istatistiklerine göre 1995 yılında yüzde 79,6'ya ulaşmıştır.

1995 yılında sanayinin katma değeri yüzde 12,1 artarken, imalat sanayii katma değeri yüzde 13,9 oranında artmıştır.

1994 yılında yaşanan ekonomik krizin atlatılmasında önemli rol oynayan sanayi ürünleri ihracatındaki artış 1995 yılında da devam etmiş ve imalat sanayii ürünleri ihracatı 1995 yılında yüzde 20,9 artmıştır. Aynı dönemde, imalat sanayii ihracatı 20,3 milyar dolara ulaşarak, toplam ihracat içerisinde imalat sanayinin payı yüzde 93,9 olarak gerçekleşmiştir.

1994 yılında TL'nin yabancı paralar karşısında değer kaybı ve iç talepte görülen daralma sonucu imalat sanayii ithalatı yüzde 25,3 gerilemiştir. 1994 yılında toplam ithalat içerisinde imalat sanayiinin payı yüzde 83,2 olarak gerçekleşmiştir. Ekonomideki canlanmanın yanında, AT ile gümrük birliği öncesi ithalattaki koruma oranlarının düşürülmesi, bazı ithal mallarının fiyatlarında görülen artış ve TL'nin reel değer artışı sonucunda, imalat sanayi ithalatı 1995 yılında, yüzde 56,1 artarak 30,2 milyar dolara ulaşmıştır. Aynı dönemde imalat sanayii ithalatının toplam ithalat içerisindeki payı yüzde 84,7 olmuştur.

1995 yılında çıkarılan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ile, mal ve hizmet üretimine yönelik yatırımlar ile araştırma-geliştirme, çevre koruma, kalite ve standart geliştirme, yöresel el sanatlarının geliştirilmesine yönelik yatırımlar ve küçük ve orta boy işletmeler desteklenerek, mevzuatımızın uluslararası yükümlülüklerimize uyumlu hale getirilmesi çalışmalarına devam edilmiştir.

Son yıllarda artan kamu finansman açıklarının yurtiçi faiz oranları üzerindeki baskısının devam etmesi ve özel kesim yatırılabilir fonlarının para piyasalarına yönelmesi sonucunda, özel kesim imalat sanayii sabit sermaye yatırımlarında bir gerileme gözlenmiştir. Ayrıca artan finansman maliyetleri de yatırımları olumsuz etkileyen diğer bir faktör olmuştur. İmalat sanayiinde özel kesim sabit sermaye

yatırımları 1994 yılında yüzde 9,0, kamu kesimi yatırımları ise yüzde 50,0 gerilemiştir.

İmalat sanayiinde, 1994 yılında sabit yatırım tutarı 125.108 milyar TL, 1995 yılında ise sabit yatırım tutarı 1.678.966 milyar TL'ye ulaşan Yatırım Teşvik Belgesi düzenlenmiştir.

1.1.1996 tarihinde AT ile gümrük birliği gerçekleştirilerek, ithalatta gümrük vergileri ve eş etkili vergiler ile miktar kısıtlamaları kaldırılmış ve üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifesi uygulaması başlatılmıştır. Bu çerçevede, rekabet gücünü çekebileceği düşünülen kağıt, deri ve deri mamülleri, seramik, tarım alet ve makinaları ile karayolu taşıtları sektörlerinin bazı mallarında üçüncü ülkelere karşı korumaların bir geçiş dönemi süresince ortak gümrük tarifesi hadleri üzerinde devam ettirilmesi sağlanmıştır.

AT ile gümrük birliğine paralel olarak Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) ile, Topluluğun yetki alanına giren ürünleri kapsayan bir serbest ticaret anlaşması imzalanmasına yönelik müzakerelerde son safhaya gelinmiştir.

Ekonomik değişme ve yeniliklere uyum sağlama yeteneği yanında, yüksek istihdam yaratma gücüyle ekonominin ve sosyal yapının istikrar unsuru olan küçük ve orta ölçekli işletmeler önemini korumaktadır. Ülkemizin gümrük birliğine girmesi sebebiyle rekabet gücü olumsuz etkilenecek küçük sanayi ürünlerinin sektör bazında tespiti çalışmaları yapılmıştır. Bu işletmelerin AT ile gümrük birliği sonrasında karşılaşabilecekleri rekabete ilişkin sorunlarının aşılabilmesi amacıyla, Topluluk kaynaklı mali yardımların bu işletmelere aktarılmasına ilişkin proje çalışmaları sürdürülmektedir.

1995 yılında işletmeye açılan 1.686 işyeriyle birlikte Sanayi ve Ticaret

Bakanlığınca kredilendirilen küçük sanayi sitelerindeki işyeri sayısı 66.339'a ulaşmıştır. Esnaf, sanatkar siciline kayıtlı, esnaf, sanatkar ve küçük sanayici sayısının, 1995 yılı sonu itibariyle 2,9 milyona ulaştığı tahmin edilmektedir. 1995 yılı sonu itibariyle Halk Bankası'na girişimcilere verilen ihtisas kredileri 47.254 milyar TL'ye, ticari krediler ise 42.954 milyar TL'ye ulaşmıştır. KOSGEB 1995 yılı sonu itibariyle 38 merkezde 3.950 firmaya 65.000 adet test ve analiz hizmeti, 7.850 kişiye eğitim hizmeti vermiştir. Ayrıca, 1995 yıl sonu itibariyle 8.582 hektarlık alanda 5.373 sanayi parseli olan toplam 36 adet Organize Sanayi Bölgesi hizmete alınmıştır.

Son yıllarda dünya ile bütünleşme politikalarına paralel olarak, ülkemizde yabancı sermaye yatırım ve ortaklıklarının giderek arttığı gözlenmektedir. Yerli firmaların teknolojisini ve rekabet gücünü olumlu yönde etkileyen bu gelişme, firmaların AT ve dünya pazarlarına açılmalarını kolaylaştıracaktır. İmalat Sanayii kapsamında 1994 yılında 1,1 milyar dolar tutarında 438 adet izin verilirken, 1995 yılında verilen izin sayısı 411, izin verilen yabancı sermaye tutarı ise 2,0 milyar dolara ulaşmıştır.

İthalatta koruma oranlarının yüksek olduğu dönemlerde genelde karlı olan imalat sanayii kamu işletmeleri, artan rekabet ortamında darboğaz giderme ve modernizasyon yatırımlarının zamanında yapılması, yeterli sermayenin sağlanamaması ve aşırı istihdam sonucunda zarar etmeye başlamıştır.

KİT'lerin fiyat, istihdam ve yatırım kararlarına müdahale edilmesi sonucunda artan sorunlarına çözüm getirilmesi ve verimliliklerinin artırılması amacıyla sürdürülen özelleştirme çalışmaları devam etmektedir. Bu kapsamda; Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları A.Ş. ve Türkiye Çimento ve Toprak Sanayii A.Ş. gibi kuruluşların ihale

prosedürü devam etmektedir. Bunun yanı sıra, henüz ihale aşamasına getirilemeyen, Sümer Holding'e ait bazı işletme birimleri ile taşınmazların satışı, Orüs'e ait işletmelerin varlık bazında satışı, KBI'deki kamu hisselerinin blok satışı, Sivas Demir Çelik İşletmelerinin blok satışı, Testaş'a ait varlıkların satışı, Petkim'deki kamu hissele-rinin satışı, Tüpraş'a ait rafinerilerden bir bölümünün varlık bazında satışı, EBK'ya ait kombina ve varlıklarının satışı konularındaki ihale hazırlıkları sürdürülmektedir.

Makroekonomik istikrarın sağlanamaması ve buna bağlı olarak yüksek enflasyondan kaynaklanan sorunlar, sanayinin rekabet gücünü ve gelişmesini olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Sanayinin başlıca yapısal sorunları ise, ölçek sorunları, uluslararası standartlarda ürün kalitesi ve pazarlama organizasyonunda yeterli gelişmenin sağlanamaması, teknoloji üreten bir düzeye ulaşamaması, teknolojik gelişmelerin yete-rince izlenememesi, girdi fiyatlarının ve finansman giderlerinin yüksek olmasıdır.

Elektrik enerjisi maliyetine yansıtılan TRT payı uygulaması, enerji giderlerini daha da yükselterek, ücretler üzerinden alınan Zorunlu Tasarruf ve Konut Edindirme Yardımı gibi kesintiler işgücü maliyetini artırarak, sanayinin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir.

AR-GE faaliyetlerine yeterli kaynak ayrılamadığından sanayi, teknoloji üreten bir yapıya kavuşturulamamış ve sanayinin rekabet gücüne bu yönde önemli bir katkı sağlanamamıştır. AR-GE faaliyetlerinin devlet yardımlarıyla desteklenmesine ilişkin mevzu-atın 1995 yılında yürürlüğe girmesiyle, bu konudaki girişimlerin daha etkin olarak desteklenmesine imkan sağlanmıştır.

Rekabet edebilir mal ve hizmet üretimi için gerekli olan kalite altyapısındaki eksikliklerin AT ile gümrük birliğine uyum sürecinde tamamlanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bu kapsamda; ürün, hizmet, sistem ve personel belgelen-dirmesi yapan kuruluşların yeterliliğinin belgelendirilmesi için akreditasyon, AT Yeni Yaklaşım Direktiflerince belirlenen ürünlerin tek pazarda serbest dolaşımı için gerekli olan CE işaretlemesi ve uluslararası izlenebilir ölçü sisteminin oluşturulması için metroloji sistemlerine işlerlik kazandırılması, AT'ye ihracatımızın sürdürülebilmesi yönünden önem taşımaktadır.

Ticarette teknik engel oluşturmaması için, Türk standartlarının AT ve ISO standartları ile uyumlu hale getirilmesi gereği önemini korumaktadır.

Dünya piyasalarıyla bütünleşme ve AT ile gümrük birliği çerçevesinde, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Patent Haklarının Korunması, Endüstriyel Tasarımların Korunması, Markaların Korunması Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararnameler ve Patent İşbirliğine Katılmamızın Uygun Bulduğuna Dair Kanun 1995 yılında yürürlüğe girmiştir.

Gıda sanayiinde toplum sağlığı ve tüketici çıkarlarının korunması, ihracatta rekabet gücünün artırılması ve mevcut tesislerin teknolojik ve hijyenik durumlarının iyileştirilmesi için yapılması gerekli yasal düzenleme; 1995 yılında çıkarılan Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yapılmıştır.

b) Amaçlar

Sanayileşme yaklaşımının temel amacı; dünya piyasaları ile bütünleşme ve AB'ye uyum çerçevesinde dışa açık, katma değeri ve rekabet gücü yüksek ve ihracata dönük, küçük-büyük sanayi bütünleşmesinin sağlandığı, hammadde ve insan kaynakları gibi avantajlarımızın değerlendirildiği bir sanayi yapısının özel kesim ağırlıklı olarak oluşturulmasıdır. Buna bağlı olarak rekabet edebilir üretim yapısı içinde üretim ve ihracat artışı yanında, istihdam artışı da gerçekleştirilecektir.

Sanayi katma değerinin 1996 yılında yüzde 4,8 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

Sanayide, AR-GE ve teknolojik gelişme öncelikli olmak üzere çevre koruma, küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleme, bölgelerarası gelişmişlik farkının azaltılmasına katkıda bulunma ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu sağlama konularının desteklenmesine devam edilecektir.

Gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu sağlamaya yönelik yatırımlar, Topluluğun mali olanaklarından ve teknik yardımından azami ölçüde yararlanılarak desteklenecektir.

1996 yılında, rekabet edebilir mal ve hizmet üretimi için gerekli olan kalite altyapısındaki eksikliklerin giderilmesi çalışmaları sürdürülecektir. Bu kapsamda, AT ile gümrük birliğinin gerektirdiği uyum çalışmaları çerçevesinde akreditasyon, CE işaretlemesi ve metroloji sistemlerine işlerlik kazandırılacaktır.

AT ile ticaretimizdeki teknik engellerin kaldırılması amacıyla yönelik olarak 1995 yılında başlatılan, Türk Standartlarının, Yeni Yaklaşım Direktifleri kapsamındaki standartlar başta olmak üzere, AT standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi çalışmalarına 1996 yılında da devam edilecektir.

AT ile 1996 yılında gerçekleştirilen gümrük birliğiyle, ithalatta koruma oranları düşürülürken KİT'lerin rekabete ilişkin sorunları daha da artacağından, özelleştirme çalışmalarına 1996 yılında hız verilecektir.

Sermayenin tabana yaygınlaştırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve istihdam sorunlarının çözümünde araç olarak kullanılan küçük ve orta ölçekli işletmelerin, verimliliğinin artırılması, bu birimlere yeni teknolojiler kazandırılarak rekabet güçlerinin geliştirilmesi ve uygun kalite ve standartta üretimin sağlanması için desteklenmesine devam edilecektir.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin, AT ile gümrük birliğine uyum sürecinde rekabet güçlerinin artırılması amacıyla DPT, KOSGEB ve diğer ilgili kuruluşların katılımı ile bir KOBİ Eylem Planı hazırlanmıştır.

Bu eylem planı ile, KOBİ'lere uygun finansman kaynaklarının sağlanması, yeni teknoloji ve modern yönetim sistemlerine geçişin kolaylaştırılması, KOBİ'lerin ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücünün yetiştirilmesi, KOBİ'lerin özellikle ihracatla ilgili bilgilere zamanında erişimi ve mevzuatla ilgili eksikliklerin giderilmesi amaçlanmaktadır.

Bu çerçevede belirlenen projelerden 13 adedi 1996 yılında AT bütçe kaynaklarından finanse edilmek üzere, AT'ye teklif edilmiştir. Yıl içinde, AT'nin değerlendirmesini takiben bu projelerin uygulamaya konulması beklenmektedir. KOSGEB

tarafından veya KOSGEB işbirliği ile yürütülmesi amaçlanan bu projeler esas olarak KOBİ'lerdeki kalite sistemlerinin iyileştirilmesini, KOSGEB laboratuvarlarının akreditasyonunu, AT bilgi ağına erişimi ve makina teçhizat yenilemesini hedefleyen projelerdir.

1996 yılında 16 küçük sanayi sitesi tamamlanarak hizmete alınacaktır. Bu çerçevede toplam 4.752 işyeri küçük sanayinin hizmetine sunulmuş olacaktır.

Küçük ve orta ölçekli sanayilere verilmekte olan desteğin çeşitlendirilerek ülke geneline yaygınlaştırılması için; iki ihtisas merkezi, iki teknoloji geliştirme merkezi ile bir adet ortak kolaylık atelyesi 1996 yılında tamamlanacaktır.

Organize sanayi bölgelerinin bölge ve illerdeki mevcut potansiyel dikkate alınarak, ülke genelinde yaygınlaştırılmasına devam edilecektir. Bu çerçevede, 36 adet organize sanayi bölgesinin etüdü tamamlanacak, inşaatları devam edenlerden 75 ha genişliğindeki Amasya Organize Sanayi Bölgesi 1996 yılında hizmete alınacaktır.

İnşaatları büyük oranda tamamlanarak hizmete alındığı halde eksik kalan kısımları sebebiyle verimli çalışmayan Çankırı, Niğde, Samsun ve Trabzon Organize Sanayi Bölgelerinin eksik kalan işleri 1996 yılında tamamlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1995 yılında çıkarılan Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin uygulanması ile ilgili yönetmeliklerin 1996 yılında hazırlanarak yürürlüğe girmesi sağlanacaktır.

Akreditasyon kurumunun eksikliği, ürün, hizmet, sistem ve personel belgelendirmesi yapan kuruluşlarca verilen belgelerin

uluslararası geçerliliği konusunda tereddütlere neden olabilmektedir. Bu nedenle akreditasyon kurumunun, akreditasyona tabi faaliyetlerden bağımsız bir yapıda oluşturulması, özellikle ihracatımıza teknik engel olarak kullanılabilecek bir eksikliğin giderilmesi için önem arz etmektedir.

Esnaf ve Sanatkarlar Odası'nın kuruluş ve işleyişi ile yetki ve görevlerini de yeniden düzenleyen mevzuat çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

7. BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ

a) Mevcut Durum

Sanayinin rekabet gücünün yükseltilmesi amacıyla, çağın teknolojilerini yakalamak bir zorunluluk haline gelmiştir. Bilim ve teknoloji yeteneğinin artırılması, özellikle eğitim ve öğretim sistemi ile teknolojinin entegre olarak ele alınması ihtiyacı devam etmiş, ileri teknolojilerin transfer yoluyla edinilmesi faaliyetleri sürdürülmüştür.

Ülkemizde AR-GE faaliyetlerine ayrılan kaynakların GSYİH içindeki payı 1993 yılı itibarıyla yüzde 0,44, iktisaden faal onbin kişiye düşen tam zaman eşdeğer personel sayısı 7,6 olarak gerçekleşmiştir. Mikroelekt-ronik, telekomünikasyon, uzay araştırmalarından hizmet üretiminde yararlanma, temiz enerji teknolojileri, yeni malzeme teknolojileri ile biyoteknoloji ve esnek üretim/esnek otomasyon teknolojileri gibi jenerik teknolojiler alanında istenen seviyeye ulaşılamamıştır.

Kamu araştırma kurumlarının ve üniversitelerin AR-GE faaliyetlerine kamunun desteği artarak devam etmektedir. Bu gelişmelere rağmen, mal ve hizmet üretimine yönelik kamu

ve özel kesim kuruluşlarında AR-GE faaliyetleri yeterince kurumsallaşamamış, teknoloji alt yapısı ekonomik yarar sağlayacak şekilde geliştirilememiştir.

Küreselleşen dünyada ülkemizin rekabet gücünü artıracak bilim ve teknoloji yeteneğinin yükseltilmesinde önemli olan organizasyon ve koordinasyonun eksikliği devam etmektedir.

İleri teknolojiyi elde edecek, uyarlayacak, kullanımı ve yayılmasını sağlayacak yurtiçi ve yurtdışı bilgi ağları altyapısı oluşturulması çalışmaları sürmektedir. Ancak, bunlar ihtiyacı karşılamaktan uzak olup, özellikle bilim ve teknolojinin elde edilmesinde önemli rol oynayan uluslararası internet ağları ve telematik hizmetlerinin yaygınlaştırılması ihtiyacı devam etmektedir.

İleri teknoloji alanlarında, özellikle savunma sanayii ve jenerik teknoloji konularında ülkenin araştırma-geliştirme yeteneğini geliştiren kamu satınalma politikalarının yeniden düzenlenmesi gereği bulunmaktadır.

Uluslararası teknik ve ekonomik işbirliği; yeni buluş ve teknolojilerden yararlanılmasında, ülkemizde geliştirilen yenilik ve teknolojilerin gelişme yolundaki ülkelere aktarılmasında ve bu yolla daha ileri ilişkilerin kurulmasında etkili bir araç olarak önem taşımaktadır. Bu nedenle uluslararası teknik ve ekonomik işbirliğine ülkemizin daha etkin bir biçimde katılması ve bu ilişkilerden gerekli yararların sağlanması amacıyla çalışmalara devam edilmektedir.

Özellikle son yıllarda, uluslararası seviyede düzenlenen ekonomik, sosyal, bilimsel, teknik ve benzeri faaliyetlere ülkemizin daha aktif ve etkin bir biçimde katılmasında ve bu tür faaliyetlerin ülkemizde düzenlenmesinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Bilimsel ve teknolojik faaliyetlerin etkinli-ğinin artırılmasında kamu ve özel kesim arasında işbirliğini geliştirici çalışmalara başlanmıştır. Üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde yürütülen teknopark faaliyetleri devam etmektedir.

b) Amaçlar

Bilimsel ve teknolojik araştırma düzeyinin yükseltilmesi için kamu ve özel kesim AR-GE faaliyetlerinin geliştirilmesine ağırlık verilecektir. Bu çerçevede, AR-GE faaliyet-leri için 1996 yılında yapılacak kamu yatırım harcamalarının, mahalli idare ve fonlar hariç toplam kamu yatırımları içindeki payının yüzde 0,58'e ulaşması beklenmektedir.

Üniversite ile sanayi işbirliğinin gelişt-rilmesi ve bilime dayalı teknoloji üretilmesi amacıyla teknoparkların ve teknoloji gelişt-irme merkezlerinin kurulmasına ağırlık verilecektir. 1996 yılında, TÜBİTAK, Boğaziçi Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, İTÜ ve Selçuk Üniversitesi bünyelerinde olmak üzere toplam 5 adet teknopark yapımı gerçekleşt-irilecektir. Ayrıca, Afyon Kocatepe, Marmara, ODTÜ, Sakarya, Uludağ ve Yıldız Teknik üniversitelerinde 7 adet teknopark kurulması çalışmaları 1996 yılında başlatılacaktır.

Sanayinin AR-GE faaliyetlerini destek-lemek üzere uygulamaya konulan AR-GE yardımı çerçevesinde kuruluşlara toplam 2.500 milyar TL destek sağlanması öngörül-müştür.

Dış kaynaklardan sağlanan teknik yardım-ların kullanılmasında, çeşitli alanlardaki kalkınma gayretlerini olumlu yönde etkileyen, somut

sonuçlara yönelen ve kendi içinde bir bütünlüğü olan proje ve programların desteklenmesine öncelik verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Risk Sermayesi Kanunu Tasarısı Taslağı hazırlık çalışmaları başlatılacaktır.

Üniversite ve sanayi ilişkilerini ekonomik düzeyde geliştirmek, KOBİ'lerin rekabet gücünü artıracak faaliyetleri desteklemek ve teknoparklarda çalışacak personelin özlük haklarını iyileştirmek amacıyla Teknopark ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu çıkarılacaktır.

AR-GE faaliyetlerini takip etmek, elde edilen sonuçların sanayiye ve üretime intikali için aracı rol oynayacak araştırmacı şirketlerin kurulmasını sağlayacak mevzuat hazırlanacaktır.

Metroloji Enstitüsü Kanunu Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.

Araştırmacı personel açığının kapatılması ve araştırmacılığın teşvik edilmesi amacı doğrultusunda, Araştırmacı Personel Mevzuatı hazırlanmasıyla ilgili çalışmalara başlanacaktır.

Üniversite-sanayi işbirliği mevzuatının güncelleştirilmesi amacıyla 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun ilgili madde-lerinin değiştirilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Bilgi ağlarının kullanımı ve yaygınlaş-tırılmasını sağlayacak mevzuat düzenleme çalışmaları başlatılacaktır.

8. DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ

A. AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER

a) Mevcut Durum

6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) ile Türkiye-AT ilişkileri yeni bir döneme girmiştir. Söz konusu Karar ile, Türkiye ile AT arasında, sanayi ürünlerini konu alan bir gümrük birliğinin tam olarak kurulması aşamasına gelinmiştir. Ortaklık Konseyinin 1/95 sayılı bu Kararı, berabere-rindeki iki metinle, Türkiye ile AT arasındaki ortaklık ilişkisinin 1 Ocak 1996'da başla-yacak son döneminin gelişme doğrultusunu belirlemektedir.

1/95 sayılı OKK'da, Türkiye ile AT arasındaki gümrük birliğinin tam olarak işlemeye başlaması için, Türkiye'nin güm-rükler ve dış ticaret mevzuatı konularında yerine getirmesi gerekli uyum çalışmaları yanında, rekabet hukuku, fikri ve sınai haklar, sınai mevzuat alanlarında mevzuatını AT hukuk düzenine yaklaştırması için göz önünde tutması gerekli AT mevzuatı da belirtilmektedir. Karara göre, Türkiye yukarıda anılan alanlardaki mevzuat yaklaştırmasının önemli bir bölümünü 31 Aralık 1995 tarihine kadar tamamlamak durumundadır. Ortaklık Konseyi Kararının diğer önemli bir bölümü de, gümrük birliğinin 1996 yılı ve sonrasında sağlıklı biçimde işlemesi için alınması gerekli tedbirler ile izlenmesi gerekli usulleri tespit etmekte, bu amaçla, ortaklığın kurumsal veçhelerini, özellikle danışma prosedürleri açısından takviye edici yeni düzenlemeler getirmektedir. Karar ayrıca, taraflar arasında, bünyesinde tahıl, şeker ve süt bulunan işlenmiş tarım ürünlerinin sanayi payları üzerinden alınan gümrük vergileri ve eş etkili vergilerin kaldırılmasını öngörmektedir.

6 Mart 1995'de toplanan Ortaklık Konseyinden geçen ikinci metin, Ortaklık İlişkilerinin

Gelişmesine İlişkin İlke Kararıdır. İlke Kararında, ortaklık rejiminin son dönemine ilişkin olarak, Türkiye-AT ilişkilerinin gelişme yönünü belirleyici konularda yapılacak çalışmaların genel çerçevesi ortaya konmak-tadır. Bu çerçevede; Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşmasının kapsa-mına giren ürünlerin taraflar arasında serbest dolaşımını sağlayacak müzakerelerin ve tarım ürünlerine karşılıklı olarak tanınacak yeni taviz-lere ilişkin müzakerelerin 1995 yılında tamam-lanması ilke olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, taraflar arasında makroekonomik konularda bilgi ve görüş alış verişinin başlaması kabul edilmekte ve enerji, taşımacılık, telekomünikasyon alanlarında Trans-Avrupa alt yapı projelerine Türkiye'nin katılımı başta olmak üzere, taraflar arasında geniş bir çerçevede işbirliğinin sağlanması amacıyla ortak çalışmalar yapılması düşünülen öncelikli alanlar tespit edilmektedir.

6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi toplantısında ele alınan üçüncü metin, Mali İşbirliğine İlişkin Topluluk Bildirisidir. Bildiride Topluluk tarafı, Türkiye ile mali işbirliğine, gümrük birliğinin işlemeye başlamasıyla birlikte yeniden başlanacağını ve bu konudaki ayrıntılı düzenlemelerin 1995 yılının ikinci yarısında belirleneceğini taahhüt etmektedir.

6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Karar çerçevesinde Türkiye'de Mart 1996 itibarıyla gerçekleştirilmiş bulunan hukuki ve kurumsal düzenlemeler şunlardır:

95/7603 sayılı Karar ile 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla, 12 ve 22 yıllık listelerde yer alan ürünlerde, Topluluğa karşı gümrük vergileri kaldırılmış ve üçüncü ülkelere karşı Türk Gümrük Tarifesinin Topluluk Ortak Gümrük Tarifesine uyumu sağlanmıştır. 1993 yılı İthalat Rejimiyle ilk kez Topluluk çıkışlı bazı

tarım ürünlerine tanınan taviz 1994 yılında iyileştirilmiştir. Sanayi ürünleri ithalatından alınan Toplu Konut Fonu (TKF) kesintileri de 1.1.1996 tarihi itibarıyla kaldırılmıştır.

95/6814 sayılı İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri ile Kota İdaresi ve Tarife Kontenjanı Hakkında Karar, 95/6815 sayılı Belirli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Karar, 95/6816 sayılı İkili Anlaşmalar ve Protokoller veya Diğer Düzenlemeler Kapsamı Dışında, Belirli Ülkeler Menşeli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Karar, 95/7608 sayılı Türkiye'nin Ticari Haklarının Korunması Hakkında Karar, 95/7348 sayılı Belirli Ülkeler Menşeli Malların İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Karar, 95/7614 sayılı Bazı Şahsi ve Ticari Mahiyette Eşyanın Bedelsiz İthaline İlişkin Karar, 95/7615 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Kararı, 95/7616 sayılı İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Karar ile 95/7617 sayılı Hariçte İşleme Rejimi Kararı çıkarılmıştır.

Yukarıdaki hususlara ek olarak Maden Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetme-likte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik ile ithalattan alınan Madencilik Fonu sifıra indirilmiştir.

Gümrük birliğinin aksamadan işlemlerini sağlamak bakımından en önemli düzenlemelerden birisi Türk gümrük mevzuatının AT gümrük mevzuatına uyumudur. Bu amaçla, 1615 sayılı Gümrük Kanununda değişiklik yapan 564 sayılı Kanun Hükmünde Karar-name (KHK) çıkarılmıştır.

Ancak, söz konusu KHK akçeli ve cezai hükümler içermediğinden, bu hükümleri de kapsayacak şekilde, Topluluğun Gümrük Kodunu ve uygulama yönetmeliğini esas alan

yeni bir Gümrük Kanunu ve bu Kanunun uygulanmasına ilişkin bir Gümrük Yönetmeliğinin uygulanmaya konmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Ortak Gümrük Tarifesi'nin 51. ve 53 ila 62. fasılları içinde yer alan bazı tekstil ürünleri ithalatında uygulanan menşe ispatı ve ispatın kabulü şartları ile ilgili Topluluk mevzuatına benzer mevzuat bu yıl içinde yürürlüğe konmuş olacaktır.

İhracı izne bağlı mallar ile yasak mallar listesini de kapsayacak şekilde, ihracatta uygulanan ortak kurullarla ilgili ve Topluluk mevzuatına özü itibarıyla benzer mevzuat, 1995 yılı sonu itibarıyla, uygulanmaya konmuştur.

Ticaret Politikası araçlarına ilişkin Topluluk mevzuatına uyum sağlanması çerçevesinde, daha önce ihracında Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu (DFİF) kesintisi uygulanan ürünlerden fındık, zeytinyağı, çavdar, hayvan derileri ve postları (işlenmiş deri ve kösele hariç) dışındaki ürünlere uygulanmakta olan söz konusu kesinti kaldırılmıştır.

Türk dış ticaret politikası ile Topluluğun ortak ticaret politikası arasında uygulama paralelliği sağlanması amacıyla İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu, İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu, Türkiye'nin Ticari Haklarını Değerlendirme Kurulu ve Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu kurulmuştur.

Rekabet hukuku alanında; piyasada iktisadi rekabetin korunmasını amaçlayan 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Ancak, Kanunda öngörülen Rekabet Kurulu henüz kurulamamış ve Rekabet Kurumu da faaliyete geçirilememiştir.

1995 yılında tamamlanması gereken tekstil ve konfeksiyon sektöründe devlet yardımları alanındaki uyum, bu sektörde uygulamaların halihazırda AT ile paralel olduğu mülhazası ile gerçekleştirilmiş addedilmektedir. Mevcut durumun uyumlu olduğuna dair resmi beyan Topluluğa iletilmiştir. Devlet yardımları alanında, ayrıca, "Resmi Destekli İhracat Kredilerinde OECD Düzenlemesine Katılım" da bu yıl içinde gerçekleştirilecektir.

Fikri ve sınai haklar alanında, Türkiye'nin katılması gereken uluslararası sözleşme-lerden, Bern Sözleşmesinin Paris Metnine, Roma Sözleşmesine, Paris Sözleşmesinin Stokholm Metnine, Nis Anlaşmasının Cenevre Metnine ve Patent İşbirliği Antlaşmasına ve ayrıca Viyana ve Strasbourg Anlaşmalarına katılım sağlanmıştır.

Fikri mülkiyet haklarının AT sistemine paralel biçimde korunması amacıyla 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin 4110 sayılı Kanun çıkarılmıştır. Ancak, bu konuda AT mevzuatına uyum sağlanabilmesi için 5846 sayılı Kanunda bazı yeni değişikliklerin yapılmasına ve bunun yanısıra, 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bir Madde Eklenmesine İlişkin Kanun Tasarısının da bazı yeni hükümler ilavesi ile kanunlaşması gerekmektedir. Aynı şekilde, fikri ve sınai haklarla ilgili mevzuatın uygulanmasında görev almak üzere, ihtisas mahkemelerinin kurulması cihetine gidilecektir. Anılan mahkemeler kuruluncaya kadar, bu konuda, geçici olarak, Asliye Ticaret, Asliye Hukuk ve Asliye Ceza Mahkemeleri görevlendirilmiştir.

Sınai mülkiyet haklarının güvence altına alınması amacıyla; patent haklarının, endüstriyel tasarımların, coğrafi işaretlerin ve markaların

korunması hakkında kanun hükmünde kararname yürürlüğe girmiştir. Ancak bu düzenlemelerin cezai hükümler içermemesi nedeniyle ortaya çıkan boşluğun doldurulması için sınai mülkiyet hakları ile ilgili cezai hükümleri içeren 4128 sayılı Kanun çıkarılmıştır.

Şirketler hukuku alanında; 559 sayılı Türk Ticaret Kanununun (TTK) Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile anonim şirketlerin asgari sermayesi 500.000 TL'den 5 milyar TL'ye, limited şirketlerin asgari sermayesi ise 10.000 TL'den 500 milyon TL'ye yükseltilmiştir.

Gümrük birliği sürecinde piyasa ekonomisinin daha iyi işleyebilmesini sağlamak düşüncesine dayalı olarak, tüketicinin sağlık ve güvenliğinin korunması ve bilgilendirilmesi amacıyla 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun çıkarılmış ve 8.9.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ancak AT mevzuatına uyum sağlanabilmesi için bazı yeni düzenlemeler ve değişiklikler yapılması gerekmektedir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda kurulması öngörülen, Tüketici Konseyi ve Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri hakkındaki Yönetmelikler ile Reklam Kurulu Yönetmeliği, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunla birlikte, 8.9.1995 günü yürürlüğe girmiştir. Tüketici mahkemeleri kuruluncaya kadar, bu alanda, geçici olarak, Asliye Ticaret ve Asliye Hukuk Mahkemeleri görevlendirilmiştir.

Gümrük birliğinin iyi işlemesi için Ortaklık Anlaşmaları AT tarafına da yükümlülükler getirmektedir. Bu açıdan, aşağıdaki hususlar, gümrük birliğinin iyi işlemesi bakımından Türkiye için önem taşımaktadır:

Topluluğun Türkiye çıkışlı bir kısım ürünlerin ithalatındaki anti-damping uygulama-

maları bakımından, 6 Mart 1995 tarihli OKK ile fazla iyileştirme getirilememiştir. Ortaklık Konseyi, bu konudaki uygulamaları, Türkiye'nin, rekabet, dış ticaret, fikri ve sınai haklar ve devlet yardım-larının denetimi ile ilgili Topluluk müktesebatının iç pazara ilişkin kısımlarını, kendi iç hukukunda uygulamaya koyması halinde askıya alabileceğini belirtmekle yetinmiştir.

İşçilerin serbest dolaşımı Ortaklık Konseyi Kararında yer almamakta, sadece İlke Kararında, "sosyal konularda işbirliği" başlığı altında, Avrupa'daki Türk işçilerinin sosyal ve hukuki durumlarının düzeltilmesine imkan verilmesi yolunda bir temenni mahiyetinde ele alınmaktadır.

Ortaklık Konseyi toplantısından bu yana, mali yardım kalemlerinin nitelikleri, kullanılma kriter ve usulleri hakkında Topluluk tarafıyla yapılan görüşmelerde, konu açıklığa kavuşturulamamıştır. Gümrük birliğinin getireceği yeni rekabet ortamına sanayi sektörünün uyum sağlamasını, Avrupa Birliği ile alt yapı (kara ulaştırması, limanlar, hava alanları, demiryolları, telekomünikasyon, elektrik) bağlantısının iyileştirilmesini ve Topluluk ekonomisi ile aradaki farkın azaltılabilmesini teminen, Türkiye'nin önemli miktarda mali kaynağa ve özellikle uzun dönemli krediler ile teknik yardıma ihtiyacı bulunmaktadır.

Türk kamu yönetimindeki Avrupa Birliği ile ilişkileri yürütmeye yönelik örgütlenme, halen bakanlık ve bağlı kuruluşlarda yer alan uzman birimlerle şekillenmektedir. Ancak, bu birimlerin birbirleriyle ve diğer kurumlarla olan ilişkilerinin etkili bir işbölümü/işbirliği anlayışı çerçevesinde organize edilmesi mümkün olamamaktadır. Bakanlık ve bağlı kuruluşlardaki AB birimleri, eş düzeydeki diğer birimler ve koordinatör birimlerle olan ilişkilerinde ve genel hiyerarşik yapı içinde çeşitli sorunlarla karşı karşıyadır.

Dolayısıyla, AB ile ilgili çalışmaların yürütülmesinde etkili bir koordinasyonun sağlanması ihtiyacı ciddi biçimde kendini göstermektedir. Bu ihtiyacın giderilmesi, özellikle Türk mevzuatının Topluluk hukuk düzenine uyumu ve bazı kurumların oluşturulması ile ilgili çalışmaların daha etkili yürütülmesini sağlayacaktır.

AB ile entegrasyona yönelik çalışmaların bir bütünlük içerisinde yapılması ve koordinasyonun gereği gibi yürütülebilmesini temin etmek amacıyla 8.4.1996 tarih ve 1996/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi çıkarılmıştır.

EFTA Ülkeleri

Türkiye ile Avrupa Serbest Mübadele Birliği (EFTA) ülkeleri; Avusturya, Finlandiya, İsveç, İsviçre, İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç arasında ayrı ayrı imzalanarak mütekabiliyet esasına göre yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması [18.4.1992 tarih ve 21203 (mükerrer sayılı Resmi Gazete)] hali hazırda yürürlükte bulunmaktadır. Ancak, 1 Ocak 1995 tarihi itibarıyla EFTA ülkelerinden Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in Avrupa Birliğine üye olmaları nedeniyle, Türkiye-EFTA Serbest Ticaret Anlaşması anılan ülkeler bakımından uygulanma yeteneğini yitirmiştir. Dolayısıyla, söz konusu anlaşma çerçevesinde İsveçre, İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç ile ilişkiler sürdürülmektedir.

b) Amaçlar

AB ile bütünleşme sürecini hızlandırmak için, ortaklık rejiminin düzenlediği diğer konularda, özellikle, tarım mallarının, sermayenin, hizmetlerin ve kişilerin serbest dolaşımının sağlanmasına yönelik olarak, kurumsal düzenlemelerin ve yeni politikaların bir bütünlük içinde geliştirilmesi gereklidir.

TABLO: II.9- Türkiye-AB Dış Ticareti

	1993			1994			1995		
	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış
Türkiye'nin Toplam İhracatı	15345,1	100,0	4,3	18106,1	100,0	18,0	21635,9	100,0	19,5
AB'ye İhracat	7598,7	49,5	-4,2	8635,3	47,7	13,6	11070,8	51,2	28,2
Türkiye'nin Toplam İthalatı	29428,4	100,0	28,7	23270,0	100,0	-20,9	35709,0	100,0	53,5
AB'den İthalat	13873,9	47,1	30,3	10915,3	46,9	-21,3	16860,6	47,2	54,5
Türkiye'nin Toplam Dış Ticaret Açığı	-14083,3	100,0	72,7	-5163,9	100,0	-63,3	-14073,1	100,0	172,5
Türkiye'nin AB ile Dış Ticaret Açığı	-6275,2	44,6	131,0	-2280,0	44,2	-63,7	-5789,8	41,1	153,9
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)		52,1			77,8			60,6	
AB'ye İhracatın AB'den İthalatı Karşılama Oranı (%)		54,8			79,1			65,7	

Kaynak : DPT, DİE

TABLO: II.10- Türkiye-EFTA Dış Ticareti

	1993			1994			1995		
	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış
Türkiye'nin Toplam İhracatı	15345,1	100,0	4,3	18106,1	100,0	18,0	21635,9	100,0	19,5
EFTA'ya İhracat	247,8	1,6	-16,9	276,9	1,5	11,7	293,8	1,4	6,1
Türkiye'nin Toplam İthalatı	29428,4	100,0	28,7	23270,0	100,0	-20,9	35709,0	100,0	53,5
EFTA'dan İthalat	727,1	1,5	-8,1	562,6	2,4	31,7	892,0	2,5	58,5
Türkiye'nin Toplam Dış Ticaret Açığı	-14083,3	100,0	72,7	-5163,9	100,0	-63,3	-14073,1	100,0	172,5
Türkiye'nin EFTA ile Dış Ticaret Açığı	-479,3	3,4	-2,7	-285,7	5,5	59,3	-598,2	4,3	109,4
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)		52,1			77,8			60,6	
EFTA'ya İhracatın EFTA'dan İthalatı Karşılama Oranı		%34,1			%49,2			%32,9	

Kaynak : DPT, DİE

Türkiye ile Topluluk arasında tarım ürünlerinin serbest dolaşımının tedricen sağlanması amacıyla, taraflar arasında gerçekleştirilecek görüşmelerin ışığında ve finansman gereği ile GATT Uruguay Turu sonuçları da göz önünde tutularak, tarım politikasının Topluluk tarım politikasına yaklaştırılması imkanları araştırılacaktır.

Hizmet ticaretinin serbestleştirilmesine yönelik olarak Hizmet Ticareti Genel Anlaşması çerçevesinde gerekli tedbirler alınırken, Ankara Anlaşması ve Katma Protokolde öngörülen esaslar uyarınca taraflar arasında hizmetlerin serbest dolaşımının tedricen gerçekleşmesini sağlama yönünde, Toplulukla yürütülecek görüşmelerin sonuçlarına bağlı olarak ihtiyaç duyulacak tedbirler de alınacaktır.

Ankara Anlaşması ve Katma Protokolün kişilerin serbest dolaşımına ilişkin hükümlerinin uygulanması yolunda çaba harcanacak; öncelikle işgücünün serbest dolaşımı bakımından Topluluk üyesi devletlerde çalışmakta olan Türk işçilerinin ve ailelerinin hukuki durumlarının iyileştirilmesine ilişkin Ortaklık Konseyi Kararlarının AT üyesi devletlerce uygulanmasının temin edilmesine çalışılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

AB ile bütünleşme sürecinde izlenecek temel strateji doğrultusunda, politikaların oluşturulması ve hizmetlerin etkin biçimde yürütülmesi ve AT ile ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla, çeşitli kurumlar arasında bilgi akımını ve etkili işbirliğini sağlamaya yönelik koordinasyonun gerçekleşmesi için gerekli kurumsal düzenlemeler tamamlanacaktır.

AB ile bütünleşme süreci içinde gerek politikaların oluşturulması ve uygulanmasında, gerek yeniden düzenlenecek kurumsal yapının

işleyişinde kalifiye insan gücü ve özellikle ekonomi, dış politika ve hukuk alanlarında sorunlara, uluslararası ilişkilerin gerektirdiği açılardan her düzeyde yaklaşabilen uzman personel yetiştirilebilmesini teminen, yüksek ve teknik öğretim sistem ve programları, uluslararası konu ve boyutlara ağırlık verecek biçimde yeniden düzenlenecektir.

1/95 sayılı OKK'da sınıai standartlar ve sertifikasyon alanındaki mevzuatta, AT sistemine uyum bakımından gerekli değişikliklerin beş yıl içinde tamamlanması öngörülmektedir. Öte yandan, uyum için gözönünde tutulacak Topluluk vasıtalarının listesi ve bunların Türkiye tarafından uygulanma koşul ve kuralları bir yıl içinde Ortaklık Konseyi Kararıyla belirlenecektir. Oysa, malların tam olarak serbest dolaşımının sağlanması, bu alandaki mevzuat uyumunun öncelikle yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Bu nedenle, malların serbest dolaşımında ortaya çıkabilecek fiziki ve teknik engellerin kaldırılması ve sertifikasyonun yeni bir sisteme bağlanması çalışmaları hızlandırılacak, yapılacak yeni düzenlemelerde insan can güvenliği ve sağlığı, bitki ve hayvan stoklarının korunması, çevrenin korunması, enerji tasarrufu ve tüketicinin korunması esas alınacaktır. Akreditasyon sisteminin ulusal ve uluslararası düzeyde işler hale getirilebilmesi için gerekli kurumsal yapının tamamlanması sağlanacaktır.

Avrupa Birliği ile çevre alanındaki standart ve düzenlemeler açısından farklılıkların tespit edilmesini sağlamak üzere çalışmalarını 1995 yılında başlatan Türk-AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Çevre Alt Komisyonu, raporunu tamamlamıştır. Raporun sonuçlarına göre mevzuat yaklaştırılması çalışmalarına başlanacaktır.

Tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin dışarıda işleme trafiği ile ilgili ön iznin verilmesinin şekli ve denetlenme usulleri ile dışarda işleme kurallarının düzenlenişine ilişkin AT mevzuatına uygun düzenleme yapılacaktır.

Türk gümrük mevzuatının AT gümrük mevzuatına uyumu için gerekli düzenlemelerin tamamlanması yanında, gümrük idarelerinin modernizasyonu ve otomasyonu çalışmaları da hızla sonuçlandırılacaktır.

Fikri ve sınai mülkiyet hakları konusunda AT mevzuatına uyum ve diğer uluslararası sözleşmelere katılım sağlanacak ve gerekli iç yasal düzenlemeler tamamlanarak, bunların etkili bir biçimde uygulanması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Rekabetin korunmasını amaçlayan mevzuatın etkili biçimde uygulanması temin edilecektir. Toplumun blok muafiyetine ilişkin düzenlemeleri paralelinde düzenlemeler uygulamaya konacaktır.

Devlet yardımlarına ilişkin Türk mevzuatı, Toplumun bu konudaki mevzuatına uygun hale getirilirken, OKK'da Türkiye için öngörülen özel imkanlardan yararlanmak üzere, Türkiye'nin az gelişmiş yörelerinin kalkınmasını sağlayacak ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu kolaylaştıracak devlet yardımları tespit edilecektir. Tekstil ve hazır giyim sektöründe yapılan yardımlara ilişkin mevzuatın dışında kalan mevzuatın Toplum mevzuatına, önümüzdeki iki yıl içinde yaklaştırılmasını sağlamak üzere başlamış bulunan çalışmalar hızlandırılacaktır.

Kamu teşebbüsleri ve kendilerine özel veya inhisari haklar tanınan özel teşebbüsler ile ilgili olarak, Toplum mevzuat ve içtihadında yer alan ilkeler doğrultusundaki mevzuat değişiklikleri, 1996 yılı içinde tamamlanacaktır.

Kamu ihaleleri alanında, özellikle rekabetin ve şeffaflığın sağlanması amacıyla Türk ihale mevzuatında değişiklikler yapılacaktır.

Tüketicinin korunması alanında, tüketicinin sağlık ve güvenliğinin ve ekonomik çıkarlarının korunması amacıyla, AT'de kabul edilen esaslara uygun değişikliklerle, mevzuatımız AT mevzuatıyla tam uyumlu hale getirilecektir.

Taşımacılık alanında, Türkiye'nin henüz taraf olmadığı uluslararası anlaşmalara taraf olunması sağlanacak ve karayolu, demiryolu, havayolu taşımacılığı ile kombine taşımacılıkta AT mevzuatına uygun düzenlemeler yapılacaktır.

Hizmetlerin serbest dolaşımının tedricen gerçekleştirilmesi amacına yönelik çalışmalara temel alınmak üzere, yabancıların Türkiye'de ikamet ve çalışma hakkına ilişkin düzenlemeleri, uluslararası alanda geçerli anlayış ve esaslar ile AT ülkelerinde yürürlükte bulunan mevzuat açısından gözden geçirmek için, "Türkiye- AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu" nun yapısı içinde kurulması kararlaştırılan "Hizmetlerin Serbest Dolaşımı- Yabancılar Hukuku" alt komisyonunun çalışmaları tamamlanacaktır. Bu çalışmaların sonuçlarına göre de Türk hukuku bakımından gerekli görülen mevzuat değişikliklerinin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar başlayacaktır.

B. TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE İLİŞKİLER

a) Mevcut Durum

Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ile sürdürülen ilişkilerimiz, dış politikamıza siyasi, kültürel ve ekonomik alanlarda yeni boyutlar kazandırmakta, bölgemizde ve dünyada meydana gelen diğer gelişmeler ve

oluşumlarla birlikte ülkemizin rolünü ve sorumluluğunu artırmaktadır.

Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri arasındaki ilişkiler üst seviyedeki ziyaretlerle pekiştirilmiştir. Bu çerçevede, Üçüncü Türk Zirvesi 1995 yılı Ağustos ayında Bişkek'te yapılmıştır.

Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri arasında çeşitli alanlarda ilişkilerin ve işbirliğinin esaslarını düzenleyen yaklaşık 300 adet Anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmalarla, sözkonusu ülkelerin ekonomilerinin güçlen-dirilmesi, sosyal yapılarının iyileştirilmesi, bağımsızlıklarının ve uluslararası toplumla bütünleşmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır.

Türkiye'nin, Türk Cumhuriyetleri ile 1992 yılında başlayan ticari ilişkileri, henüz arzu edilen düzeye ulaşmamıştır. Türkiye'nin Türk Cumhuriyetlerine ihracatı, 1995 yılında bir önceki yıla göre yüzde 22,7 artarak 545,1 milyon dolara, ithalatı ise bir önceki yıla göre yüzde 49,1 artarak 287,3 milyon dolara ulaşmıştır. Bu değerlerin ihracatımız içindeki payı yüzde 2,4; ithalatımız içindeki payı ise yüzde 0,9'dur.

Türk Eximbank tarafından bu ülkelere toplam 986 milyon dolar tutarında kredi açılmış ve 21.3.1996 tarihi itibarıyla, 406,3 milyon doları mal, 170,5 milyon doları proje kredisi olmak üzere toplam 576,8 milyon dolarlık kredi kullanılmıştır.

Eximbank kredileri yanında, bu ülkelere teknik, mali, kültürel, eğitim ve insani amaçlarla hibe yardım sağlanmaktadır.

Azerbaycan'da petrol sahaları işletimi için Amerikan, Rus ve batılı petrol şirketlerinden oluşan konsorsiyumda, TPAO'nun yüzde 1,75 olan hissesi, yüzde 6,75'e yükseltilmiştir. Bu

arada Hazar petrolünün, dünya pazarlarına ulaştırılmasını sağlayacak petrol boru hatları konusundaki çalışmalarda Türkiye de aktif bir şekilde yer almaktadır.

Büyük Öğrenci Projesi çerçevesinde Türk Cumhuriyetlerinden gelen ve 1995 yılı itibarıyla öğrenimlerine devam eden 6.744 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin ülkelere göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

1995-1996 eğitim öğretim yılında da Türk Cumhuriyetlerinin herbirinden 200 öğrenci olmak üzere toplam 1000 burslu öğrencinin kabul edilmesi planlanmıştır.

Ayrıca, Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne bu ülkelere yönelik olarak mesleki eğitim verilmesi çalışmaları başlatılmıştır.

TABLO: II.11- Türkiye'de Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri Öğrencileri (1995)

Ülke	Orta Öğrenim	Tömer	Yüksek Öğrenim	Toplam
AZERBAYCAN	198	30	1538	1766
KAZAKİSTAN	71	103	1146	1310
KIRGIZİSTAN	30	51	712	793
TÜRKMENİSTAN	702	174	1640	2516
ÖZBEKİSTAN	23	-	336	359
GENEL TOPLAM	1024	358	5372	6744

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı

Kazakistan'da Türkiye'nin de katkısıyla kurulmuş olan Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi öğretim faaliyetlerini genişle-terek sürdürmektedir. Bu Cumhuriyetlerde, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 12 okul ve 4 Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi açılmıştır. Bu okullarda halen 1.637 öğrenci öğrenim görmektedir.

Türk televizyon programlarının Türk Cumhuriyetlerinde izlenmesi ve bu ülkelerle

ülkemiz arasında haberleşme ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla başlatılan çalışmalar kapsamında, bölgede uydu yer istasyonları ve telefon santralleri kurulmuştur.

Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri arasındaki haberleşme, Eylül 1995 tarihinden itibaren TÜRSAT 1-B uydusu üzerinden sağlanmaktadır.

Azerbaycan, Gürcistan ve ülkemizi sayısal bir radyolink sistemi vasıtasıyla birbirine irtibatlandırmayı öngören DOKAP (Doğu Karadeniz Telekomünikasyon Projesi) çalışmalarına devam edilmiştir.

Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA), kuruluş amaçları çerçevesinde, Türk Cumhuriyetlerinde küçük sanayi siteleri kurulması, yerel yönetim hizmetlerinin iyileştirilmesi, tarımsal çeşitliliği artıracak örnek çiftliklerin kurulması, teknik yardımların bu Cumhuriyetlere ulaştırılması gibi pekçok faaliyeti koordine etmiştir.

b) Amaçlar

Yedinci BYKP'nda belirlenen amaçlar, ilkeler ve politikalar doğrultusunda Türk Cumhuriyetleriyle ilişkilerimizin geliştirilmesi amacıyla başlatılan çalışmalar sürdürülecektir.

Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri arasında ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan yakınlaşmayı temin edecek muhtevaya sahip TRT programlarının hem Türkiye'de hem de Türk Cumhuriyetlerinde daha geniş kitleler tarafından seyredilmesi sağlanacaktır.

DOKAP'la oluşturulan haberleşme sisteminin Azerbaycan üzerinden Orta Asya'daki diğer Türk Cumhuriyetlerine uzatılması ve ülkemizde nihayetlenen diğer uluslararası teleko-

münikasyon sistemleriyle irtibatlandırılması suretiyle, gerek bu Cumhuriyetler ile ülkemiz arasında güvenli alternatif bir haberleşme imkanının oluşturulmasına, gerekse diğer ülkeler ile haberleşmelerinin ülkemiz üzerinden sağlanmasına çalışılacaktır.

C. TÜRKİYE-İSLAM ÜLKELERİ İLİŞKİLERİ

a) Mevcut Durum

Türkiye ile İslam Konferansı Teşkilatı (İKT) Üyesi Ülkeler arasındaki çok taraflı ekonomik işbirliği faaliyetleri, başkanlığını ülkemizin yaptığı İKT Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) çerçevesinde sürdürülmektedir.

İSEDAK'ın dünya ekonomisindeki güncel konuların ele alındığı bir forum haline getirilmesi için gerekli adımlar atılmıştır. 5-8 Kasım 1995 tarihlerinde yapılan Onbirinci İSEDAK Toplantısında, Uruguay Turu Anlaşmalarının İslam Ülkelerinin Dış Ticaretine Muhtemel Etkileri konusunda görüş alışverişi oturumları düzenlenmiştir. 1996 yılı içeriğinde yapılacak Onikinci İSEDAK Toplantısında "İKT Üyesi Ülkelerin Özelleştirme Deneyimleri" konusunun ele alınması kararlaştırılmıştır.

İhracat Kredi Sigortası ve Yatırımların Garantisi Kurumu, İSEDAK çerçevesinde gerçekleştirilen önemli bir proje olarak 1995 yılı içerisinde faaliyete geçmiştir. Kurumun Ana Sözleşmesi Türkiye tarafından imzalanmış olup, onay işlemlerinin tamamlanması beklenmektedir.

Türkiye'nin 1995 yılında İslam ülkelerine olan ihracatı yüzde 7 artışla 3,3 milyar dolar, ithalatı ise yüzde 28,1 artışla 4,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İslam ülkelerinin toplam ihracat içindeki payı yüzde 15,1; toplam ithalat içindeki payı yüzde 12,1 olmuştur.

b) Amaçlar

Yedinci BYKP'nda belirlenen ilkeler ve politikalar doğrultusunda, İslam ülkeleriyle ikili ve çok taraflı ilişkilerimizin geliştirilmesi amacıyla başlatılan çalışmalar sürdürülecektir.

İSEDAK'ın, güncel ekonomik konuların tartışıldığı uluslararası bir platform olma özelliği Türkiye açısından önemli olan konuların seçilmesiyle etkin bir şekilde sürdürülecektir.

Türk ihracatçı ve yatırımcılarına ilave bir imkan sağlayacak olan İhracat Kredi Sigortası ve Yatırımların Garantisi Kurumuna Türkiye'nin katılımıyla ilgili onay işlemleri tamamlanacaktır.

D. EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (ECO)**a) Mevcut Durum**

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Üçüncü Zirve Toplantısı 14-15 Mart 1995 tarihlerinde İslamabad'da gerçekleştirilmiş olup, bu toplantıda ECO Ticaret ve Kalkınma Bankası, ECO Reasürans Şirketi, ECO Havayolları Şirketi, ECO Gemicilik Şirketi gibi kuruluşların Ana Mukaveleleri imzalanmıştır. Türkiye, İstanbul'da kurulacak ECO Ticaret ve Kalkınma Bankası Ana Mukavelesini ve ECO Reasürans Şirketi'nin Karacı'de kurulmasına ilişkin mutabakat zaptını imzalamıştır.

ECO'nun etkinliğinin artırılması çerçevesinde Teşkilatın faaliyet ve mekanizmaları ile bunların dayanağını teşkil eden temel belgelerin gözden geçirilmesi için oluşturulmuş bulunan Akil Kişiler Grubu çalışmalarını tamamlamıştır. Bu çalışmalarda, İzmir Anlaşması da dahil ECO'nun temel belgeleri, güncel gelişme ve ihtiyaçlar da dikkate alınarak gözden geçirilmiştir. Hazırlanan taslak belgelerin, 1996 yılında Aşkabat'da

yapılacak Dördüncü ECO Zirvesi ve Bakanlar Konseyi Toplantısında ele alınması kararlaştırılmıştır.

1995 yılında Türkiye'nin ECO ülkelerine toplam ihracatı 0,9 milyar dolar; bu ülkelere ithalatı ise 1,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

b) Amaçlar

Yedinci BYKP'inde belirlenen ilkeler ve politikalar doğrultusunda başlatılan çalışmalar sürdürülecektir.

ECO'nun değişen şartlara göre yeniden yapılanmasına ve etkinliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir.

Merkezi İstanbul'da kurulacak ECO Ticaret ve Kalkınma Bankası'na Türkiye'nin katılımı için gerekli onay işlemleri tamamlanacaktır.

E. KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ (KEİ)**a) Mevcut Durum**

KEİ Dışişleri Bakanları 6. Toplantısı 1 Kasım 1995 tarihinde Kışinev'de yapılmıştır. Bu toplantıda, Mısır, İsrail ve Slovakya'nın gözlemcilik statülerinin süresi iki yıl uzatılmıştır. Dışişleri Bakanları 7. Toplantısı ise Nisan 1996 tarihinde Bükreş'te yapılmıştır.

KEİ 2'nci Zirvesi 30 Haziran 1995 tarihinde Bükreş'te yapılmıştır. Zirve sırasında, KEİ'nin Avrupa entegrasyonunu tamamlayıcı ve kolaylaştırıcı bir süreç olduğu, somut işbirliği projeleri üretilmesinin önemi ve bunda özel sektörün öncü rolü

özellikle vurgulanmıştır. Bölgede enerji üretimi ve dağıtım alanında uzun vadeli bir program başlatılması da kararlaştırılmıştır.

Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Banka-sının kuruluşuna ilişkin anlaşma tüm KEİ Ülkeleri tarafından imzalanmıştır.

KEİ İş Forumu 25-28 Nisan 1996 tarihlerinde Bükreş'te toplanmıştır.

KEİ ülkeleri ile Türkiye'nin ticari ilişkileri 1991 yılından bu yana düzenli bir artış göstermektedir. 1995 yılında KEİ ülkelerine ihracatımız 2,4 milyar dolar; bu ülkelerden ithalatımız 4,0 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

b) Amaçlar

Yedinci BYKP'nda belirlenen ilkeler ve politikalar doğrultusunda başlatılan çalışmalar sürdürülecektir.

KEİ ülkeleriyle olan ilişkilerimizde özel sektöre ağırlık verilecek ve serbest girişimcilik teşvik edilecektir.

F. VERİLEN DIŞ YARDIMLAR

a) Mevcut Durum

Gelişmekte Olan Ükelere 1988 yılında DPT tarafından başlatılan dış yardımlar, Doğu Bloku'nun dağılması sonrasında hız kazanmıştır. Teknik ve insani yardım ve ihracat kredileri şeklinde olmak üzere 1995 yılı dış yardımının 62 milyon doları aştığı tahmin edilmektedir.

b) Amaçlar

Başta KKTC ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri, Bosna-Hersek ve diğer bazı bölge ülkeleri ile İslam Konferansı Üyesi ülkeler

olmak üzere Gelişmekte Olan Ükelere yönelik ekonomik, teknik, insani, eğitim ve kültürel amaçlı yardımlara imkanlar ölçüsünde devam edilecektir.

Uzun ve kısa vadeli hedefleri belirleyecek, mevzuat, organizasyon ve insangücü boyutunu, özel teşebbüsün ve gönüllü kuruluşların katılımını da kapsayacak bir ulusal yardım politikası oluşturulması konusunda başlatılan çalışmalara devam edilecektir.

9. DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ

A. REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI

a) Mevcut Durum

Rekabetin korunmasına yönelik hukuki düzenleme, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ile yapılmıştır.

Piyasalarda rekabeti bozucu ve engelleyici her türlü davranışı inceleme ve soruşturma, gerektiğinde de cezai yaptırımlar uygulama yetkileri ile donatılan ve Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'u uygulamakla görevli olan Rekabet Kurumu'nun oluşturulması çalışmaları sürdürülmektedir.

Kuruluş ve faaliyete geçme aşamalarında gerekli olan finansal kaynağın sağlanması amacıyla, Rekabet Kurumu'nun gelirlerinde 567 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenleme yapılmıştır. Buna göre, sermaye artırımını yapacak olan anonim ve limited şirketlerin, sermayelerinin artırılan kısmının binde ikisi oranında yapacakları ödemenin

yüzde doksanbeşinin Rekabet Kurumu'na gelir olarak kaydedilmesi öngörülmüştür.

b) Amaçlar

Rekabeti bozucu anlaşma, karar ve uyumlu davranışların etkin kontrolünün sağlanması, rekabeti ortadan kaldıracı tekellerin ve hakim durumun kötüye kullanılmasının önlenmesi, piyasada çalışan tüm teşebbüsler arasında fırsat eşitliğinin korunması, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomik güçlerini artırıcı önlemlerin alınması, çalışanların ve tüketicilerin haklarının ve çıkarlarının korunması hedefleri doğrultusunda Rekabet Kurumu, sektörel bazda yoğunlaşmaları tespit ederek kritik düzeyi aşan sektörlerde ve özelleştirme uygulamalarında rekabet kurallarının işlenmesini sağlayacak olan tedbirleri alma çalışmalarına başlayacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Rekabet Kurulu ve Rekabet Kurumu oluşturulacaktır.

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen uygulamaya yönelik tebliğler çıkarılacak, muafiyetler ve yasaklara ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.

Kanun kapsamına giren ekonomik birimlere, rekabet hukuku ve politikaları ile ilgili tanıtım ve bilgilendirme mahiyetinde eğitici çalışmalar yapılacaktır.

Toplumun rekabet konusunda eğitilmesi ve bilgilendirilmesi sağlanacaktır.

Rekabet konusu, üniversitelerin ilgili fakültelerinde eğitim programı kapsamına ayrı bir ders olarak alınacaktır.

B. FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR

a) Mevcut Durum

Fikri ve sınai haklar alanındaki mevzuatın, dünyadaki gelişmeler ve Avrupa Birliği mevzuatı çerçevesinde yenileştirilmesi ve yasal düzenlemesi mevcut olmayan alanlarda eksiklerin giderilmesi çalışmaları 1995 yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda, fikri haklarla ilgili olarak; 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin 4110 sayılı Kanun 12 Haziran 1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Böylece, daha önce koruma kapsamında olmayan bazı konuların yasal düzenlemesi yapılarak yeni eser kavramları getirilmiş, yeni koruma biçimleri oluşturulmuş, korumanın süreleri değiştirilmiş, meslek birlikleri ile ilgili yeni bir düzenleme yapılmış ve fikri haklara tecavüzlerde uygulanacak cezalar artırılmıştır.

Kanunun getirdiği en önemli yeniliklerden birisi bilgisayar programlarının ilim ve edebiyat eserleri kapsamına alınarak koruma sağlanmasıdır. Bu şekilde, uluslararası anlaşmalara uyum sağlayan hükümler getirilmiştir. Diğer taraftan, bilgisayar programlarının fikri haklar kapsamında korunmasıyla, ülkemizde de hızla gelişen bilgisayar yazılım sektörünün desteklenmesi sağlanacaktır.

Kanun ile, ilk defa Türk fikri haklar hukukunda komşu haklar düzenlenmektedir. Müzik eserlerinde, besteci, yorumcu ve icracılar arasındaki ilişkiler bu kapsamda ele alınmaktadır. Ayrıca, eserlerin radyo ve televizyonda yayınlanması ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

Bununla birlikte, Ortaklık Konseyi Kararı'nda yeralan AT Tüzüklerine uyumun tam olarak sağlanması amacıyla sözkonusu Kanun'da yeni düzenlemeler yapılması ihtiyacı devam etmektedir.

Sinema alanında mevcut sorunların giderilmesi ve uluslararası alandaki yeni gelişmelere uyum sağlanması amacıyla, 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nda değişiklik yapılmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

Sınai haklarla ilgili olarak; Patent Haklarının Korunması Hakkında 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında 555 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Markaların Korunması Hakkında 556 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 27 Haziran 1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu kapsamda, patent sistemi çağdaş ve modern bir yapıya kavuşturulmuş, buluşların patent belgesinin yanısıra faydalı model belgesi ile korunması, patent verilmesinde incelemeli ve incelemesiz olmak üzere karma bir sistem getirilmesi, işçi buluşlarına ve zorunlu lisans uygulamasına ayrıca yer verilmesi gibi yeni hükümler getirilmiştir. Yeni getirilen sistem ile hiçbir sektör koruma kapsamı dışında bırakılmamış, 22 Eylül 1995 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 566 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile ilaç üretim usülleri ile ilaç ürünlerine 1999 yılına kadar geçiş süresi tanınmıştır.

Tasarımlar ve coğrafi işaretlerle ilgili olarak daha önce münhasır bir mevzuat olmadığından, bu alandaki yasal düzenlemelerle dünyadaki son gelişmelere uyum sağlanmıştır. Yeni ve ayırt

edici niteliğe sahip tasarımların tescil esasına dayalı incelemesiz bir sistem ile korunabileceği ilkesi getirilmiş, ilan-itiraz sistemi oluşturulmuştur.

Coğrafi işaretler ise mahreç işareti ve menşee adı olmak üzere iki ayrı tanımla ele alınmış, konu ile ilgili tüm kesimlere korumadan yararlanma imkanı getirilmiş, korumanın kapsamı ve esasları ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Bu sistem ile, tarım ürünleri başta olmak üzere, doğal ürünler, maden ve el sanatları ürünleri ile sanayi ürünleri de coğrafi işaretlerle korunabilecektir.

Markalara yönelik olarak da mevcut mevzuat yenilenmiş ve güncelleştirilmiş, daha önce koruma kapsamında olmayan hizmet markaları da koruma kapsamına alınmış, tescil ile koruma ve ilan-itiraz sistemi getirilmiştir.

Sınai haklar mevzuatını oluşturan ve yukarıda bahsi geçen Kanun Hükmünde Kararnamelerin uygulama esaslarını belirleyen ilgili yönetmelikler 5 Kasım 1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmış ve bu alanda yapılacak işlemlere açıklık getirilmiştir.

Sınai haklarla ilgili tecavüzlere uygulanacak cezalara ilişkin hükümleri düzenleyen 4128 sayılı Kanun ise 7 Kasım 1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş, hakka tecavüz durumunda hapis ve para cezaları öngörülmüştür.

Dünya Ticaret Örgütü'nü (WTO) Kuran Anlaşma ve bu anlaşmanın en önemli eklerinden olan Ticaretle Bağlantılı Fikri ve Sınai Haklar (TRIPS) Anlaşması, TBMM tarafından 26 Ocak 1995 tarih ve 4067 sayılı Kanun ile onaylanmış olup, genel hükümleri uygulanmaya başlanmıştır.

Fikri ve sınai haklarla ilgili olarak mevzuat yenilenirken, uluslararası anlaşmalara katılım konusunda da ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu çerçevede; Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi'nin Paris Metni ile Komşu Hakların Korunmasına İlişkin Roma Sözleşmesi'ne, Sınai Hakların Korunmasına İlişkin Paris Sözleşmesi Stokholm Metni'ne, patent başvurularının uluslararası kurallarını düzenleyen ve süreci basitleştiren Patent İşbirliği Antlaşması'na (PCT), patentlerin uluslararası sınıflandırmasına ilişkin Strazburg Anlaşması'na, markaların mal ve hizmet sınıfları ile şekil elemanları bakımından uluslararası sınıflandırmasına ilişkin Nis ve Viyana Anlaşmaları'na katılım sağlanmıştır. Ayrıca, Mikro-organizmaların Uluslararası Saklanması İlişkin Budapeşte Anlaşması ile Tasarımların Sınıflandırmasına İlişkin Lokarno Anlaşması'na katılım için hazırlık çalışmaları yürütülmektedir.

Sınai hakların korunması ile ilgili mevzuatı uygulamakla görevli Türk Patent Enstitüsü 24 Haziran 1994 tarih ve 544 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuştur. Enstitü'nün görev ve sorumluluklarına uygun nitelikte personel ve teknik altyapı ile desteklenmesi ihtiyacı devam etmektedir.

b) Amaçlar

Fikri Haklar

Fikri haklar koruma altyapısı ortaya çıkan gelişmelere paralel olarak güncelleştirilecek, fikri hakların korunması hususunda devletin ilgili birimleri ile meslek kuruluşlarının uyum içerisinde çalışmasına önem verilecektir.

Sınai Haklar

Patent, faydalı model, tasarım, marka, coğrafi işaretler gibi konularda getirilen

yenilikler ile bu alanlarda sağlanan koruma, başvuru işlemleri, tescil ve kayıt işlemleri hakkında sanayi kesimine, küçük ve orta büyüklükteki işletmelere, üniversitelere, araştırmacılara ve ilgili diğer kesimlere yönelik tanıtım çalışmalarına ağırlık verilecektir.

Sınai haklarla ilgili davaların yürütülmesinde etkinlik sağlanması açısından, kurulması öngörülen ihtisas mahkemelerinde görev alacak yargı elemanlarının da bu yönde süratle eğitilmesi sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Fikri Haklar

Kültür Bakanlığı'nda fikri haklar ile ilgili çalışmaları yürüten birim yeniden yapılandırılacak ve bu alanda nitelikli personel yetiştirilmesine öncelik verilecektir.

Teknolojik gelişmeler göz önünde bulundurularak, hakların idaresine ve takibine olanak tanıyan alt yapılar, meslek birlikleri de dahil olmak üzere oluşturulacaktır.

Fikri haklar ile ilgili olarak toplumun eğitimine önem verilecek, bu alanda ortaya çıkan gelişmeler kamuoyunun bilgisine sunulacaktır.

İçerisinde eser bulunan kitap, kaset gibi fiziki ortamlar üzerine, burada bulunan eserlerin fikri haklar kapsamında koruma altında olduğu ve izinsiz çoğaltım ve herhangi bir şekilde ticarete konu olmasının yasalara aykırı ve cezayı gerektirici haksız eylemler olduğuna dair halkı aydınlatıcı ibareler konulacaktır.

Fikri haklar hukuk fakültelerinde temel ders olarak okutulacak, avukatlık stajında, hakim ve savcı adaylarının eğitimlerinde yer verilecektir.

Sınai Haklar

Sınai haklar ile ilgili mevzuatın daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi ve gerekli inceleme sürecinin eksiksiz yürütülebilmesi için Türk Patent Enstitüsü bünyesinde gerekli altyapı hazırlanacak ve nitelikli personel yetiştirilmesi için hizmet içi eğitime önem verilecektir.

Türk Patent Enstitüsü, sınai haklar ile ilgili kayıt, belgelendirme ve tescil işlemlerinin yanısıra ülke içi ve uluslararası teknolojik gelişmeleri izleyerek yeni teknolojilere ilişkin bilgileri derleyip kamuoyunun yararlanma-sına sunacaktır.

Sınai haklar ile ilgili olarak toplumun eğitimine önem verilecektir.

Sınai hakların yükseköğretim kurumlarında temel ders olarak okutulması doğrultusunda ders programlarında gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

C. TÜKETİCİNİN KORUNMASI**a) Mevcut Durum**

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun 8.9.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun'da öngörülen, tüketicilerin ihtiyaçlarının karşılanması, reklamlarda uyulması gereken ilkelerin belirlenmesi, tüketicilerin sorunlarının çözümlenmesi amacıyla hazırlanmış olan Tüketici Konseyi, Reklam Kurulu ve Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri Yönetmelikleri yayımlanmıştır.

Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri ile Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnameler 1995 yılında yürürlüğe girmiştir.

Tüketicilerin eğitimi ve bilgilendirilmesi amacıyla başlatılan çalışmalara devam edilmiştir. Gerek kitle iletişim araçları, gerekse Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın hazırladığı kitapçık ve broşürlerin dağıtımına başlanarak tüketicinin bilgilendirilmesi ve aydınlatılması faaliyetlerine hız verilmiştir.

Tüketici kredilerine ilişkin sözleşmeler; yıllık faiz oranı, ödeme planı, kredi tutarı, faizle birlikte toplam borç tutarı, teminatlar, gecikme faiz oranı gibi şartları yeterince kapsayacak şekilde düzenlenmemektedir.

Turist tüketicilerin gezi sözleşmelerini imzalamadan önce aldatıcı ve yanıltıcı reklamlara karşı korunması, sözleşme esnasında genel işlem şartlarına uyulması ve tatil sonrası tazmin haklarının kullanılmasını sağlayacak olan turistik gezi sözleşmelerine ilişkin mevzuatta eksiklikler mevcuttur.

Tüketicilerin haklarına sahip çıkmaları ve sağlıklı bir tüketici bilincine sahip olmaları konusunda yapılan çalışmalar istenilen düzeye ulaşamamıştır.

Yönetmeliği yayımlanan Tüketici Konseyi oluşturma çalışmaları sürdürülmektedir.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanmasından doğacak her türlü ihtilafın çözümü için Kanunda öngörülen Tüketici Mahkemeleri kurulamamıştır. Tüketici Mahkemeleri kuruluncaya kadar sorunların çözümü için Ticaret Mahkemeleri, Ticaret Mahkemeleri'nin bulunmadığı yerlerde de Asliye Hukuk Mahkemeleri yetkili kılınmıştır.

b) Amaçlar

AT ile uyumlaştırma çalışmaları doğrultusunda, tüketicinin korunması ile ilgili mevzuat uyumlaştırılması dahil gerekli düzenlemeler yapılacak, eğitim kurum-

larından ve kitle iletişim araçlarından yararlanılarak tüketicilerin bilinçlendirilmesi sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Tüketicilerin sorunlarının çözümüne, ihtiyaçlarının karşılanmasına ve çıkarlarının korunmasına ilişkin tedbirleri araştırmak ve alınacak tedbirlerle bunlara ilişkin görüşleri belirlemek amacıyla Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen Tüketici Konseyi oluşturulacaktır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanmasından doğacak ihtilafların çözümü için Tüketici Mahkemeleri kurulacaktır.

Tüketici kredileri konusunda düzenlenen sözleşmeler Kanun'da belirtilen şartları kapsayacak ve tüketiciyi güvence altına alacak şekilde yeniden düzenlenecektir. Bankacılık, kredili alışveriş, taşımacılık, elektrik, su ve doğalgaz dağıtım hizmetleri gibi konularda düzenlenen sözleşmelerin içerdikleri haksız kayıtlara karşı tüketiciyi koruyucu standart sözleşmelerin oluşturulmasını sağlayacak Genel İşlem Şartlarına ilişkin düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

Zararlı ve tehlikeli kimyasal madde ve ürünlerin üretilmesi, depolanması, taşınması, ambalajlanması, etiketlenmesi, saklanması ve denetlenmesine ilişkin mevcut Yönetmelik yeniden düzenlenecektir.

Turist tüketicilerin uğrayabilecekleri haksızlıklardan ve zararlardan korunabilmesi amacıyla turistik gezi sözleşmeleri konusunda Borçlar Kanunu'na ek yapılarak veya ayrı bir kanun çıkarılarak düzenleme yapılacaktır.

Uluslararası standartlara uygunluk açısından özellikle avukat, doktor, mali müşavirler ile

kendi kanunlarına göre kamu hizmeti niteliği taşıyan diğer hizmet alanlarında çalışanlar mesleki sigortaya kavuşturulacak ve sunulan hizmetin sonucunda ortaya çıkacak zararlardan dolayı, hizmet sunanların sorumluluğu ve tüketicilerin zararlarının tazminini içeren hizmetten sorumluluk ile ilgili yasal düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

D.BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA

a) Mevcut Durum

Türkiye'de mevcut bilginin toplanması, işlenmesi, saklanması ve kullanıma sunulması konusunda ilgili kamu ve özel kurumlar arasındaki işbirliği ve koordinasyonun bulunmaması sağlanan bilgi ve verinin kullanıcılara ulaştırılmasında gecikmelere yol açmaktadır. DİE'nin koordinatörlüğünde yürütülmekte olan Ulusal Bilgi Sistemi ve İstatistik Altyapısı Geliştirme ve Politikası Projesi ile Türkiye'de bilgi altyapısının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu Proje ile kurumların veritabanları geliştirilmesinde ve işletiminde birbirine uyumlu yöntem ve yapıları kullanmaları sağlanacaktır.

Emek yoğun bir endüstri olmasından dolayı giderlerin yüzde 90'ını oluşturmakta olan yüksek nitelikli insangücü istihdam giderleri nedeniyle, yazılım üretiminde işletme sermayesi önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, yazılım ürünlerinin sürekli geliştirilmesi ve yeni türlerinin çıkartılması gereği, yazılım sektörünün maliyet yapısını diğer sektörlerden önemli ölçüde farklı kılmaktadır. Devlet yardımları ile ilgili mevzuatta yazılım sektörünün bu özelliklerini gözönünde tutmak büyük önem taşımaktadır.

Yazılım kalite belgelendirme sisteminin eksikliği ve üretilen yazılımların belirli bir standartta olmayışı önemli bir sorun alanını

oluşturmaktadır. Bu durum gerek kamu alımlarında gerekse özel amaçlı yazılım geliştirme çalışmalarında istenen sonuçların elde edilmesine engel olmakta ve kaynak israfına yol açmaktadır.

Dünyadaki gelişmeler yükseköğretim alanında bilişim kavramının disiplinlerarası bir şekilde ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Lisans seviyesinde bilişim fakülteleri, yüksek lisans programları ve yaygın eğitim verilmesine yönelik bilişim eğitim merkezleri şeklinde yapılanmalar ve eğitim programları uygulamalarının bir olurluluk çalışması çerçevesinde başlatılması önem taşımaktadır.

Bilgisayarların, okul müfredatına göre hazırlanmış programlarla öğrenme ve öğretme sürecinde geliştirici ve zenginleştirici yönde kullanılması eğitime yeni boyutlar kazandırmıştır. Ancak uygun yazılımların temininde yeterli düzeye ulaşılamamıştır.

b) Amaçlar

Ulusal bilgi altyapısının gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar bir proje çerçevesinde DİE koordinatörlüğünde başlatılacaktır.

Ülkemizde yazılım endüstrisini geliştirmek amacıyla yazılım üretim ve ihracatı desteklenecektir.

Yazılım geliştirmede kullanılacak standart belirleme ve üretilen yazılımların uluslararası standartlara uygunluğunu test edecek organizasyonları oluşturma çalışmaları başlatılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

DİE'nin Ulusal Bilgi Sistemi Koordinatörlüğü kapsamında ilgili kuruluşlarla işbirliği ile veri iletişim ve veri tabanı da dahil bilgi akışına ilişkin

birimlerin kurulması, yöntemlerin, görevlerin ve sorumlulukların tanımlanması sağlanacaktır. Bu amaçla DİE'nin Teşkilat Kanununda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Yazılım telif haklarıyla ilgili olarak çıkarılması gereken yönetmelikler hazırlanacaktır.

10. FİNANS REFORMU, MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI

a) Mevcut Durum

27 Ocak 1995 tarihinde yayımlanan Merkez Bankası Tebliğiyle, mevduat munzam karşılık oranları ve disonibilite oranları artırılmıştır. Bu Tebliğ ile bankaların 31 Mart 1994 tarihli bilançolarından sonra artan TL ve Döviz yükümlülüklerine yüzde 3 oranında disonibilite değeri karşılığı DİBS tutma yükümlülüğü getirilmiş, bu yükümlülüğün döviz mevduatı için cari stok rakamına uygulanması hükme bağlanmıştır.

Mevduat munzam karşılık oranı bankaların 31 Mart 1994 tarihli bilançolarından sonra artan TL mevduatları için 1 puan artırılarak yüzde 9'a, döviz cinsinden mevduatları için 3 puan artırılarak yüzde 13'e yükseltilmiştir.

11 Mart 1995 tarihinde, Merkez Bankası genelgesiyle bankaların döviz varlıkları ile döviz yükümlülükleri arasındaki farkın sermaye tabanına oranının yüzde 50'yi geçmemesi hükmü getirilmiştir. Böylece bankacılık kesiminin açık pozisyonlarına bağlı olarak artan riskleri kontrol altına alınmıştır.

1995 yılı Eylül ayında Merkez Bankası, artan iç talebi kontrol altına almak amacıyla bankaların açtıkları tüketici kredilerine yüzde 10 oranında Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu (KKDF) kesintisi uygulamaya başlamıştır. Ayrıca, bankaların borçlu sıfatıyla yurtdışı-şından temin ettikleri kredilere yüzde 6 oranında KKDF kesintisi uygulamaya konulmuş, bu oran, Ocak 1996'da yüzde 4'e düşürülmüştür.

SPK'nın gözetim ve denetimine yönelik yetkilerini artırma, borsaların kuruluşu ile ilgili kararlar alma ve işleyişi ile ilgili yönetmelikleri düzenleme, sermaye piyasa-sına katılacak her türlü türev araçlara ilişkin düzenlemeler yapma yetkisini Sermaye Piyasası Kurulu'na vermek amacıyla, Sermaye Piyasası Kanunu'nda değişiklik yapan 558 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 27 Haziran 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ancak, bu Kanun Hükmünde Kararname 24 Kasım 1995 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetki Kanunu'nun iptali nedeniyle iptal edilmiştir.

Aracı kurumların yetkili takas ve saklama kuruluşu dışında menkul kıymet tutamaya-cakları 1 Mart ve 7 Haziran 1995 tarihlerinde yapılan düzenlemelerle hükme bağlanmıştır.

Tasarruf sahiplerinin korunması amacıyla İMKB Takas ve Saklama Bankası nezdinde 1.10.1995 tarihinden itibaren aracı kuruluş-ların tümünün müşteri bazında saklama sistemine geçmiş olmaları şartı getirilmiştir.

1995 yılı içinde Sigorta İhtisas Komiteleri Yönetmeliği, Sigorta Prodükörleri Yönet-meliği ve Aktüerler Yönetmeliği yayımla-narak yürürlüğe konulmuştur.

İMKB bünyesinde Uluslararası Menkul Kıymetler Serbest Bölgesi kurulmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı 1 Nisan 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İMKB öncülüğünde Asya ve Doğu Avrupa ülkeleri borsaları tarafından Mayıs 1995'te Avrasya Borsaları Federasyonu kurulmuştur.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası piyasasında faaliyet gösteren banka ve aracı kurumlara saklama ve takas hizmeti vermek, aracı kurumlar arasında nakit alış verişini gerçekleştirmek ve ödünçlendirme sistemi oluşturmak amacıyla Takas ve Saklama Bankası A.Ş ünvanıyla bir yatırım bankası 23.3.1995 tarihinde kurulmuştur.

Mevcut altın potansiyelinin ekonomiye kazandırılması, altın ihracatı ve altına dayalı finans araçlarının uygulamaya konulması doğrultusunda altın piyasasının yeniden yapılanması amacıyla kuruluş çalışmaları tamamlanan İstanbul Altın Borsası 26.7.1995 tarihinde faaliyete geçirilmiştir.

Gayrimenkul sertifikalarının Sermaye Piyasası Kurulu kaydına alınmasına ilişkin uyulması gereken esasları içeren Tebliğ 20.7.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Gayrimenkul yatırımlarının mali piyasalar içerisinde değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, gayrimenkul yatırım ortaklıklarının kuruluşlarına, faaliyet ilke ve kurallarına, hisse senetlerinin halka arzına ilişkin esasları belirleyen Tebliğ 22.7.1995 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Vadeli işlem sözleşmelerini düzenleyen mevzuat çalışmalarına devam edilmiş, İzmir Vadeli işlem ve Opsiyon Borsası Yönetmeliği 7.9.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ancak, Sermaye Piyasası Kanunu'nda değişiklik yapılmasına dair 558 sayılı Kanun Hükmünde Kararname Anayasa Mahkemesi tarafından 24.11.1995 tarihinde iptal edilmiştir. İptal

kararının yürürlüğe girmesiyle, uygulamada ortaya çıkan boşluğun giderilmesine dönük çalışmalar sonuçlandırılmış, hazırlanan yasa tasarısı Meclis gündemine alınmıştır.

b) Amaçlar

Ekonomik faaliyetlerin ihtiyaç duyduğu kaynakların temini için mali derinleşmenin sağlanarak etkinliğin artırılması, mali piyasaların uluslararası piyasalarla bütünleşmesinin sağlanması ve sermayenin tabana yayılması temel amaçtır.

Mali araçların geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi ile mali tasarrufların artırılması yönündeki politikalar iktisadi konjonktür de dikkate alınarak uygulanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Etkin bir gözetim ve denetim sisteminin oluşturulabilmesi, bankaların sermaye yapılarını güçlendirerek uluslararası düzeye çıkartılabilmesi, bankaların sistemden çıkarılmasıyla ilgili kriterlerin Kanunda açık olarak belirtilmesi ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun yeniden yapılandırılması amacıyla 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

İMKB'nin uluslararası piyasalarla bütünleşmesi amacıyla, öncelikle mevzuatın AT

mevzuatıyla uyumluluğu sağlanacaktır. Bu çerçevede; hisseleri borsada işlem gören şirketlerin kamuoyuna vermek zorunda oldukları bilgilerin uluslararası standartlara çıkartılması, SPK'nın gözetim ve denetimine yönelik yetkilerinin artırılması, borsaların kuruluşu ile ilgili kararların alınması ve işleyişi ile ilgili yönetmeliklerin düzenlenmesi, sermaye piyasasına katılacak her türlü türev araçlara ilişkin düzenlemelerin yapılması ve içeriden öğrenenlerin ticaretiyle ilgili olarak Sermaye Piyasası Kanunu'nda düzenlemeler yapılacaktır.

Derecelendirme kuruluşlarının kuruluş, faaliyet ve denetimlerini düzenleyen yeni yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Sigortacılık sektörünün daha etkin çalışmasını sağlamak amacıyla; Sigortacılığın Düzenlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun, Sigorta Eksperleri, Sigorta Eksperleri Odaları, Sigorta Eksperleri Odaları Birliği Kanunu, Tarım Sigortalarının Geliştirilmesi Hakkında Kanun ve Aktüerler Birliği Kanun Tasarıları hazırlanarak TBMM'ye sunulacaktır.

Hayat sigortacılığındaki yapısal sorunların giderilmesi için, belli bir uyum süreci sonunda yeni bir sisteme geçilmesini sağlayacak bir yönetmelik hazırlanarak yürürlüğe konulacaktır.

III. EKONOMİDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASINA YÖNELİK YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ

11. VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER

a) Mevcut Durum

Ekonomik faaliyetleri sağlıklı olarak takip edebilmek, vergi dairelerini ve mükellefleri tek bir merkezden izleyebilmek amacıyla tek vergi numarası uygulaması ülke çapında mevcut mükelleflerin tamamını kavrayacak şekilde başlatılmıştır. 1996 Ocak ayı sonu itibarıyla 5.273.610 kişiye tek vergi numarası verilmiştir. Ayrıca gümrük birliğine uyum çerçevesinde çıkartılan ithalat ve ihracat rejimi kararları ile, ihracat ve ithalat yapabilmek için vergi numarası sahibi olma zorunluluğu getirilmiştir. Bundan böyle mükelleflerin dış ticaret işlemleri daha kolay olarak izlenebilecek ve vergi kayıtları ile çapraz kontrolü mümkün olabilecektir.

1995 yılında 30 vergi dairesinde daha otomasyon uygulaması başlatılmış ve bu suretle mevcut otomasyon projesinin yürütüldüğü vergi dairesi sayısı 120'ye çıkarılmıştır. Diğer taraftan, vergi tahsilatında sürat ve etkinliğin sağlanması amacıyla yeni bankalar devreye sokulmuştur. Üç büyük ilden başlamak üzere gelir idaresinin taşra teşkilatının yeniden yapılandırılması çalışmaları başlatılmıştır.

Vergi beyanlarının gerçek durumu yansıtmasını sağlamak üzere, beyanna-melerin yeminli mali müşavirlerce tasdikine yönelik düzenlemeler yapılmıştır.

Konut edindirme yardımı kesintisi 1996 yılı için kaldırılmış, özel indirim tutarı ve gelir vergisi tarife dilimleri yüzde 100 oranında artırılmıştır.

Yatırımlar ile ilgili vergisel teşviklerin etkinliğinin artırılması amacıyla, yatırım indirimi oranı yükseltilmiş, yılı içinde indirilemediği için ertesi yıllara devreden yatırım tutarının yeniden değerlendirme oranı kadar artırılması imkanı getirilerek endeksleme uygulamasına geçilmiş, teşvik belgesiz yatırımların da belirli şartlar altında yatırım indiriminden yararlanabilmesi imkanı tanınmıştır. Ayrıca, gayrimenkul ve iştirak hisselerinin satışından doğacak kazançlar vergiden istisna edilmiştir.

Götürü vergilendirmenin daraltılması amacıyla, büyükşehir belediye sınırları içinde faaliyet gösterenlerden emtia imalatı ve alım satımı, inşaat, motorlu taşıtların bakım ve onarımı işleri ile uğraşanlar, lokantalar ve eğlence yerleri götürülük kapsamından çıkarılmıştır.

Talih oyunları salon işletmeciliği için masa ve oyun makinası sayısına göre asgari vergi uygulaması başlatılmıştır.

Gümrük birliği nedeniyle 1996 yılında 1,2 milyar dolar civarında vergi ve fon kaybı olacağı tahmin edilmektedir. Bu tutarın 450 milyon doları bütçe vergi gelirlerinden, geri kalanı ise fon ve mahalli idare pay kayıplarından oluşmaktadır. Söz konusu kayıpları telafi edebilmek amacıyla; ek taşıt alım vergisi, lüks otomobillerin KDV oranı, ithal tütün mamulleri ve alkollü içkiler üzerinden alınan ek vergi oranı yükseltilmiştir. Diğer taraftan, akaryakıt üzerinden alınan gümrük vergisi ve toplu konut fonu kesintisinde yapılan düzenlemeler sonucunda oluşan vergi kaybını telafi etmek için, akaryakıt tüketim vergisi oranları yeniden düzenlenmiştir. Bütün bunlara rağmen Özel Tüketim Vergisi Yasa tasarısının yasalaşması ihtiyacı devam etmektedir.

b) Amaçlar

Yedinci Plan döneminde vergi alanında benimsenen temel amaç, Avrupa Birliği vergi politikası ve vergi yapısını dikkate alarak tüm ekonomik faaliyetleri kapsayan, üretim faktörleri üzerindeki vergi yükünü azaltan, tüketim vergilerine ağırlık veren, gayrimenkul rantlarını vergileyen bir sistem oluşturmaktır. Öncelikle vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi ve idarenin yeniden yapılandırılması, bu sistemi oluşturmak için temel araç olarak benimsenirken, vergi-lemeye yatay ve dikey adaletin ve açıklığın sağlanması temel ilke olarak kabul edilmiştir.

1996 yılında, Konsolide Bütçe vergi gelirlerinin GSMH içindeki payının 1,2 puanlık artışla yüzde 15,4 seviyesine çıkarılması hedeflenmiştir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Bu temel amaçlar çerçevesinde, VII. Plan döneminin ilk yılı olan 1996 yılında yapılması öngörülen düzenlemeler aşağıda özetlenmektedir:

Tek vergi numarası verme işlemine süratle devam edilecek ve 18 yaşını doldurmuş her vatandaşın bir vergi numarasına sahip olması sağlanacaktır. İthalat ve ihracat işlemlerinde olduğu gibi, vergi numarası kullanma zorunluluğunun gayrimenkul ve taşıt alım-satımı, bankalarda hesap açılması, borsada işlemde bulunabilme gibi diğer ekonomik faaliyetlere de yaygınlaştırılmasını sağlayacak düzenlemeler yapılacak ve bu suretle elde edilen bilgiler denetim bilgi bankasında toplanacaktır. Diğer taraftan, tek vergi numarası uygulamasının vatandaşlık numarasına geçilmesini sağlayacak çerçevede genişletilmesi çalışmaları sürdürülecektir.

Vergi idaresinin uluslararası standartlara uygun hale getirilebilmesi ve otomasyon uygulamasının yaygınlaştırılması amacıyla Dünya Bankası işbirliği ile yürütülmekte olan projeye devam edilecektir.

Vergi dairesi başkanlıklarının yaygınlaştırılması çalışmalarına devam edilecek ve bu kapsamda Bursa, Adana ve Antalya illerindeki teşkilatlanma tamamlanacaktır. Vergi tahsilatları konusunda bankalardan yararlanma uygulaması yaygınlaştırılacaktır.

Toplumda vergi bilincini artırabilmek amacıyla vergi istatistikleri, sektörler ve faktörler itibarıyla oluşan vergi yükleri, coğrafi vergi istatistikleri, vergi istisna ve muafiyetleri nedeniyle ortaya çıkan vergi kayıpları (vergi harcamaları), vergi denetimleri ve denetim sonuçları, efektif vergi oranlarını da kapsayacak bir veri seti şeklinde bir takvime bağlı olarak yayınlanacak ve kamuoyu düzenli olarak bilgilendirilecektir. Böylece vergi yükleri ve bu yüklerin toplumsal katmanlara dağılımı konusunda bilgilen-dirme tam olarak yapılabilecek ve toplumun vergi politikasını yönlendirebilmesine imkan sağlanacaktır.

Gümrük birliği çerçevesinde, Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) Kanun Tasarısının 1996 yılında kanunlaştırılması öngörülmektedir. Bu suretle halen değişik adlar altında vergi, pay ve fon şeklinde yapılan kesintiler, tek vergi altında birleştirilmek suretiyle vergi sisteminde etkinlik artırılabilecek ve gümrük birliği nedeniyle meydana gelen vergi kayıplarını telafi etmek için uygun ortam hazırlanmış olacaktır. Halen petrol ürünlerinden alınmakta olan 4, otomotiv ürünlerinden alınmakta olan 5, alkol ve tütün ürünlerinden alınmakta olan 9 adet vergi, pay ve fon kesintisi kaldırılarak, bunların yerine sadece ÖTV uygulanmak suretiyle vergileme rejimi sadeleştirilecektir. ÖTV Yasa tasarısı ile toplulaştırılacak olan

vergilerden, mevcut sistemde çeşitli kuruluşlara özel paylar ayrılmakta, bu ise Hazinesinin etkin bir nakit yönetimi yapmasını güçleştirmektedir. Bu açıdan, ÖTV'den kuruluşlara pay verilmesi yerine, bu kuruluşların ihtiyaçlarının gerekirse yedek ödenek konulmak suretiyle bütçeden karşılanması imkanı araştırılacaktır. ÖTV ilk aşamada mevcut vergilerin konsolidasyonu amacına yönelik olarak uygulanacak, vergi tahsilatları izlenerek, gerekli olduğuna karar verilmesi durumunda gümrük birliği nedeniyle uğranılan vergi kayıplarının telafisi amacıyla da kullanılacaktır.

Emlak Vergisi, vergiye esas değerler gerçekçi seviyede tespit edilmesi ve yeniden değerlendirilmesine oranına endekslenerek aşınma-sının önlenmesi amacıyla gözden geçirilecektir.

Ücretlilerin vergi yükünün düşürülmesine yönelik olarak, başta özel indirimlerin yükseltilmesi, gelir vergisi tarifelerinin yumuşatılması ve vergi dilimlerinin artırılması da dahil gerekli çalışmalar doğuracağı gelir kayıpları da gözönüne alınarak sürdürülecektir. Diğer taraftan istihdam üzerinde yük oluşturan vergi benzeri kesintilerin azaltılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır. Bu çerçevede Tasarrufu Teşvik Hesabı kesintilerinin kaldırılması yönündeki çalışmalar sürdürülecektir.

12. SOSYAL GÜVENLİK REFORMU

a) Mevcut Durum

Ülkemizde aktif sigortalılar ile pasif sigortalılar arasındaki dengeler bozulmuştur. Aktif-pasif sigortalı oranı uluslararası minimum düzeyin altındadır. 1994 yılında bu oran; Emekli Sandığı'nda 1,8, SSK'da 2,4 ve Bağ-Kur'da ise 3,3'tür. Erken emeklilik ve iktisaden faal

nüfusun yeterince aktif sigortalı haline getirilememesi bunun en önemli nedenlerindedir.

Sosyal güvenlik sistemine prim ödeyen aktif sigortalı sayısındaki artış, sosyal güvenlik sisteminden aylık alan pasif sigortalı sayısındaki artışın çok gerisinde kalmıştır.

Sosyal sigorta programları tarafından kapsanan nüfus oranı 1994 yılında toplam nüfusun yüzde 80,6'sına yükselmiştir. Aktif sigortalıların toplam nüfusa oranı ise, yüzde 16,1'e ulaşabilmiştir.

Sosyal güvenlik kurumlarında prim miktarı ile emekli aylığı ilişkisi sağlanamamıştır. Ayrıca, SSK ve Bağ-Kur'da primler zama-nında tahsil edilememektedir. Prim tahsilat oranları yükseltilmeksizin aktüeryal denge-lerin kurulması mümkün görülmemektedir.

Sosyal güvenlik kurumlarında plasmanlar verimli şekilde değerlendirilememiş, aktüeryal dengelere bakılmaksızın kurumların mevzuatlarında değişikliklere gidilmiştir. SSK ve Bağ-Kur'da ödenmeyen prim borçları için gecikme zammı affı ile sigortasız hizmetlerin borçlanması gibi uygulamalar kurumları olumsuz etkilemektedir.

Emeklilikte yaş sınırının kaldırılmış olması, yaşlılık riskiyle karşılaşmadan sigortalılara emekli aylığının bağlanması, sistemin sürdürülebilirliğini ortadan kaldırmıştır. Emekliliğin giderek kolaylaştırılması, prim karşılığı alınmadan yapılan ödemeler ve sigortacılıkla bağdaşmayan yükümlülükler sosyal güvenlik kurumlarının finansman yapısını olumsuz etkilemiştir.

TABLO: -II.12- Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus (1) (Bin Kişi)		
KURULUŞLAR	1993	1994
I. EMEKLİ SANDIĞI TOPLAMI	10 088	10 680
1. Aktif Sigortalılar	1 812	1 896
2. Aylık Alanlar	1 000	1 083
3. Bağlımlılar	7 276	7 701
4. Aktif Sig./Pasif Sig.(1/2)	1,8	1,8
5. Bağlımlılık Oranı((3+2)/1)	4,6	4,6
II. SOSYAL SİĞORTALAR KURUMU TOPLAMI	22 877	24 858
1. Aktif Sigortalılar	3 976	4 203
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	439	772
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	177	213
4. Aylık Alanlar	1 999	2 175
5. Bağlımlılar	16 286	17 495
6. Aktif Sig./Pasif Sig.((1+2+3)/4)	2,3	2,4
7. Bağlımlılık Oranı((5+4)/(3+2+1))	4,0	3,8
III. BAĞ-KUR TOPLAMI	14 029	13 448
1. Aktif Sigortalılar	2 002	1 839
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	92	83
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	777	779
4. Aylık Alanlar	778	826
5. Bağlımlılar	10 380	9 922
6. Aktif Sig./Pasif Sig.((1+2+3)/4)	3,7	3,3
7. Bağlımlılık Oranı((5+4)/(3+2+1))	3,9	4,0
IV. ÖZEL SANDIKLAR TOPLAMI	261	258
1. Aktif Sigortalılar	73	71
2. Aylık Alanlar	46	47
3. Bağlımlılar	142	140
4. Aktif Sig./Pasif Sig.(1/2)	1,6	1,5
5. Bağlımlılık Oranı ((3+2)/1)	2,6	2,6
V. SAĞLIK HİZMETLERİ BAKIMINDAN SİĞORTALAR KAPSAMI	36 988	39 225
VI. GENEL TOPLAM	47 256	49 245
1. Aktif Sigortalılar	7 864	8 008
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	531	855
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	954	992
4. Aylık Alanlar	3 823	4 131
5. Bağlımlılar	34 085	35 258
6. Aktif Sig./Pasif Sig.((1+2+3)/4)	2,4	2,4
7. Bağlımlılık Oranı((5+4)/(3+2+1))	4,1	4,0
VII. GENEL NÜFUS TOPLAMI	60 034	61 110
VIII. SİĞORTALI NÜFUS ORANI (%)	78,7	80,6
IX. SAĞLIK HİZMETLERİ BAKIMINDAN SİĞORTALI NÜFUS ORANI (%)	61,6	64,2

Kaynak: Emekli Sandığı, SSK, Bağ-Kur, DPT
(1) 1994 yılı itibarıyla özel sigorta şirketlerinin hayat sigortası kapsamında 4.254.749 sigortalı mevcuttur. Bu sayı başka bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olup da ek sigorta haklarından yararlanmak isteyenler ile herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmayan kişileri kapsamaktadır.

Sosyal güvenlik kurumlarının organizasyon yapıları iyileştirilememiştir. Mali darboğaz içinde bulunan sosyal güvenlik kurumlarının, kendi finansman imkanlarıyla yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için yeniden yapılanma ihtiyacı bulunmaktadır. Bu yapılanmada uluslararası sosyal sigorta normlarına uygun olarak temel yasa değişikliklerinin yapılması gerekmektedir.

Sosyal güvenlik kurumlarında uygulanan sigorta programları, üyelerin aylığa hak kazanma koşulları, emekli aylıklarının alt ve üst sınırları, prim oranları, sigorta kollarından sağlanan yardımlar gibi temel sosyal sigorta hak ve yükümlülüklerinde önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Özel hayat sigortacılığında mevzuatın yetersiz olması, elemanların yeterli mesleki bilgiye sahip olmaması, acentaların müşteriye yanlış yönlendirmeleri sonucu büyük çapta polise iptali, kamuoyunun iyi aydınlatılmaması ve hasarların zamanında ödenememesi bu alandaki gelişmeyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun sigortalılara sağlık hizmeti sunması, hem hizmetten yararlananların tercih hakkını sınırlayarak tüketici tatmininin yetersiz düzeyde kalmasına yol açmakta, hem de ihtisas ve çağdaş işletmecilik gerektiren tedavi hizmeti sunumunda kaynakların verimsiz kullanılmasına sebep teşkil etmektedir.

Emeklilik ve sağlık finansmanı sistemlerini sosyal güvenlik reformu perspektifinde ele alan ve bir taraftan finansal istikrarı, diğer taraftan da etkin ve kapsamlı hizmetler sağlanmasını hedefleyen Sosyal Güvenlik ve Sağlık Finansmanı Reformu Projesi çalışmaları tamamlanmıştır.

TABLO: II.13- Reel Emekli Aylıkları Endeksi (1)
(1989=100)

Kurumlar	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Emekli Sandığı	117	117	119	117	91	81
SSK	108	106	105	100	78	75
Bağ-Kur	102	96	139	134	105	104

Kaynak: Emekli Sandığı, SSK, Bağ-Kur, DPT.
(1) Ortalama emekli aylığı olarak memur emeklileri için 3. derece 1 kademe, işçi emeklileri için 5174 gösterge ve Bağ-Kur emeklileri için 6. basamak esas alınmıştır.

Ülkemizde sosyal hizmetlerin yürütülmesinde yetersizlikler bulunmakta, bu alanda faaliyet gösteren kamu ve özel kurum ve kuruluşlar arasında gerekli işbirliği sağlanmamaktadır. Sosyal hizmet ve yardımlara ihtiyaç duyan kişi ve grupların tespiti ile sunulan hizmetlerde, bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar arasında ortak kriter ve hizmet standardı oluşturulamamıştır.

b) Amaçlar

Sosyal güvenlik sisteminde, sosyal sigorta kurumları ve sigorta kolları itibarıyla norm ve standart birliği sağlanacak, kurumlar idari ve mali özerkliğe kavuşturulacaktır.

Sigorta hizmetleri nimet-külfet dengesi içinde kurumların kendi finansman imkanlarıyla karşılanacak ve kurumların kaynak yaratmaları sağlanarak bütçe üzerindeki yükleri azaltılacaktır.

Özel sağlık ve özel emeklilik sigortası teşvik edilecek ve sağlık hizmetlerinin satınalma yoluyla temini sağlanacaktır.

Sosyal güvenlik sisteminin kapsadığı nüfusun artırılmasına devam edilecektir.

1996 yılında aktif sigortalı sayısının 10,7 milyona, toplam sigortalı sayısının bağımlıları ile birlikte 53,1 milyona, sigortalı nüfusun toplam nüfusa oranının ise yüzde 84'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Geniş anlamda sosyal güvenlik anlayışı çerçevesinde yaşlı, özür, özel ilgiye muhtaç ve diğer risk gruplarına yönelik hizmetler süratle geliştirilecektir.

Sosyal hizmet ve yardımlara ihtiyaç duyan grupların tespitinin yapılması ve bu alanda faaliyet gösteren kamu ve özel kuruluşların kullanacağı ortak kriter ve standartların oluşturulması sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Sosyal güvenlik kurumlarının içinde bulunduğu finansman sıkıntısını gidermek, norm ve standart birliğine geçilmesini kolaylaştırıcı yönde temel esasları belirlemek, gelirleri artırmak, giderleri azaltmak, fonların etkin bir şekilde işletilmesini sağlamak amacıyla sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin temel esaslarını ve kurumlarını belirleyen Sosyal Güvenlik Temel Kanunu Tasarısı hazırlanacaktır. Bu çerçevede, ödenmeyen primler ve gecikme zammı affı ile sigortasız hizmetlerin borçlanma yoluyla sigortalanması gibi sistemi olumsuz etkileyen düzenlemelere imkan verilme-yecektir.

Kurumların aktif-pasif sigortalı oranlarının yükseltilebilmesi için emekliliğe yönelik asgari prim ödeme süresi artırılabilecek, emekli aylığı ödemelerinin başlayacağı asgari yaş sınırı getirilecektir.

SSK'nın içinde bulunduğu finansman sıkıntısından kurtarılması ve Kurumun çağdaş

anlamda yeniden yapılandırılması ile daha özerk bir hale gelmesi için mevzuat düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Bağ-Kur'da aktif sigortalıların primlerini zamanında ödemelerini ve sigorta yardımlarının devamlı artmasından kaynaklanan finansman darboğazının aşılabilmesini sağlayacak mevzuat düzenleme çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Çalışmakta iken işsiz kalanların gelir kayıplarını kısmen karşılamak üzere İşsizlik Sigortası Kanun Tasarısının hazırlıkları sonuçlandırılacaktır.

13. KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI

A. GENEL

a) Mevcut Durum

Kamu yönetiminin örgütlenme, işleyiş ve istihdam yapısının değişen koşullara uyumunu sağlayacak yenilenme ihtiyacı artarak devam etmektedir. Bu çerçevede; devletin kamusal hizmetlerle ilgili görevlerinin yeniden değerlendirilmesi, teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi, dengesiz istihdamın giderilmesi ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi gereği önemini muhafaza etmektedir.

Kamu yönetiminde görev ve yapı arasındaki dengenin kurulamamış olması, merkezi yönetim görevlerindeki oransal artış ve görevlerin merkez, taşra ve yerel yönetimler arasında dağılımının yeterince sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilememesi, sistemin tıkanmasına ve aksaklıklara neden olmaktadır.

Kamu yönetimi kapsamındaki birtakım görevlerin yürütülmesinde, hizmette birlik ve

bütünlüğün sağlanamamış olması önemli bir sorun olarak kendini göstermektedir. Önemli orandaki merkezi yönetim görevlerinde ise amacı aşan bir örgütsel büyüklüğe ulaşılmış bulunmaktadır.

Mevzuata uygunluk denetimi yerine performansın ölçülmesine yönelik denetimin ön plana alınması ve denetim yoluyla idarenin geliştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Dünya'daki küreselleşme süreci, toplumun değişik kesimlerinin çeşitli konularda uzlaşmalarını sağlayacak kurumlara olan ihtiyaç, kaynak tahsisinin artan ölçüde piyasa mekanizmasına bırakılması ve ekonomi yönetim birimleri arasında makro tutarlılığı olan ve dengeleri gözetken bir yaklaşımın izlenmesi gereği ekonomi yönetiminin yeniden yapılandırılması ihtiyacını gündeme getirmektedir.

Kamu personeli arasında ücret, ek ödemeler, sosyal hak ve yardımlar açısından dengenin sağlanması, aynı ünvanda bulunan personel bakımından kurumsal ve sektörel düzeydeki ücret farklılıklarının giderilmesi ve hiyerarşiyi bozmayan, iş ve görev tanımına dayalı kariyer, liyakat, aleniyet ve eşit işe eşit ücret ilkesini getirecek, mevzuatta kodifikasyonu sağlayacak yeni bir ücret rejiminin yürürlüğe konulması ihtiyacı devam etmektedir.

Kamu kesiminde ücret adaletsizliğini doğuran nedenler temelde, asıl ücret ile ek ödemeler arasındaki oranın giderek ek ödemeler lehine bozulması, çok sayıda ödeme türünün ortaya çıkmış olması ve ücret unsurlarının tamamının matraha dahil olup olmaması gibi konulardan kaynaklanmaktadır. Kamu kesimindeki istihdam statülerinin ve ücret rejiminin farklılıklar taşıması da ücretler arasında dengesizliklere ve giderek adaletsizliklere yol açmaktadır.

İdari usul ve işlemlerin basitleştirilmesi, vatandaşa doğrudan hizmet sunan birimlerde beyan esasına dayalı uygulamaların geliştirilmesi ve gereksiz formalitelerin kaldırılması ihtiyacı devam etmektedir.

b) Amaçlar

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması sürecinde Devletin hangi faaliyetleri doğrudan yürüteceği veya yürütmeye devam edeceği, hangi faaliyetler açısından gözetici, destekleyici, yol gösterici veya sadece izleyici rol üstleneceğine karar verilerek tüm kamu kurum ve kuruluşları üstlendikleri görevlerle uyumlu bir teşkilat yapısına kavuşturulacaktır.

Kamu hizmetlerinde etkinliğin artırılması, şeffaflık, gerekli sayı ve nitelikte personelin istihdamı, ücret adaletinin sağlanması, katılımcılık ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi esas olacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Devletin teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi için, Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında 3046 sayılı Kanun, Başbakanlık Teşkilatına Dair 3056 sayılı Kanun, 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve tüm kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat kanunları gözden geçirilecek ve gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Bakanlar Kurulunun iş yükünün azaltılması amacıyla, Bakanlar Kurulunda görüşülüp karara bağlanacak konuların hukuki çerçevesi, genel yürütme yetkisi, ekonomik ve mali düzenlemeler ve atamaya ilişkin hususlar göz önünde bulundurularak, yürürlüğe konulacak bir yasa ile belirlenecektir. Bu amaçla, kuruluşların teşkilat kanunları, 2451 sayılı Atamaya İlişkin Kanun ve

genel düzenlemeler öngören kanunlar gözden geçirilecek, gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Yerinden yönetim ilkesi dikkate alınarak, merkezi yönetim tarafından görülmekte olan bazı hizmetlerin il özel idarelerinden başlamak üzere yerel yönetimlerin ve taşra birimlerinin yetki ve sorumluluğuna bırakılması amacıyla 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları hakkında 3046 sayılı Kanun ve kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat kanunlarında gerekli değişiklikler yapılacaktır. Ayrıca, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 1580 sayılı Belediye Kanunu, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 442 sayılı Köy Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu ile vergi kanunlarında değişiklik yapılarak mahalli idarelerin idari ve mali yönden güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Ekonomik ve Sosyal Konsey'in kuruluşuna ilişkin kanun tasarısı çalışmaları 1996/24 sayılı Başbakanlık Genelgesi ve uygulamalar dikkate alınarak sonuçlandırılacaktır.

Performans ölçülmesine ilişkin denetim sistemine geçilebilmesi için 832 sayılı Sayıştay Kanunu, Kesin Hesap Kanununa ilişkin düzenlemeler, Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların TBMM'ce Denetlenmesi Hakkında 3346 sayılı Kanun ve kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat kanunlarında yer alan denetim birimleriyle ilgili hükümler gözden geçirilecektir. Denetim birimlerinin mevzuata uygunluk denetimi yanında denetim yoluyla idareyi geliştirme anlayışı içinde çalışmaları sağlanacaktır.

Hukuk devleti ilkelerine bağlı kalarak yolsuzluk olaylarına karşı etkili bir şekilde mücadele etmek için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Kamu Denetçisi (Ombudsman) sisteminin yapısı, statüsü ve çalışma esaslarının belirlenmesine ilişkin çalışmalara başlanarak mevzuatı oluşturulacaktır.

Kamu personel rejimi reformunun gerçekleştirilebilmesi için 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu yürürlükten kaldırılacak, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu, 2914 sayılı Üniversite Öğretim Üyeleri ve Yardımcıları Kanunu ve Kamu İktisadi Teşebbüslerine İlişkin 233 ve 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde yer alan mali ve sosyal hak ve yardımlar ayıklanacak, tüm kamu kurum ve kuruluş-larının ücret rejiminin tek ve ortak bir Kanunda yer alması sağlanacaktır.

Ortak görev ünvanlı kadrolara personel alımının merkezi sınavla gerçekleştirile-bilmesi amacıyla gerekli yasal değişiklik yapılacaktır.

Hizmet üretimine dönük yaratıcı işlevleri gören kamu kurum ve birimlerinde rasyonel üretken bürokrasi modelinin gerçekleştirile-bilmesi amacıyla yeni personel rejiminde ayrı bir sınıf oluşturulacaktır.Üst kademe yöneti-cilerinin yetiştirilme usul ve esasları özel olarak düzenlenecektir.

B. ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ

a) Mevcut Durum

Adalet hizmetlerinde teşkilat yapısının yeniden gözden geçirilmesi, hakim, savcı ve yardımcı hizmetlerdeki kadro açığının giderilmesi, hukuk eğitiminin yeniden değer-lendirilmesi, hukuk kurallarının iyileştirilmesi ve altyapının modernizasyonu ihtiyacı devam etmektedir.

Yargının tam bağımsızlığını temin etme amacı ve hukukun üstünlüğü ilkesi doğrultusunda 2461 sayılı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun yeniden düzenlenmesi, Ceza Kanununda yer alan cürüm ve kabahatlerin yeni bir değerlen-dirmeye tabi tutulması ve kamu avukatlarının yetki ve sorumluluklarının yeniden düzenlen-mesi gerekmektedir.

Güvenlik hizmeti veren kuruluşların coğrafi görev alanlarının farklılığı, nüfusun kırsal alan ile şehirler arasındaki hareketliliğinden doğan zorluklar, personeldeki ihtisaslaşma eksikliği ve destek hizmetlerinin asli personel tarafından yürütülmesinden hizmetlere yansıyan sorunlar devam etmektedir.

Kolluk kuvvetlerinin halka yardımcı olma fonksiyonlarında gelişmeler kaydedilmekle birlikte, zabıta hizmeti ağırlığını devam ettirmektedir. Halkla ilişkileri geliştirecek, bürokrasiyi azaltacak ve şeffaflığı sağla-yacak çalışmalara olan ihtiyaç devam etmektedir. Güvenlik hizmetlerinin görülme-sinde önemli yeri olan teknik donanımdaki gelişmelere rağmen, ihtiyaçlar tam olarak karşılanamamıştır.

Sahil Güvenlik Komutanlığında devamlı personel yapısı oluşturulamamıştır. Güvenlik hizmeti gören kuruluşlar ile İçişleri Bakanlığı arasında hukuki bağlantı yanında hizmetleri yönlendiren organik ve fonksiyonel bir bağlantı ve bütünleşme sağlanamaması hizmet etkinliğini azaltmaktadır.

b) Amaçlar

Adalet hizmetlerinde adil, hızlı, etkin ve ekonomik sonuç almayı sağlamak üzere köklü düzenlemeler yapılacaktır.

Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin kuruluş ve idaresi yeniden düzenlenecektir.

1996 yılında Sinop ve Siirt E tipi cezaevleri ile Midyat 150 kişilik özel tip cezaevinin açılması öngörülmektedir.

Güvenlik hizmeti gören kuruluşların daha etkin çalışmalarına imkan sağlamak amacı ile teknoloji ağırlıklı yatırımlara öncelik verilmesi ilkesi doğrultusunda, 1996 yılında Sahil Güvenlik Komutanlığının gerekli hava ve deniz araçları ile donatılmasını, Emniyet Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığının teknik ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayacak yatırımlara ağırlık verilmiştir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Adalet Reformu Paketi adaletin hızlı, etkin ve verimli çalışmasına yönelik önemli düzenlemeler öngörmektedir. Bu kapsamda;

Adliye mahkemelerinin teşkilatlarının yeniden düzenlenmesini, ilk derece adliye mahkemeleri ile Yargıtay arasında üst mahkemeler kurulmasını amaçlayan, Adliye Mahkemeleri ile Üst Mahkemelerin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı,

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun yürürlükten kaldırılarak hukuk yargılama usulünün yeniden düzenlenmesini amaçlayan, Hukuk Yargılama Usulü Kanun Tasarısı,

Ceza yargılama usulünde yenilikler öngören 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı,

5521 sayılı İş Mahkemesi Kanununun yürürlükten kaldırılmasını, iş mahkemelerinin görev alanlarının genişletilmesini öngören, İş Mahkemelerinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun Tasarısı,

İcra işlemlerinin daha hızlı yürütülmesini sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılmasını amaçlayan, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı,

Bireyle idare arasındaki özel hukuk uyuşmazlıklarının bir kurul önünde uzlaşma ile çözümlenmesi esasının getirilerek bir kısım uyuşmazlıkların yargıya intikal etmeden çözümlenmesi yoluyla yargının iş yükünün hafifletilmesini amaçlayan, Uzlaştırma Kurullarının Kuruluşu, Görev ve Yetkilerine Dair Kanun Tasarısı,

İdare ve vergi mahkemelerinde tıkanıklığa neden olan sebeplerin ortadan kaldırılması, idare ve vergi mahkemelerine daha rahat çalışma olanağı sağlanmasını amaçlayan, Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı,

Bir Kira Tespit Komisyonu oluşturularak ülke genelinde kira belirlemelerinde birlikteliğin sağlanmasını ve kiralayan ile kiracı arasında kira artışından doğan hukuki ihtilafların ortadan kaldırılmasını amaçlayan, 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı,

Adaletin hızlandırılmasını sağlamak ve mahkemelerin iş yükünü azaltmak üzere özel kanunlardaki kamusal para cezaları ile para cezasına dönüştürülebilen hürriyeti bağlayıcı cezaların idari para cezalarına dönüştürülmesini öngören, Bazı Kanunlardaki Cezaların İdari Para Cezasına Dönüştürülmesine Dair Kanun Tasarısı,

Çek hamillerinin gerçekten korunmasını ve mahkemelerdeki birikimin giderilmesine yönelik bir düzenleme yapılmasını amaç

layan, 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı,

Toplu yapı uygulamasının ortaya çıkardığı çok yönlü sorunların çözümlenmesini amaçlayan, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanu-nunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırıl-masına ve Kanuna Toplu Yapı ile İlgili Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı,

Avukatlık mesleğinin en etkin biçimde yapılabilmesi için temel değişiklikler getiril-mesini amaçlayan, 1136 sayılı Avukatlık Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı yer almaktadır.

Doğrudan Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı olarak çalışmak üzere adli kolluk oluşturul-masını, adli ve idari kolluk görevlerinin birbirinden ayrılmasını amaçlayan Adli Kolluk Kanun Tasarısına ilişkin tüm çalışmalar tamamlanacaktır.

Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin kuruluş ve idaresinin yeniden düzenlenmesi amacıyla Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Kanun Tasarısı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

5680 sayılı Basın Kanununda günün ihtiyaçları çerçevesinde gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Sahil Güvenlik Komutanlığında devamlı bir personel yapısı oluşturmak üzere gerekli mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

Çarşı ve mahalle bekçiliğinin statüsünü yeniden düzenleyecek mevzuat çalışmaları başlatılacaktır.

Güvenlik hizmeti gören kuruluşların teşkilatlanma, teknik donanım düzeyi ve çalışma esaslarını Avrupa Birliği ülkelerindeki örnekler

gözönüne alınarak yeniden düzenlenmeye yönelik çalışmalar yapılacaktır.

14. MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU

a) Mevcut Durum

Son yıllarda sayılarında önemli artışlar gözlenen mahalli idarelerin etkili ve verimli bir yapıya kavuşturulamamasından kaynaklanan sorunlar önemini korumaktadır.

1995 yılı sonu itibarıyla belediye sayısı 2.802 olup, belediyelerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 76,4'e ulaştığı tahmin edilmektedir. Büyükşehir Belediye-lerinde 1995 yılı sonunda yaşayan nüfusun belediyeler toplam nüfusu içindeki oranının yüzde 43 olması beklenmektedir. 1994 yılında 76 olan il özel idarelerinin sayısı 1995 yılında 79'a yükselmiştir.

Mahalli idarelere kendi mevzuatı ile verilen görevler zamanla merkezi idare tarafından yürütülmeye başlanmış, merkezi idare ile mahalli idareler arasında, görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımı etkili şekilde gerçekleştirilememiştir.

Merkezi idare ile mahalli idareler ve aynı yöredeki mahalli idare birimleri arasındaki koordinasyon eksikliği devam etmektedir.

Nüfus artışına paralel olarak kentsel hizmet talebindeki artışa rağmen, yerel yönetimlerin ve özellikle de belediyelerin öz gelirlerinin payı artırılamamış ve yeterli kaynak yaratılamamıştır. Bu çerçevede rasyonel kaynak kullanımı ve etkin hizmet üretimi sağlanması ihtiyacı devam etmektedir.

1994 yılında 55,1 trilyon liraya ulaşan mahalli idarelere Genel Bütçe vergi gelirlerinden ayrılan toplam kaynakların, 1995 yılında 113,3 trilyon liraya yükselmesi beklenmektedir. Bu kaynakların konsolide bütçe vergi gelirleri içerisindeki payının 1995 yılında yüzde 10,4 olacağı tahmin edilmektedir.

1994 yılında bir önceki yıla göre yüzde 89,9 oranında artarak 101,8 trilyon lira olarak hesaplanan belediye gelirlerinin, 1995 yılında 197,2 trilyon liraya ulaşacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: II.14- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Mahalli İdarelere Ayrılan Paylar

(Cari Fiyatlarla Milyar TL.)

Payın Adı	1994 (1)	1995 (1)	1996 (2)
2380 Sayılı Kanun Gereği Belediyelere			
Dağıtılan(3)	28 102	59 862	108 545
(Yüzde)	51,0	52,9	51,6
3030 Sayılı Kanun Gereği Büyükşehir Belediyelerine			
Dağıtılan(4)	19 231	37 747	71 508
(Yüzde)	35,0	33,3	34,0
Belediyeler Fonu	2 775	2 525	8 500
(Yüzde)	5,0	2,2	4,0
İl Özel İdarelerine Dağıtılan	4 070	9 904	20 577
(Yüzde)	7,4	8,7	9,8
Özel İdare Fonu	785	3 017	520
(Yüzde)	1,4	2,7	0,2
Mahalli İdareler Fonu	114	219	780
(Yüzde)	0,2	0,2	0,4
TOPLAM	55 077	113 274	210 430
(Yüzde)	100,0	100,0	100,0
TOPLAMIN GSMH İÇİNDEKİ PAYI (Yüzde)	1,47	1,62	1,60
Kaynak : DPT			
(1) Tahmin.			
(2) Program.			
(3) 2380 sayılı Kanun gereği belediye ve büyükşehir belediyelerine genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından yüzde 6 pay ayrılmaktadır.			
(4) 3030 sayılı Kanun gereği büyükşehir belediyelerine buldukları il merkezinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından yüzde 5 ilave pay ayrılmaktadır.			

TABLO: II.15- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Büyükşehir Belediyelerine ve Diğer Belediyelere Dağıtılan Paylar

	(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)		
	1994	1995	1996 (1)
2380 Sayılı Kanun Gereğince Belediyelere Dağıtılan Paylar (Yüzde 6,0)	28 102	59 862	108 545
3030 Sayılı Kanun Gereğince Büyükşehir Belediyelerine Verilen Paylar	19 231	37 747	71 508
Toplam	47 333	97 609	180 053
Belediye Geliri	101 830	197 232	362 087
Dağıtılan Payların Toplam Belediye Geliri İçindeki Yüzde Payı	46,5	49,5	49,7
Kaynak : DPT (1) Program.			

b) Amaçlar

Merkezi idare ile mahalli idareler, üniter yapı içinde idarenin bütünlüğü ilkesine uygun olarak, iş bölümü ve koordinasyona dayalı bir yapıya kavuşturulacak ve bu çerçevede mahalli idarelerin teşkilat yapısı yerinden yönetim anlayışına ağırlık verilerek yeniden düzenlenecektir.

Halkın ortak yerel ihtiyaçlarını karşılayan kamu hizmetlerinin mahalli idarelerce yürütülmesi sağlanarak bu hizmetlere etkinlik, verimlilik ve hız kazandırılacaktır. Bu çerçevede, mahalli idarelerin kesintisiz gelir kaynaklarına sahip olması için gerekli mali düzenlemeler hayata geçirilecektir.

1996 yılında belediyelerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 77,9'a ulaşacağı, toplam belediye nüfusunun yüzde 42,6'sının ise 15 büyükşehir belediyesinde yoğunlaşacağı tahmin edilmektedir.

1996 yılında genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere ayrılan kaynağın toplam belediye gelirleri içindeki payının yüzde 49,7'ye, mahalli idarelere ayrılan kaynağın GSMH içindeki payının ise yüzde 1,6'ya ulaşacağı tahmin edilmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kamu hizmetlerinde etkinliğin sağlanması, rasyonel kaynak kullanımını, demokratik, katılımcı ve yerinden yönetim ilkesine uygun olarak merkezi idare ile mahalli idareler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımının temel esaslarını belirleyen Çerçeve Kanunun çıkarılmasına yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

Mahalli idareler tarafından yürütülmesi ile etkinlik, hız ve verimlilik sağlanacak yerel nitelikli hizmetlerin, il özel idarelerinden başlamak üzere mahalli idarelerin yetki ve sorumluluğuna bırakılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Mahalli idarelerin idari ve mali yapıları ile denetimlerinin esas ve usulleri yeniden belirlenecektir.

Mahalli idare meclisleri, muhtarlar dahil, halk temsilcilerinin daha büyük oranda katılımına imkan verecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

Yeni mahalli idare modeline uygun olarak, köy, belediye, il özel idareleri ve büyükşehir belediye yönetimlerinin yeniden yapılanması çalışmalarına başlanılacaktır.

Yerel yönetimlerin ve özellikle belediye-lerin öz gelirlerini artırmak üzere mevcut vergi, harç ve harcamalara katılma paylarının kapsamı genişletilecek, maktu tarife-lerin aşınmasını önleyici bir sistem geliştirilecektir. Yeni vergilerin ihdası yanında yerel nitelikli vergilerin belediyelere devri konusunda düzenlemeler yapılacaktır.

15. ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

A. GENEL

a) Mevcut Durum

Altyapı hizmetlerinin özelleştirilmesinde uygun sektör politikaları ve özelleştirme stratejilerinin belirlenememiş olması ve düzenleyici kurumların henüz oluşturulmaması gecikmelere neden olmaktadır.

Altyapı hizmetlerinde aynı konu ile ilgili yasalardaki çelişki ve eksiklikler hukuki sorunlar doğurmakta ve uygulamada aksaklıklara neden olmaktadır.

Altyapı hizmetlerinde özelleştirme yöntemlerinden biri olan YİD modelinin hukuki altyapısında mevcut sorunlar halen devam etmekte olup Anayasa Mahkemesinin 20.3.1996

tarif ve Esas 1994/71 sayılı Kararıyla Yap-İşlet-Devret sözleşmelerinin kamu hizmeti imtiyaz sözleşmesi olduğu ve bu sözleşmelerin kamu hukukuna tabi olacağı hükme bağlanmıştır. Bu durumda, YİD sözleşmeleri idari sözleşmeler olduğu görüşüyle, Danıştay denetimine tabi kılınmış olmaktadır.

b) Amaçlar

Altyapı hizmetlerinde kaynak ihtiyacını karşılamak ve etkinliği artırmak üzere özel kesim katılımının sağlanması amaçlanmaktadır.

Altyapı hizmetlerinin özel kesim eliyle sağlanabilmesine imkan verecek ortam geliştirilecek, Yap-İşlet ve benzeri modeller uygulamaya konulacaktır.

Altyapı sistemlerinin özelleştirilmesinde, rekabete açılacak faaliyet alanlarında rekabete uygun yapının geliştirilmesi, rekabete açılmayanlarda ise düzenleyici kurumlar oluşturularak ekonomik etkinliğin artırılması ve tüketici haklarının korunması esas alınacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Altyapı hizmetlerinin özel kesime devrinde sorun yaratan imtiyazla ilgili mevzuatın, sisteme işlerlik kazandıracak biçimde yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır.

3996 sayılı Yap-İşlet-Devret Yasası'nın imtiyaz gerektiren faaliyet alanları ile sınırlandırılması, diğer alanlarda serbestleştirilmeye gidilmesi sağlanacaktır.

Yap-İşlet-Devret çerçevesinde yapılacak yatırımlarda yatırımcı açısından caydırıcı bir nitelik taşıyan yeniden değerlendirme yapılamaması konusunda ilgili mevzuatlarda düzenleme yapılarak, modele işlerlik kazandırılacaktır.

1996 yılında Yap-İşlet Modelinin uygulanmasına ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.

B. ENERJİ

a) Mevcut Durum

Birincil enerji tüketimi, 1994 yılında 62,9 milyon ton petrol eşdeğeri olan düzeyinden, 1995 yılında gerçekleştirilen ekonomik büyümeye paralel olarak yüzde 8,7'lik bir artışla 68,4 milyon tona ulaşmıştır. Böylece kişi başına enerji tüketimi 1.110 kg petrol eşdeğerine yükselmiştir.

Birincil enerji tüketiminin kaynaklar itibariyle gelişimine bakıldığında, 1995 yılında tüm kaynakların kullanımında artış kaydedildiği görülmektedir. Birincil enerji tüketiminde santraller en yüksek paya sahiptir. Bunu sanayi, teshin ve ulaştırma sektörleri izlemektedir. 1995 yılında, sektörler itibariyle enerji tüketiminde santrallerde yüzde 9,8, sanayi sektöründe yüzde 11,8 ve ulaştırma sektöründe yüzde 10,5 artış olmuştur. Teshinde ise bu artış yüzde 2,0 civarında kalmıştır.

1995 yılında birincil enerji üretimi yüzde 7,7 artarak, 1994 yılında 32,6 milyon ton petrol eşdeğeri olan değerinden 35,1 milyon ton petrol eşdeğerine yükselmiştir. Böylece ülke toplam birincil enerji talebinin yaklaşık yüzde 51'i yurt içi kaynaklarla karşılanmıştır.

1994 yılında milli gelirdeki yüksek gerilemeye karşın yüzde 6 düzeyinde büyüyerek 77,8 milyar kWh'e ulaşan elektrik tüketimi, 1995 yılında da yüzde 10,1 oranında artarak 85,7 milyar kWh'e ve kişi başına elektrik tüketimi 1389 kWh/yıl'a yükselmiştir.

Elektrik santrallerinde 1995 yılında 210 MW'lık Kemerköy Termik Santralının 3. ünitesinin ve 81 MW'lık otoproduktör

santrallerinin devreye girmesi ile toplam 291 MW'lık kurulu güç artışı sağlanmıştır. Böylece, elektrik santralleri toplam kurulu gücü 21.148 MW'a, ortalama üretim kapasitesi de 103 milyar kWh'a ulaşmıştır. Elektrik üretiminde hidrolik santraller yüzde 41, linyit santralleri yüzde 30 ve doğal gaz santralleri yaklaşık yüzde 19'lük paylara sahiptir.

Son dönemlerde elektrik sektöründe büyüyen nüfusun ve gelişen ekonominin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak başlanması ve hızlandırılması gereken yatırımlarda yetersiz kalmıştır. Halbuki hızlı artışını sürdüren elektrik talebinin önümüzdeki yıllarda kesintisiz ve emniyetli bir şekilde karşılanabilmesi için enerji yatırımlarında sürekliliğin sağlanması zorunlu görülmektedir.

Son yıllarda özellikle yeni santral projelerine girilememesi nedeniyle yatırımları süren proje stoğunda azalma olmuş ve yakın dönemde elektrik arzında yetersizlik ihtimali ortaya çıkmıştır. Yap-İşlet-Devret Modeliyle yürütülmesi düşünülen santrallerin sayısında önemli artış gözlenmiş, bazı kamu projelerinin YİD kapsamına alınması nedeniyle yatırım programında uygulamasına geçilmiştir.

Mevcut özelleştirme mevzuatı uygulamada bazı sorunlara cevap verememektedir. Çok amaçlı hidrolik projelerle sınır aşan sular üzerinde bulunan baraj ve santrallerin özel şirketler eliyle gerçekleştirilmesi sorunlar doğurmaktadır. Ayrıca özel şirket girişimlerinde, su kaynaklarının optimal kullanımını ve gelişimini amaçlayan havza gelişim planlarına tam olarak uyulamamaktadır.

Uygulamada ortaya çıkan bu tür sorunlar nedeniyle özelleştirme çalışmalarından beklenen katkılar bugüne kadar sağlanamamıştır. Ancak Yap-İşlet-Devret Modeli

kapsamında yürütülen santral projelerinin sorunları zaman içinde uygulamanın geliştirilmesiyle aşılmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede 1995 yılı içinde görüşmeleri sonuçlandırılan projelerden Marmara Ereğlisi Doğalgaz Santrali (I), Esenyurt Doğal Gaz Santrali ve Birecik Hidroelektrik Santralında yatırım çalışmaları fiilen başlatılmıştır. Ancak YİD paketindeki belirsizliklerin giderilmesine, kamu ve özel şirketler arasındaki görev dağılımının belirlenmesine ve kamu kuruluşları arasındaki koordinasyonun sağlanmasına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Ayrıca YİD Modeline ilave olarak, özel sektörün bu alanda faaliyet göstermesini kolaylaştıracak "Yap-İşlet" gibi alternatif modellerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bu çerçevede, yerli ve/veya yabancı sermaye şirketlerinin, hidroelektrik, jeotermal ve nükleer enerji alanları dışında, elektrik enerjisi üretmek üzere kendi tesislerini kurmalarına ve bu tesislerde üretecekleri elektriği iletim hattına sahip şirketlere, dağıtım şirketlerine, organize sanayi bölgelerine, küçük sanayi sitelerine ve 4.000 kW'tan fazla kurulu gücü olan tesislere satabilmelerine imkan sağlayan bir düzenleme tamamlanma aşamasına gelmiştir.

Mevcut çevre mevzuatındaki şartlar nedeniyle yeni proje gerçekleştirilmesinde ve mevcut santrallerin düzenli şekilde işletilmesinde hukuki ve finansal sorunlarla karşılaşmaktadır.

Dağıtım hatlarında ve şebekelerde görülen yüksek oranlı kayıplar ile kaçak elektrik kullanımı ve tahsilat yetersizlikleri sektördeki diğer önemli sorunlar olarak dikkati çekmektedir.

b) Amaçlar

Enerji arzında sürekliliğin ve güvenilirliğin sağlanması esastır. Bunun yanısıra sanayide bir üretim ve toplumsal hayatta bir refah girdisi olarak enerji maliyetinin istikrarlı bir şekilde düşük tutulması amaçtır.

VII.Plan döneminin ilk yılı olan 1996 yılında kamu yatırımları içinde sektöre ayrılan pay önemli oranda artırılmıştır. Yıl içinde kamu ve özel kesime ait çok sayıda yeni santral projesine başlanması planlanmıştır. Bu çerçevede, yıl içinde toplam 1.505 MW kurulu güce sahip 4 adet yeni hidroelektrik santral projesi (GAP Ilisu-1.200 MW, GAP Cizre-240 MW, Manyas-19,5 MW, Çine-45,1 MW) ile toplam 2.490 MW kurulu güce sahip 4 adet yeni termik santral projesi (Seyitömer B-150 MW, Çan-300 MW, Afşin Elbistan B-1.360 MW, Fuel Oil Santrali-680 MW) üzerinde çalışmalar başlatılacaktır.

Kısa dönemde elektrik açığını hafifletmek için yatırımı bitme safhasına gelmiş projelere hız verilecektir. Mevcut santrallerin rehabilitasyon çalışmalarıyla verimleri artırılabilecektir.

Artan talebi karşılamaya yönelik olarak yeni doğalgaz ve LNG ithal bağlantıları ve projeleri üzerinde durulacaktır.

Elektrik dağıtım kayıplarının düşürülmesi amacıyla yatırımlara devam edilecektir. Tahsilatın hızlı ve sağlıklı yapılabilmesi için kartlı sayaç ve uzaktan kumanda yöntemiyle sayaç okuma sistemleri üzerinde çalışmalar yapılacak, başarı paralelinde örnek uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.

1996 yılında özel şirket santrallerinin hızlandırılması amacıyla uygulamada darboğaz yaratan sorunların giderilmesine çalışılacak, otoprodüktör santral uygulaması yaygınlaştırılacak, bu çerçevede gerekli mevzuat değişikliklerine gidilecektir.

TABLO: II.16- Enerji Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler

	BİRİM	YILLIK GELİŞMELER							
		1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
BİRİNCİL ENERJİ									
ÜRETİM	BTEP	27 826	28 829	28 629	30 572	31 579	32 554	35 067	35 201
TÜKETİM	BTEP	52 149	55 757	57 072	59 939	64 694	62 927	68 410	71 570
Kişi Başına Tüketim	KEP	948	992	997	1 028	1 089	1 040	1 110	1 142
ELEKTRİK ENERJİSİ									
KURULU GÜÇ	MW	15 806	16 315	17 206	18 714	20 358	20 857	21 148	21 458
Termik	MW	9 209	9 551	10 093	10 335	10 653	10 993	11 284	11 538
Hidrolik	MW	6 597	6 764	7 113	8 379	9 705	9 864	9 864	9 920
ÜRETİM	GWh	52 043	57 543	60 246	67 342	73 727	78 322	86 341	91 700
Termik	GWh	34 103	34 395	37 563	40 774	39 764	47 736	50 800	56 200
Hidrolik	GWh	17 940	23 148	22 683	26 568	33 963	30 586	35 541	35 500
İTHALAT (İHRACAT)	GWh	559	(731)	253	(125)	(376)	(539)	(696)	(500)
TÜKETİM	GWh	52 602	56 812	60 499	67 217	73 351	77 783	85 645	91 200
Kişi Başına Tüketim	kWh	956	1 011	1 057	1 153	1 235	1 285	1 389	1 456

TABLO: II.17- Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Kapasite Kullanımı												
	1994				1995				1996			
	Kurulu Güç MW	Ortalama Ürt.GWh	Fiili Ürt.GWh	Kapas. Kull.%	Kurulu Güç MW	Ortalama Ürt.GWh	Fiili Ürt.GWh	Kapas. Kull.%	Kurulu Güç MW	Ortalama Ürt.GWh	Fiili Ürt.GWh	Kapas. Kull.%
Taşkömürü	353	2 118	1 978	93,4	353	2 118	1 653	78,0	353	2 118	1 800	85,0
Linyit	5 861	35 184	26 257	74,6	6 071	36 444	25 934	71,2	6 071	36 444	30 800	84,5
Fuel-Oil	1 533	8 738	5 547	63,5	1 533	8 738	6 255	71,6	1 533	8 738	6 200	71,0
Motorin	393	330	2	0,6	393	330	272	82,4	393	330	280	84,8
Doğal Gaz	2 824	18 356	13 822	75,3	2 905	18 843	16 558	87,9	3 159	20 494	17 000	83,0
Jeotermal	15	90	79	87,8	15	90	86	95,6	15	90	80	88,9
Diğer	14	70	51	72,9	14	70	42	60,0	14	70	40	57,1
TERMİK	10 993	64 886	47 736	73,6	11 284	66 633	50 800	76,2	11 538	68 284	56 200	82,3
HİDROLİK	9 864	36 414	30 586	84,0	9 864	36 414	35 541	97,6	9 920	36 613	35 500	97,0
TOPLAM	20 857	101 300	78 322	77,3	21 148	103 047	86 341	83,8	21 458	104 896	91 700	87,4

TABLO: II.18- Elektrik Enerjisi Üretimimin Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı													(M:GWh)	
YILLAR	Taşkömürü		Linyit		Akaryakıt		Doğal.Gaz ve Jeoter.		Termik		Hidrolik		TOPLAM	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
1989	317	0,6	19 952	38,3	4 247	8,2	9 587	18,4	34 103	65,5	17 940	34,5	52 043	100,0
1990	621	1,1	19 560	34,0	3 942	6,9	10 272	17,9	34 395	59,8	23 148	40,2	57 543	100,0
1991	989	1,6	20 562	34,1	3 391	5,6	12 598	20,9	37 540	62,3	22 680	37,7	60 220	100,0
1992	1 815	2,7	22 756	33,8	5 320	7,9	10 883	16,2	40 774	60,5	26 568	39,5	67 342	100,0
1993	1 778	2,4	21 901	29,7	5 235	7,1	10 850	14,7	39 764	53,9	33 963	46,1	73 727	100,0
1994	1 978	2,5	26 257	33,5	5 600	7,1	13 901	17,7	47 736	60,9	30 586	39,1	78 322	100,0
1995	1 653	1,9	25 934	30,0	6 569	7,6	16 644	19,3	50 800	58,8	35 541	41,2	86 341	100,0
1996	1 800	2,0	30 800	33,6	6 520	7,1	17 080	18,6	56 200	61,3	35 500	38,7	91 700	100,0

TABLO: II.19- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı

(M:GWh)

YILLAR	Konutlar		Ticarethaneler		Resmi Daireler		Sokak Aydınlatması		Sanayi		Diğer		İç Tüketim ve Kayıplar		Arz=Toplam Brüt Tüketim	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
1989	8 437	16,0	2 300	4,4	1 278	2,4	916	1,7	27 603	52,5	2 586	4,9	9 483	18,0	52 602	100,0
1990	9 162	16,1	2 558	4,5	1 463	2,6	1 231	2,2	29 212	51,4	3 194	5,6	9 991	17,6	56 812	100,0
1991	11 002	18,2	3 054	5,0	1 864	3,1	1 418	2,3	28 352	46,9	3 593	5,9	11 216	18,5	60 499	100,0
1992	12 100	18,0	3 400	5,1	2 100	3,1	1 550	2,3	31 850	47,4	3 800	5,7	12 417	18,5	67 217	100,0
1993	12 950	17,7	3 750	5,1	2 350	3,2	1 750	2,4	35 000	47,7	4 000	5,5	13 551	18,5	73 351	100,0
1994	15 200	19,5	4 300	5,5	2 600	3,3	2 100	2,7	34 900	44,9	4 500	5,8	14 183	18,2	77 783	100,0
1995	17 470	20,4	4 850	5,7	2 930	3,4	2 320	2,7	37 920	44,3	4 700	5,5	15 455	18,0	85 645	100,0
1996	19 000	20,8	5 300	5,8	3 100	3,4	2 500	2,7	40 000	43,9	4 900	5,4	16 400	18,0	91 200	100,0

1996 yılında toplam enerji ve elektrik üretim ve tüketim değerlerinde hedef alınan ekonomik büyüme hızına paralel artışlar beklenmektedir. Birincil enerji tüketiminin yıl içinde yüzde 4,6 oranında artarak 71,6 milyon tona; kişi başına tüketimin ise 1142 kg petrol eşdeğerine ulaşması beklenmektedir.

Birincil enerji üretiminin ise 35,2 milyon ton petrol eşdeğeri olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. 1996 yılında yurtiçi ve ithal kaynakların toplam enerji arzı içindeki paylarının yüzde 50 mertebesinde oluşması beklenmektedir.

Elektrik talebindeki artışa bağlı olarak linyite olan talebin ve linyit üretiminin artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir.

Birincil enerji tüketiminin kaynaklara göre dağılımında bir önceki yıla göre önemli bir değişiklik beklenmemektedir.

Elektrik enerjisi talebinin 1996 yılında yüzde 6,5 artışla 91,2 milyar kWh'a ulaşacağı tahmin edilmektedir. Buna göre kişi başına elektrik tüketimi 1456 kWh/yıl olacaktır. Elektrik santrallerinde ise 1996 yılında kurulu gücün, Seyhan-Çatalan Hidroelektrik Santralının ilk ünitesi ile Dilovası Doğalgaz Santralının işletmeye alınması sonucunda toplam 310 MW güç ilavesiyle 21458 MW'a, ortalama üretim kapasitesinin de 105 milyar kWh'a ulaşması beklenmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ülkemizin elektrik enerjisi talebinin orta ve uzun vadede güvenilir bir şekilde karşılanabilmesi için yapımı devam eden projelerin zamanında tamamlanması ve planlanan projelerin geciktirilmeden ele alınması gerekmektedir. Bu çerçevede yakıt

ve santral işbirliğinin geliştirilmesi, kuruluşlar arasındaki kopuklukların giderilmesi ve entegre yürütülmesi gereken etüd ve yapım projelerinde koordinasyonun sağlanması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda 1996 yılı program döneminde santral proje stoğunu artırmaya yönelik olarak yeni termik ve hidrolik santral etüd projeleri üzerinde durulacaktır. Böylece kamu ve özel kesim şirketleri için yatırım seçenekleri artırılabilecektir.

1996 yılında, sektörde kamu ve özel kesim şirketlerinin bir arada, sağlıklı bir şekilde yatırım ve işletme faaliyetlerini sürdürebilmelerini teminen mevzuatta yapılması gerekli değişiklikler ve yenilikler üzerinde durulacaktır. Bu çalışmalarını gerçekleştirmek üzere kamu ve özel kesim temsilcilerinden oluşacak ve sektörün planlanmasına ve yönetimine katkı sağlayacak bir karar mekanizmasının ve kurumsal yapının oluşturulması konusundaki çalışmalar yıl içinde başlatılacaktır.

C. ULAŞTIRMA

a) Mevcut Durum

1995 yılında ulaştırma sektöründe toplam 46,3 trilyon TL'lık kamu sabit sermaye yatırımı öngörülmüştür. Yıl içinde 57,4 trilyon TL'lık yatırım gerçekleşmesi beklenmektedir. Yatırımlar alt sektörler bazında incelendiğinde karayolunun yüzde 78,3, havayolunun yüzde 8,1, demiryolunun yüzde 7,2, boruhattının 3,8 ve denizyolunun ise yüzde 2,6 pay aldığı görülmektedir.

Yurtiçi yük taşımalarında karayolunun yüzde 82,7 payla ağırlığını koruduğu ve geri kalan payın demiryolunda yüzde 7,5, denizyolunda yüzde 7,1 ve boruhattında yüzde 2,7 olmak üzere dağıldığı görülmektedir.

Yurtiçi yolcu taşımalarının ise yüzde 94'ü karayolu ile yapılmıştır. Yurtdışı yük taşımaları denizyolu, yolcu taşımaları ise havayolu ağırlıklı yapısını korumuştur.

Yeni bir yaklaşımla Ulaştırma Ana Planının hazırlanması, alt sektörlerarası gerekli koordinasyonun sağlanması ve yapısal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi konularındaki gereksinimler 1995 yılında da önemini korumuştur.

Ulaştırma sistemlerinin niteliklerine uygun özelleştirme programları oluşturulamamış ve özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda istenilen düzeyde bir gelişme sağlanamamıştır. Yıl içinde HAVAŞ'ın özelleştirilmesi tamamlanmış, THY, TDI ve D.B. Deniz Nakliyat T.A.Ş.'nin özelleştirilmesi çalışmalarına ise devam edilmiştir. Limanların otonom bir yapıya kavuşturulması veya özelleştirilmesi yönünde ise gelişme sağlanamamıştır.

Yıl içinde bağlantı yolları ile birlikte toplam 80 km otoyol hizmete açılarak, daha önce yapılanlarla birlikte toplam otoyol ağı 1.246 km'ye ulaşmıştır. İzmit Körfez Geçişi ve Çanakkale Köprüsü'nün Yap-İşlet-Devret Modeli ile ihale çalışmaları başlatılmıştır.

Devlet ve İl yollarında kapasite artırıcı yatırımlar yerine mevcut yolların geometrik ve fiziki standartlarının iyileştirilmesi çalışmalarına ağırlık verilmiş, 1995 yılında 278 km. devlet yolunda standart iyileştirme çalışmaları tamamlanmıştır. Isparta'yı Antalya'ya bağlayan Baladız-Isparta-Antalya yolu ile Trabzon Limanı'nı Doğu Anadolu'ya bağlayan yolun Trabzon-Torul kesimindeki iyileştirme çalışmaları tamamlanarak ulaşıma açılmıştır. Günlük ortalama 500 ağır taşıt trafiğine göre devlet ve il yollarında 15.000 km. olması gereken beton asfalt yol uzunluğu 1995 yılında yapımı tamamlanan

229 km. ile birlikte yıl sonu itibarıyla 4.835 km'ye ulaşabilmektedir. Bu durum karayolları bakım-onarım giderlerinin olması gerekenin çok üzerinde gerçekleşmesine neden olmaktadır. 1995 yılında ayrıca 631 km. sathi kaplama çalışması yapılmıştır.

13 tonluk dingil ağırlığını taşımaya uygun olmayan yollarımızın aşırı yıpranmaya maruz bırakılması nedeniyle ilk etapta 18 adedinin yapılması planlanan ağırlık kontrol istasyonlarının ihalesi 1995 yılında gerçekleştirilmiş olup, 1996 yılında yapımlarına başlanacaktır.

1995 yılında köy yollarında 8.600 km. stabilize, 5.900 km. asfalt ve yenileme, 100 km. beton yol yapımı gerçekleştirilmiştir.

Irak taşımalarının durması sonrasında Bağımsız Türk Devletlerine yönelik uluslararası karayolu yük taşımalarında 1994'te gözlenen artış 1995 yılında da sürmüştür.

Demiryolu taşımacılığının ulaştırma sektörü içindeki rolünün yeniden tanımlanmasını, demiryollarının piyasa koşullarına uygun, etkin ve ticari odaklı hizmet üretmesini sağlayacak yasal çerçeve ve politika belirlenmesine yönelik olarak TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılanması etüdüne başlanmıştır.

1995 yılında demiryollarında 149 km yol yenilenmiştir. Ankara-Eskişehir Elektrifikasyon Tesisi Projesinin devamı niteliğinde olan Sincan-Ankara 3. ve 4. hatların elektrifikasyonu tamamlanmıştır.

Demiryollarında, yılın ikinci yarısında yaşanan grev nedeniyle yük taşımada beklenen gelişme sağlanamamıştır.

Asya-Avrupa Demiryolu Bağlantısı ve Boğaz Tüp Geçişi Projesinin Yap-İşlet-Devret Modeli çerçevesinde gerçekleştirilmesi çalışmalarına

başlanmıştır. Bu kapsamda banliyo hattının iyileştirilmesi ve Boğaz Geçşi talep çalışmalarının yenilenmesi ile ilgili ihale dosyalarının hazırlanması çalışmaları işi ihale edilmiştir.

1995 yılında limanlarımızdaki yükleme-boşaltma faaliyetleri 1994 yılında yaşanan durgunluk döneminin etkilerini aşarak 119 milyon ton'a ulaşmıştır. Konteyner trafiğindeki artış sürmüş ve 584.986 adede ulaşmıştır. Ancak, yılın ikinci yarısında yaşanan grev liman faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir.

Deniz ticaret filosunun tonajı kiralık gemiler hariç 9,6 milyon DWT'a ulaşmıştır. Filonun dış ticaret taşımalarından aldığı pay yüzde 41,8 olarak gerçekleşmiştir.

1995 yılında turizm sektöründe yaşanan canlılığa paralel olarak havalimanı ve meydanlarında gerçekleşen yolcu trafiği dışhatlarda 17,4 milyonu aşmış, toplamda ise 27,8 milyona ulaşmıştır.

Dışhat yolcu trafiğinde bir önceki yıla göre yüzde 28,6 oranında artış kaydedilmiş, buna bağlı olarak Antalya başta olmak üzere Atatürk, Adnan Menderes ve Dalaman Havalimanlarının altyapısı yoğun uçak ve yolcu trafiği nedeniyle özellikle yaz aylarında oldukça yetersiz kalmıştır.

Programlanmış yatırımlar ile mevcut alanların modernizasyonu ve kapasitelerinin artırılmasının yanısıra, turizm açısından önemli merkezlerde hava meydanlarının yapımı ve geliştirilmesi konusu önemini korumaktadır. Yıl içinde Atatürk Havalimanı Charter Terminal Binası ile Kars Havaalanı Terminal Binası İnşaatları tamamlanarak hizmete açılmıştır.

Yap-İşlet-Devret Modeli kapsamında gerçekleştirilecek projelerden Antalya Havalimanı Yeni Dışhatlar Terminal Binası'nın temeli atılmıştır.

Sürdüğü modernleşme ve gelişim politikaları sonucunda 1995 yılı itibariyle 64 uçak ve 9.860 koltuk kapasitesine ulaşan THY filosu, 4,84 olan yaş ortalaması ile dünyanın en genç filoları arasında yer almaktadır.

THY'nin, yurtiçi ve yurtdışı yolcu-km değerleri 1995 yılında sırasıyla yüzde 17 ve yüzde 19 artmıştır.

Özel sektör havayolu işletmelerince taşınan dış hat yolcu sayısı 1994 yılına kıyasla yüzde 66,6 oranında artmış, yerli havayolu şirketlerinin dış hat yolcu taşımacılığındaki payı yüzde 55,4'e ulaşmıştır.

DHMI Genel Müdürlüğünce işletilen havalimanı ve meydanlarının sayısı 1995 yılında Tokat ve Çanakkale Havaalanlarının da işletmeye açılmasıyla 14'ü uluslararası statüde olmak üzere 24'e ulaşmıştır.

Türkiye'deki en önemli ham petrol boru hattı olan Irak-Türkiye Ham Petrol Boru hattının halen kapalı durumda olması nedeniyle, boru hatlarıyla petrol taşımacılığı faaliyeti asgari düzeyde bulunmakta ve bu durumun sektörel yatırımların gerçekleştirilmesi konusundaki olumsuz etkisi devam etmektedir. Buna karşılık, Orta Asya ve Kafkasya Bölgelerinde üretilecek ham petrol ve doğal gazı Türkiye üzerinden Batı Avrupa pazarlarına ulaştıracak boru hatlarının gerçekleştirilmesine yönelik girişimler sürdürülmektedir.

Doğal gaz kullanımının ülke çapında yaygınlaştırılmasına yönelik yatırımlara devam edilmektedir. Bu kapsamda, Bursa-Çan ve

İzmit-Karadeniz Ereğlisi Doğal Gaz İletim Hatları ve Bursa Doğal Gaz Dağıtım Hattı Projeleri'nde tamamlanma aşamasına gelinmiş, Eskişehir Doğal Gaz Dağıtım Projesi'nin ise temeli atılarak inşa çalışmalarına başlanılmıştır.

b) Amaçlar

Sektörde verimliliğin artırılması, mevcut kapasitelerin etkin kullanımı, ulaşım modları arasında dengenin sağlanması ve kalkınma hedeflerine ulaşılmasına en fazla katkı sağlayacak altyapının oluşturulması temel amaçtır.

Yeni bir yaklaşımla ele alınacak Ulaştırma Ana Planının veri tabanının oluşturulması ve kuruluşlar arasında gerekli koordinasyonun sağlanması için öngörülen yeniden yapılanma girişimleri yıl içinde başlatılacaktır.

AB ile entegrasyon sürecinde, ulaştırma politikalarında uyum sağlanması için gerekli yasal ve kurumsal düzenlemelerin hazırlık çalışmalarına hız kazandırılacaktır. Türk Devletleriyle gelişen ekonomik ve uluslar-arası ilişkilerin gerektirdiği ulaştırma altyapı-sının ülke yararları ve olanakları gözönünde tutularak, uluslararası ulaştırma politikamızın esas ve öncelikleri çerçevesinde değerlendirilmesi çalışmalarına başlanacaktır.

1996 yılında, alt ve üst yapıdaki iyileştirme faaliyetleri ile bakım-onarım çalışmalarına öncelik verilecektir.

1996 yılı yatırım tahsislerinde mevcut otoyolların, limanların ve havaalanlarının etkin kullanımını sağlayabilmek için bunları karayolu ve demiryolu ana aksları ile bütünleştirecek yolların yapımına öncelik verilmiştir.

Yapımı devam eden otoyollardan, 1996 yılı başlangıç ödenekleri ile, yıl içinde, Alaçatı-Çeşme (12 km), (Tarsus-Pozantı) Ayrımı-

Tarsus (18 km), Erzin-Payas (30 km), Abant Kavşağı-Bolu Batı Kavşağı (9 km), Tahtalı-Belevi (36 km) ve Narlı-Gaziantep (43 km) kesimleri olmak üzere toplam 148 km otoyol ve 31 km bağlantı yolunun hizmete açılması planlanmıştır. Böylece, toplam otoyol uzunluğu 1.425 km'ye ulaşacaktır. Ancak, 1996 yılında, fiziksel olarak açılacak otoyol uzunluğunun 213 km'ye ulaşması beklenmektedir.

1996 yılında devlet ve il yollarında yaklaşık 140 km'si bölünmüş yol olmak üzere 480 km yolda geometrik standartların iyileştirilmesinin tamamlanması, 250 km beton asfalt ve 439 km sathi kaplamalı yol yapılması planlanmıştır.

Köy yollarında, grup köy yolu yapımına önem verilecek, bu yollar ile köy merkezlerine ulaşan yolların öncelikle asfaltlanması sağlanacak, 1996 yılında yenileme dahil 3.500 km asfalt, 6.200 km stabilize ve 350 km beton köy yolu yapımı gerçekleştirilecektir.

Karayolu güvenliğini artırıcı eğitim, denetim ve mühendislik hizmetleri geliştirilecek ve taşıtların çevreye olumsuz etkilerini azaltmak için araçların teknik yöntemlerle kontrollerini amaçlayan araç muayene istasyonlarının gerçekleştirilmesi sağlanacaktır. Bu çerçevede, Dünya Bankası'nın katkısıyla finanse edilecek "Karayolu İyileştirme ve Trafik Güvenliği Projesi"nin hazırlık çalışmaları başlatılmıştır.

Türk Cumhuriyetleriyle karayolu bağlantılarının iyileştirilmesi amacıyla başlatılan etüd-proje çalışmalarına ve açılacak hudut kapıları yollarının yapımına hız verilecektir.

TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılanmasına yönelik etüd çalışmaları yıl içinde tamamlanacaktır.

1996 yılında Menemen-İzmit Çift Hatlı Demiryolu ve İzmit Kentiçi Dört Hatlı Demiryolunun altyapı inşaatı tamamlanacaktır. Mevcut demiryolu şebekesinden en üst düzeyde yararlanılmasını sağlamak üzere iyileştirme ve modernizasyon yatırımlarına öncelik verilecektir.

Türkiye (Kars)-Gürcistan (Tiflis) arasında demiryolu bağlantısını sağlamak üzere başlanmış bulunan etüd-proje çalışmalarına hız kazandırılacaktır.

İskenderun-Divriği ve Çerkezköy-Kapıkule elektrifikasyon tesisleri ile Kayaş-Çetinkaya sinyalizasyon tesisi tamamlanacaktır. Böylece 1996 yılında mevcut sinyalizasyon tesislerine 701 km, elektrifikasyon tesislerine 766 km eklenmiş olacaktır.

1996 yılında 300 km yol yenilenecek, 5 adet manevra lokomotifi, 30 adet yolcu ve 64 adet yük vagonu temin edilecektir.

1996 yılında deniz ticaret filosu tonajının 10,5 milyon DWT'a ulaşması ve mevcut filonun 200.000 DWT'luk bölümünün yenilenmesi beklenmektedir. Liman yükleme-boşaltma faaliyetlerinin yıl sonunda 130 milyon ton'a ve konteyner trafiğinin de 640.000 adede ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Marmara ve İstanbul Yöresi Liman İhtiyacı Etüdü 1996 yılında tamamlanacak, Filyos Limanı fizibilite etüdünün kurulacak serbest bölge ihtiyaçlarına göre güncel-leştirilmesi çalışmaları ve Kuzey Ege liman etüdüne başlanacaktır.

1996 yılında havalimanı ve meydanlarında yolcu trafiğinin iç ve dış hatlar toplamında 30 milyonu aşması beklenmektedir.

1997 turizm sezonunda hizmete girmesi planlanan Bodrum-Milas Havaalanı proje-sinde 1996 yılında pistin bitirilmesi amaçlanmıştır.

1996 yılında Isparta Havaalanı, Dalaman ve Trabzon Havaalanları Paralel Taksirüt İnşaatları ile Trabzon Havaalanı Akaryakıt Tesisleri İnşaatının bitirilmesi hedeflenmiştir.

Kargo ağırlıklı GAP Uluslararası Hava-alanı ile İstanbul Anadolu Yakası (Kurtköy) Havaalanı projeleri 1996 yılında dış kredili olarak ihale edilecektir.

Ham petrol ve doğal gazda arz güvenliğinin sağlanmasına yönelik kaynak çeşitlendirmesi politikası doğrultusunda, Mayıs 1995'te imzalanan protokol gereğince, İran-Türkiye arasında bir doğal gaz boru hattı inşaatına başlanması planlanmaktadır. Ayrıca, özellikle Türkmenistan ve Rusya Federasyonu'ndan ilave doğal gaz ithali amacıyla, Doğu Anadolu Bölgesi'nden Türkiye'ye giriş yapacak yeni doğal gaz boru hatlarının inşasına yönelik girişimlerden olumlu sonuçlar alınacağı tahmin edilmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde, ulaştırma alt sektörlerinde faaliyet gösteren kuruluşların koordinasyonundan sorumlu ayrı bir birim oluşturulması için, gerekli hukuki düzenlemeler ile 3348 sayılı Ulaştırma Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da yapılacak değişiklikler konusunda yıl içinde çalışmalara başlanacaktır.

Kentlerarası karayolu taşımalarında, özellikle yük taşımalarında, büyük ve güvenilir ortaklıklar ve örgütlenmelerin özendirilmesi, taşımacılığın sağlıklı bir yapıya kavuşturulması için Karayolu Taşıma Yasası ve Yurtiçi Yük Taşımacılığı Yönetmeliği tasarıları, ilgili kuruluşların görüşleri alınarak hazırlanacaktır.

TABLO: II.20- Ulaştırma Sektörü Yolcu Taşımalarında Gelişmeler					
				(Milyon Yolcu-Km)	
ALT SEKTÖR	1994	1995	1996	Yıllık Artış %	
	Gerçekleşme (1)	Gerçek. Tahmini (2)	Tahmin (3)	1995 (2/1)	1996 (3/2)
YURTIÇİ					
Karayolu (1)	127 948	138 000	146 400	7,9	6,1
Demiryolu (2)	6 276	5 896	6 100	-6,1	3,5
Denizyolu (3)	536	572	600	6,8	4,9
Havayolu (3)	2 278	2 665	3 162	17,0	18,6
TOPLAM	137 038	147 133	156 262	7,4	6,2
YURTDIŞI					
Denizyolu (3)	125	100	100	-19,7	0,0
Havayolu (3)	6 855	8 166	9 548	19,1	16,9
TOPLAM	6 980	8 266	9 648	18,4	16,7
(1) Yalnız Devlet yollarındaki taşımalardır.					
(2) Anahat ve Banlıyo Taşımaları Toplamıdır.					
(3) Yalnız kamu sektöründe yapılan taşımalardır.					

Karayollarında taşımacının sorumluluklarını belirleyen Ticaret Kanunu hükümlerinin, Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi (CMR Konvansiyonu) hükümleri ile uyumlandırılması çalışması başlatılacaktır.

Trafik sorununu çözecek nitelikte, ulusal politikayı tespit etmek, bu maksatla karayolu güvenliği konusunda hedefleri belirlemek ve etkinliği artırmak amacıyla Bakanlıklararası koordinasyonu sağlayacak yeni bir kurulun oluşturulması ve bu konuda mevcut mevzuatta gerekli değişikliklerin yapılması yıl içinde gerçekleştirilecektir.

Demiryollarında örgütsel yapıdaki yetersizlik ve eksikliklerden kaynaklanan sorunların çözüme kavuşturulması amacıyla TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılanmasını amaçlayan etüd çalışmaları yıl içinde tamamlanarak, sonuçlarının uygulamaya aktarılmasına başlanacaktır.

Liman işletmeciliğinin otonom bir yapıya kavuşturulması veya özelleştirilmesi suretiyle uluslararası rekabete hazır hale getirilmesi için gerekli idari ve hukuki düzenleme çalışmaları başlatılacaktır.

Dünya deniz ticareti koşullarına tam uyum sağlayabilmek için deniz sigortaları, çevre, finansal kiralama, gemi acenteliği mevzuatlarında yapılması gerekli düzenlemeleri belirleyecek çalışmalar başlatılacaktır.

Altyapıların işletmelere rayiç bedelle devrini sağlayacak yasal düzenleme yapılacaktır.

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nü yarı otonom ve yaptırım gücü yüksek bir yapıya kavuşturacak yasal düzenleme çalışmalarına başlanacaktır.

STOL havaalanlarının yapımı, mülkiyeti, işletilmesi ve idamesi konularında yetki ve sorumlulukların belirlenmesi amacıyla yasal düzenleme çalışmaları başlatılacaktır.

Sivil havacılığın geliştirilmesi amacıyla 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanununda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Boruhattı taşımacılığında beyaz petrol ürünleri fiyatlandırma politikası, bu

ürünlerin boru hatları ile taşınmasını teşvik edici yönde revize edilecek ve bu amaçla gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılacaktır.

TABLO:II.21- Ulaştırma Sektörü Yük Taşımalarında Gelişmeler

	(Milyon Ton-Km)				
	1994 Gerçek- leşme (1)	1995 Gerçekleşme Tahmini (2)	1996 Tahmin (3)	Yıllık Artış %	
				1995 (2/1)	1996 (3/2)
YURTIÇİ					
Karayolu (1)	86 382	92 000	97 000	6,5	5,4
Demiryolu	8 032	8 349	9 000	3,9	7,8
Denizyolu (2a)	7 500	7 900	8 300	5,3	5,1
Kamu (2b)	587	276	200	-53,0	-27,5
Havayolu (3)					
Yolcu Dahil (3a)	199	231	274	16,1	18,6
Kargo + Posta + F.Bagaj (3b)	14	16	19	14,3	18,8
Boruhattı					
Ham Petrol	3 014	3 020	2 960	0,2	-2,0
D.Gaz (milyon Nm küp)(4)	4 962	5 560	6 500	12,1	16,9
TOPLAM	104 942	111 285	117 279	6,0	5,4
YURTDIŞI					
Demiryolu	183	227	250	24,0	10,1
Denizyolu (2a)	405 000	440 000	490 000	8,6	11,4
Kamu (2b)	32 254	27 065	24 000	-16,1	-11,3
Havayolu (3)					
Yolcu Dahil (3a)	853	987	1 155	15,7	17,0
Kargo + Posta + F.Bagaj (3b)	204	207	242	1,5	16,9
Boruhattı					
Ham Petrol (Transit)	0	0	0	0,0	0,0
TOPLAM	405 387	440 434	490 492	8,6	11,4

(1) Yalnız Devlet yollarındaki taşımalardır.

(2a) Denizyoluyla yapılan taşımaların tümünü kapsamaktadır. Hesaplanmış tahmini taşıma miktarlarıdır.

(2b) Yalnız kamu sektöründe yapılan taşımalardır. Denizyolu ile yapılan toplam taşımalar içinde yer aldığından toplama dahil edilmemiştir.

(3) Yalnız kamu sektöründe yapılan taşımalardır.

(3a) Yolcu ağırlığı ve bagajı (20 kg/yolcu'ya kadar) dahil taşınan yük. (Toplama dahil edilmemiştir).

(3b) Taşınan kargo + posta + fazla bagaj. (Toplama dahildir).

(4) Rusya F.-Türkiye DGBH ile yapılan doğal gaz taşımalardır. (Toplama dahil değildir).

D. HABERLEŞME**a) Mevcut Durum**

1995 yılında telefon santral kapasitesi 14,5 milyon hatta, telefon abone yoğunluğu yüzde 22'ye, bilgisayarlar arası veri iletişimi gereksinimini karşılamak için kurulmuş olan paket anahtarlama veri iletişim şebekesinin (TURPAK) port kapasitesi ise 9500'e ulaşmıştır.

GSM-Sayısal Mobil Haberleşme Sisteminin yurt düzeyinde yaygınlaşması devam etmekte olup, 1995 sonu itibarıyla GSM (cep telefonu) abone sayısı 330.000'e ulaşarak toplam mobil telefon abone yoğunluğu binde 7'e erişmiştir.

1995 yılında Telekomünikasyon alanında serbestleşmeye yönelik gelişmeler olmasına rağmen devlet tekeli sürmektedir. Telekomünikasyon alanında 4107 sayılı Telgraf ve Telefon Kanununa Bazı Ek Maddeler Eklenmesi, Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkartılmış, sektörü düzenleyici kurum olarak da Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde Haberleşme Genel Müdürlüğü kurulması öngörülmüştür. Katma değerli hizmetlerin serbestleştirilmesi ve özelleştirilmesi, 4107 sayılı yeni Yasaya göre mümkün ise de, 406 sayılı eski Yasa dolayısıyla, bu hizmetlerdeki imtiyaz hakkının devri izni ile 4046 sayılı Yasaya göre Özelleştirme İdaresinin ihale prosedürü Haberleşme Genel Müdürlüğünün lisans vermesiyle mümkün olabilmektedir. Ancak, 4107 sayılı Kanunun bazı maddeleri Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş ve bununla ilgili olarak Özelleştirme İdaresi tarafından yürütülen çalışmaları durdurma kararı alınmıştır. Bunun yanında, Haberleşme Genel Müdürlüğü fiilen kurulmuş olmasına rağmen regülasyon ile ilgili mevzuat oluşturulamamıştır.

Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin (TTAŞ) gelir ortaklığı bazında iki ayrı konsorsiyumla gerçekleştirdiği GSM mobil haberleşme sisteminin lisans altında konsorsiyumlara devri gerçekleştirilememiş ve gerekli rekabet ortamı henüz sağlanamamıştır.

Bunun yanında Kablo TV sisteminin de devri için TTAŞ tarafından sürdürülen çalışmaların yanında artan talebi karşılamak üzere gelir ortaklığı bazında sistemin sınırlı bir kapsamda genişletilmesi düşünülmektedir.

Uydu üzerinden data haberleşmesine olanak veren TURVSAT haberleşme sistemi yine gelir ortaklığı bazında 1995 yılı içerisinde işletmeye alınmış olup, bu konuda iki özel sektör firması faaliyette bulunmaktadır.

Yine gelir ortaklığına benzer bir sistemle İnternet ağının omurgasını oluşturacak sistem (TURNET) için bir konsorsiyum ile anlaşma imzalanmış olup 1996'nın ilk yarısında hizmete verilmesi planlanmaktadır.

Uygulamada katma değerli telekomünikasyon hizmetlerinde bir taraftan lisans altında özelleştirme çalışmaları yapılırken (GSM, Kablo TV) diğer taraftan da özel sektörün doğrudan yapabileceği yeni hizmetlerin, serbest rekabet ortamının tesisine yönelik mevzuat eksiklikleri ve uygulamadaki kararsızlık nedeniyle TTAŞ ile gelir paylaşımı esaslı bir sistemle (TURNET-TURVSAT) gerçekleştirilmesi yoluna gidilmektedir. Bu durumda yatırımların süre ve maliyetleri artarken hizmetin tüketiciye yansımaları ekonomik olmamaktadır.

Elektronik medya konusunda mevzuat düzenlemelerinin daha ileri aşamada olması dolayısıyla serbest rekabet ortamı tesis edilmiştir. Dolayısıyla özel radyo ve TV kanalları çoğalarak yayınlarını sürdürebil-

mektedirler. Bunun yanında TRT kanallarının lisans altında özelleştirilmesi konusunda herhangi bir gelişme gözlenmemektedir

b) Amaçlar

Serbest rekabet ortamında ucuz, verimli, süratli, kaliteli ve güvenli hizmetler sunan, kullanıcıya alternatif seçim olanakları tanıyan telekomünikasyon, radyo, televizyon ve bilgi ağlarının kurulması temel amaçtır.

Telekomünikasyon şebekesinin genişlemesinde büyük yerleşim merkezlerine göreceli olarak ağırlık verilerek, 1996 yılında kamu tarafından gerçekleştirilecek 612 bin hattın yanında, gelir paylaşımı esasına göre özel sektörce yapılan yatırımlarla birlikte toplam 900 bin hat telefon santrali ilave edileceği tahmin edilmektedir. Böylece sabit telefon abone yoğunluğunun yüzde 23'e yükselmesi, mobil telefon abone yoğunluğunun ise yüzde 1,3'e ulaşması beklenmektedir. 1996 sonunda telefonlu kırsal yerleşim yeri sayısının 47 bine, Kablo TV abonesinin ise 500 bine ulaşması hedeflenmektedir.

Yeni yasal düzenlemelerle birlikte TTAŞ'nin hisselerinin satılması ve katma değerli hizmetlerde özel sektöre lisans verilmesi hedeflenmektedir.

Bilgi ağlarının planlanması çalışmalarına başlanmış olup, 1996 yılında TÜRPAK veri şebekesinin yenileştirilmesi ve Temel Bilgi Altyapısı kimliğinin zenginleştirilerek Bilgi Otoyolu kimliğine dönüştürülmesi için ana çatısının yüksek hızlı bir yapıya kavuşturulması ve port kapasitesinin ivedilikle artırılarak 15.000 porta erişmesinin sağlanması hedeflenmektedir. Enformasyon teknolojileri ve altyapısıyla ilgili olarak Ulaştırma Bakanlığının koordinatörlüğünde Enformasyon Altyapısı Master Planı hazırlamaya yönelik bir

Yürütme Grubu oluşturulmuş ve 1996 yılı başında çalışmalarına başlamıştır.

Radyo Televizyon Üst Kurulu tarafından çalışmaları yapılan frekans planlamasının tamamlanıp sayıları artan kanallara frekans karmaşasını önleyecek şekilde 1996 yılı içinde tahsislerin yapılması ve lisansların verilmesi beklenmektedir.

Posta hizmetlerinde güvenilirlik ve süratin sağlanması için otomasyon ve mekanizasyon yatırımlarına ağırlık verilecek, bunun yanında Posta İdaresinin yeniden yapılandırılması için gerekli çalışmalara başlanacaktır.

Radyo, televizyon ve telsiz yayınlarının yapılan frekans tahsislerine olan uygunluğunu izlemek amacıyla kurulması planlanan Milli Monitör Sistemi Projesine 1996'da başlanması öngörülmektedir.

Birinci Türksat uydusunun düşmesi dolayısıyla sigorta karşılığı yaptırılan Türksat 1C uydusunun 1996 yılında hizmete verilmesi planlanmaktadır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Telekomünikasyon sektöründe; değişen dünya ile bütünleşmeyi sağlamak, tekelleri kaldırılarak serbestleştirme ve özelleştirmeyi gerçekleştirmek ve gerçek bir rekabet ortamını sağlamak için, 406 ve 4107 sayılı Kanunlarda ve diğer mevzuatta yeni düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu amaçla yürütülen çalışmalar neticesinde ortaya çıkacak yeni yasal düzenlemeler ve mevzuat değişiklikleri 1996 yılında yapılacaktır.

TABLO: II.22- Haberleşme Hizmet Kapasitelerindeki Gelişmeler

H A B E R L E Ş M E	1994	1995	1996
	Gerçekleşme	Gerçekleşme Tahmini	Tahmin
Telefon Santral Kapasitesi (Bin Hat)(sabit)	13 850	14 500	15 400
Telefon Abone Sayısı (Bin Adet)	12 195	13 400	14 500
Telefon Abone Yoğunluğu (%)(sabit)	20,0	22,0	23,0
Mobil Telefon Abonesi	172 800	434 000	800 000
Analog (NMT 450)	91 500	104 000	120 000
Sayısal (GSM)	81 300	330 000	680 000
Mobil Telefon Abone Yoğunluğu (%)	0,3	0,7	1,3
Kırsal Telefon İrtibatı	45 500	46 500	47 000
Ankesörlü Telefon Sayısı	55 800	58 000	62 000
Kartlı	18 700	21 250	26 000
Şehirçi Telefon Dağıtım Tesisleri (Bin Çift Hat)			
Prensipal Şebeke	20 850	22 500	23 500
Lokal Şebeke	28 450	31 000	33 000
Fiber Optik Hat Uzunluğu (Km)	24 850	28 300	35 000
Radyo-link Sistemleri (Alıcı-Verici)	6 178	6 400	7 500
Analog	3 584	3 600	3 500
Sayısal	2 594	2 800	4 000
Çağrı Abonesi	115 016	128 000	135 000
Data Abonesi	8 788	9 500	15 000
Kablo TV Abonesi	263 000	405 000	500 000
TV Nüfus Kaplaması (%)			
TV1	98,3	98,5	98,5
TV2	97,0	97,0	97,0
TV3	94,0	94,0	94,0
TV4	72,0	72,0	72,0

E. KENTSEL ALTYAPI

a) Mevcut Durum

Kentsel altyapı hizmetlerinden içmesuyu ve kanalizasyon yatırımlarının finansma-nında, merkezi idare önemli bir paya sahip bulunmaktadır.

Büyükşehir belediyeleri bünyesinde kurulan su ve kanalizasyon idareleri, sorumluluk-larına verilmiş altyapı yatırımlarını gerçekleştirmeye

bu yatırımlar için finansman yaratma konusunda gerekli donanıma sahip bulunmamaktadır.

Belediyelerin önemli bir bölümünde, içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma tesislerini işletecek yeterli sayı ve nitelikte eleman bulunmaması sebebiyle mevcut tesisler verimli bir şekilde işletilememektedir.

Su ve atıksu tarifeleri modern işlemecilik esaslarına göre düzenlenmedikleri için,

belediyeler mevcut tesislerin bakım-onarım-işletme giderlerini karşılayamamakta ve yeni yatırımlara kaynak yaratamamaktadır.

Şehir içi su şebekelerinin bakım, onarım ve kısmi yenileme yatırımlarının yeterli seviyede yerine getirilememesi, ülke genelinde yüzde 50'ye varan su kayıplarına neden olmaktadır.

Şehir altyapı hizmetlerini yerine getiren kuruluşlar arasında gerekli bilgi akışı ve koordinasyonun sağlanamaması, yatırım önceliklerinin belirlenmesinde ve uyum sağlanmasında aksaklıklar doğurmaktadır.

Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının korunmasında, planlanmasında ve yönetiminde yetersizlikler bulunmaktadır. Büyük kentlerde içmesuyu havzalarına yakın mahallerde imarsız ve kontrolsüz yapılaşmanın içmesuyu kaynaklarını kirletmesi sorunu önemini korumaktadır.

b) Amaçlar

İçmesuyu şebeke kayıplarının kabul edilebilir bir seviyeye indirilmesi ve güvenilir içmesuyu teminine yönelik çalışmalara devam edilecek, Ankara-Eğrekkaya-Kurtboğazi İsale Hattı ile Samsun Arıtma Tesisleri 1996 yılında tamamlanarak hizmete alınacaktır.

İller Bankasınca yürütülmekte olan belediyelerin içmesuyu yatırımlarından 94'ü 1996 yılında tamamlanarak hizmete alınacaktır. Devam etmekte olan 225 belediyenin kanalizasyon tesislerinden 4'ü 1996 yılı içinde bitirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Yerüstü ve yeraltı su kaynaklarının kullanımı ve yönetimi konusunda yeni bir yapılanmaya gidilecektir.

Nüfusu 100 bini aşan belediyelerde su ve kanalizasyon idarelerinin kurulması için gerekli mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yaptırılan içmesuyu teminine yönelik barajların, yatırım geri dönüş sistemleri yeniden düzenlenecektir.

F. KIRSAL ALTYAPI

a) Mevcut Durum

Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesiyle tarımsal altyapının oluşturulmasında, kaynak yönetimi ve etkin kullanımı çalışmalarına önem verilmektedir.

Toprak ve su kaynakları kullanımının planlanması ve yönetimi konusunda ülke genelinde belirlenmiş kapsamlı bir politikanın bulunmaması ve sınırlı olan bu kaynakların tahsis, kullanım ve yönetimine yönelik yeterli mevzuatın bulunmaması, doğal ve ekonomik kaynakların israfına yol açmaktadır.

Yatırım politikalarının oluşturulmasında, yatırımdan faydalanacakların katılımlarının sağlanamaması yatırımların kamu imkanlarıyla yürütülmesine ve tamamlanan tesislerin kullanıcılar tarafından benimsenmemesine ve etkin kullanılmamasına neden olmaktadır.

Yatırımcı kuruluşların aynı ve birbirini tamamlayıcı nitelikteki hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde yeterli koordinasyon sağlanamamaktadır.

Kontrollü sulama sistemlerinin yaygınlaştırılmaması ve uygulanan sulama bedellerinin düşük olması, suyun israfına, bilinçsiz kullanımına ve drenaj problemlerine neden olmaktadır.

Diğer yandan Yatırım Programında yer alan proje paketinin büyüklüğü nedeniyle Bütçe imkanları çerçevesinde yürütülen projelerin ekonomikliği azalarak projelerden beklenen faydanın zamanında temini sağlanamamakta ve ülkenin tarımsal altyapı ihtiyacı arzulan düzeyde karşılanamamaktadır.

1995 yılı sonu itibariyle toplam kamu sulamaları 3 milyon 286 bin hektara ulaşmış ve halk sulamaları ile birlikte, ekonomik olarak sulanabilir 8,5 milyon hektar alanın 4 milyon 341 bin hektarı sulanabilir hale gelmiştir.

Sulamanın yanısıra verim artışı sağlamaya yönelik arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetlerinde 1995 yılı sonu itibariyle 788 bin hektara ulaşılmıştır.

b) Amaçlar

Tarımsal politikalar doğrultusunda dengeli, sürdürülebilir ve çevreyle uyumlu tarımsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik tarımsal altyapının oluşturulması temel amaçtır.

1996 Yılı Yatırım Programında yıl içinde tamamlanacak projeler ile devam eden dış kredili projelere, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yer alan projelere ve arazi toplulaştırma projelerine öncelik verilmiştir. Yatırım Programına yeni proje alınmayarak

mevcut proje paketinin kısmen tamamlanması esas alınmıştır. Bu çerçevede, öncelikli 6 adet büyük su işi projesi bitirilecektir.

1996 Yılı Yatırım Programına yeni alınan toplam 15 bin hektarlık Rüzgar Erozyonu Önleme Projesi çerçevesinde yıl içinde 480 hektar alanda erozyon kontrolü yapılacaktır.

1996 yılında, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yürütülen Aşağı Fırat I. Merhale Sulamaları ile Şanlıurfa-Harran ovasının 45 bin hektarına sulama suyu verilecek olup, ilave 12 bin hektarlık alanda sulama yatırımı tamamlanacaktır. Şanlıurfa-Harran Ovasında 4.915 hektarlık alanda tarla içi geliştirme hizmetleri ile Gaziantep yöresinde 600 hektarlık alanda arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri gerçekleştirilecektir. Ayrıca, bölgede yeralan toplam 20 bin hektarlık 3 adet münferit sulama projesinin inşaatına 1996 yılında başlanacaktır.

1996 yılında 12 bin hektarlık taşkın koruma, 4.200 hektarlık toprak muhafaza, 3.337 hektarlık drenaj, 40 bin hektarlık tarla içi geliştirme ve 72.565 hektarlık yeni sulama şebekesinin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Böylece 8,5 milyon hektar toplam alanın yüzde 52'sini teşkil eden 4 milyon 414 bin hektar alan sulanabilir olacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ülkemizdeki nüfus artışına ve kalkınma düzeyine paralel olarak suya olan talebin artışı, sınırlı su kaynaklarının kullanımına yönelik sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle yerüstü sularının tahsisi, korunması, sektörel ve sektörler arası kullanımının

TABLO: II.23- Toprak ve Su Kaynakları Faaliyetlerinde Gelişmeler

Faaliyet Kolu	(Hektar)		
	1994 Gerçekleşme	1995 Gerçekleşme Tahmini	1996 Program
Sulama	82.030	93.827	72.565
Tarla İçi Geliştirme	26.735	19.701	40.177
Toprak Muhafaza	1.862	6.533	4.200
Taşkın Koruma	2.219	15.000	12.000
Drenaj ve Kurutma	855	2.015	3.337

planlanması konularında hukuksal boşlukları dolduracak ve var olan ancak güncelleştirilmesi gereken Yeraltı Suları Yasasını da kapsayacak Su Yasasının hazırlanması amacıyla suyla ilgili tüm mevzuat ele alınarak incelenecektir.

Toprakların tahsisi, korunması, sınıflandırılması, sektörel ve sektörler arası kullanım ve üretim için planlanması konularındaki hukuksal aksaklıkları ve yetki karmaşasını düzenlemeye yönelik olarak çıkarılacak Toprak Yasasının hazırlanması amacıyla ilgili mevzuat ele alınarak değerlendirilecektir. Bu konuda, Toprak Yasası içinde yer alması uygun olan ancak aciliyeti nedeniyle öne çıkan, arazi toplulaştırma hizmetlerinin uyumlu ve etkin şekilde yürütülmesini temin edecek bir mevzuatın hazırlık çalışmaları ayrıca başlatılacaktır.

Mevcut altyapının etkin kullanımı ve yeni tarımsal altyapı yatırımlarının ülke ihtiyacı doğrultusunda gerçekleştirilebilmesi amacıyla; çiftçi organizasyonlarının oluşturulmasını, faydalananların her türlü katılımını ve mevcut uygulamadaki aksaklıkları gidererek hizmetlerde bütünlük sağlayıcı yönde 6200 sayılı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ve 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Yasaların düzenlenmesi için yasa değişikliği tasarıları hazırlanacaktır. Bu çerçevede katılım politikasına ters düşen 2032 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılacaktır.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün tarımsal altyapı faaliyetlerini daha etkin yürütmesini temin etmek amacıyla yeniden yapılandırılması sağlanacaktır.

G. TURİZM

a) Mevcut Durum

1995 yılında ülkemiz turizm sektöründe üst yapı yatırımlarındaki önemli gelişmeler sonucunda Turizm Bakanlığında belgeli yatak sayısı 325 bine, belediye belgeli yatak sayısı ise 266 bine ulaşmıştır. 1995 yılında ülkemize gelen turist sayısı 7,7 milyona, turizm geliri ise 4.956 milyon dolara ulaşmıştır. Aynı yılda 4,0 milyon vatandaşımızın turist olarak yurt dışına çıktığı, turizm giderinin 912 milyon dolar olarak gerçekleştiği belirlenmiştir.

OECD ülkeleri içinde yabancı turist girişi itibarıyla son beş yılda yıllık ortalama yüzde 28 artışla en hızlı gelişen ülke Türkiye'dir. Bu gelişme turizmin ivme kattığı ve katma değer artışına hizmet ettiği diğer sektörleri de olumlu yönde etkilemiştir.

Turizm bölge ve kentlerinde planlama ve altyapı eksiklikleri, kıyılarda hızlı betonlaşma, katı ve sıvı atık toplama ve arıtma yatırımlarındaki yetersizlikler, Akdeniz'de en temiz sahillere sahip ülkemizin bu özelliğini sürdürme açısından karşılaştığı sorunlardır. Ege ve Akdeniz Bölgelerinde turizm altyapılarının tamamlanması amacıyla başlatılan ATAK projesinde yeterli kurumsal organizasyonun ve yerel yönetimlerin etkili işbirliğinin sağlanamaması nedenleriyle proje hedefleri ve zamanlamasının gerisinde kalmaktadır.

Dünyada turizm anlayışının giderek değişmesi sonucu turizmin çeşitlendirilmesine olan ihtiyaç devam etmektedir. Bu konuda büyük potansiyele sahip ülkemizde alternatif turizm imkanları henüz yeterli organizasyon, altyapı ve hizmet düzeyine getirilememiştir.

Ülkemiz vatandaşlarının tatil ihtiyaçlarının karşılanması ve iç piyasanın hareketlenmesi açısından çok önemli olan iç turizmin geliştirilmesi için uygun alt ve üstyapılara, organizasyon ve pazarlama olanaklarına yeterince ağırlık verilememiş, küçük ölçekli, temiz ve nisbeten ucuz fiyatlı turizm işletmelerinin geliştirilmesine yönelik etkili bir organizasyon kurulamamıştır.

Tanıtım, pazarlama ve yerli tur operatörlüğünün geliştirilmesi faaliyetlerine hız verilmekle birlikte, Türkiye henüz turizm imkanlarını yeterince tanıtılabilen ve kendi turizmini pazarlayabilen bir ülke konumuna gelememiştir.

Turizm yatırımcılığı ve işletmeciliğinde büyük payı olan özel sektörün tanıtım, pazarlama ve eğitim alanlarında da etkinliğini artırmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Sektörde nitelikli ve sektörün ihtiyaçlarına uygun eleman sorunu devam etmektedir.

Turizmde kurumsallaşmanın ve örgütlü faaliyetin güçlendirilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ihtiyacı devam etmektedir.

Turizm Bakanlığının sektörün ihtiyacı olan hızlı ve esnek bir organizasyon yapısına kavuşturulması yönünde bir Teşkilat Yasasının çıkarılması gerekmektedir.

b) Amaçlar

Sektörün temel amacı, rekabet gücü yüksek ve verimli bir turizm ekonomisinin geliştirilmesi, yerel halkın ve turistlerin turizmden beklentilerinin karşılanması, doğal ve kültürel değerlerin zenginleştirilerek sürekliliğinin sağlanmasıdır.

Doğal ve kültürel varlıkların korunması ile turizmin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması ilkesi çerçevesinde 1996 yılında İpek Yolu tarihsel ve kültürel değerleriyle yeniden canlandırılarak bu güzergahtaki han, hamam ve kervansarayların turizme açılması hızlandırılacaktır. Ayrıca, yıl içinde ülkemizde UNESCO, Dünya Turizm Örgütü ve ilgili ülkelerin katılımı ile Uluslararası İpek Yolu Semineri yapılacaktır.

Turizmin yaygınlaştığı bölgelerde planlama, ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, arıtma, çöp toplama ve imha tesisleri gibi altyapı yatırımlarının halkın, yerel yönetimlerin ve diğer kullanıcıların katılımı ile hızlandırılması amacıyla ATAK Projesi çerçevesinde 7 yerel yönetimle işbirliğine başlanmış olup, 1996 yılında proje kapsamına 4 yerel yönetim ilave edilecektir.

Yatırım çalışmaları devam eden Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı için özel bir yasal düzenleme hazırlığı yapılacaktır.

1996 yılında yat limanı yatırımlarına ağırlık verilmeye devam edilecektir. Kamu kesiminde inşaatı devam eden 15 adet yat limanı projesinin yanısıra Yap-İşlet-Devret Modeli çerçevesinde 17 adet yat limanı yapımına başlanacaktır.

1996 yılında Turizm Bakanlığından belgeli yatak sayısının 350 bine ulaşacağı, belediye belgeli yatak sayısı ile birlikte toplam yatak sayısının 625 bini bulacağı, ülkemize gelecek turist sayısının 9,0 milyona, turizm gelirinin 6,1 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Aynı yılda yurt dışına çıkan Türk vatandaşları sayısının 4,5 milyon, turizm giderinin ise 1,2 milyar dolar civarında olması beklenmektedir.

TABLO: II.24- Turizm Sektöründeki Gelişmeler

	1994	1995	1996	Yıllık Ort. Artış (%)	
	Gerçek- leşme	Gerçek- leşme	Tahmin	1995/1994	1996/1995
Yurda Gelen Yabancı Sayısı (Bin Kişi)	6 671	7 727	9 000	15,8	16,5
Yurt Dışına Çıkan Vatandaş Sayısı (Bin Kişi)	3 446	3 981	4 500	15,5	13,0
Turizm Geliri (Milyon \$)	4 321	4 956	6 100	14,7	23,1
Turizm Gideri (Milyon \$)	866	912	1 200	5,3	31,6

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Kanun çalışmaları tamamlanacaktır.

Türkiye Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanununun günün koşullarına uygun hale getirilmesi çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Turistik Otelciler ve Turizm İşletmecileri Birliği Kanunu çalışmaları tamamlanacaktır.

Deniz Turizmi Birliği Kanunu hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

Turist Rehberleri ve Turist Rehber Odaları Kanunu çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Pansiyon İşletmeleri ve Türkiye Pansiyon İşletmecileri Birliği Kanunu hazırlıkları tamamlanacaktır.

Yat Turizmi Yönetmeliği yeniden düzenlenecektir.

Turizm personelinin niteliğini yükseltici sertifikasyon sisteminin getirilmesi amacıyla yasal hazırlık çalışmaları yapılacaktır.

16. ÖZELLEŞTİRME**a) Mevcut Durum**

Özelleştirme uygulamalarının yapıldığı geçen 10 yıllık dönemde, toplumun özelleştirmeye hazır olmaması, özelleştirmenin sosyal boyutuna ilişkin sorunların çözümlenememesi, gerekli yasal ve kurumsal düzenlemelerin yeterince yapılamaması, özelleştirmenin sadece mülkiyetin devri yönüne ağırlık verilerek yönetimin devri uygulamalarının denenmemesi sonucunda kamuoyu desteğinin sağlanamamış olması gibi nedenlerle, ülkemizde özelleştirme hedeflerine ulaşamamıştır.

Özelleştirmenin yasal altyapısı, daha önce çıkarılan ve Anayasa Mahkemesince iptal edilen yasal düzenlemelerdeki iptal gerekçeleri de dikkate alınarak ve geniş kapsamlı bir uzlaşma zeminine dayandırılarak 27.11.1994 tarih ve 4046 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenmiştir.

4046 sayılı Kanun ile, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve bunların müessese, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimleri ile varlıklarının ve iştiraklerindeki kamu payla-

rının; genel ve katma bütçeli idareler ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşların mal ve hizmet üreten birimlerinin varlıklarının; belediye ve il özel idarelerine ait ticari amaçlı kuruluşlar ile her türlü iştiraklerinin özelleştirilmesi bu Kanun kapsamına alınmıştır.

4046 sayılı Kanun kapsamında, kuruluşları özelleştirme kapsamına almaya ve çıkarmaya, özelleştirmeye hazırlamaya, özelleştirme yöntemlerine ve özelleştirmeye karar vermeye, özelleştirme işlemlerini onaylama, kapsamdaki kuruluşlardan gerekli görülenleri küçültülmeye, faaliyetlerine süreli veya süresiz olarak son vermeye, kapatmaya veya tasfiyeye yetkili Özelleştirme Yüksek Kurulu oluşturulmuş, ayrıca, özelleştirmeye ilişkin hizmetleri yürütmek ve Özelleştirme Fonunu idare etmek üzere Özelleştirme İdaresi Başkanlığı kurulmuştur.

4046 sayılı Kanun ile Türk Hava Yolları, T. C. Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası, Toprak Mahsulleri Ofisi Alkoloid Müessesesi ve Türkiye Petrolleri'nin hisselerinin yüzde 49'dan fazlasının özelleştirilmesi durumunda imtiyazlı hisse oluşturulması zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca, özelleştirme uygulamaları nedeniyle işini kaybedenlere iş kanunları, diğer kanunlar ve toplu iş sözleşmelerinden doğan hakları dışında ek bir iş kaybı tazminatı ödenmesine karar verilmiştir.

Özelleştirme kapsamına alınarak Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na devredilen kuruluşların sayısı, 1995 yılı sonu itibarıyla, 155'e ulaşmıştır. Bu kuruluşlardan 89'unun sermayelerindeki kamu payının tamamı satılarak özel kesime devredilmiş, 5'i özelleştirme kapsamında bulunmayan kuruluşlara, 2'si özelleştirme kapsamında bulunan başka bir kuruluşa devredilmiş, 1'i de tasfiye edilmiştir.

Halen özelleştirme kapsamında, 40'ında kamu payının yüzde 50'nin üzerinde olduğu 58 kuruluş ile 4 adet elektrik santrali ve bazı taşınmazlar bulunmaktadır.

Özelleştirme uygulamalarının başlangıcından 1995 yılı sonuna kadar, temettü geliri hariç, 440 milyon doları 1995 yılında olmak üzere toplam 2,6 milyar dolar özelleştirme geliri elde edilmiştir.

6 Mayıs 1995 tarih ve 4107 sayılı Kanunla Türk Telekomünikasyon A.Ş.'ye ait hisselerin en çok yüzde 49'luk bölümünün devrine ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Bu Kanun çerçevesinde yüzde 49'luk hisselerin yüzde 10'luk bölümünün Posta İşletmesi Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmesi, yüzde 5'lik bölümünün PTT Yardım Sandığına, yüzde 34'ünün ise özel kesimdeki gerçek ve tüzel kişilere satılması öngörülmüştür. 14 Haziran 1995 tarihli Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı ile Türk Telekomünikasyon A.Ş. hisselerinin yüzde 49'u özelleştirme kapsamına ve programına alınmıştır. Ancak, 29 Şubat 1996 tarihinde, 4107 sayılı Kanun'un bazı maddeleri, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş ve bu maddelerle ilgili yürütmenin durdurulması kararı verilmiştir.

1996 yılında, Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları, Sümer Holding, Türkiye Denizcilik İşletmeleri ve TURBAN'ın özelleştirilmesine ilişkin işlemlerin tamamlanması, PETKİM, THY ve POAŞ'daki kamu hisselerinin, Karadeniz Bakır İşletmeleri ile Sivas Demir Çelik İşletmelerinin, TÜPRAŞ'a ait rafinerilerden bir bölümünün ve bazı elektrik santrallerinin satışının yapılması hedeflenmektedir.

ÇİNKUR'un satışı ise 28 Mart 1996 tarihli Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararıyla gerçekleştirilmiştir.

b) Amaçlar

Özelleştirme programının temel amacı, dünya piyasalarına entegre olma, AB'ye tam üyelik hedefi ve gümrük birliğine uyum sürecinde, ekonomide verimliliğin ve maliyet yapısının rekabet edebilir seviyelere getirilmesi ve serbest piyasa koşullarının sağlanmasıdır. Böylece, bir yandan sermayenin tabana yayılması ve teknolojik yenilenme sağlanırken, diğer yandan da kamu açıklarını azaltmak, kamunun mali piyasalar üzerindeki baskısını hafifletmek ve kamu borç stokunu düşürmek mümkün olabilecektir. Ayrıca, devletin işletmecilikten vazgeçmesiyle özel kesime daha geniş bir faaliyet alanı kalacağından, girişim özgürlüğüne, ekonomik hayata katılıma ve demokrasinin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Özelleştirme programının uygulanmasında, rekabet ortamında faaliyet gösteren, nihai mal ve hizmet üreten, büyük ve acil yatırım gerektirmeyen, zarar eden ve güvenlik bakımından stratejik niteliği olmayan kuruluşlara öncelik verilecektir. Kısa sürede özelleştirilmesi mümkün olmayan kuruluşlar kapsamdan çıkarılarak orta vadede özelleştirmeye hazırlanacaktır.

1996 yılında, 500 milyon doları TELEKOM lisans satış geliri olmak üzere toplam 1,7 milyar dolar özelleştirme geliri elde edilmesi hedeflenmiştir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Enerji, ulaştırma ve telekomünikasyon sektörlerindeki özelleştirme uygulamalarında, rekabetçi bir yapının oluşturularak tüketici haklarının korunması ve gerekli yatırımların yapılmasını temin etmekle görevli olacak kurumsal yapıların oluşturulması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin özelleştirilmesine ilişkin 4107 sayılı Kanun, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen bazı maddelerinin iptal gerekçeleri dikkate alınarak, yeniden düzenlenecektir.

17. DEVLET İŞLETMECİLİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ**a) Mevcut Durum**

Uluslararası bağımlılığın arttığı ve ekonomimizin dışa açıldığı bir ortamda devlet işletmelerinin rekabetten uzak bir verimlilik ve maliyet yapısıyla çalışması, ekonominin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Gümrük birliği nedeniyle gümrük duvarlarının ve döviz kuru gibi koruma imkanlarının ortadan kalkmış olması, devlet işletmeciliğinde yapısal bir değişimi zorunlu kılmaktadır.

Özellikle KİT'ler, bir çok amacı aynı anda yüklenmiş olmaları sonucunda aşırı büyük, verimsiz ve hantal bir yapıya dönüştükleri için, bir yandan kamu finansmanı, diğer yandan da serbest piyasanın işleyişi üzerinde ciddi olumsuzluklara yol açmaktadırlar.

b) Amaçlar

Ekonominin uluslararası alanda rekabet edebilecek bir yapıya kavuşturulması için, başta KİT'ler olmak üzere, genel ve katma bütçeli idarelere, sosyal güvenlik kuruluşlarına, döner sermayelere ve yerel yönetimlere ait işletmelerin verimlilik ve etkinlik ilkeleri göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılmaları temel amaçtır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

KİT'lerde yönetim özerkliğini ve piyasa şartlarına uygun olarak çalışmayı sağlamak

üzere, 233 sayılı KHK'de, merkezi yönetim ile KİT'lerin ilişkisinin sadece finansal ve ekonomik verimlilik ve etkinlik denetimi ile sınırlı tutulmasına, mevcut atama sürecinin değiştirilmesine, etkin bir performans değer-

lendirme sisteminin geliştirilmesine ve karar alma özerkliğinin sağlanmasına yönelik düzenlemelerin yapılmasına imkan verecek çalışmalar başlatılacaktır.

IV. BÖLGESEL DENGELERİN SAĞLANMASI

18. BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA

a) Mevcut Durum

Bölgesel Gelişme

1990 yılı Genel Nüfus Sayımına göre, nüfusun yüzde 23,54'ü Marmara Bölgesinde yaşamaktadır. Nüfusun en yoğun olduğu bu bölgeyi yüzde 17,61 ile İç Anadolu Bölgesi, yüzde 14,36 ile Karadeniz Bölgesi, yüzde 13,45 ile Ege Bölgesi, yüzde 12,44 ile Akdeniz Bölgesi, yüzde 9,47 ile Doğu Anadolu Bölgesi ve yüzde 9,13 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi izlemektedir.

Türkiye genelinde nüfus artış hızı binde 21,71'dir. Nüfus artış hızının ülke ortalamasının üstünde olduğu Marmara Bölgesi'nde bu oran binde 36,14, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde binde 34,22, Akdeniz Bölgesinde binde 27,48 ve Ege Bölgesinde binde 23,69'dur. İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgelerinde ise nüfus artış hızı ülke ortalamasının altında olup, sırasıyla binde 15,16, binde 6,76 ve binde 3,61'dir.

1990 yılı Genel Nüfus Sayımına göre, ülkede 12 ve üzeri yaşta çalışan nüfus yaklaşık 23,4 milyondur. Bunun sırasıyla, yüzde 22,6'sı Marmara, yüzde 16,6'sı İç Anadolu, yüzde 16,4'ü Karadeniz, yüzde 15,0'i Ege, yüzde 12,3'ü Akdeniz, yüzde 9,4'ü Doğu Anadolu ve yüzde 7,7'si ise Güneydoğu Anadolu Bölgesinde çalışmaktadır.

İmalat sanayiinde çalışanların en yoğun olduğu bölge yüzde 44,9 ile Marmara Bölgesidir. Bu bölgeyi yüzde 15,8 ile Ege izlemekte, Doğu Anadolu ise yüzde 2,8 ile son sırada yer almaktadır. Diğer taraftan, çalışan nüfusun tarım sektöründe en yoğun

olduğu bölge yüzde 21,7 ile Karadeniz Bölgesidir. Mali kurumlarda çalışanların yüzde 42,2 ile en yoğun olduğu bölge Marmara Bölgesidir. Marmara Bölgesi aynı zamanda, yüzde 37,3 ile ticaretle ve yüzde 31,3 ile de inşaat sektöründe, çalışan nüfusun en yoğun olduğu bölgedir.

Halen, İç Anadolu Bölgesinde 64, Karadeniz Bölgesinde 50, Ege Bölgesinde 42, Marmara Bölgesinde 40, Akdeniz Bölgesinde 27, Doğu Anadolu Bölgesinde 24 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 14 adet Küçük Sanayi Sitesi hizmete sunulmuş bulunmaktadır.

Karadeniz Bölgesinde 42, Marmara Bölgesinde 29, Ege Bölgesinde 25, İç Anadolu Bölgesinde 22, Akdeniz Bölgesinde 21, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 18, Doğu Anadolu Bölgesinde 17 olmak üzere toplam 174 adet Küçük Sanayi Sitesi yapımı 1995 yılı Yatırım Programında yer almıştır. Toplam olarak 41.915 işyerinin bulunacağı bu Küçük Sanayi Siteleri bitirilmesi halinde 251.490 kişiye istihdam imkanı getirilecektir.

İç Anadolu Bölgesinde 8, Ege Bölgesinde 8, Marmara Bölgesinde 6, Karadeniz Bölgesinde 5, Akdeniz Bölgesinde 4, Doğu Anadolu Bölgesinde 3 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 2 adet olmak üzere toplam 36 Organize Sanayi Bölgesi tamamlanmış bulunmaktadır.

1995 yılı Yatırım Programında etüd-proje aşamasında 32 adet, kamulaştırma aşamasında 29 adet, inşaat işleri devam eden 33 adet olmak üzere toplam 94 adet Organize Sanayi Bölgesi yatırımı yer almıştır. Etüd-proje, kamulaştırma ve inşaat aşamasında olan bu organize sanayi bölgelerinden 21'i Marmara'da, 12'si Ege'de, 11'i Akdeniz'de,

14'ü İç Anadolu'da, 15'i Karadeniz'de, 12'si Doğu Anadolu'da ve 9'u Güneydoğu Anadolu'da yer almaktadır.

Türkiye'de gerek kamu ve gerekse vakıflara ait toplam 55 adet üniversitenin 14'ü İç Anadolu Bölgesinde, 14'ü Marmara Bölgesinde, 8'i Ege Bölgesinde, 6'sı Akdeniz Bölgesinde, 5'i Karadeniz Bölgesinde, 5'i Doğu Anadolu Bölgesinde ve 3'ü Güney-doğu Anadolu Bölgesinde faaliyette bulunmaktadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgele-
rinde faaliyette bulunan toplam 8 üniver-
sitede 1994-1995 öğretim yılında toplam
59.594 öğrenci öğrenime devam etmiştir.

VI'ncı Beş Yıllık Kalkınma Planı döne-
minde ve 1995 yılında ülkemizin nispi olarak
geri kalmış illerinden oluşan Kalkınmada
Öncelikli Yörelere daha hızlı gelişmesini
sağlamak için kamu maliyesi, yatırımlar ve
personel politikaları alanındaki uygula-
malara, özellikle Birinci Derecede Öncelikli
illere ağırlık verilerek devam edilmiştir.

Bingöl-Muş ve Yozgat Kırsal Kalkınma
Projeleri uygulamaları devam etmektedir.
1995 yılı içerisinde Ordu-Giresun Kırsal
Kalkınma Projesi için çalışmalar tamamlan-
mış olup, ikraz anlaşması imzalanmış ve
1996 yılında uygulamaya geçirilmesi
programlanmış bulunmaktadır. Erzincan-Sivas
Kırsal Kalkınma Projesi çalışmaları devam
etmektedir.

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)
kapsamında 7 adet baraj, 2 adet hidroelektrik
santral ve 10 adet sulama projesi tamamlan-
mıştır. Tamamlanan iki hidroelektrik
santral ile yılda 16.254 milyon kilovat saat
elektrik enerjisi üretilmektedir. Bu değer,
projenin toplam enerji üretiminin yüzde
59'unu teşkil etmektedir.

Diğer taraftan, bitirilen sulama projeleri ile
toplam olarak yaklaşık 110 bin hektarlık alan
sulamaya açılmıştır. Bu da toplam proje
hedefinin yüzde 6'sını oluşturmaktadır. 1995
yılında Şanlıurfa-Harran Ovasında, Şanlıurfa
T-1 Tünelinden alınan su ile 30 bin hektar
alan daha sulamaya kavuşmuştur.

Fırat Havzasında yer alan Şanlıurfa
Tünelinin ikincisinin ise 1997 yılında
tamamlanması öngörülmektedir.

Dicle Havzasında yer alan projelerden;
inşaatı hızla devam eden Kralkızı Barajı yüzde
82 oranında tamamlanmıştır. Gövde inşaatı
tamamlanan Dicle Barajının Mart 1997'de,
yine gövde inşaatı tamamlanan Batman
Barajının ise 1999 Nisan ayında hiz-mete
girmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

Fiziki Planlama ve Kentleşme

1995 yılında kentleşme oranının yüzde
60,9, kentleşme hızının yüzde 4,5 olduğu
tahmin edilmektedir. Bu oranların 1996
yılında sırası ile yüzde 62,6 ve yüzde 4,6
olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Bir milyonu aşan nüfuslu kentlerin toplam
kent nüfusu içindeki payının yüzde 44,3'e,
Türkiye nüfusu içindeki payının ise yüzde
27,7'ye ulaşması beklenmektedir.

Özellikle büyük kentlere yönelen göç
mevcut sorunları ağırlaştırmaktadır. Kaçak
yapılaşma ve çevre koşullarında olumsuz-
luklar sürmektedir. Altyapı ve sosyal servis
yatırımları ihtiyaçları karşılamada yetersiz
kalmaktadır. Kentlere yönelik nüfusun
ekonomik ve sosyal yaşama uyum sorunları
devam etmektedir.

Yerel yönetimlerin uzun vadeli ana planlar
yerine mevzii planları tercih etmeleri;
çözümlerin günlük kalmasına, uygulamala-
rda karmaşıklığa neden olmakta, bu

konudaki denetim mekanizmaları yetersiz kalmaktadır.

Kentsel alanlarda konut, eğitim, sağlık ve yeşil alanla ilgili arazi kullanım oranlarının gelişmiş ülke değerlerinin oldukça altında kaldığı gözlenmektedir.

Yatırım kararlarının yönlendirilmesinde önemli bir araç olan Çevre Düzeni Planları'nın yaygınlaştırılması faaliyetleri devam etmektedir.

Kırsal Alana Götürülen Hizmetler

Şebekeli içmesuyu sistemlerinin kırsal alana götürülmesi önemini korumaktadır. Ayrıca, çevre ve insan sağlığını olumsuz yönde etkileyen atık sularla ilgili kanalizasyon ve arıtma sistemlerinin şebekeli içmesuyu sistemleriyle birlikte tesis edilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Enerji ve sulama amaçlı baraj inşaatlarının hızlanması, çok sayıdaki ailenin yaşadığı köy ve mezralarda baraj gölü altında kalan taşınmaz mal varlıklarının kamulaştırılması ve bu durumdaki ailelerin yeniden iskan ihtiyacını artırmıştır.

Tarımsal işletmelerdeki dağınıklık ve küçülme devam etmektedir. Ayrıca, kırsal alandaki arazilerin alımında ve satımında geleneksel uygulamaların yaygınlığı arazilerin rasyonel kullanımına engel olmaktadır.

Kırsal alanda işlevlerini sürdüren kooperatiflerin ve her türlü girişimciliğin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve etkinleştirilmesi önemini korumaktadır.

Konut

Konut arzının, konut talebinin gerisinde kalması sebebiyle kaçak yapılaşma ve gecekondu sorunu önemini korumaya devam etmektedir. 1994 yılında konut talebinin

395.000 olarak hesaplanmasına karşın, yapı kullanma izni alan konut sayısı 245.454 adet olarak gerçekleşmiştir.

Toplu Konut İdaresi'nin 1994 yılında yeni kredi açılan konut sayısı 30.676 adet olarak gerçekleşmiştir. 1995 yılında yeni kredi açılan konut sayısı ise 30.439 adet olmuştur. Geçmiş yıllarda kredi alan konutlardan 69.224 adedi 1994 yılında bitirilmiştir. 1995 yılında bitirilen konut sayısı ise 47.716'dır. İnşaatı devam eden konut sayısı ise 107.399'dur.

Toplu Konut İdaresi tarafından 1987 yılında uygulanmasına başlanılan İdare arsaları üzerinde konut üretimi ile ilgili uygulama çerçevesinde bugüne kadar toplam 34.233 adet konut inşaatının 23.176'sı tamamlanmıştır. Belediye arsaları üzerinde toplu konut ve kentsel çevre üretimi ile ilgili olarak ancak 16.932 konut için finansman sağlanmıştır.

Konut edinmek isteyen kişilerin ön birikimi yapacak gerekli özkaynağı sağlamalarını temin etmek amacıyla Toplu Konut Tasarruf Sistemi ve Konut Kredileri Yönetmeliği 11 Temmuz 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

22 Haziran 1995 tarihinde yürürlüğe giren tüzük değişikliği ile ülkede mevcut konut stokunun restorasyonu, rehabilitasyonu ve çevresel iyileştirilmesi için Toplu Konut Fonu'ndan kredi verilebilmesi imkanı sağlanmıştır.

Arsa konusu konut üretiminin ana meselesi olup, sorun olarak önemini devam ettirmektedir.

b) Amaçlar

Bölgesel Gelişme

1996 yılında tüm bölgeleri içeren temel çalışmalar başlatılarak; bölgelerin özellikleri, birbirlerinden farklılıkları, gelişmişlik seviye-

leri, önemli sorunları ve potansiyelleri belirlenecektir.

İl'in temel yönetim birimi olduğu göz önüne alınarak, tüm kamu hizmetlerinin halka ulaştırılması açısından, önemine uygun olarak güçlendirilmesi ve bölge planlama kararları doğrultusunda İl Gelişme Planları hazırlanması sağlanacaktır. Bu çerçevede ve bölgesel bazda yapılacak çalışmalar için gerekli olan istatistik veriler derlenecektir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere, yerleşmelerin çok dağınık olduğu yörelerimizde yapılacak kamu yatırımlarında, seçilecek bölgesel gelişme merkezlerine öncelik verilecektir. Bu merkezlerin çevrelerindeki daha alt kademe yerleşme merkezlerine de hizmet verecek şekilde sosyal, fiziki ve teknik altyapı yatırımları ile donatılmaları sağlanacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere, ülkenin görece olarak geri kalmış yöreleri için, kaynakları ve gelişme potansiyelleri gözönünde bulundurularak bölgesel gelişme projeleri hazırlanacaktır.

Zonguldak - Bartın - Karabük Bölgesel Gelişme Projesi tamamlanacaktır.

Zonguldak Filyos Limanı Fizibilite Etüdü güncelleştirme çalışmaları program döneminde tamamlanacaktır.

Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasında bir araç olarak kırsal kalkınma projeleri uygulamalarına devam edilecektir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde önem arzeden hızlı demografik gelişmeler ve işsizlik sorunlarını çözebilmek amacıyla, yerel kaynakları değerlendirecek tarımsal gelişme projeleri hazırlanacaktır.

Bu kapsamda, hayvancılık ve sulu tarıma dayalı alanlarda meyve-sebze ve katma değeri yüksek sınıai bitkilerin yetiştirilmesi ve bunları işleyecek olan kırsal sanayilerin kurulması desteklenecek, kırsal üretken istihdam artırılacak ve başta konut sektörü olmak üzere emek yoğun projeler uygulamaya konulacaktır.

Özel sektörün Kalkınmada Öncelikli Yörelere yatırım yapmasını özendirme ve bu yörelerdeki tesislerin verimli bir şekilde işletilmesini sağlamak amacıyla yapılacak kamu yatırımları, uygun talep eşliğine ulaşabilecek nitelikteki bölgesel gelişme merkezlerinde yoğunlaştırılacaktır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere il özel idareleri ve belediyelerin tarım, imalat sanayii, turizm ve diğer kamu hizmetleri sektörlerindeki projeleri, yeterli kaynak ayrılarak desteklenmeye devam edilecektir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere dış pazarlara ihracat imkanları geliştirilecektir. Bu konuda komşu pazarlara öncelik tanınacak, sınır ticaretinin ve serbest bölgelerin geliştirilmesine çalışılacaktır.

Kalkınmada Öncelikli illerde bulunan Organize Sanayi Bölgesi yatırımlarından Van Organize Sanayi Bölgesi etüdü 1995 yılında tamamlanmıştır. Ağrı, Bitlis, Hakkari, Muş Organize Sanayi Bölgeleri ile Elazığ Besicilik Organize Sanayi Bölgesi etüd çalışmaları 1996 yılında tamamlanacaktır. Diğer taraftan, Adıyaman, Bartın, Batman, Bingöl, Ereğli, Karabük, Kastamonu, Siirt, Sinop, Tunceli ve Yozgat Organize Sanayi Bölgelerinin kamulaştırma işlemleri 1995 yılında bitirilmiştir. Bu bölgelerin inşaatlarına 1996 yılında başlanacaktır. Ayrıca, devam eden projelerden Amasya Organize Sanayi Bölgesi inşaatı 1996 yılında tamamlanacaktır.

1995 yılı Yatırım Programında, Güneydoğu Anadolu Projesi ile 5 yenileme projesi hariç, toplam 158 adet çeşitli büyüklükte sulama projesi yer almıştır. Bu projelerin bitirilmesi ile yaklaşık 2,1 milyon hektar civarında arazi sulamaya açılmış olacaktır. Bu projelerin ve GAP'ın 2000'li yıllarda tamamlanması ile 3,8 milyon hektar arazi daha sulanabilir hale gelecektir.

Sulama projelerinin 24'ü Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmakta ve toplam olarak yaklaşık 339 bin hektar arazinin daha sulanması amaçlanmaktadır. Akdeniz Bölgesinde 31 proje bulunmasına karşın toplam olarak yaklaşık 268 bin hektar arazi sulanabilecektir. Ege Bölgesinde 22 proje ile yaklaşık 252 bin hektar, İç Anadolu Bölgesinde 28 proje ile yaklaşık 220 bin hektar, Karadeniz Bölgesinde 21 proje ile yaklaşık 218 bin hektar, Marmara Bölgesinde 19 proje ile yaklaşık 150 bin hektar arazinin sulu tarıma kavuşması sağlanacaktır. Ayrıca, birden fazla bölgede yer alan toplam 13 proje tamamlandığında 636 bin hektar arazi sulama imkanına kavuşturulacaktır.

Çok amaçlı bir bölgesel kalkınma projesi olarak yürütülen Güneydoğu Anadolu Projesi çalışmalarına ve uygulamalarına terminine uygun olarak devam edilecektir.

Şanlıurfa-Harran Ovasında program döneminde 45 bin hektar arazinin sulanması sağlanacaktır.

Yap-İşlet-Devret modeli ile gerçekleştirilecek olan Birecik Barajının inşaat hazırlıklarına başlanmıştır.

Karkamış Barajının inşaatına başlanmak üzere temeli atılmış bulunmaktadır.

Cizre ve Ilısu Baraj ve Hidroelektrik Santral projeleri 1996 yılı Yatırım Programına alınmış olup, yıl içinde ihale hazırlık çalışmalarına başlanacaktır.

Çamgazi sulaması, Bozova merkez ve Belkıs-Nizip pompaj sulamalarının inşaatlarına 1996 yılında başlanacaktır.

GAP yöresinde tarla içi hizmetleri ile sulama hizmetlerinin uyumlu hale getirilmesi çalışmalarına devam edilecek, bölge çiftçisinin eğitimi, arazi toplulaştırma ve sulama faaliyetlerine hız verilecektir.

GAP Uluslararası Havaalanının ihalesi 1996 yılında yapılacaktır.

GAP Bölgesinde bulunan 21 adet Küçük Sanayi Sitesinde üstyapı ve 15 adet Küçük Sanayi Sitesinde de altyapı çalışmalarına 1996 yılında başlanacaktır.

Diğer bölgelere göre orman varlığı az olan GAP bölgesinde barajların ekonomik ömürlerinin uzatılmasının sağlanması ve aynı zamanda istihdam imkanlarının artırılması amacıyla enerji ormanı tesisi, ağaçlandırma, fidan ve tohum üretimi, mera ıslahı ve erozyon kontrolü çalışmalarına hız verilecektir.

Nüfus artış hızının nispeten yüksek olduğu bölgelerde aile planlaması çalışmalarına özel önem verilecektir.

Fiziki Planlama ve Kentleşme

Kentleşme sürecinde büyükşehirlere göçü ve sanayi yığılmasını önleyecek tedbirler alınacak, göç olgusunun metropoller yerine bölge merkezlerine ve orta büyüklükteki yerleşim birimlerine yönlendirilmesi sağlanacaktır.

1996 yılında kent nüfusunun 39,6 milyona, kent sayısının ise 257'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir. Kentlerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranınının 1996 yılında yüzde 62,6 olması beklenmektedir.

Yerleşme, kentleşme ve konut alanlarındaki sorunlar ile çözüm önerilerinin uluslararası düzeyde tartışılacağı Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II) İstanbul'da toplanacaktır.

Kırsal Alana Götürülen Hizmetler

Kırsal alandaki yerleşim birimlerinin içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, 2.000'i yeni yapım, 5.000'i şebeke yenileme ve bakım-onarım olmak üzere toplam 7.000 üniteye içmesuyu hizmeti götürülecektir.

Kırsal alandaki şebekeli içmesuyu ile kanalizasyon ve arıtma sistemlerinin yaygınlaştırılmasına devam edilecek ve 1996 yılında 100 kırsal yerleşim birimine arıtma sistemli kanalizasyon hizmeti götürülecektir.

Göçmen, göçer ve yeni yatırımlar sonucu yerleri kamulaştırılan ailelerin yeniden iskanlarının sağlanmasına devam edilecek ve 1996 yılında 293 ailenin iskanı gerçekleştirilecektir.

Konut

Kırsal kesimden kentlere olan hızlı göçün yarattığı olumsuzlukların giderilmesi, kentlerdeki barınma sorununa çözüm getirilmesi amacıyla arsa üretimi ve toplu konut uygulamalarının desteklenmesine devam edilecektir.

1996 yılında Toplu Konut İdaresince kendi arsaları üzerinde prefinansman sistemiyle yapımı sürdürülmekte olan 5.490 konut tamamlanacaktır. Bu suretle, bugüne kadar

Toplu Konut İdaresince finanse edilen toplam 128.500 konuttan 61.200'ü tamamlanmış olacaktır.

Belediye arsaları üzerinde 34 belediyenin işbirliği ile 15.000 konut kredilendirilecek ve Toplu Konut İdaresince ayrıca 30.000 konut için yeni kredi imkanı yaratılacaktır.

1996 yılında 3.194 göçmen konutu ile Dinar Deprem Konutlarından 2.228'i tamamlanacaktır.

1996 yılında iskan ruhsatı alacak konut sayısının 200.000 civarında olacağı tahmin edilmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılarak, özel idareler güçlendirilecektir. Bu kapsamda hizmet üretiminde etkinliği artırmak ve kaynakların rasyonel kullanımını sağlamak amacıyla, kamu hizmetlerinin halka en yakın yönetim birimlerinde yerine getirilmesi ilkesi çerçevesinde turizm, çevre, kültür, spor, köy hizmetleri ve sosyal hizmetlere öncelik vererek, merkezi yönetim tarafından sağlanmakta olan bazı hizmetlerin İl Özel İdarelerinden başlamak üzere mahalli idarelerin yetki ve sorumluluğuna bırakılması hedeflenecektir.

3360 sayılı Kanun'da yapılacak değişikliklerle Valiliklerin, il yönetiminde uzmanlık bilgi ve deneyiminden yararlanabilecekleri ve proje geliştirme çalışmalarında değerlendirebilecekleri elemanların istihdamı kolaylaşacaktır. Böylece, metropollerde ihtiyaç duyulan elemanların il planlama faaliyetlerinde çalıştırılmaları imkanları getirilecektir.

1580 sayılı Belediye Kanunu günün ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenecek, bu

konudaki çalışmalar kısa zamanda sonuçlandırılarak, belediyelerin yetki ve sorumlulukları, yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde artırılacaktır. Böylece belediyeler düzeyinde kaynakların en verimli kullanımını sağlayacak düzenlemeler ve tedbirler getirilecektir.

3194 sayılı İmar Kanunu'nda yapılacak yeni düzenlemelerle, planlama ve uygulama sürecinde yaşanan yetki karmaşasını önlemek amacıyla merkezi ve yerel yönetimler arasında planların hazırlanması ve uygulanması sürecindeki yetki ve sorumluluklar açık bir şekilde belirlenecektir.

Günün koşulları itibariyle istenen duyarlılıkta olmayan eski kadastro bilgilerinin bir plan dahilinde yenilenmesine imkan sağlamak üzere 2859 sayılı Tapulama ve Kadastro Paftalarının Yenilenmesi Hakkında Kanun'da gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan tespit dışı olup özel mülkiyete açılabilir nitelikte alanların yüzölçümlerinin hesaplanması ve sınırlarının belirlenmesi amacıyla 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nda ve Medeni Kanun'da gerekli değişiklik yapılacaktır.

Organize Sanayi Bölgelerinin kuruluş ve işletilmesindeki aksaklıkları gidermek için yeni bir kanun tasarısı hazırlanacaktır.

Kırsal alanda dağınık yerleşimin düzenlenmesini, göçmenlerin, göçerlerin ve yerleri kamulaştırılanların yerleştirilmesini sağlamak için, 2510 sayılı İskan Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi çalışmaları tamamlanacaktır.

3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat Kanununda kırsal yerleşmelerde yaygınlaşmaya başlayan şebekeli içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma tesislerinin yapımında

uyum ve koordinasyon sağlanması amacıyla gerekli değişiklik çalışmalarına başlanacaktır.

Konut talebine yeterli kaynak sağlamak üzere yapı tasarruf sandığı sistemi geliştirilecek, rekabetçi piyasa koşulları içinde yeni finans kurumlarının organizasyonu için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Çarpık yapılaşmaya engel olmak ve bu konudaki eksikliklerin giderilmesi amacıyla yönelik olarak 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nda gerekli değişikliklere ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.

19. METROPOLLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

a) Mevcut Durum

Kentlere göç hareketi, yerleşme birimleri bazında, ağırlıkla bir milyondan yukarı nüfuslu büyük kentlere doğru devam etmektedir. Metropollere yönelik göç beraberinde işsizlik, yerleşim, konut, çevre, altyapı, ulaşım, sağlık, eğitim ve sosyal sorunlarını da artırmaktadır. Metropollerin sorunları ayrı bir konu olarak ele alınacak ölçüde yoğunlaşmıştır.

Türkiye'de göç, yönlendiği kentler açısından dengesizlik göstermekte ve eğilimlerin büyük kentlere doğru olduğu görülmektedir. Metropollere büyük bir yük getiren göç olgusunun dengelenebilmesi için ülke genelinde gelişme kutuplarının desteklenmesi ihtiyacı artmaktadır.

1985-1990 döneminde, nüfusu 1 milyondan yukarı kentlerin (İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana) toplam nüfusları yılda ortalama yüzde 5,7 oranında artmış, Türkiye genelinde kentleşme hızı ise yüzde 5 olmuştur.

1990-1995 döneminde, nüfusu 1 milyondan yukarı kentlerde, Bursa'nın da katılımıyla, yıllık nüfus artış hızının ortalama yüzde 5,8, aynı dönemde Türkiye genel kentleşme hızının yüzde 4,4 olduğu tahmin edilmektedir.

1995-2000 döneminde; İzmit, Gaziantep ve Mersin'in de nüfusu 1 milyondan yukarı kentler kapsamına girmesi ile toplam olarak 8'e çıkacak bu kentlerde, yıllık ortalama nüfus artış hızının yüzde 7,4, aynı dönemde Türkiye'de kentleşme hızının yüzde 4,7 olması beklenmektedir.

Mevcut yasal ve yönetsel yapı, metropollerde hızlı göçün olumsuz yönde etkilediği kentleşmeyi denetleyememiş ve yönlendirememiştir. Belediyeler ile mülki idareler arasında yeterli ölçüde eşgüdümün sağlanamaması, gerekli ve etkin denetimin yapılamaması sonucu kamu arazileri işgal edilmiş ve plansız bir kentleşme meydana gelmiştir.

Ülke endüstriyel kuruluşlarının yüzde 38'i üç büyük kentimizde bulunmaktadır. İstanbul'un payı yüzde 24, İzmir'in payı yüzde 8 ve Ankara'nın payı yüzde 6'dır.

Sanayinin büyük ölçüde metropollerde gelişmiş olması iskan alanlarını daraltmakta, trafik yoğunluğunu belirli merkezlerde artırmakta, kentiçi ulaşım ve çevreye ilave yük getirmektedir. Ülke imalat sanayiinin toplam istihdamının 1/3'ünü ve mevcut sanayi tesislerinin ise 1/4'ünü barındıran İstanbul için bu konu özel önem taşımaktadır.

İstanbul Boğazı'ndan transit geçiş yapan gemi sayısı yılda yaklaşık 40 bin adet olup, bunun yarısı yabancı bayraklı gemilerdir. 1952-1991 yılları arasındaki 444 adet deniz kazasının yüzde 35'i son dört yılda meydana gelmiştir. Bu durum İstanbul'un deniz

ulaşımında ve Boğaz güvenliğinde büyük sorun yaratmaktadır.

Metropollerde çevreye zarar vermeden katı atıkları ayıklayan, geri kazanan, düzenli ve sağlıklı bir şekilde depolayan katı atık yönetim sistemleri henüz kurulamamıştır. Sağlıksız çöp alanları yakın çevrelerindeki yerleşimleri tehdit eder boyutlara varmıştır.

Özellikle İstanbul'da düşük kalorili ve yüksek oranda kükürt ihtiva eden kömürün çok kullanılması ve taşıt araçlarından çıkan kontrolsüz ve karbon monoksitçe zengin ekzoz gazı emisyonu hava kirliliğini artırmaktadır.

b) Amaçlar

Metropollere büyük bir yük getiren göç olgusunun dengelenebilmesi için, endüstrinin yerleşimi yeniden yönlendirilecektir. Bu amaçla, ülke genelinde gelişme kutupları belirlenecek; orta büyüklükteki ara kademe kentlerde altyapı yatırımları yoğunlaştırılacaktır.

Metropollerin ve çevre illerin sorunlarını çözmek ve sosyo-ekonomik orta vadeli gelişme desenini belirlemek için Bölgesel Gelişme Planı çalışmalarına başlanacaktır.

Sorunları nedeniyle öncelik verilmesi gereken İstanbul'a yönelik önlemler yalnızca İstanbul ili ile sınırlı kalmayacak ve il sınırlarının ötesine geçen etkileri de dikkate alınarak oluşturulacak bölgenin planlaması yapılacaktır.

İstanbul'un tarihi süreç içerisinde oluşan bölgesel metropol kimliğini aşarak uluslararası çağdaş bir metropol haline getirilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla, İstanbul'un planlı gelişmesine, sosyal, kültürel ve ekonomik fonksiyonlarının güçlendirilmesine yönelik çalışmalara devam edilecektir.

Bölgesel gelişme planlarının yanısıra bu planlarla uyumlu olarak fiziki plan çalışmaları da yapılacaktır. Bu çerçevede geliştirilecek ticaret, sanayi ve konut politikaları ile çevre ve mekan kaliteleri korunacak ve kentsel büyüme denetim altına alınacaktır.

Hızla artan konut ihtiyacını karşılamak, gecekondu ve kaçak yapılaşmayı önlemek amacıyla, metropollerin yakın çevrelerinde kentsel gelişme alanları planlanacaktır. Bunun için başta kamu arazileri olmak üzere altyapısı hazır, planlı arsa üretilecek ve toplu konut uygulamaları sürdürülecektir.

Oluşturulacak uydu kentler ile metropollerde merkezdeki yoğunlaşma önlenecek ve özellikle İstanbul kentsel fonksiyonları itibariyle çok merkezli bir yapıya kavuşturulacaktır.

İstanbul ve çevresinde önemli bir sorun haline gelen sanayi tesislerinin bölge dışına taşınması özendirilmeye devam edilecektir. Bu çerçevede, İstanbul ili ve çevresinde sanayi yoğunluğu azaltılacak ve bazı sektör-lerde yatırım teşvikleri sınırlandırılacaktır.

Ülkenin yurtiçi ve yurtdışı bağlantısında önemli ölçüde görev yapmakta olan Atatürk Havalimanının kapasitesini, son yıllarda artan yolcu trafiği gözönünde bulundurularak 10 milyon kişi/yıl kapasiteye çıkaracak şekilde başlatılan Atatürk Havalimanı Gelişim Çalışmalarına devam edilecektir.

İstanbul Kurtköy Havaalanı Projesinin etüdüleri tamamlandıktan sonra 1996 yılı içerisinde ihalesi yapılacaktır.

İstanbul'un uzun vadeli içmesuyu ihtiyacını karşılamak amacıyla yürütülen Yeşilçay Projesinin de içinde yer aldığı Büyük Melen

Projesinin inşaatına 1996 yılında başlanacaktır.

Boğazlardan güvenli geçişin sağlanması amacıyla geçişleri kontrol edecek ve gerektiğinde acil yardımda bulunacak bir yapılanma için çalışmalar başlatılacaktır.

Metropollerdeki çöp alanlarının rehabilitasyonu öncelikle tamamlanacaktır.

Metropollerde iyi kaliteli yerli kömürlerle birlikte ithal kömür kullanımı için gerekli tedbirler alınacak, kaçak kömür girişi engellenecek ve doğalgaz kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

İzmir körfezinde kirliliği giderici çalışmalara önem verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

775 sayılı Gecekondu Kanunu'ndaki cezai hükümlerin gecekondu ve imara aykırı yapılaşmayı önlemede yaptırım gücü kalmamıştır. Kamu kurum ve kuruluşlarına ve gerçek kişilere ait arazilerin rızasız ve zor kullanılarak ele geçirilmesinin önlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda caydırıcı önlemlerin uygulamaya konması, belediye-lere arsa sağlanmasının yeniden düzenlenmesi amacıyla 775 sayılı Kanun'da gerekli değişiklikler yapılacak ve belirtilen Kanun güncelleştirilecektir.

İlçe belediyelerince yapılan uygulama imar planlarının büyükşehir belediyeleri tarafından onaylanması aşamasında doğan aksaklıkların giderilmesi için 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nda onama süresinin belirtilmesine yönelik gerekli değişiklik yapılacaktır.

V. ÇEVRENİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ

20. ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER

a) Mevcut Durum

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda çevre politikalarının ekonomik ve sosyal politikalara entegrasyonunun sağlanarak çevre ve kalkınmanın uyumlaştırılması gerekmektedir.

Çevre yönetiminden sorumlu kuruluşlar arasında, eşgüdüm, işbirliği ve işbölümü sağlanması, hukuki düzenlemelerde etken bir çevre yönetimine imkan verecek düzeye gelmesi önemini korumaktadır. Merkezi politika, strateji, plan ve programların yerel ölçekte uygulamaya yansımaları için yerel yönetimlerin yetki ve görevlerinin net bir şekilde ortaya konulması ve bu doğrultuda uygulamaya geçilmesi için yasal ve mali düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, etkin bir çevre yönetiminin hayata geçirilmesine yardımcı olacak Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı çalışması sürdürülmektedir.

Etkin bir çevre yönetiminin teknik araçları olan ve bu konudaki temel ihtiyaçları karşılaması gereken veri ve bilgi sistemlerinin oluşturulması, izleme sisteminin kurulması ve envanter çalışmalarının yapılmasına hemen her sahada ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmalara dayalı, standart geliştirme süreçlerinden geçilerek hazırlanacak çevre ölçüleri ve standartlarının oluşturulması için köklü çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Çevreyi korumak ve çevre korumayı bir yaşam biçimi haline getirmek, sürekli bir çevre eğitimi ile mümkün olabileceğinden çevre yönetimine katılımı her düzeyde

sağlayabilmek üzere örgün ve yaygın eğitim sisteminde düzenlemeler yapılması önemini korumaktadır.

Çevre konusundaki uluslararası taahhütlerimizi yerine getirmede kalkınma çabalarımızı engellemeyecek ve haklarımızı savunabilecek altyapının oluşturulması zorunludur. Bu nedenle sözkonusu taahhütlerimizin değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir.

Kirlilikle mücadele konusunda etkinlik sağlamak üzere acil eylem planlarının hazırlanması önem arz etmektedir.

b) Amaçlar

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda çevre politikaları ekonomik ve sosyal politikalara entegre edilerek çevre ve kalkınmanın uyumlaştırılması sağlanacaktır.

Etkin bir çevre yönetimi için Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı çalışması tamamlanacak, etkili ve eşgüdüm içinde çalışan bir çevre denetim sistemi kurulacaktır.

Çevresel etki değerlendirme sistemi etkinleştirilecek; çevre izleme ve ölçüm altyapısı oluşturulacak, çevre envanterleri, istatistikleri, standartları, çevre dostu teknolojiler için gerekli araştırma-geliştirme, veri ve bilgi erişim sistemleri geliştirilecek, çevre ve kalkınma göstergeleri hazırlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Çevre Kanunu, günün ihtiyaçlarını karşılamak ve kuruluşlar arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımını netleştirmek üzere yeniden düzenlenecektir.

Turizmi Teşvik Kanunu'nda turizm yatırımlarında doğal çevrenin korunmasını sağlamak üzere yeniden düzenleme çalışmaları başlatılacaktır.

Orman Kanunu'nun doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi ve ormanların tahribatını önleyecek şekilde yeniden düzenlenmesi çalışmaları başlatılacaktır.

Kıyı Kanunu'nun topografik koşullar ve doğal kaynaklar dikkate alınacak şekilde yeniden düzenlenmesi için çalışmalar başlatılacaktır.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda kültür varlıklarını korumanın yanında tabiat varlıklarının da korunması doğrultusunda düzenleme yapılacaktır.

Çevre Kanunu kapsamında çıkarılmış olan Hava Kalitesinin Korunması, Su Kirliliği Kontrol, Gürültü Kontrol, Çevresel Etki

Değerlendirme ve Çevre Kirliliğini Önleme Fonu Yönetmeliklerinin revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.

Çevre istatistiklerinin derlenmesi, değerlendirilmesi, veri tabanlarının oluşturulması için ihtiyaç duyulan kurumsal yapılanma sağlanacaktır.

Çevre Bakanlığı bünyesinde Çevre Ölçüleri ve Standartları Enstitüsü'nün kurulması için hazırlık çalışmaları yapılacaktır.

Çevre sorunlarının önlenmesi ve çözülmesi, çevre öğelerinin geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi, çevre önceliklerinin ulusal, yerel ve bölgesel ölçekte belirlenmesi amacıyla hazırlanmakta olan Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı doğrultusunda öngörülen hukuksal ve kurumsal düzenlemelerin idari ve teknik altyapı çalışmaları başlatılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. MAKROEKONOMİK GELİŞMELER VE PROJeksiYONLAR1.

GSMH BÜYÜMESİ VE ÜRETİM

1995 yılının Ocak-Eylül döneminde yüzde 4,0 oranında artan tarım sektörü katma değeri, yılın son çeyreğindeki gerileme ile birlikte yılın tamamında yüzde 2,6 oranında artmıştır. Tarım sektörü büyümesinde, çiftçilik ve hayvancılık sektörü katma değerindeki yüzde 0,6'lık sınırlı artışa karşın, ormancılık sektörü katma değerinin yüzde 35,1 oranında yükselmesi etkili olmuştur. 1995 yılında, bakliyat, diğer tarla ürünleri ve sebze üretimindeki gelişmeler tarımsal katma değer artışına olumlu katkıda bulunurken, meyve üretiminde gerileme gözlenmiştir.

Sektörler	1992	1993	1994	1995(1)	1996 (2)
Tarım	4,3	-1,3	-0,7	2,6	3,0
Sanayi	5,9	8,2	-5,7	12,1	4,8
Hizmetler	6,5	10,7	-6,6	6,4	4,5
GSYİH (PF)	6,0	8,0	-5,5	7,3	4,5
GSMH (PF)	6,4	8,1	-6,1	8,1	4,5

Kaynak: DPT, DİE
(1) Gerçekleşme Tahmini
(2) Program

1994 yılında yüzde 5,7 oranında gerçekleşen sanayi sektörü katma değerindeki gerileme, 1995 yılının ilk çeyreğinde de azalarak devam etmiştir. Ancak, 1995 yılının ikinci çeyreğinden itibaren, iç talepteki canlanma ile birlikte, sanayi üretimi ve kapasite kullanım oranları hızlı bir artış eğilimine girmiştir. Sanayi

sektörü katma değeri, yılın ikinci çeyreğinde yüzde 20,3, üçüncü çeyreğinde yüzde 17,9 ve son çeyreğinde ise yüzde 11,9 oranında artış kaydetmiştir. Böylece, sanayi sektörü katma değerindeki yıllık ortalama artış yüzde 12,1 olmuştur.

1995 yılının ilk çeyreğinde yüzde 1,7 oranında gerileyen hizmetler sektörü katma değeri ise, sanayi sektöründeki ve ithalattaki gelişmelere bağlı olarak yılın ikinci çeyreğinden itibaren canlanmış ve yılın tamamında yüzde 6,4 oranında artış kaydetmiştir.

Böylece, 1995 yılında GSYİH büyümesi yüzde 7,3 oranında gerçekleşmiş ve net dış alem faktör gelirlerindeki artışın etkisi ile GSMH yüzde 8,1 oranında büyümüştür.

1996 yılında GSMH büyümesinin uzun dönem eğilimine yaklaşarak yüzde 4,5 oranında artması beklenmektedir. Üretici fiyatlarıyla GSYİH'nın yüzde 4,5, tarım sektörünün yüzde 3,0, sanayi sektörünün yüzde 4,8 ve hizmetler sektörünün yüzde 4,5 oranında büyüyeceği tahmin edilmiştir. Böylece, GSYİH'dan tarım sektörünün yüzde 14,8, sanayi sektörünün yüzde 27,1, hizmetler sektörünün ise yüzde 58,1 oranında pay almaları beklenmektedir.

Bu gelişmeler sonucunda, 1995 yılında cari fiyatlarla 2.713 dolar olan fert başına GSMH'nın, 1996 yılında 2.761 dolara yükseleceği tahmin edilmektedir

TABLO : III.2- Fert Başına GSMH

Yıllar	Yıl Ortası Nüfusu (1) (Bin Kişi)	Cari Fiyatlarla			1994 Fiyatlarıyla			Satın Alma Gücü Paritesi (SAGP) (Dolar/TL)(3)	SAGP Göre Fert Başına GSYİH (Dolar)
		GSMH (Milyar TL.)	Fert Başına GSMH		GSMH (Milyar TL.)	Fert Başına GSMH			
			TL	Dolar (2)		TL	Dolar (2)		
1976	40 915	868	21 216	1 338	2 137 703	52 247 413	1 759	11,7	1 790
1977	41 768	1 108	26 534	1 488	2 201 547	52 708 944	1 774	13,5	1 945
1978	42 640	1 646	38 602	1 604	2 228 580	52 265 015	1 760	18,4	2 081
1979	43 530	2 877	66 081	1 760	2 217 646	50 945 226	1 715	29,8	2 198
1980	44 438	5 303	119 335	1 570	2 156 010	48 517 261	1 633	51,2	2 299
1981	45 540	8 023	176 169	1 598	2 259 718	49 620 509	1 670	67,2	2 582
1982	46 688	10 612	227 293	1 412	2 329 496	49 894 954	1 680	81,2	2 768
1983	47 864	13 933	291 096	1 299	2 427 645	50 719 645	1 708	99,0	2 935
1984	49 070	22 168	451 757	1 238	2 600 178	52 989 165	1 784	141,0	3 179
1985	50 306	35 350	702 706	1 356	2 712 038	53 910 824	1 815	208,0	3 354
1986	51 433	51 185	995 174	1 487	2 895 377	56 294 143	1 895	276,0	3 598
1987	52 561	75 019	1 427 282	1 668	3 179 533	60 492 240	2 037	358,0	3 971
1988	53 715	129 175	2 404 824	1 693	3 225 677	60 051 701	2 022	584,0	4 119
1989	54 893	230 370	4 196 709	1 979	3 278 196	59 719 751	2 010	982,0	4 217
1990	56 098	397 178	7 080 066	2 715	3 585 235	63 910 208	2 152	1491,0	4 699
1991	57 305	634 393	11 070 462	2 655	3 597 753	62 782 530	2 114	2288,0	4 806
1992	58 401	1 103 605	18 897 021	2 744	3 828 122	65 548 916	2 207	3640,0	5 143
1993	59 491	1 997 323	33 573 525	3 056	4 139 808	69 587 137	2 343	5990,0	5 562
1994	60 576	3 887 903	64 182 232	2 161	3 887 903	64 182 232	2 161	12116,0	5 271
1995	61 644	7 644 206	124 005 679	2 713	4 202 272	68 170 005	2 295	-	-
1996(4)	62 697	13 500 050	215 322 106	2 761	4 391 374	70 041 214	2 358	-	-

Kaynak: DİE, OECD, DPT.

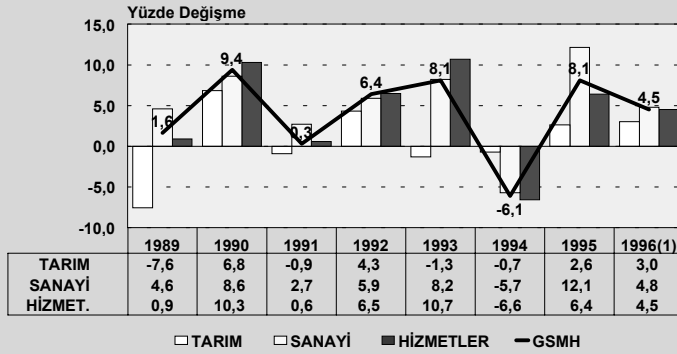
(1) DİE yıl ortası nüfus tahminidir.

(2) Merkez Bankası Döviz Alış Kuru kullanılarak hesaplanmıştır.

(3) OECD tarafından GSYİH için hesaplanan Satın Alma Gücü Paritesidir.

(4) DPT tahminidir.

GRAFİK: 1- GSMH VE SEKTÖREL BÜYÜME HIZLARI

(1) Program

TABLO: III.3- Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları

(Cari Üretici Fiyatlarıyla, Yüzde Pay)

Sektörler	1992	1993	1994	1995(1)	1996
Tarım	15,0	15,4	15,5	15,0	14,8
Sanayi	25,6	24,5	26,4	27,0	27,1
Hizmetler	59,4	60,1	58,1	58,0	58,1
GSYİH (PF)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: DPT, DİE

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

2. EKONOMİNİN GENEL DENGESİ

1994 yılında yüzde 12,6 oranında gerileyen yurt içi talebe karşın, net mal ve hizmet ihracatında sağlanan olumlu gelişmeler sonucunda GSMH'daki gerileme yüzde 6,1 seviyesinde kalmıştır. 1995 yılında toplam talep yüzde 12,0 oranında artarken, özellikle ithalattaki artışa bağlı olarak dış dengenin GSMH büyümesine katkısının negatif 3,8 puan olmasıyla, GSMH büyümesi yüzde 8,1 olarak gerçekleşmiştir.

1995 yılında yurt içi talepteki artış özellikle özel nihai tüketim harcamaları ve özel yatırım harcamalarındaki canlanmadan kaynaklanmıştır. 1995 yılında sabit fiyatlarla özel tüketim

yüzde 7,7, kamu tüketimi yüzde 4,7, toplam tüketim ise yüzde 7,3 oranında artmıştır. Böylece toplam tüketimin GSMH'ya oranı, cari fiyatlarla yüzde 78,8 seviyesinde gerçekleşmiştir.

1995 yılında, toplam yatırım-ların yüzde 29,1, sabit sermaye yatırımlarının ise yüzde 8,3 oranında arttığı tahmin edilmektedir. 1994 yılında yüzde 5,7 oranında gerileyen özel sabit sermaye yatırımları, 1995 yılında yüzde 11,0 oranında artarken, kamu sabit sermaye yatırımlarındaki reel gerileme devam etmiştir.

1995 yılında, üretim ve ithalattaki gelişmelere bağlı olarak, özel kesim stoklarında artış gözlenmiş ve toplam stok değişiminin GSMH büyümesine katkısı 4,2 puan seviyesinde gerçekleşmiştir. Böylece, 1994 yılında cari fiyatlarla yüzde 21,5 olan toplam yatırımların GSMH içindeki payı, 1995 yılında yüzde 24,7 olarak gerçekleşmiştir.

1995 yılında kamu harcanabilir geliri sabit fiyatlarla yüzde 2,5 oranında artmıştır. Kamu harcanabilir gelirindeki artışın sınırlı kalması, vasıtasız vergilerin GSMH içindeki payının azalması ve sosyal fonlardaki bozulmadan kaynaklanmıştır. 1995 yılında özel harcanabilir gelirdeki reel artış ise yüzde 8,7 oranında gerçekleşmiştir.

1994 yılında cari fiyatlarla yüzde 22,9 olarak gerçekleşen toplam yurtiçi tasarrufların GSMH içindeki payı 1995 yılında yüzde 21,2'ye düşmüştür. Bu düşüşte, özel tasarrufların GSMH'ya oranının yüzde 24,2'den yüzde 22,4'e gerilemesi etkili olmuştur.

1996 yılında toplam yurt içi talebin sabit fiyatlarla yüzde 5,5 oranında artması öngörülmektedir. Özel tüketim artışının yüzde 4,9, kamu tüketim artış hızının ise yüzde 6,5

olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Böylece, toplam tüketimdeki artış yüzde 5,1 olacak, toplam tüketimin GSMH içindeki payı yüzde 78,7 seviyesinde kalacaktır.

1996 yılında kamu sabit sermaye yatırım-larının reel olarak yüzde 22,1, özel sabit sermaye yatırımlarının yüzde 6,5,

toplam sabit sermaye yatırımlarının ise yüzde 9,4 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Stoklara yapılan ilavelerin GSMH içindeki payının azalması ile birlikte 1996 yılında toplam yatırımlardaki reel artışın yüzde 6,8 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, toplam yatırımların, GSMH içindeki payı yüzde 25,2'ye yükselecektir.

TABLO:III.4 - Ekonominin Genel Dengesi

	(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)					
				Yüzde Pay		
	1994	1995 (1)	1996 (2)	1994	1995(1)	1996(2)
I. 1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	3 887 903	7 644 206	13 500 050	100,0	100,0	100,0
2. DIŞ KAYNAK	-57 323	266 181	526 500	-1,5	3,5	3,9
3. TOPLAM KAYNAKLAR	3 830 580	7 910 387	14 026 550	98,5	103,5	103,9
4. TOPLAM YATIRIMLAR	834 284	1 884 904	3 395 644	21,5	24,7	25,2
5. SABİT SERMAYE YATIRIMI	946 186	1 786 277	3 301 012	24,3	23,4	24,5
5.1 Kamu	192 242	320 433	661 551	4,9	4,2	4,9
5.2 Özel	753 944	1 465 844	2 639 462	19,4	19,2	19,6
6. STOK DEĞİŞMESİ	-111 902	98 627	94 632	-2,9	1,3	0,7
6.1 Kamu	-50 632	-35 131	641	-1,3	-0,5	0,0
6.2 Özel	-61 270	133 758	93 990	-1,6	1,7	0,7
7. TOPLAM TÜKETİM	2 996 296	6 025 483	10 630 906	77,1	78,8	78,7
II. 8. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	370 886	655 739	1 138 145	9,5	8,6	8,4
9. KAMU TÜKETİMİ	418 750	751 195	1 430 328	10,8	9,8	10,6
10. KAMU TASARRUFU	-47 864	-95 456	-292 184	-1,2	-1,2	-2,2
11. KAMU YATIRIMI	141 610	285 302	662 192	3,6	3,7	4,9
12. KAMU (TAS.-YAT.) FARKI	-189 474	-380 758	-954 375	-4,9	-5,0	-7,1
III 13. ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	3 517 016	6 988 467	12 361 905	90,5	91,4	91,6
14. ÖZEL TÜKETİM	2 577 546	5 274 289	9 200 578	66,3	69,0	68,2
15. ÖZEL TASARRUF	939 470	1 714 179	3 161 327	24,2	22,4	23,4
16. ÖZEL YATIRIM	692 674	1 599 602	2 733 452	17,8	20,9	20,2
17. ÖZEL (TAS.-YAT.) FARKI	246 796	114 577	427 875	6,3	1,5	3,2
18. ÖZEL TASARRUF ORANI	26,7	24,5	25,6			
19. TOPLAM YURTIÇİ TASARRUFLAR	891.606	1 618 723	2 869 144	22,9	21,2	21,3
20. S.SERMAYE YATIRIMI/GSMH	24,3	23,4	24,5			
21. YURTIÇİ TASARRUFLAR/GSMH	22,9	21,2	21,3			
KAYNAK: DPT						
(1) Gerçekleşme Tahmini						
(2) Program						

1996 yılında faiz giderlerindeki yükselmenin de etkisiyle cari transfer harcamaları ile sosyal güvenlik kuruluşları açıklarının artması nedeniyle kamu harcanabilir gelirinin yüzde 4,3 oranında gerilemesi, özel harcanabilir gelirin ise yüzde 5,4 oranında artması öngörülmektedir.

1996 yılında sabit fiyatlarla toplam yurtiçi tasarrufların yüzde 2,6 oranında artması beklenmektedir. Cari fiyatlarla, toplam yurtiçi tasarrufların GSMH'ya oranının yüzde 21,3, özel tasarrufların, özel harcanabilir gelire oranının ise yüzde 25,6 olacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: III.5 - Ekonominin Genel Dengesi

(1994 Fiyatlarıyla, Milyar TL.)

	1994	1995 (2)	1996 (3)	Yüzde Değişme	
				1995 (2)	1996 (3)
I. 1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	3 887 903	4 202 272	4 391 374	8,1	4,5
2. DIŞ KAYNAK (1)	-57 323	89 603	137 248	-3,8	-1,1
3. TOPLAM KAYNAKLAR	3 830 580	4 291 874	4 528 622	12,0	5,5
4. TOPLAM YATIRIMLAR	834 284	1 077 006	1 150 295	29,1	6,8
5. SABİT SERMAYE YATIRIMI	946 186	1 024 684	1 120 589	8,3	9,4
5.1 Kamu	192 242	187 914	229 460	-2,3	22,1
5.2 Özel	753 944	836 771	891 129	11,0	6,5
6. STOK DEĞİŞMESİ (1)	-111 902	52 322	29 706	4,2	-0,5
6.1 Kamu	-50 632	-18 637	201	0,8	0,4
6.2 Özel	-61 270	70 959	29 504	3,4	-1,0
7. TOPLAM TÜKETİM	2 996 296	3 214 868	3 378 327	7,3	5,1
II. 8. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	370 886	380 044	363 542	2,5	-4,3
9. KAMU TÜKETİMİ	418 750	438 271	466 708	4,7	6,5
10. KAMU TASARRUFU	-47 864	-58 227	-103 165		
11. KAMU YATIRIMI	141 610	169 276	229 662	19,5	35,7
12. KAMU (TAS.-YAT.) FARKI	-189 474	-227 503	-332 827		
III 13. ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	3 517 016	3 822 228	4 027 832	8,7	5,4
14. ÖZEL TÜKETİM	2 577 546	2 776 598	2 911 620	7,7	4,9
15. ÖZEL TASARRUF	939 470	1 045 631	1 116 212	11,3	6,8
16. ÖZEL YATIRIM	692 674	907 730	920 633	31,0	1,4
17. ÖZEL (TAS.-YAT.) FARKI	246 796	137 901	195 579		
18. ÖZEL TASARRUF ORANI	26,7	27,4	27,7		
19. TOPLAM YURTIÇİ TASARRUFLAR	891 606	987 404	1 013 047	10,7	2,6
20. S.SERMAYE YATIRIMI/GSMH	24,3	24,4	25,5		
21. YURTIÇİ TASARRUFLAR/GSMH	22,9	23,5	23,1		

KAYNAK: DPT

(1) Yüzde değişimleri GSMH büyümesine katkıları göstermektedir.

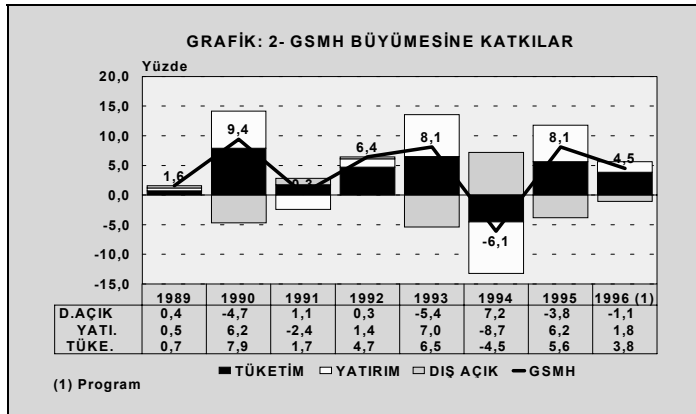
(2) Gerçekleşme Tahmini

(3) Program.

TABLO: III.6 - Kaynaklar - Harcamalar Dengesi

	1994	1995(2)	1996(3)	Yüzde Değişme	
				1995(2)	1996(3)
(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)					
1. GSMH	3 887 903	7 644 206	13 500 050	96,6	72,4
2. DIŞ KAYNAK(1)	-57 323	266 181	526 500	-8,3	-3,4
3. TOPLAM KAYNAKLAR	3 830 580	7 910 387	14 026 550	106,5	77,3
4. SABİT SERMAYE YATIRIMI	946 186	1 786 277	3 301 012	88,8	84,8
-Kamu	192 242	320 433	661 550	66,7	106,5
-Özel	753 944	1 465 844	2 639 462	94,4	80,1
5. STOK DEĞİŞMESİ (1)	-111 902	98 627	94 632	-5,4	0,1
-Kamu	-50 632	-35 131	641	-0,4	-0,5
-Özel	-61 270	133 758	93 990	-5,0	0,5
6. TOPLAM YATIRIMLAR	834 284	1 884 904	3 395 644	125,9	80,1
-Kamu	141 610	285 302	662 192	101,5	132,1
-Özel	692 674	1 599 602	2 733 452	130,9	70,9
7. TOPLAM TÜKETİM	2 996 296	6 025 483	10 630 906	101,1	76,4
-Kamu	418 750	751 195	1 430 328	79,4	90,4
-Özel	2 577 546	5 274 289	9 200 578	104,6	74,4
(1994 Fiyatlarıyla, Milyar TL.)					
1. GSMH	3 887 903	4 202 272	4 391 374	8,1	4,5
2. DIŞ KAYNAK(1)	-57 323	89 603	137 248	-3,8	-1,1
3. TOPLAM KAYNAKLAR	3 830 580	4 291 874	4 528 622	12,0	5,5
4. SABİT SERMAYE YATIRIMI	946 186	1 024 684	1 120 589	8,3	9,4
-Kamu	192 242	187 914	229 460	-2,3	22,1
-Özel	753 944	836 771	891 129	11,0	6,5
5. STOK DEĞİŞMESİ (1)	-111 902	52 322	29 706	4,2	-0,5
-Kamu	-50 632	-18 637	201	0,8	0,4
-Özel	-61 270	70 959	29 504	3,4	-1,0
6. TOPLAM YATIRIMLAR	834 284	1 077 006	1 150 295	29,1	6,8
-Kamu	141 610	169 276	229 662	19,5	35,7
-Özel	692 674	907 730	920 633	31,0	1,4
7. TOPLAM TÜKETİM	2 996 296	3 214 868	3 378 327	7,3	5,1
-Kamu	418 750	438 271	466 708	4,7	6,5
-Özel	2 577 546	2 776 597	2 911 620	7,7	4,9

Kaynak: DPT
(1) Yüzde değişimleri, GSMH büyümesine katkılarını göstermektedir.
(2) Gerçekleşme Tahmini
(3) Program

3. SERMAYE BİRİKİMİ

1995 yılında sabit sermaye yatırımlarının GSMH'ya oranının yüzde 23,4, toplam yatırımların GSMH'ya oranının ise yüzde 24,7 olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Bu oranlar 1994 yılında sırasıyla yüzde 24,3 ve yüzde 21,5 seviyesinde gerçekleşmiştir. 1995 yılında özel ve kamu sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payları, 1994 yılına göre sırasıyla 0,2 puan ve 0,7 puan gerileyerek yüzde 19,2 ve yüzde 4,2 olmuştur.

1996 yılında toplam yatırımların GSMH'ya oranının yüzde 25,2, sabit sermaye yatırımlarının GSMH'ya oranının ise yüzde 24,5 olması hedeflenmektedir. Özel ve kamu sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki paylarının ise sırasıyla yüzde 19,6 ve yüzde 4,9 olacağı öngörülmektedir.

B. YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

1995 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının yüzde 30,6'sının Genel ve Katma Bütçeli Kuruluşlar, yüzde 28,3'ünün KİT'ler, yüzde 19,7'sinin Mahalli İdareler, yüzde 2,8'inin İller Bankası, yüzde 2,7'sinin Döner Sermayeli Kuruluşlar, yüzde 16,0'sının ise Fonlar tarafından gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir.

1995 yılında kamu sabit sermaye yatırımları içinde tarım, imalat, enerji, ve eğitim sektörlerinin payı artmış, ulaştırma-haberleşme sektörünün payı ise azalmıştır.

1995 yılında özellikle makine-teçhizat yatırımlarının ağırlıklı olduğu sektörlerdeki artışın etkisiyle özel kesim sabit sermaye yatırımlarının yüzde 11,0 oranında arttığı tahmin edilmektedir. Özel sabit sermaye

yatırımları reel olarak tarım sektöründe yüzde 59,5, ulaştırma-haberleşme sektöründe yüzde 26,5, enerji sektöründe yüzde 16,3, imalat sektöründe ise yüzde 15,7 oranında artmıştır. Böylece, 1994 yılında yüzde 31,8 oranında gerçekleşen ticarete konu mal ve hizmet üreten sektörlerin toplam özel sabit sermaye yatırımları içindeki payının, 1995 yılında yüzde 34,9 oranına yükseldiği tahmin edilmektedir.

1996 yılında kamu sabit sermaye yatırımlarının tahsisinde, geleneksel kamu hizmetlerinin aksamadan sürdürülebilmesine, beşeri sermayenin geliştirilmesine ve öncelikle bitirilmesi gereken yatırımların tamamlanmasına yönelik projelere ağırlık verilmiştir. Bu çerçevede, enerji, eğitim, sağlık ve diğer kamu hizmetleri sektörlerinin paylarının artırılması, ulaştırma-haberleşme sektörünün payının ise azaltılması hedeflenmiştir.

Özel sabit sermaye yatırımlarının 1996 yılında reel olarak yüzde 6,5 oranında artması öngörülmüştür. Sektörler itibarıyla bakıldığında, enerji sektöründe yüzde 105,1, turizm sektöründe yüzde 14,1, ulaştırma-haberleşme sektöründe yüzde 8,4, imalat sektöründe ise yüzde 6,5 oranında reel artış olması beklenmektedir. Enerji sektörü yatırımlarındaki yüksek artış hızı, Yap-İşlet-Devret modeliyle gerçekleştirilecek projelerden kaynaklanmaktadır.

TABLO:III.7- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1994)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Sektörler	Genel + Katma (1)	KİT	Özelleş Kap. Kur.	Fonlar	İller Bankası	Döner Sermaye	AL TOPLAM	Yüzde Dağılım	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
TARIM	17 320	1 070	0	0	0	404	18 794	11,7	307	19 101	9,9
MADENCİLİK	1 792	2 877	0	0	0	0	4 669	2,9	0	4 669	2,4
İMALAT	98	2 630	2 646	0	45	5	5 424	3,4	310	5 734	3,0
ENERJİ	6 097	13 901	0	2 109	0	0	22 107	13,7	57	22 164	11,5
ULAŞTIRMA	19 637	25 320	4 602	17 749	0	201	67 509	42,0	12 056	79 565	41,4
TURİZM	901	0	0	277	38	150	1 366	0,8	2 640	4 007	2,1
KONUT	557	0	0	1 690	0	0	2 247	1,4	1 032	3 280	1,7
EĞİTİM	9 460	0	0	2 287	0	625	12 373	7,7	1 815	14 188	7,4
SAĞLIK	5 175	13	0	1 000	0	1 053	7 241	4,5	457	7 698	4,0
DİĞER HİZMETLER	11 751	681	2	754	5 768	217	19 173	11,9	12 664	31 836	16,6
İKTİSADİ	6 648	681	2	565	183	217	8 296	5,2	1 499	9 795	5,1
SOSYAL	5 103	0	0	189	5 585	0	10 877	6,8	11 164	22 041	11,5
TOPLAM	72 788	46 493	7 249	25 866	5 850	2 655	160 902	100,0	31 339	192 242	100,0
YÜZDE DAĞILIM	45,2	28,9	4,5	16,1	3,6	1,7	100,0				
YÜZDE DAĞILIM	37,9	24,2	3,8	13,5	3,0	1,4	83,7		16,3	100,0	

KAYNAK:DPT.
(1) Yatırım İşçiliği Dahildir.

TABLO:III.8- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1995) (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Sektörler	Genel + Katma (2)	KİT	Özelleş Kap. Kur.	Fonlar	İller Bankası	Döner Sermaye	AL TOPLAM	Yüzde Dağılım	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
TARIM	21 933	545	0	0	0	3 778	26 256	11,3	567	26 823	9,3
MADENCİLİK	248	4 134	10	0	0	0	4 392	1,9	0	4 392	1,5
İMALAT	46	5 193	12 098	0	99	18	17 454	7,5	572	18 026	6,2
ENERJİ	5 748	26 416	0	5 447	0	0	37 611	16,2	151	37 762	13,1
ULAŞTIRMA	19 315	29 242	2 170	27 855	0	241	78 823	34,0	22 282	101 105	35,1
TURİZM	1 305	0	0	1 095	86	508	2 994	1,3	4 525	7 520	2,6
KONUT	828	0	0	2 143	0	0	2 971	1,3	1 845	4 816	1,7
EĞİTİM	16 755	0	0	5 614	0	1 063	23 433	10,1	3 195	26 628	9,2
SAĞLIK	6 808	7	0	2 172	0	1 827	10 814	4,7	871	11 684	4,1
DİĞER HİZMETLER	15 179	1 794	0	1 877	7 892	242	26 984	11,6	22 693	49 678	17,2
İKTİSADİ	7 841	1 794	0	1 296	232	242	11 405	4,9	2 855	14 260	4,9
SOSYAL	7 338	0	0	581	7 660	0	15 579	6,7	19 839	35 418	12,3
TOPLAM	88 164	67 332	14 278	46 204	8 077	7 677	231 731	100,0	56 702	288 433	100,0
YÜZDE DAĞILIM	38,0	29,1	6,2	19,9	3,5	3,3	100,0				
YÜZDE DAĞILIM	30,6	23,3	5,0	16,0	2,8	2,7	80,3		19,7	100,0	

KAYNAK:DPT.

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Yatırım İşçiliği Hariçtir.

TABLO:III.9- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1996) (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Sektörler	Genel + Katma (2)	KİT	Özelleş Kap. Kur.	Fonlar	İller Bankası	Döner Sermaye	AL TOPLAM	Yüzde Dağılım	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
TARIM	51 550	1 767	0	0	0	5 737	59 054	11,5	988	60 042	9,7
MADENCİLİK	479	8 750	224	0	0	0	9 453	1,8	0	9 453	1,5
İMALAT	309	8 851	11 491	0	350	228	21 229	4,1	1 057	22 285	3,6
ENERJİ	17 159	74 920	0	16 202	0	0	108 281	21,0	234	108 516	17,5
ULAŞTIRMA	49 509	49 429	10 763	37 580	0	420	147 700	28,6	40 560	188 260	30,4
TURİZM	3 333	0	70	875	118	700	5 096	1,0	8 219	13 314	2,2
KONUT	1 128	0	0	1 502	0	0	2 630	0,5	3 402	6 032	1,0
EĞİTİM	48 739	16	0	8 890	0	3 255	60 900	11,8	6 391	67 291	10,9
SAĞLIK	18 345	385	0	3 685	0	2 160	24 575	4,8	1 976	26 552	4,3
DİĞER HİZMETLER	48 145	3 754	8	7 001	16 532	1 300	76 740	14,9	40 067	116 806	18,9
İKTİSADİ	27 718	3 754		2 001	329	1 300	35 102	6,8	5 118	40 220	6,5
SOSYAL	20 427	0		5 000	16 203	0	41 630	8,1	34 948	76 578	12,4
TOPLAM	238 695	147 872	22 555	75 735	17 000	13 800	515 657	100,0	102 893	618 550	100,0
YÜZDE DAĞILIM	46,3	28,7	4,4	14,7	3,3	2,7	100,0				
YÜZDE DAĞILIM	38,6	23,9	3,6	12,2	2,7	2,2	83,4		16,6	100,0	

(1) Program.
(2) Yatırım İşçiliği Hariçtir. 1996 Mali Yılı Bütçe'si yatırım ödeneğine Plan ve Bütçe Komisyonunca yapılan ilavelerin proje dağılımı kesinleşmediğinden geçicidir.

TABLO: III.10- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	1994			1995 (1)			1996 (2)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu(3)	Özel	Toplam	Kamu (3)	Özel	Toplam
TARIM	19 101	20 264	39 365	37 550	58 054	95 603	74 456	102 624	177 080
MADENCİLİK	4 669	9 162	13 831	6 309	16 639	22 947	12 028	29 244	41 272
İMALAT	5 734	192 071	197 805	18 026	400 285	418 311	22 285	720 453	742 738
ENERJİ	22 164	4 601	26 765	42 615	9 543	52 158	115 038	33 078	148 116
ULAŞTIRMA	79 565	93 841	173 406	112 449	216 269	328 718	203 504	396 196	599 700
TURİZM	4 007	18 026	22 033	7 585	36 579	44 164	13 402	70 535	83 937
KONUT	3 280	366 003	369 283	4 816	639 624	644 440	6 032	1 128 527	1 134 559
EĞİTİM	14 188	6 236	20 424	26 639	10 478	37 117	67 306	18 682	85 988
SAĞLIK	7 698	11 864	19 561	11 684	16 253	27 937	26 552	28 841	55 393
DİĞER HİZMETLER	31 836	31 876	63 712	52 761	62 121	114 882	120 949	111 283	232 232
TOPLAM	192 242	753 944	946 186	320 433	1 465 844	1 786 277	661 550	2 639 462	3 301 012

KAYNAK:DPT.

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

(3) 1995 ve 1996 yıllarında Konsolide Bütçe Personel Harcamaları içinde yer alan sırasıyla 32 Trilyon TL. ve 43 Trilyon TL. tutarındaki Yatırım İşçiliği Kamu Yatırımlarına ilave edilmiştir.

TABLO: III.11- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Yüzde Dağılım)

	1994			1995 (1)			1996 (2)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
TARIM	9,9	2,7	4,2	11,7	4,0	5,4	11,3	3,9	5,4
MADENCİLİK	2,4	1,2	1,5	2,0	1,1	1,3	1,8	1,1	1,3
İMALAT	3,0	25,5	20,9	5,6	27,3	23,4	3,4	27,3	22,5
ENERJİ	11,5	0,6	2,8	13,3	0,7	2,9	17,4	1,3	4,5
ULAŞTIRMA	41,4	12,4	18,3	35,1	14,8	18,4	30,8	15,0	18,2
TURİZM	2,1	2,4	2,3	2,4	2,5	2,5	2,0	2,7	2,5
KONUT	1,7	48,5	39,0	1,5	43,6	36,1	0,9	42,8	34,4
EĞİTİM	7,4	0,8	2,2	8,3	0,7	2,1	10,2	0,7	2,6
SAĞLIK	4,0	1,6	2,1	3,6	1,1	1,6	4,0	1,1	1,7
DİĞER HİZMETLER	16,6	4,2	6,7	16,5	4,2	6,4	18,3	4,2	7,0
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

KAYNAK:DPT.

1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

C. KAMU YATIRIMLARI UYGULAMASI

1995 Yılı Yatırım Programında, fon yatırımları da dahil olmak üzere, 4.239 projeye 226,7 trilyon lira ödenek tahsis edilmiştir. Söz konusu tahsis içinde yüzde 27,7'lik pay ile ulaştırma-haberleşme sektörü ilk sırayı almış, bunu enerji yüzde 21,3, hizmetler yüzde 14,5, eğitim yüzde

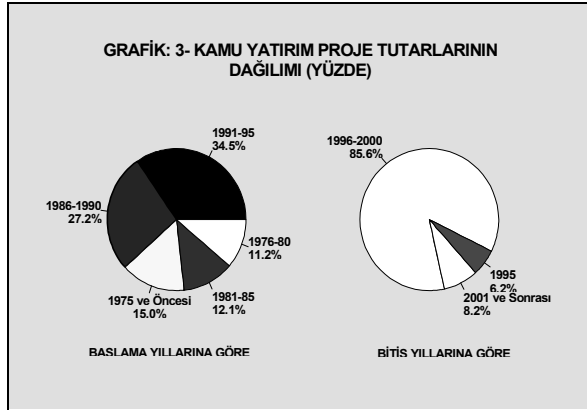
11,1 ve tarım yüzde 9,6 ile izlemiştir. Eğitim ve sağlık sektörlerinin toplam ödenek tahsisinden aldıkları paylarda son yıllarda görülen artış eğilimi 1995 yılında da devam etmiş, bu iki sektörün toplam payı yüzde 15,8 olmuştur. Böylece kamu yatırım tahsisleri daha çok ekonomik ve sosyal altyapıyı geliştirme yönünde yapılmıştır.

TABLO: III.12- 1995 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Başlama Yıllarına Göre Dağılımı (1)

(1995 Yılı Fiyatlarıyla, Milyar TL.)

Başlama Yılı	Proje Sayısı	Proje Tutarı	1995 Yılı		Yüzde Pay		
			Program Ödeneği	Yıl Sonu Revize Ödenek	Proje Tutarı	Program Ödeneği	Yıl Sonu Revize Ödenek
1975 ve Öncesi	81	651 019	17 951	21 246	15,0	7,9	7,5
1976	46	101 844	2 425	3 116	2,3	1,1	1,1
1977	41	192 581	6 638	7 610	4,4	2,9	2,7
1978	9	8 180	439	527	0,2	0,2	0,2
1979	24	52 224	2 276	2 120	1,2	1,0	0,7
1980	9	130 928	1 401	2 181	3,0	0,6	0,8
1981	10	44 686	3 331	3 988	1,0	1,5	1,4
1982	29	39 429	1 067	1 235	0,9	0,5	0,4
1983	35	40 325	2 070	2 080	0,9	0,9	0,7
1984	104	221 888	12 346	13 742	5,1	5,4	4,9
1985	114	180 226	5 875	5 680	4,1	2,6	2,0
1986	132	646 254	20 143	30 442	14,9	8,9	10,8
1987	101	78 062	6 779	7 621	1,8	3,0	2,7
1988	124	53 759	3 507	4 029	1,2	1,5	1,4
1989	99	170 374	10 181	15 340	3,9	4,5	5,4
1990	274	232 282	17 752	24 140	5,3	7,8	8,5
1991	392	362 026	23 052	27 711	8,3	10,2	9,8
1992	355	222 230	14 061	16 102	5,1	6,2	5,7
1993	460	548 935	13 637	15 341	12,6	6,0	5,4
1994	904	263 176	10 354	12 367	6,1	4,6	4,4
1995	973	102 571	51 367	66 265	2,4	22,7	23,4
TOPLAM	4 316	4 342 999	226 652	282 883	100,0	100,0	100,0

(1) Mahalli idare Yatırımları ile yatırım programında toplam dışı tutulan yatırımlar hariçtir. Proje sayısı ile proje tutarları yıl sonu revize değerleri göstermektedir.

1995 Yılı Yatırım Programında yer alan projelerin yıl sonu itibariyle toplam maliyeti 1995 yılı fiyatlarıyla 4.343 trilyon liradır. Bunlardan 81 proje 1975 ve öncesinde, 129 proje 1976-80 döneminde, 292 proje 1981-85 döneminde, 730 proje 1986-90 döneminde, 3.084 proje 1991-95 döneminde başlatılmıştır. Bu projelerin toplam proje stoku içindeki payları sırasıyla yüzde 15,0, yüzde 11,2, yüzde 12,1, yüzde 27,2 ve yüzde 34,5'dir. Bunların yıl sonu revize ödenek toplamı içindeki payları ise sırasıyla yüzde 7,5, yüzde 5,5, yüzde 9,4, yüzde 28,9 ve yüzde 48,7 olmuştur.

1995 yılı sonu itibariyle, toplam 4.316 adet projenin 268,3 trilyon lira tutarındaki 1.549 adedi 1995 yılında tamamlanması programlanan projeler olup, bunların toplam proje stoku büyüklüğü içindeki payı yüzde 6,2'dir. 1995 Yılı Yatırım Programında, 1996-2000 yıllarını kapsayan Yedinci Plan döneminde tamamlanması programlanan 2.733 adet projenin toplam tutar payı yüzde 85,6, 2001 ve sonrasında bitirilmesi programlanan 34 adet projenin payı ise yüzde 8,2 olmuştur.

1995 yılı sonu yatırım ödeneğinin yüzde 29,6'sı 1995'te, yüzde 68,4'ü 1996-2000 döneminde, yüzde 2,0'si ise 2000 yılı sonrasında tamamlanması öngörülen projelere tahsis edilmiştir.

1995 yıl sonu itibariyle mahalli idareler ve yatırım işçiliği hariç kamu yatırımlarının, 1995 yılı fiyatlarıyla 232 trilyon lira, revize ödeneye göre gerçekleşme oranının yüzde 80,0 dolayında olduğu tahmin edilmektedir.

TABLO: III.13- 1995 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Bitiş Yıllarına Göre Dağılımı (1)

Bitiş Yılı	Proje Sayısı	Proje Tutarı	(1995 Yılı Fiyatlarıyla, Milyar TL.)				
			1995 Yılı		Yüzde Pay		
			Program Ödeneği	Yıl Sonu Revize Ödenek	Proje Tutarı	Program Ödeneği	Yıl Sonu Revize Ödenek
1995	1.549	268 252	69 493	83 655	6,2	30,7	29,6
1996	1.478	726 512	45 733	57 345	16,7	20,2	20,3
1997	696	900 821	43 178	55 255	20,7	19,1	19,5
1998	366	1 193 188	43 099	59 337	27,5	19,0	21,0
1999	152	652 064	12 595	14 939	15,0	5,6	5,3
2000	41	246 673	6 778	6 586	5,7	3,0	2,3
2001 ve Sonrası	34	355 489	5 776	5 766	8,2	2,5	2,0
TOPLAM	4.316	4 342 999	226 652	282 883	100,0	100,0	100,0

(1) Mahalli idare Yatırımları ile yatırım programında toplam dışı tutulan yatırımlar hariçtir. Proje sayısı ile proje tutarları yıl sonu revize değerleri göstermektedir.

D. TEŞVİK UYGULAMALARI

a) Yatırım Teşvikleri

1995 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırımlar, 2.101 trilyon liraya yükselmiştir. Yatırım teşviklerindeki bu yüksek oranlı artışta, Gümrük Birliğine uyum çerçevesinde, kapasite artırımı ve teknolojik yenilenmeye yönelik yatırım talebindeki yükselme önemli ölçüde etkili olmuştur. Ayrıca, 1995 yılı içinde yapılan düzenlemelerle yatırım indirimi uygulaması kapsamının genişletilmesi, yatırım indirimi oranlarının yükseltilmesi ve Sanayi Kuşağı kapsamına giren illerde yapılan yatırımlara sağlanan çeşitli kolaylıklar da yatırım talebindeki canlanmaya katkıda bulunmuştur.

1994 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde tarım sektörü yüzde 1,0, madencilik sektörü yüzde 2,0, imalat sektörü yüzde 60,1, enerji sektörü yüzde 4,9, hizmetler sektörü ise yüzde 32,0 oranında paya sahiptir. 1995 yılında imalat sektörünün payında gözlenen hızlı artış ile birlikte diğer sektörlerin payları önemli ölçüde azalmıştır. 1995 yılında imalat sektörünün toplam içindeki payı yüzde 86,9'a yükselirken, hizmetler sektörünün payı yüzde 9,6'ya, enerji sektörünün payı ise yüzde 2,5'e gerilemiştir. Yatırım teşvik

belgesine bağlanan imalat sanayii yatırımlarında gözlenen bu hızlı artışta dokuma-giyim, elektrikli makinalar, demir dışı metaller, kağıt, lastik, cam, seramik alt sektörleri önemli ölçüde etkili olmuştur.

1995 yılında Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki teşvik belgeli yatırımların toplam yatırımlar içindeki payı, 1994 yılına göre önemli bir değişme göstermemiş ve yüzde 14,5 oranında gerçekleşmiştir.

1995 yılında Kalkınmada Öncelikli Yörelere teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde imalat sanayiinin payı artarken diğer sektörlerin payları azalmıştır. 1994 yılında imalat sanayiinin toplam içindeki payı yüzde 90,2 iken, bu pay 1995 yılında yüzde 96,9'a yükselmiştir.

1994 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırımların bölgesel dağılımı içinde en yüksek payı yüzde 46,2 ile Marmara Bölgesi alırken, Marmara Bölgesini yüzde 11,9 ile Ege Bölgesi ve yüzde 9,8 ile İç Anadolu Bölgesi izlemiştir. 1995 yılında da Marmara Bölgesi yüzde 41,3 oranı ile toplam içinde en yüksek payı alırken, Akdeniz Bölgesi yüzde 15,9 oranı ile ikinci sıraya yükselmiş, üçüncü sırayı ise yüzde 13,2 ile Güney Doğu Anadolu Bölgesi almıştır.

TABLO: III.14 - Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı

Sektörler	(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)					
	1993		1994		1995 (1)	
	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı
Tarım	56	2 475	25	2 111	47	8 476
Madencilik	171	6 528	74	4 302	102	13 208
İmalat	2 083	159 259	876	128 703	3 649	1 827 097
Enerji	38	12 887	13	10 448	27	51 691
Hizmetler	703	48 099	406	68 467	1 034	201 200
TOPLAM	3 051	229 248	1 394	214 032	4 859	2 101 671

(1) Geçici

TABLO: III.15 - Yatırım Teşvik Belgelerinin Mahiyetlerine Göre Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Mahiyeti	1993		1994		1995 (1)	
	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı
Komple Yeni Yatırım	1 628	160 028	853	160 675	3 110	1 733 982
Tevsii	784	46 512	273	28 123	1 223	284 665
Tamamlama	54	1 616	26	2 598	28	5 167
Modernizasyon	218	11 539	86	6 052	172	35 819
Darboğaz Giderme	50	881	23	6 814	54	5 406
Yenileme ve Restorasyon	75	2 656	14	1 680	48	11 582
Kalite Düzeltme	19	733	5	288	7	1 179
Entegrasyon	18	770	8	946	17	3 736
Finansal Kiralama	195	3 392	102	4 655	193	18 476
Devir	5	520	2	28	7	1 660
Araştırma-Geliştirme	3	448	1	8	0	0
Mamul Çeşitlendirme	2	154	0	0	0	0
Büyük Proje	0	0	1	2 164	0	0
TOPLAM	3 051	229 248	1 394	214 032	4 859	2 101 671

(1) Geçici

1994 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde komple yeni yatırımlar yüzde 75,1, tevsii yatırımları ise yüzde 13,1 ile en yüksek payları alırken, 1995 yılında komple yeni yatırımların payı yüzde 82,5'e yükselmiş, tevsii yatırımlarının payı ise yüzde 13,5 oranında gerçekleşmiştir.

b) Döviz Kazandırıcı Faaliyetlerin Teşviki

1994 yılında, ihracat teşvik belgesi kapsamında ihracatçılara sağlanan döviz

tahsisleri karşılığında alınan ihracat ve döviz geliri taahhütleri 14.9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

1995 yılında ihracat ve döviz geliri taahhütleri, 1994 yılına göre yüzde 47,0 oranında artmıştır. 1995 yılında yapılan 11.1 milyar dolarlık döviz tahsisine karşılık, 22.0 milyar dolarlık ihracat ve döviz geliri taahhüdü alınmıştır.

TABLO: III.16 - Döviz Tahsisleri ve Alınan Taahhüdler

(Milyon Dolar)

Yıllar	Döviz Tahsisi			Alınan Taahhüdler		
	Doğrudan Döviz Tahsisi	Geçici İthal	Toplam	Doğrudan İhracat Taahhüdü	Geçici İthalde İhracat Taah.	Toplam
1992	4 639	272	4 911	12 557	696	13 253
1993	5 968	252	6 220	15 660	636	16 296
1994	6 534	518	7 052	14 175	759	14 934
1995(1)	10 474	653	11 127	20 749	1 211	21 960

(1) Geçici

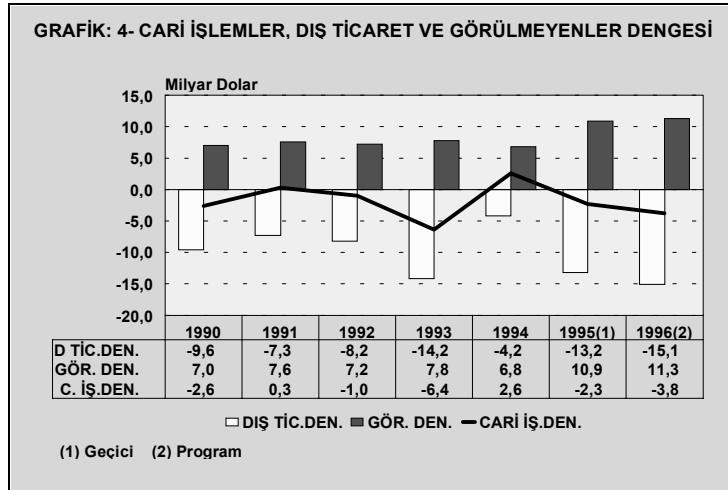
4. ÖDEMELER DENGESİ

1995 yılında, ihracat yüksek artış hızını devam ettirmekle beraber; yılın ikinci çeyreğinden itibaren iç talepte ve sanayi üretiminde canlanmaya, Gümrük Birliğine uyum çerçevesinde vergi ve fonlarda yapılan indirimlere, döviz kurundaki gelişmelere ve bazı tarımsal ürünlerin ithalatındaki arızı artışlara bağlı olarak ithalatın önemli ölçüde artması sonucunda dış ticaret açığı yükselmiştir. 1995 yılı Ocak-Eylül döneminde 10 milyon dolar fazla veren cari işlemler dengesi, yılın son çeyreğinde dış ticaret açığındaki yükselmenin devam etmesi ve diğer mal ve hizmet gelirlerinin yavaşlamasının da etkisiyle yılın tamamında 2.3 milyar dolar açık vermiştir.

yöneldiği OECD Avrupa Bölgesi'nde 1995 yılında GSYİH'nın yüzde 2,9, bu ülkelerin toplam ithalatının ise yüzde 5,8 oranında arttığı tahmin edilmektedir.

1996 yılında Dünya ticaret hacmindeki artışın yüzde 6,5, ve OECD Avrupa Bölgesindeki toplam ithalat artışının ise yüzde 6,8 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. Diğer yandan, Türkiye'nin ihrac pazarlarındaki büyümenin devam etmesi, 1996 yılında dış ticaretimize olumlu katkı sağlayacaktır.

Döviz kuru politikası 1996 yılında, sürdürülebilir bir dış ticaret dengesi dikkate alınarak, ihrac pazarlarında ülkenin rekabet gücünü koruyacak şekilde uygulanacaktır.

1996 yılı başından itibaren Gümrük Birliğinin işlerlik kazanması sonucu, AB Ülkelerinden yapılan sanayi malları ithalatında korumalar tamamen kaldırılmış olup, üçüncü ülkelerden yapılan ithalatta ise AB'nin uyguladığı Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) uygulamasına geçilmiştir. Ayrıca, ithalat, ihracat ve tekstil politikalarında Topluluk mevzuatına uyum sağlanacak ve Ortaklık Konseyi Kararı çerçevesinde bazı

Dünya üretim ve ticaretinde 1994 yılında başlayan büyüme devam etmiş ve Dünya ticaret hacmi, 1995 yılında yüzde 7,9 oranında artmıştır. Bu gelişmede Batı Avrupa Ülkelerindeki ekonomik iyileşme, Gelişme Yolundaki Ülkelerdeki hızlı ekonomik büyüme ve serbest ticareti öngören Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Anlaşması'nın 1995 yılında uygulamaya geçmesi etken olmuştur. Aynı şekilde, ihracatımızın önemli bir kısmının

ülkelerle Serbest Ticaret Anlaşması çalışmaları sürdürülecektir. Benzer şekilde, DTÖ Anlaşmasına uyum çalışmalarına devam edilecektir. Bu gelişmeler, 1996 ve müteakip yıllarda dış ticaret politikalarında esnekliğin önemli ölçüde azalacağını ve dış dengenin sürdürülebilir bir yapı içerisinde gelişmesi açısından iç dengelerin sağlanmasının önemini ortaya koymaktadır.

A. DIŞ TİCARET DENGESİ

1995 yılında ithalat yüzde 53,5 oranında artarak 35,7 milyar dolar, ihracat ise yüzde 19,5 oranında artarak 21,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1994 yılında yüzde 77,8 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 1995 yılında yüzde 60,6'ya düşmüş, dış ticaret açığı 14,1 milyar dolara ulaşmıştır.

1993 yılında yüzde 31,2 olan ve 1994 yılında istikrar tedbirleri sonucu yüzde 10,3'e kadar düşen dış ticaret açığının dış ticaret hacmine oranı 1995 yılında yüzde 23,1 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın 1996 yılında yüzde 22,9 seviyelerinde olması beklenmektedir.

1995 yılında ihracat fiyatları bir önceki yıla göre yüzde 13,6, ithalat fiyatları ise yüzde 17,2 oranında artmıştır. Dış ticaret hadlerindeki olumsuz gelişmenin etkisini gidermek amacıyla 1994 yılı fiyatlarıyla reel ihracat ve ithalata bakıldığında 1995 yılı reel ihracatı yüzde 5,2 oranında bir artışla 19,0 milyar dolar, reel ithalat ise yüzde 31,0 oranında bir artışla 30,5 milyar dolar olmaktadır. Böylelikle, reel ihracatın reel ithalatı karşılama oranı yüzde 62,5 ve reel dış ticaret açığı 11,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Gümrük Birliği ile birlikte, ithalatta haksız rekabetin önlenmesi ve ithal mallarında kalitenin kontrol edilebilmesi konusunda uygulanabilecek önlemlerle ilgili kararlar yürürlüğe konmuş, sözkonusu kararların izlenmesi ve uygulanmasından sorumlu kurullar oluşturulmuştur.

1995 yılında EXİMBANK ihracat kredisi, ihracatta sigorta ve garanti programları uygulamasına devam edilmiştir. Ayrıca, 1995 yılında İhracatta Devlet Yardımları kararı uluslararası yükümlülüklerimize ve AB mevzuatına uygun olarak hazırlanarak

yürürlüğe girmiştir. Araştırma ve geliştirme, çevre maliyetlerinin desteklenmesi, eğitim yardımı, yurtdışı pazar ve ürün tanıtımına yönelik yardımlar esas olarak; bölgelerarası farklılıklardan kaynaklanan ekonomik ve sosyal dezavantajların ortadan kaldırılmasını, yeni eğitim olanakları sağlayarak istihdamın güçlendirilmesini ve özellikle küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşlarına rekabet gücü kazandırılmasını hedeflemektedir.

a) İthalattaki Gelişmeler

1995 yılının ikinci çeyreğinden itibaren sanayi üretiminin artması ve iç talepte canlanmanın başlaması, Gümrük Birliğine uyum çerçevesinde gümrük vergilerinde ve Toplu Konut Fonunda yapılan indirimler sonucu koruma oranlarının düşmesi, ihracatın ithal girdi ihtiyacı ve döviz kurundaki gelişmeler ithal talebini canlandırmıştır. Diğer taraftan, Dünya piyasalarında ham petrol hariç, birçok ana madde fiyatlarının artması ve özellikle Doğu Bloku Ülkeleri'nden ucuza pazarlanan hammadde arzının yavaşlamasına bağlı olarak hammadde fiyatlarının artması ve doların uluslararası piyasalarda değer kaybetmesi sonucunda ithal fiyatlarının dolar bazında önemli ölçüde yükselmesi ithalat artışında etken olmuştur.

1995 yılında altın dışı ithalat (CİF), 1994 yılına göre yüzde 53,5 oranında artarak 35,7 milyar dolara çıkmıştır. İthalat fiyatları 1995 yılında bir önceki yıla göre yüzde 17,2 oranında artmıştır. Dolayısıyla reel ithalat artışı yüzde 31,0 olarak gerçekleşmiştir.

1995 yılında yatırım malı ithalatı bir önceki yıla göre yüzde 52,1 oranında artarak 6,9 milyar dolardan 10,5 milyar dolara çıkmıştır. Bu gelişmede, Gümrük Birliğine uyum sürecinde özel sektör ve yabancı sermayenin yatırım talebindeki canlanma etkili olmuştur.

TABLO: III.17- Dönemler İtibariyle Cari ve Reel Dış Ticaret															
(Milyon Dolar)															
	1993					1994					1995 (1)				
	I	II	III	IV	T	I	II	III	IV	T	I	II	III	IV	T
CARİ FİYATLARLA															
İHRACAT	3 673	3 477	3 562	4 633	15 345	3 826	3 831	4 815	5 634	18 106	4 757	5 161	5 326	6 392	21 636
İTHALAT	5 908	7 778	7 466	8 276	29 428	5 887	4 954	5 416	7 013	23 270	6 854	8 614	9 135	11 106	35 709
İHRACAT / İTHALAT (%)	62,2	44,7	47,7	56,0	52,1	65,0	77,3	88,9	80,3	77,8	69,4	59,9	58,3	57,6	60,6
DIŞ TİCARET AÇIĞI	2 235	4 301	3 904	3 643	14 083	2 061	1 123	0 601	1 379	5 164	2 097	3 453	3 809	4 714	14 073
1994 YILI FİYATLARIYLA															
İHRACAT	3 447	3 256	3 483	4 654	14 783	3 762	3 874	4 878	5 596	18 106	4 354	4 475	4 653	5 547	19 046
İTHALAT	5 743	7 789	7 819	8 433	29 697	6 277	5 084	5 359	6 511	23 270	6 176	7 051	7 569	9 676	30 465
İHRACAT / İTHALAT (%)	60,0	41,8	44,5	55,2	49,8	59,9	76,2	91,0	85,9	77,8	70,5	63,5	61,5	57,3	62,5
DIŞ TİCARET AÇIĞI	2 296	4 533	4 336	3 779	14 914	2 515	1 211	0 481	0 915	5 164	1 822	2 576	2 916	4 129	11 419
İHRACAT FİYATLARI	106,6	106,8	102,3	99,6	103,8	101,7	98,9	98,7	100,7	100,0	109,3	115,3	114,5	115,2	113,6
İTHALAT FİYATLARI	102,9	99,9	95,5	98,1	99,1	93,8	97,4	101,1	107,7	100,0	111,0	122,2	120,7	114,8	117,2
(1) Geçici															

TABLO: III.18- İthalatın Mal Grupları İtibariyle Dağılımı				
(Milyon Dolar)				
	1993	1994	1995 (1)	1996 (2)
YATIRIM MALLARI	9 566	6 895	10 488	11 550
TÜKETİM MALLARI	4 116	2 780	4 414	5 150
HAMMADDELER	15 746	13 595	20 807	24 300
Petrol	2 550	2 432	2 919	3 150
Petrol Dışı	13 196	11 163	17 888	21 150
TOPLAM	29 428	23 270	35 709	41 000
ALTIN	1 881	480	1 322	1 600
GENEL TOPLAM	31 309	23 750	37 031	42 600
(1) Geçici				
(2) Program				

Petrol dışı ara malı ithalatı yüzde 60,2 artarak 11,1 milyar dolar-dan 17,9 milyar dolara, ham petrol ithalatı yüzde 20 oranında artarak 2,5 milyar dolardan 2,9 milyar dolara ulaşmıştır. Bu artışta sanayi üretimindeki canlanma, 1994 yılı son çeyreğinde önemli ölçüde azalan stokların yeniden artış eğilimine girmesi ve hammadde fiyatlarının yüksek oranda artması etkili olmuştur.

Tüketim malı ithalatı ise yüzde 58,8 oranında artarak 2,8 milyar dolardan 4,4 milyar dolara yükselmiştir.

1995 yılında tarım ürünleri ithalatı yüzde 102,1, sanayi ürünleri ithalatı yüzde 56,1, madencilik ürünleri ithalatı ise yüzde 16,9, oranında artmıştır. Tarım ürünleri ithalatındaki artışta esas olarak hububat, yağlı tohum ve meyveler, şeker, canlı hayvan, hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar gibi maddelerdeki tarımsal üretim açığı etkili olmuştur. İthalatı önemli ölçüde artan sanayi ürünleri arasında kimyasal ürünler, tekstil hammaddeleri, plastik ve kauçuk, kağıt ve karton, demir çelik, kazanlar, maki-nalar, mekanik cihazlar

ile kara, hava ve deniz taşıtları yer almaktadır.

1994 yılında 500 milyon dolara kadar gerileyen altın ithalatı, 1995 yılında Altın Borsasının faaliyete geçmesinin de etkisiyle yılın ikinci yarısından itibaren önemli oranda artarak 1,3 milyar dolara yükselmiştir.

1995 yılında, AB Ülkeleri, EFTA Ülkeleri, Bağımsız Devletler Topluluğu ve Diğer Avrupa Ülkeleri'nden yapılan

ithalatın payları bir önce-ki yıla göre artarken, Diğer OECD Ülkeleri ve İslam Ülkeleri'nden yapılan ithalatın payla-rında bir önceki yıla göre düşüş olmuştur.

1996 yılı ithalatının (CIF) yüzde 14,8 oranında bir artışla 41 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Gümrük Birliği çerçevesinde AB Ülkelerinden yapılan ithalatta Gümrük Vergilerinin tamamen kaldırılmasının ve Üçüncü Ülkelere karşı Ortak Gümrük Tarifeleri (OGT)'nin uygulan-masına geçilmesinin 1996 yılında ithalat talebini artırıcı etki yapması beklenmektedir. Bununla birlikte, nominal koruma oranla-rındaki indirimin bir kısmının 1995 yılında yapılmasının bu etkiyi sınırlandırması beklenmektedir. Ayrıca, 1995 yılında özellikle tarımsal ürünler ile bazı yatırım mallarında gözlenen arızı artışların 1996 yılında devam etmeyeceği tahmin edilmektedir.

1996 yılında yatırım malları ithalatının 11,6 milyar dolar, petrol dışı ara malları ithalatının 21,2 milyar dolar, ham petrol ithalatının 3,2 milyar dolar ve tüketim malı ithalatının 5,2

milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. 1996 yılında altın ithalatının ise yüzde 21,0 oranında artarak 1,6 milyar dolar olması beklenmektedir.

1994 yılında yüzde 17,8 ve 1995 yılında yüzde 21,4 olarak gerçekleşen altın dışı ithalatın (CIF) GSMH'ya oranının, 1996 yılında yüzde 23,7'ye yükselmesi öngörülmektedir.

b) İhracattaki Gelişmeler

1995 yılında ihracat, bir önceki yıla göre yüzde 19,5 oranında artarak 21,6 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiş, ihracattaki yüzde 13,6 oranındaki fiyat artışının etkisi giderildiğinde reel ihracat artışı yüzde 5,2 olmuştur.

1995 yılında tarım ürünleri ihracatı yüzde 6,3 oranında azalırken, madencilik ürünleri ihracatı yüzde 49, sanayi ürünleri ihracatı ise yüzde 23,1 oranında artmıştır. 1995 yılında ihracatı önemli ölçüde artan ürünler arasında hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, madencilik ürünleri, plastik ve kauçuktan eşyalar, tekstil ürünleri, cam ve seramik mamülleri, bakır ve alüminyum eşyalar, elektrikli ve elektriksiz makinalar ve mekanik cihazlar ile kara taşıtları ve bunların aksam ve parçaları yer almaktadır.

1996 yılı ihracatının (FOB) yüzde 15,5 oranında artarak 25 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmüştür. İç talebin kontrollü bir şekilde gelişmesi, ihracat pazarlarımızdaki yüzde 8,0 oranında büyüme, Gümrük Birliği sonucunda tekstil ve konfeksiyon ürünleri ihracatına AB Ülkeleri'nce uygulanan sınırlamaların kaldırılması ve döviz kuru politikalarının ihracatın rekabet gücünü koruyacak şekilde uygulanması, 1996 yılı ihracat artışına olumlu yönde katkı sağlayacaktır.

TABLO: III.19- İthalat ve İhracatın Sektörel Dağılımı

(Milyon Dolar)		
	1994	1995 (1)
TOPLAM İTHALAT	23 270	35 709
Tarım	590	1 446
Madencilik	3 311	3 961
İmalat Sanayii	19 369	30 301
Tarıma Dayalı Sanayiler	1 375	2 282
Diğer Sanayiler	17 994	28 019
TOPLAM İHRACAT	18 106	21 636
Tarım	1 066	947
Madencilik	263	391
İmalat Sanayii	16 776	20 298
Tarıma Dayalı Sanayiler	3 034	3 407
Diğer Sanayiler	13 743	16 892

(1) Geçici

1995 yılında başta AB ülkeleri olmak üzere, Diğer Avrupa Ülkeleri ve Bağımsız Devletler Topluluğu'na yapılan ihracatın payları bir önceki yıla göre artarken, EFTA Ülkeleri, Diğer OECD Ülkeleri ve İslam Ülkeleri'ne yapılan ihracatın payları düşmüştür.

1996 yılında tarım ürünleri ihracatının yüzde 23,2 oranında artarak 2,9 milyar dolar, madencilik ürünleri ihracatının yüzde 10,9 oranında artarak 0,5 milyar dolar, sanayi ürünleri ihracatının yüzde 14,7 oranında artarak 21,7 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Toplam ihracatın yüzde 11,4'ünü tarım ürünleri, yüzde 1,8'ini madencilik ürünleri ve yüzde 86,8'ini sanayi ürünleri oluşturacaktır.

1994 yılında yüzde 13,8 ve 1995 yılında yüzde 12,9 olarak gerçekleşen ihracatın

GSMH'ya oranının, 1996 yılında yüzde 14,5'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

B. GÖRÜNMEYEN İŞLEMLER

1995 yılında turizm gelirleri, özellikle Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, İsveç ve İsviçre gibi Avrupa Ülkelerinden gelen turist sayısındaki yüksek artışa bağlı olarak bir önceki yıla göre yüzde 14,7 oranında bir artışla, 5 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. 1996 yılı turizm gelirlerinin 6,1 milyar dolar olacağı öngörülmektedir.

1995 yılında 1,5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşen faiz gelirlerinin, 1996 yılında 1,6 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Faiz ve Turizm dışındaki diğer hizmet gelirleri, 1995 yılında müteahhitlik gelirlerindeki artışın da katkısıyla yüzde 48,9 oranında artarak 9,6 milyar dolara yükselmiştir. Faiz ve Turizm dışındaki diğer hizmet gelirlerinin 1996 yılında 10,6 milyar dolar olacağı öngörülmektedir.

1995 yılında sırasıyla 0,9 milyar dolar ve 4,3 milyar dolar olarak gerçekleşen turizm ve faiz giderlerinin, 1996 yılında 1,2 milyar dolar ve 4,7 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1995 yılında 4,5 milyar dolar olarak gerçekleşen faiz ve turizm giderleri dışındaki hizmet giderlerinin, 1996 yılında 5,3 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Buna göre, 1994 yılında 3,8 milyar dolar olarak gerçekleşen hizmetler hesabı fazlası, 1995 yılında bir önceki yıla göre yüzde 69,5 oranında bir artışla 6,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1996 yılında ise yüzde 12,1 oranında bir artışla 7,2 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi öngörülmektedir.

1995 yılı transfer hesabı fazlası, işçi gelirlerinin yüzde 26,3 oranındaki artışla 3,4 milyar dolara ulaşmasının ve Türk Savunma Fonundan Merkez Bankasına aktarılan 1,1 milyar dolarlık tutarın 390 milyon dolarlık hibe kısmının Karşılıksız Resmî Transfer-lerde yer almasının etkisiyle bir önceki yıla göre yüzde 45,4 oranında artarak 4,5 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. 1996 yılında işçi gelirlerinin aynı seviyesini koruyacağı ve transfer hesabı fazlasının 4,2 milyar dolar olacağı öngörülmektedir.

Bu çerçevede, 1995 yılında 2,3 milyar dolar olan cari işlemler açığının 1996 yılında 3,8 milyar dolara yükselmesi beklenmektedir.

TABLO: III.20- Ödemeler Dengesi

(Milyon Dolar)

	1994	1995 (1)	1996 (2)
A. Cari İşlemler			
1.Mal İhracatı (Fob)	18 390	21 975	25 400
İhracat (Fob)	18 106	21 636	25 000
Transit Ticaret	284	339	400
2.Mal İthalatı (Fob)	-22 606	-35 187	-40 500
İthalat (Cif)	-23 270	-35 709	-41 000
Altın (Cif)	-480	-1 322	-1 600
Transit Ticaret	-251	-301	-350
İthalat Sigortası ve Navlunu	1 395	2 145	2 450
Dış Ticaret Dengesi	-4 216	-13 212	-15 100
Diğer Mal ve Hizmet Gelirleri	11 691	16 094	18 300
Turizm	4 321	4 957	6 100
Faiz	890	1 488	1 600
Diğerleri	6 480	9 649	10 600
Diğer Mal ve Hizmet Giderleri	-7 936	-9 717	-11 150
Turizm	-866	-911	-1 200
Faiz	-3 923	-4 303	-4 650
Diğerleri	-3 147	-4 503	-5 300
Toplam Mal ve Hizmet Dengesi	-461	-6 835	-7 950
Özel Karşılıksız Transferler (Gelirler)	2 709	3 425	3 380
Göçmen Transferleri	0	0	0
İşçi Gelirleri	2 627	3 327	3 300
Diğerleri	82	98	80
Özel Karşılıksız Transferler (Giderler)	0	0	0
Karşılıksız Resmi Transferler (Net)	383	1 071	770
İşçi Gelirleri	37	38	50
Diğerleri (Net)	346	1 033	720
Cari İşlemler Dengesi	2 631	-2 339	-3 800
B.Sermaye Hareketleri (Rezerv Hariç)	-4 194	4 722	6 300
Doğrudan Yatırımlar (Net)	559	772	1 200
Portföy Yatırımları (Net)	1 158	1 724	3 180
Diğer Uzun Vadeli Sermaye Hareketleri	-784	-79	300
Kredi Kullanımı	3 349	4 126	5 000
Anapara Geri Ödemesi	-5 448	-5 667	-6 200
Dresdner	1 315	1 462	1 500

TABLO: III.20- Ödemeler Dengesi (Devam)

(Milyon Dolar)

	1994	1995	1996
		(1)	(2)
Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri	-5 127	2 305	1 620
Varlıklar	2 423	-1 791	-1 300
Verilen Krediler	-38	293	-300
Bankalar Rezervi ve Diğer Varlıklar	2 461	-2 084	-1 000
Yükümlülükler	-7 550	4 096	2 920
Sağlanan Krediler	-7 495	3 096	2 300
Mevduatlar	-55	1 000	620
C.Net Hata ve Noksan	1 769	2 275	0
D.Ödemeler Dengesi Finansmanı	0	0	0
E.Denge Kalemleri	0	0	0
Genel Denge	206	4 658	2 500
F.Rezervlerdeki Toplam Değişme	-206	-4 658	-2 500
IMF	340	347	0
Resmi Rezervler	-546	-5 005	-2 500

(1) Geçici
(2) Program

TABLO: III.21- Ödemeler Dengesine İlişkin Değişkenler

	1990	1991	1992	1993	1994	1995 (1)	1996 (2)
Cari İşlemler Dengesi (Milyon \$)	-2 625	250	- 974	-6 433	2 631	-2 339	-3 800
Dış Ticaret Dengesi (Milyon \$) (3)	-9 555	-7 340	-8 190	-14 160	-4 216	-13 212	-15 100
Dış Ticaret Dengesi (Milyon \$) (4)	-9 343	-7 454	-8 156	-14 083	-5 164	-14 073	-16 000
Hizmetler Dengesi (Milyon \$)	2 437	2 491	3 157	3 959	3 755	6 377	7 150
Transfer Dengesi (Milyon \$)	4 493	5 099	4 059	3 768	3 092	4 496	4 150
Dış Ticaret Açığı / Dış Ticaret Hacmi (3)	-26,8	-21,2	-21,6	-31,2	-10,3	-23,1	-22,9
Dış Ticaret Açığı / Dış Ticaret Hacmi (4)	-26,5	-21,5	-21,7	-31,5	-12,5	-24,5	-24,2
İhracat (FOB) (Milyon \$)	12 959	13 593	14 715	15 345	18 106	21 636	25 000
İthalat (CIF-Altın hariç) (Milyon \$)	22 302	21 047	22 871	29 428	23 270	35 709	41 000
İhracat / İthalat (CIF-Altın hariç)	58,1	64,6	64,3	52,1	77,8	60,6	61,0
İhracat / GSMH (Cari Fiyatlarla)	8,5	8,9	9,2	8,4	13,8	12,9	14,5
İthalat (CIF-Altın hariç) / GSMH (Cari Fiyatlarla)	14,6	13,8	14,3	16,2	17,8	21,4	23,7
Dış Borç Servisi / İhracat (FOB)	55,9	55,2	56,5	52,0	51,8	46,1	43,4
Dış Borç Servisi / Toplam Döviz Gelirleri	28,5	29,0	29,1	26,2	28,5	24,0	23,0

(1) Geçici.
(2) Program.
(3) İhracata transit ticaret dahildir, ithalat ödemeler dengesindeki FOB toplamıdır.
(4) İhracat FOB, altın ithalatı hariç ithalat CIF olarak ifade edilmiştir.

C. SERMAYE HAREKETLERİ

Rezerv hariç sermaye hareketlerinde 1994 yılında 4,2 milyar dolar net çıkış gerçekleşirken, 1995 yılında 4,7 milyar dolarlık net giriş olmuştur. 1995 yılında net sermaye girişinin yüksek olmasında portföy yatırımları ile kısa dönemli borçlanmadaki artışlar etkili olmuştur. 1996 yılında 6,3 milyar dolarlık net sermaye girişi beklenmektedir.

1995 yılında 0,8 milyar dolar düzeyinde gerçekleşen net yabancı sermaye girişinin, 1996 yılında 1,2 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir.

1994 yılında 1,2 milyar dolar olarak gerçekleşen portföy yatırımları türündeki sermaye girişleri, 1995 yılında 1,7 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. 1996 yılı portföy yatırımlarının ise 3,2 milyar dolar düzeyinde olması beklenmektedir.

1995 yılında orta ve uzun vadeli kredi kullanımları 4,1 milyar dolar seviyesinde gerçekleşirken, 1996 yılı için 5 milyar dolarlık orta ve uzun vadeli kredi kullanımı öngörülmektedir. Bu tutarda, yap-işlet-devret modeli ile sağlanan yabancı sermayenin de katkısı bulunmaktadır.

1995 yılında 5,7 milyar dolar dış borç ana para ödemesi yapılmış olup, 1996 yılında bu tutarın 6,2 milyar dolar olacağı öngörülmektedir.

1995 yılı dış borç servisinin ihracata ve toplam döviz gelirlerine oranı sırasıyla yüzde 46,1 ve yüzde 24 olmuştur. 1996 yılında ise bu oranların sırasıyla yüzde 43,4 ve yüzde 23 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1994 yılında kısa vadeli sermaye hareketlerinde 5,1 milyar dolarlık net çıkış

gerçekleşmiş, 1995 yılında ise 2,3 milyar dolarlık net giriş olmuştur. Bu gelişmede büyük ölçüde, artan ithalatın finansman ihtiyacı dolayısıyla ticari bankaların dış piyasalardan sağladığı döviz kredilerindeki artış ve yabancıların döviz tevdiat hesaplarındaki yükselme etken olmuştur. 1996 yılında 1,6 milyar dolar net kısa vadeli kredi girişi öngörülmektedir.

1995 yıl sonu itibariyle dış borç stoku, 1994 yılı sonuna göre 7,7 milyar dolar artarak 73,3 milyar dolara çıkmıştır. Bu artışın 2,0 milyar dolarlık kısmı parite değişmelerinden, kalan 5.7 milyar dolarlık kısmı ise borç stokundaki reel artıştan kaynaklanmıştır. Parite değişmeleri nedeniyle orta ve uzun vadeli borçlarda 1,5 milyar dolar, kısa vadeli borçlarda ise 0,5 milyar dolar tutarında artış olmuştur. 1994 yılında yüzde 17,2 olan kısa vadeli borçların toplam içindeki payı 1995 yılında yüzde 21,4'e yükselmiştir.

1995 yılında Merkez Bankası rezervlerinde 5,0 milyar dolar artış gerçekleşmiştir. Bu gelişmede, bankaların Merkez Bankasına sattığı dövizler, kredi mektuplu döviz tevdiat hesaplarındaki artışlar ve Türk Savunma Fonundan Merkez Bankasına aktarılan 1,1 milyar dolarlık tutar etkili olmuştur.

D. YABANCI SERMAYE

1994 yılında 1,5 milyar dolar olarak gerçekleşen yabancı sermaye izinleri, 1995 yılında yüzde 98,9 oranında artarak 2,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Böylece 1980-1995 dönemi itibariyle verilen yabancı sermaye izinleri toplamı 16,7 milyar dolara, faaliyette bulunan firma sayısı ise 3.161'e ulaşmıştır.

1995 yılında gerçekleşen yabancı sermaye izinlerinin yüzde 68,0'ı imalat,

yüzde 28,9'u hizmetler ve yüzde 3,1'i ise tarım sektörüne verilmiştir. İmalat sanayinin çimento, kimya, plastik, demir dışı metaller, elektrik-elektronik, taşıt araçları ve taşıt araçları yan sanayii alt sektörlerindeki yabancı sermaye izinlerinde yıllık ortalamasının önemli ölçüde üzerinde artış kaydedilmiştir. Hizmet sektörlerine verilen yabancı sermaye izinleri arasında ise ticaret, turizm,

bankacılık, ve yatırım finansmanı önemini korumuştur.

1995 yılında bir önceki yıla göre özellikle Hollanda, Fransa, Almanya, İsviçre, Japonya, A.B.D., İngiltere, Belçika, Lüksemburg ve Avusturya kaynaklı yabancı sermaye izinlerinde yüksek oranlı artışlar kaydedilmiştir.

TABLO: III.22- Yıllar İtibariyle İzin Verilen Yabancı Sermaye Miktarının Sektörel Dağılımı ve Fiili Girişler

(Milyon Dolar)

	İzin Verilen Yabancı Sermaye Miktarı					Girişler
	İmalat	Tarım	Madencilik	Hizmetler	Toplam	
1980	89	-	-	8	97	35
1981	247	0	0	89	338	141
1982	99	1	2	65	167	103
1983	89	0	0	14	103	87
1984	186	6	0	79	271	162
1985	143	6	4	81	234	158
1986	193	17	0	153	364	170
1987	294	13	1	347	655	171
1988	491	27	6	297	821	387
1989	950	9	12	541	1 512	739
1990	1 214	66	47	534	1 861	788
1991	1 095	22	40	810	1 967	910
1992	1 274	34	19	493	1 820	912
1993	1 569	21	11	462	2 063	797
1994	1 107	28	6	336	1 478	637
1995	1 996	32	61	849	2 938	935
TOPLAM	11 036	283	211	5 159	16 690	7 132

TABLO: III.23- Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Kuruluşların Sektörel Dağılımı (1)

(Milyar TL.)

	Firma Sayısı	Mevcut Yabancı Sermaye	Toplam İçindeki Pay	Şirketlerin Toplam Sermayesi	Toplam İçindeki Pay
Tarım	79	619	1,1	1 714	36,1
Madencilik	44	297	0,5	388	76,5
İmalat Sanayii	820	33 535	60,4	71 266	47,1
Hizmetler	2 218	21 066	38,0	39 648	53,1
TOPLAM	3 161	55 517	100,0	113 017	49,1

(1) 1995 Aralık Sonu İtibariyle.

TABLO: III.24-Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Kuruluşların Ülkelere Göre Dağılımı (1)
(Milyar TL.)

	Firma Sayısı	Mevcut Yabancı Sermaye	Yüzde Dağılım	Şirketlerin Toplam Sermayesi	Toplam İçindeki Payı
I. OECD Ülkeleri	1 930	50 287	90,6	97 428	51,6
A AT Ülkeleri	1 476	35 039	63,1	65 746	53,3
-Almanya	570	6 213	11,2	15 744	39,5
-Belçika-Lüksemburg	60	1 539	2,8	2 420	63,6
-Danimarka	27	217	0,4	920	23,6
-Fransa	176	9 906	17,8	15 803	62,7
-Hollanda	159	10 782	19,4	16 371	65,9
-İngiltere	216	2 504	4,5	7 183	34,9
-İrlanda	8	214	0,4	304	70,4
-İtalya	118	2 706	4,9	5 227	51,8
-Yunanistan	25	71	0,1	108	66,2
-İspanya	14	244	0,4	333	73,2
-Portekiz	2	3	0,0	5	53,8
-Avusturya	53	140	0,3	246	56,8
-İsveç	35	408	0,7	858	47,5
-Finlandiya	13	91	0,2	225	40,5
B Diğer OECD Ülkeleri	454	15 248	27,5	31 682	48,1
-ABD	229	6 202	11,2	11 950	51,9
-Japonya	41	4 274	7,7	8 901	48,0
-İsviçre	152	3 470	6,3	8 191	42,4
-Diğerleri	32	1 302	2,3	2 640	49,3
II İslam Ülkeleri	675	2 723	4,9	7 491	36,4
A Orta-Doğu	616	2 441	4,4	6 965	35,0
-İran	225	295	0,5	410	71,8
-Irak	56	113	0,2	190	59,8
-Suudi Arabistan	65	968	1,7	2 121	45,6
-Kuveyt	8	47	0,0	94	49,9
-Lübnan	44	64	0,1	82	77,4
-Suriye	106	99	0,2	161	61,7
-Ürdün	34	12	0,0	24	49,1
-Bahreyn	8	113	0,2	285	39,5
-Katar	7	128	0,2	254	50,2
-K K T C	36	445	0,8	2 110	21,1
-İKB	9	73	0,1	1 086	6,7
-BAE	12	72	0,1	132	54,9
-Yemen	5	12	0,0	14	88,0
-Filistin	1	3	0,0	5	50,0
B Kuzey Afrika	35	207	0,4	428	48,3
-Libya	16	149	0,3	350	42,6
-Mısır	12	34	0,0	44	76,4
-Tunus	1	5	0,0	7	62,5
C Diğer İslam Ülkeleri	24	75	0,1	98	76,8
III Diğer Ülkeler	556	2 506	4,5	8 097	31,0
TOPLAM	3 161	55 517	100,0	113 017	49,1

(1) 1995 Aralık Sonu İtibariyle

E. SERBEST BÖLGELER

1995 yılında serbest bölgelerden gerçekleştirilen ticaret hacmi 1994 yılına göre yüzde 51,0 oranında artış göstererek 3,0 milyar dolara ulaşmıştır.

Halen faaliyette bulunan Mersin, Antalya, Ege, İstanbul Atatürk Havalimanı, Trabzon ve İstanbul Deri Serbest Bölgelerinde 1995 yılı Aralık ayı sonu itibariyle 178'i yabancı semayeli, 773'ü yerli olmak üzere toplam 951 firma faaliyet göstermektedir. Bu bölgelerde toplam 6000 kişi istihdam edilmektedir.

Serbest Bölgelerde firmaların 1987-1995 döneminde gerçekleştirdikleri ticaret hacmi; Mersin'de 4,2, Ege'de 1,5, İstanbul Atatürk Havalimanı'nda 1,2, Antalya'da 0,4, Trabzon'da 0,2 ve İstanbul-Deri Serbest Bölgesinde 0,1 milyar olmak üzere toplam 7,6 milyar dolara ulaşmıştır.

Resmi açılışı 1995 yılı içerisinde yapılan Erzurum-Doğu Anadolu ve Mardin Serbest Bölgeleri'nin alt ve üst yapı çalışmaları devam etmekte olup, bu bölgelerde ticari faaliyetin 1996 yılında başlayacağı tahmin edilmektedir.

Bakanlar Kurulu Kararı ile yer ve sınırları belirlenen Adana-Yumurtalık, Samsun ve Zonguldak-Filyos Serbest Bölgeleri'nin etüd-proje ve inşaat çalışmalarına 1996 yılında da devam edilecektir.

5. KAMU FİNANSMAN DENGESİ

A. KAMU GELİRLERİ

1995 yılında toplam kamu gelirlerinin yüzde 85,0 oranında arttığı ve GSMH içindeki payının yüzde 19,7 oranında gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Bu oran

1994 yılında yüzde 20,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kamu gelirlerinin GSMH'ya oranındaki düşüşün önemli bir nedeni, 1994 yılında alınan ek vergilerin de etkisiyle yüzde 18,8'e yükselen vergi gelirlerinin GSMH'ya oranının, 1995 yılında yüzde 17,6'ya gerilemesidir. 1995 yılında vergi dışı normal gelirlerdeki artışın yüzde 65,4 olarak gerçekleştiği, GSMH içindeki payının ise 1994 yılında yüzde 1,5 olan seviyesinden yüzde 1,3'e gerilediği tahmin edilmektedir. 1995 yılında özelleştirme gelirlerinin hedeflenen düzeyin gerisinde kalması vergi dışı normal gelirlerdeki artışın sınırlı kalmasına neden olmuştur. KİT'lerin faktör gelirleri 1995 yılında da önemli ölçüde artarken; sosyal güvenlik kuruluşlarının yükümlülüklerindeki artışlara ve prim tahsilatında karşılaşılan güçlüklerin aşılama-sına bağlı olarak sosyal fonlardaki bozulma devam etmiştir.

1996 yılında toplam kamu gelirlerinin cari fiyatlarla yüzde 85,9 oranında artarak GSMH içindeki payının yüzde 20,7 oranına yükseltilmesi hedeflenmektedir. Kamu gelirlerindeki bu artış esas olarak vergi ve faktör gelirlerinin GSMH içindeki paylarında öngörülen toplam 1,8 puanlık yükselmeden kaynaklanmaktadır.

B. KAMU HARCAMALARI

1995 yılında, toplam kamu harcamalarının GSMH içindeki payının 1994 yılına göre 2,8 puan azalarak yüzde 29,0 olan seviyesinden yüzde 26,2'ye gerilediği tahmin edilmektedir. Bu gelişmede özellikle cari giderler ve sabit sermaye yatırım harcamalarının GSMH içindeki paylarının düşmesi etkili olmuştur. 1996 yılında ise, kamu harcamalarının GSMH içindeki payının yüzde 28,3'e yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu artışta, özellikle cari giderler ve Konsolide Bütçe'nin faiz ödemelerindeki yükselmenin etkili olması beklenmektedir.

TABLO : III.25 - Kamu Kesimi Toplam Gelir ve Harcamaları

	Cari Fiyatlarla, Milyar TL.				GSMH'ya Oranlar (Yüzde)			
	1993	1994	1995 (1)	1996 (2)	1993	1994	1995 (1)	1996 (2)
Vergiler	355 006	728 987	1 348 670	2 497 398	17,8	18,8	17,6	18,5
-Vasitasız	142 520	313 540	507 700	934 255	7,1	8,1	6,6	6,9
-Vasitalı	208 831	403 352	826 159	1 537 564	10,5	10,4	10,8	11,4
-Servet	3 655	12 095	14 811	25 579	0,2	0,3	0,2	0,2
Vergi Dışı Normal Gelirler	29 486	58 135	96 163	120 546	1,5	1,5	1,3	0,9
Faktör Gelirleri	11 404	74 415	171 325	420 562	0,6	1,9	2,2	3,1
Sosyal Fonlar	- 18 046	- 48 012	- 110 955	- 240 673	-0,9	-1,2	-1,5	-1,8
TOPLAM GELİR	377 850	813 525	1 505 203	2 797 833	18,9	20,9	19,7	20,7
Cari Harcamalar	245 710	418 750	751 195	1 430 328	12,3	10,8	9,8	10,6
Yatırım Harcamaları	145 779	141 609	285 302	662 193	7,3	3,6	3,7	4,9
Sabit Sermaye	144 219	192 241	320 433	661 551	7,2	4,9	4,2	4,9
Stok Değişmesi	1 561	- 50 632	- 35 131	642	0,1	-1,3	-0,5	0,0
Transfer Harcamaları	199 081	466 490	874 721	1 591 538	10,0	12,0	11,4	11,8
Stok Değişim Fonu	31 848	100 927	88 943	130 850	1,6	2,6	1,2	1,0
TOPLAM HARCAMA	622 418	1 127 776	2 000 161	3 814 910	31,2	29,0	26,2	28,3
BORÇLANMA GEREĞİ	244 570	314 252	494 959	1 017 078	12,2	8,1	6,5	7,5

KAYNAK: DPT.
(1) Gerçekleşme Tahmini.
(2) Program.

A) Yatırım Harcamaları

1995 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının cari fiyatlarla yüzde 66,7 oranında artarak GSMH içindeki payının yüzde 4,2 olduğu tahmin edilmektedir. Kamu stoklarının 35,1 trilyon lira azalması sonucunda toplam kamu yatırımlarının GSMH içindeki payı yüzde 3,7 seviyesinde gerçekleşmiştir.

1996 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının cari fiyatlarla yüzde 106,5, sabit fiyatlarla ise yüzde 22,1 oranında artması öngörülmüştür. Böylece kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının toplam kamu harcamaları içindeki payı 1996 yılında yüzde 17,3'e yükselecektir. Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payı ise 0,7 puan artarak yüzde 4,9'a ulaşacaktır. 1996 yılında kamu stoklarının 0,6 trilyon lira artacağı ve böylece toplam kamu yatırımlarının GSMH içindeki payının yüzde 4,9 seviyesinde gerçek-leşeceği tahmin edilmektedir.

b) Tüketim Harcamaları

1995 yılında, kamu tüketiminin cari fiyatlarla yüzde 79,4 oranında arttığı, GSMH içindeki payının ise 1994 yılında yüzde 10,8 olan seviyesinden 1995 yılında yüzde 9,8'e gerilediği tahmin edilmektedir. Bu gelişmede Konsolide Bütçe personel harcamalarının GSMH içindeki payının yüzde 7,6'dan yüzde 6,6'ya gerilemesi belirleyici olmuştur.

1996 yılında, toplam kamu tüketiminin cari fiyatlarla yüzde 90,4 oranında artması ve GSMH içindeki payının yüzde 10,6'ya yükselmesi öngörülmüştür. Bu artışta, Konsolide Bütçenin personel dışı cari giderlerindeki yükselme etkili olacaktır.

C. KAMU KESİMİ BORÇLANMA GEREĞİ

1993 yılında yüzde 12,2 seviyesine yükselen kamu kesimi borçlanma gereğinin (KKBG) GSMH'ya oranı, uygulanan istikrar tedbirlerinin etkisiyle 1994 yılında yüzde 8,1'e gerilemiştir. 1995 yılında bu oranın yüzde 6,5'e gerilediği tahmin edilmektedir. 1995 yılında, kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranında iyileşme kaydedilmiş olmasına rağmen, özelleştirme gelirlerinin hedeflenenin gerisinde, sosyal güvenlik kuruluşları açıklarının ise bek-lenenin üzerinde gerçekleşmesi program-lanan mali uyumun sağlanmasını engel-lemiştir. Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç tutulduğunda 1994 yılında GSMH'nın yüzde 0,4'ü oranında açık veren kamu kesimi finansman dengesi, 1995 yılında GSMH'nın yüzde 1,1 oranında fazla vermektedir.

Bütçe türleri itibariyle incelendiğinde, kamu kesimi borçlanma gereğindeki iyileşme esas olarak işletmeciler KİT'ler ve özelleştirme kapsamındaki Kuruluşların borçlanma gereğinin GSMH'ya oranlarında sağlanan toplam 1,6 puanlık azalmadan kaynaklanmaktadır. 1995 yılında net dış borç geri ödenmesi sonucunda kamu kesimi açığının yurtiçi mali kaynaklardan karşılanmasına devam edilmiştir. 1995 yılında KKBG'nin GSMH'ya oranı yüzde 6,5 olurken, net iç borçlanmanın GSMH'ya oranı yüzde 7,4 olarak gerçekleşmiştir.

TABLO: III.26- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ve Finansmanı

	1993	1994	1995 (1)	1996 (2)
Cari Fiyatlarla Milyar TL.				
Konsolide Bütçe	133 857	152 180	319 471	861 000
KİT (*)	48 925	54 870	42 955	76 320
-İşletmeci	55 261	47 254	37 626	109 154
Mahalli İdareler	19 132	23 183	39 129	71 093
Döner Sermaye	86	261	1 701	1 355
Sos. Güv. Kur.	11 537	22 569	50 653	33 501
Fonlar	16 984	35 049	53 962	-25 898
Özel. Kap. Kur.	14 049	26 142	-12 912	-294
TOPLAM KAMU	244 570	314 253	494 959	1 017 078
TOPLAM KAMU (Faiz Hariç)	128 100	15 968	-81 156	-278 822
TOPLAM KAMU (Özelleştirme Hariç)	250 572	330 605	516 605	1 146 703
TOPLAM KAMU (Faiz ve Özelleştirme Hariç)	134 102	32 320	-59 510	-149 197
BORÇLANMA GEREĞİNİN FİNANSMANI				
TOPLAM	244 570	314 253	494 959	1 017 078
Dış Borçlanma (Net)	20 285	-61 774	-71 247	-80 108
-Dış Borç Ödemesi	-43 613	-148 158	-321 737	-547 602
-Dış Borç Kullanımı	63 898	86 384	250 491	467 494
İç Borç/Alacak (Net)	224 285	376 028	566 206	1 097 185
-Bono (Net)	22 241	244 217	197 200	392 000
-Tahvil(Net)	30 135	-70 339	85 657	403 500
-Hazine Kısa Vadeli Avansı	53 010	51 857	94 723	179 000
-Diğer	118 899	150 293	188 626	122 685
GSMH'ya Oranlar (Yüzde)				
Konsolide Bütçe	6,7	3,9	4,2	6,4
KİT (*)	2,4	1,4	0,6	0,6
-İşletmeci	2,8	1,2	0,5	0,8
Mahalli İdareler	1,0	0,6	0,5	0,5
Döner Sermaye	0,0	0,0	0,0	0,0
Sos. Güv. Kur.	0,6	0,6	0,7	0,2
Fonlar	0,9	0,9	0,7	-0,2
Özel. Kap. Kur.	0,7	0,7	-0,2	0,0
TOPLAM KAMU	12,2	8,1	6,5	7,5
TOPLAM KAMU (Faiz Hariç)	6,4	0,4	-1,1	-2,1
TOPLAM KAMU (Özelleştirme Hariç)	12,5	8,5	6,8	8,5
TOPLAM KAMU (Faiz ve Özelleştirme Hariç)	6,7	0,8	-0,8	-1,1
BORÇLANMA GEREĞİNİN FİNANSMANI				
TOPLAM	12,2	8,1	6,5	7,5
Dış Borçlanma (Net)	1,0	-1,6	-0,9	-0,6
-Dış Borç Ödemesi	-2,2	-3,8	-4,2	-4,1
-Dış Borç Kullanımı	3,2	2,2	3,3	3,5
İç Borç/Alacak (Net)	11,2	9,7	7,4	8,1
-Bono (Net)	1,1	6,3	2,6	2,9
-Tahvil(Net)	1,5	-1,8	1,1	3,0
-Hazine Kısa Vadeli Avansı	2,7	1,3	1,2	1,3
-Diğer	6,0	3,9	2,5	0,9
KAYNAK: DPT. (1) Gerçekleşme Tahmini. (2) Program.				
(*) Kuruluş Bilançoları kesinleşmediği için 1995 yılı Borçlanma Gereği rakamları geçicidir.				

TABLO: III.27-1994 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	Genel + Katma	Mahalli İdareler	Döner Sermaye	Sosyal Güvenlik Kuruluş.		ALT Fonlar	ALT TOPLAM	KİT			TOPLAM KAMU		
				İşletme ci	Tasarrufcu			TOPLAM	Öz.Kap.Kur	TOPLAM			
1.Vergiler	582 101	71 979				69 757	723 837	-5 027	-706	-5 734	-1 211	-6 945	716 892
a.Vasitasız	278 074	33 518				8 893	320 485	-5 027	-706	-5 734	-1 211	-6 945	313 540
b.Vasıtalı	304 027	38 461				60 864	403 352						403 352
2.Vergi Dışı Normal Gelirler	31 782	18 403				10 990	61 176	-1 308		-1 308	-1 733	-3 041	58 135
3.Faktör Gelirleri	19 703	14 150	1 355	7 978	6 132	49 318	21 380	5 604	26 984	-1 887	25 098		74 415
4.Sosyal Fonlar				-48 012		-48 012							-48 012
5.Cari Transferler	-350 586	-35 432		19 010	-65 410	-432 419	418	1 428	1 846	29	1 875		-430 544
I.KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	283 000	69 099	1 355	-21 024	21 469	353 900	15 463	6 326	21 789	-4 802	16 987		370 886
II.CARİ GİDERLER	-346 469	-54 487			-17 794	-418 750							-418 750
III.KAMU TASARRUFU	-63 469	14 613	1 355	-21 024	3 675	-64 851	15 463	6 326	21 789	-4 802	16 987		-47 864
IV.YATIRIMLAR	-72 788	-37 823	-1 293	-1 362	-25 866	-139 132	3 643	-681	2 962	-5 439	-2 477		-141 609
a.Sabit Sermaye	-72 788	-37 190	-1 293	-1 362	-25 866	-138 499	-45 812	-681	-46 493	-7 249	-53 743		-192 241
b.Stok Değişmesi		-633				-633	49 455		49 455	1 810	51 266		50 632
V.TASARRUF-YATIRIM FARKI	-136 257	-23 210	62	-22 386	-22 191	-203 982	19 106	5 645	24 751	-10 241	14 510		-189 473
VI.SERMAYE TRANSFERLERİ	-15 923	1 211	-323	-182	-12 858	-28 075	17 462	-13 260	4 202	21	4 223		-23 852
1.Servet Vergileri	5 659	6 371			65	12 095							12 095
2.Diğer Transferler	-22 513	-2 381			-383	-25 277	20 624	-1 101	19 523	3 018	22 540		-2 737
3.Kamulaştırma ve S.Değer Artışı	931	-2 779	-323	-182	-12 539	-14 892	-3 161	-12 159	-15 320	-2 997	-18 317		-33 209
VII.KASA-BANKA/BORÇLANMA	152 180	22 000	261	22 568	35 049	232 058	-36 569	7 615	-28 953	10 220	-18 733		213 325
1.Kasa-Banka Değişimi	0	11 982	-201	-5 088	3 533	10 226	-11 525	-59 750	-71 275	-6 529	-77 804		-67 578
2.Dış Borçlanma (Net)	-67 174	10 295			3 092	-53 788	-5 010	-3 190	-8 200	213	-7 987		-61 774
-Dış Borç Ödemesi	-111 204	-4 873			-5 008	-121 085	-18 119	-3 190	-21 310	-5 763	-27 073		-148 158
-Dış Borç Kullanımı	44 030	15 167			8 100	67 297	13 110		13 110	5 976	19 086		86 384
3.İç Borç/Alacak (Net)	219 354	906	462	27 656	28 424	276 803	63 789	70 555	134 345	32 457	166 802		443 605
4.Stok Değişim Fonu		-1 183				-1 183	-83 823		-83 823	-15 921	-99 744		-100 927

TABLO: III.28- 1995 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

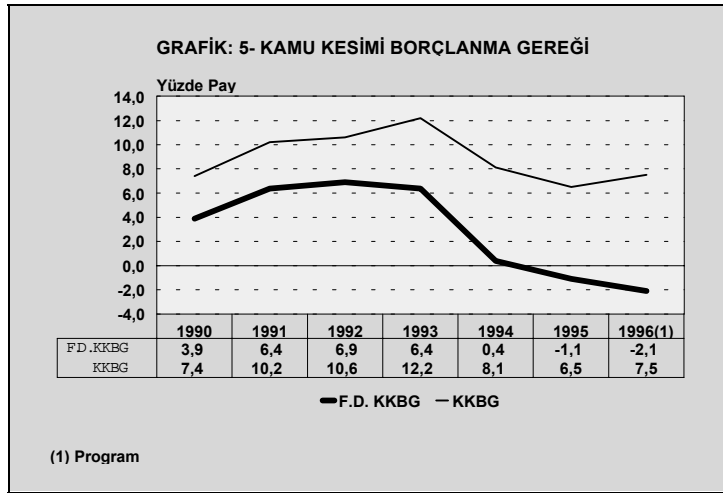
	Genel + Katma	Mahalli İdareler	Döner Sermaye	Sosyal Güvenlik Kuruluş.	ALT		KİT			TOPLAM KAMU		
					Fonlar	TOPLAM	İşletme ci	Tasarrufcu	TOPLAM		Öz.Kap.Kur	TOPLAM
1.Vergiler	1 076 571	155 551			136 554	1 368 676	-26 774	-1 976	-28 750	-6 067	-34 817	1 333 859
a.Vasitasız	451 461	64 383			26 673	542 517	-26 774	-1 976	-28 750	-6 067	-34 817	507 700
b.Vasitalı	625 110	91 168			109 881	826 159						826 159
2.Vergi Dışı Normal Gelirler	50 094	28 093			32 872	111 059	-12 534		-12 534	-2 362	-14 896	96 163
3.Faktör Gelirleri	31 195	20 520	3 468	-6 503	6 301	54 981	64 155	6 002	70 157	46 187	116 344	171 325
4.Sosyal Fonlar				-110 955		-110 955						-110 955
5.Cari Transferler	-698 843	-76 159		70 589	-134 533	-838 946	501	3 700	4 201	91	4 293	-834 653
I.KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	459 017	128 005	3 468	-46 869	41 194	584 815	25 348	7 726	33 074	37 849	70 923	655 739
II.CARİ GİDERLER	-608 468	-99 131			-43 596	-751 195						-751 195
III.KAMU TASARRUFU	-149 451	28 874	3 468	-46 869	-2 402	-166 380	25 348	7 726	33 074	37 849	70 923	-95 456
IV.YATIRIMLAR	-120 164	-63 442	-5 129	-2 548	-46 203	-237 486	-33 821	-1 794	-35 615	-12 201	-47 816	-285 302
a.Sabit Sermaye	-120 164	-64 779	-5 129	-2 548	-46 203	-238 823	-65 538	-1 794	-67 332	-14 278	-81 610	-320 433
b.Stok Değişmesi		1 337				1 337	31 717		31 717	2 077	33 794	35 131
V.TASARRUF-YATIRIM FARKI	-269 615	-34 568	-1 661	-49 417	-48 605	-403 866	-8 473	5 932	-2 541	25 648	23 108	-380 758
VI.SERMAYE TRANSFERLERİ	-49 856	-3 014	-40	-1 236	-5 357	-59 503	40 434	-11 260	29 174	5 072	34 246	-25 257
1.Servet Vergileri	8 844	5 725			242	14 811						14 811
2.Diğer Transferler	-59 651	-2 395			4 440	-57 606	44 356	-1 292	43 064	3 859	46 923	-10 683
3.Kamulaştırma ve S.Değer Artışı	951	-6 344	-40	-1 236	-10 039	-16 708	-3 922	-9 968	-13 890	1 213	-12 677	-29 385
VII.KASA-BANKA/BORÇLANMA	319 471	37 582	1 701	50 653	53 962	463 369	-31 962	5 328	-26 633	-30 720	-57 353	406 016
1.Kasa-Banka Değişimi		26 174	-800	-8 876	-6 274	10 224	-5 939	-46 966	-52 906	-13 162	-66 068	-55 844
2.Dış Borçlanma (Net)	-81 238	16 415	2 300		13 698	-48 825	-16 580	2 514	-14 066	-8 356	-22 422	-71 247
-Dış Borç Ödemesi	-238 984	-11 857			-8 597	-259 438	-45 511	-223	-45 734	-16 565	-62 299	-321 737
-Dış Borç Kullanımı	157 746	28 272	2 300		22 295	210 613	28 932	2 736	31 668	8 210	39 877	250 491
3.İç Borç/Alacak (Net)	400 709	-3 460	201	59 529	46 539	503 518	60 145	49 781	109 926	8 606	118 532	622 050
4.Stok Değişim Fonu		-1 547				-1 547	-69 588		-69 588	-17 808	-87 396	-88 943

(1) Gerçekleşme Tahmini.

TABLO: III.29-1996 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	Genel + Katma	Mahalli İdareler	Döner Sermaye	Sosyal Güvenlik Kuruluş.		ALT Fonlar	İşletme ci	KİT		Öz.Kap.Kur	TOPLAM	TOPLAM KAMU
				Kuruluş.	Fonlar			TOPLAM	Tasarrufcu			
1.Vergiler	2 055 300	286 284			185 376	2 526 960	-30 741	-2 662	-33 402	-21 739	-55 141	2 471 819
a.Vasitasız	820 000	116 771			52 625	989 396	-30 741	-2 662	-33 402	-21 739	-55 141	934 255
b.Vasitalı	1 235 300	169 513			132 751	1 537 564						1 537 564
2.Vergi Dışı Normal Gelirler	81 000	46 964			47 013	174 977	-23 258		-23 258	-31 173	-54 431	120 546
3.Faktör Gelirleri	110 500	37 215	8 525	840	7 831	164 911	155 022	12 335	167 357	88 294	255 651	420 562
4.Sosyal Fonlar				-240 673		-240 673						-240 673
5.Cari Transferler	-1 643 457	-124 348		213 000	-116 681	-1 671 486	10 331	26 900	37 231	146	37 377	-1 634 109
I.KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	603 343	246 115	8 525	-26 833	123 539	954 689	111 354	36 573	147 928	35 528	183 455	1 138 145
II.CARİ GİDERLER	-1 169 750	-188 136			-72 442	-1 430 328						-1 430 328
III.KAMU TASARRUFU	-566 407	57 979	8 525	-26 833	51 097	-475 639	111 354	36 573	147 928	35 528	183 455	-292 184
IV.YATIRIMLAR	-281 695	-118 451	-9 820	-3 980	-75 735	-489 681	-151 824	-3 712	-155 536	-16 976	-172 512	-662 193
a.Sabit Sermaye	-281 695	-119 894	-9 820	-3 980	-75 735	-491 124	-144 160	-3 712	-147 872	-22 555	-170 427	-661 551
b.Stok Değişmesi		1 443				1 443	-7 664		-7 664	5 579	-2 085	-642
V.TASARRUF-YATIRIM FARKI	-848 102	-60 472	-1 295	-30 813	-24 638	-965 320	-40 470	32 861	-7 609	18 552	10 943	-954 377
VI.SERMAYE TRANSFERLERİ	-12 897	-8 989	-60	-2 688	50 536	25 902	32 948	-28	32 921	9 328	42 249	68 151
1.Servet Vergileri	17 700	7 640			239	25 579						25 579
2.Diğer Transferler	-31 347	-5 507			60 777	23 923	37 174	13 927	51 101	6 984	58 085	82 008
3.Kamulaştırma ve S.Değer Artışı	750	-11 122	-60	-2 688	-10 480	-23 600	-4 225	-13 955	-18 180	2 344	-15 836	-39 437
VII.KASA-BANKA/BORÇLANMA	861 000	69 461	1 355	33 501	-25 898	939 419	7 522	-32 834	-25 312	-27 880	-53 192	886 227
1.Kasa-Banka Değişimi		14 479	-1 012	-10 000	-5 650	-2 183	-12 751	-65 753	-78 504	-14 935	-93 439	-95 622
2.Dış Borçlanma (Net)	-113 500	28 389	1 182		10 976	-72 953	-6 507		-6 507	-648	-7 155	-80 108
-Dış Borç Ödemesi	-405 400	-19 731			-35 281	-460 412	-76 587		-76 587	-10 602	-87 190	-547 602
-Dış Borç Kullanımı	291 900	48 120	1 182		46 257	387 459	70 080		70 080	9 955	80 035	467 494
3.İç Borç/Alacak (Net)	974 500	28 225	1 185	43 501	-31 224	1 016 187	128 412	32 919	161 331	15 290	176 621	1 192 808
4.Stok Değişim Fonu		-1 632				-1 632	-101 632		-101 632	-27 587	-129 218	-130 850
(1) Program												

1996 yılında toplam kamu gelirlerinin GSMH'ya oranının 1 puan artarak yüzde 20,7'ye, kamu harcamalarının GSMH'ya oranının ise 2,1 puan artarak yüzde 28,3'e yükseleceği tahmin edilmektedir. Böylece, KKBG'nin GSMH'ya oranı 1995 yılına göre 1 puan artarak yüzde 7,5 olacaktır. Kamu harcamalarındaki yükselme, esas olarak Konsolide Bütçe faiz ödemelerindeki artıştan kaynaklanmaktadır. Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç tutulduğunda kamu kesimi finansman fazlasının GSMH'ya oranı, 1995 yılında yüzde 1,1 olan seviyesinden 1996 yılında yüzde 2,1'e yükselmektedir.

1996 yılında toplam kamu kesimi borçlanma gereğinin yüzde 84,7'si Konsolide Bütçe'den kaynaklanmaktadır. Bu durum, özellikle son yıllarda önemli boyutlara ulaşan sosyal güvenlik kuruluşlarının finansman açıklarının Konsolide Bütçe tarafından karşılanmasından kaynaklanmaktadır.

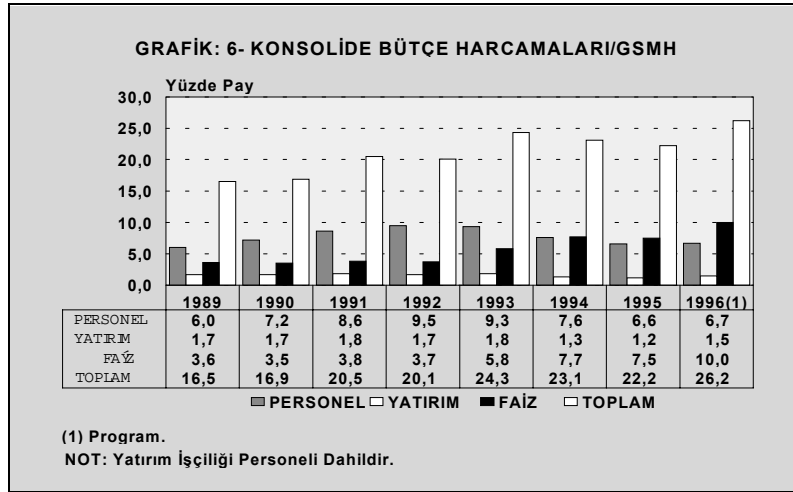
1996 yılında da kamu kesimi net dış borç ödeyicisi olacaktır. Böylece, net iç borçlanmanın GSMH içindeki payının 1995 yılında yüzde 7,4 olan seviyesinden yüzde 8,1'e yükseleceği tahmin edilmektedir.

D. KONSOLİDE BÜTÇE

5 Nisan İstikrar Programı çerçevesinde alınan önlemler sonucunda, 1993 yılında yüzde 6,7 olan Konsolide Bütçe açığının GSMH içindeki payı 1994 yılında 2,8 puan düşerek yüzde 3,9'a gerilemiş, GSMH'nın yüzde 3,8'i kadar faiz dışı fazla verilmiştir.

1994 yılında Konsolide Bütçe açığını azaltmak için harcamalarda önemli kısıntılara gidilmiş ve harcamaların GSMH içindeki payı bir önceki yıla göre 1,2 puan düşürülerek yüzde 23,1 seviyesine çekilmiştir. Toplam Bütçe harcamaları içinde personel ve yatırım harcamalarının payı azalırken, savunma harcamalarının etkisiyle diğer cari harcamaların, faiz ödemelerinin etkisiyle de transfer harcamalarının payı artmıştır. Personel harcamalarının GSMH'ya oranı 1,7 puanlık düşüşle yüzde 7,6'ya gerilerken, diğer cari harcamaların GSMH'ya oranı 0,1 puanlık artışla yüzde 1,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bir önceki yıla göre yüzde 37,8 gibi düşük bir oranda artan yatırım harcamalarının GSMH'ya oranı 0,5 puan azalarak yüzde 1,3'e gerilemiştir. Yatırım işçiliğinin yatırım tutarına ilave edilmesi durumunda ise daralma daha da belirginleşmekte ve 0,8 puana yükselmektedir.

1994 yılında transfer harcamalarının toplam harcamalar içindeki payının artışında borçlanma vadesinin kısılması ve faiz oranları ile döviz kurlarındaki artış dolayısıyla yükselen faiz ödemeleri etkili olmuştur. Bir önceki yıla göre faiz harcamalarının GSMH içindeki payı 1,9 puan artarak yüzde 7,7'ye, toplam harcamalara oranı ise 9,2 puan artarak yüzde 33,2'ye yükselmiştir.

Konsolide Bütçe gelirlerinin GSMH içindeki payı 1994 yılında 1,6 puan artarak yüzde 19,2'ye yükselmiştir. Gelirlerdeki bu gelişme, fon ve Katma Bütçe gelirlerindeki düşüşe rağmen bir defaya mahsus olmak üzere ihdas edilen vergilerin etkisiyle vergi gelirlerindeki ve vergi dışı normal gelirlerdeki artışlardan kaynaklanmıştır. Böylece, vergi gelirlerinin GSMH içindeki payı ek vergiler dahil yüzde 15,1'e yükselirken, bu oran ek vergiler hariç yüzde 13,8 seviyesinde kalmıştır.

1993 yılında 357,3 trilyon lira olan iç borç stoku 1994 yılında 779,4 trilyon liraya yükselmiştir. 1994 yılında iç borçlanma ortalama vadesi kısalarak 1993 yılındaki 257 günlük seviyesinden 117 güne inmiştir. Bu dönemde, bir yıllık ağırlıklı ortalama basit faiz oranı yüzde 79,3'den yüzde 109,9'a, ağırlıklı ortalama bileşik faiz oranı ise yüzde 87,6'dan yüzde 165,5'e çıkmıştır.

Bütçenin finansmanı amacıyla yapılan dış kredi kullanımı, 1994 yılında programlanan seviyenin altında kalmış ve yıl sonu itibarıyla 67,2 trilyon lira net dış borç ödemesi yapılmıştır.

Daraltıcı politikalar 1995 yılının Ocak-Eylül döneminde de sürdürülmüş ve yılın tamamında Bütçe harcamalarının GSMH'ya oranı yüzde 22,2'ye gerilemiştir. Buna karşılık, 1994 yılında bir defaya mahsus olarak uygulananan vergilerin telafi edileme-yişinin de etkisiyle Bütçe gelirlerinin GSMH'ya oranı 1,2 puan gerileyerek yüzde 18,0 seviyesinde kalmıştır. Böylece, Konsolide Bütçe açığı 319,5 trilyon

liraya, GSMH içindeki payı ise yüzde 4,2'ye yükselmiş, faiz harcamaları hariç Bütçe fazlasının GSMH'ya oranı ise yüzde 3,4'e gerilemiştir.

1995 yılında, borç faizi ödemeleri, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına yapılan transferler, savunma ve güvenlik hizmetleri ile ilgili kuruluşların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması ve kamu personelinin maaşlarında yapılan düzenlemeler nedeniyle ek ödeneğe ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle, 4.11.1995 tarih ve 4061 sayılı Kanun'la 380 trilyon lira ek ödenek alınmış ve Genel Bütçe gelirlerine de 276 trilyon lira eklenmiştir.

1995 yılında personel harcamalarının GSMH'ya oranı yüzde 6,6'ya, diğer cari harcamaların oranı yüzde 1,8'e, Bütçe harcamaları içinde payı gittikçe azalan yatırım harcamalarının oranı ise yüzde 1,2'ye gerilemiştir. Faiz ödemelerinin GSMH'ya oranındaki 0,2 puanlık gerilemeye rağmen transfer harcamalarının GSMH'ya oranı 0,4 puan artarak yüzde 12,7'ye çıkmıştır. Bu gelişimde en önemli etken Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına yapılan transferlerdeki artışlardır.

1995 yılında vergi gelirlerinin GSMH'ya oranı yüzde 14,2 olarak gerçekleşmiştir. Konsolide Bütçe vergi gelirlerinin toplam

gelirler içindeki payı yüzde 78,8, harcamaları karşılama oranı ise yüzde 64,0 olmuştur. Böylece, vasitasız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı yüzde 42,4'e düşerken, vasitalı vergilerin toplam vergiler içindeki payı yüzde 57,6'ya yükselmiştir.

1995 yılında 297,2 trilyon lira nakit açığı ve 1.325,8 trilyon lira borç ödemelerinden oluşan toplam 1.623,0 trilyon liralık finansman ihtiyacının yüzde 9,7'si dış borçlanma, yüzde 84,4'ü iç borçlanma ve yüzde 5,8'i Merkez Bankası kaynaklarından karşılanmıştır.

Ortalama iç borçlanma vadesi, Hazinesin Şubat ayından itibaren 9 ve 12 aylık borçlanma imkanına kavuşmasıyla yükselmiş, ancak belirsizlik ortamının da etkisiyle yılın sonlarına doğru düşerek ortalama 206 gün olmuştur. İç borçlanma faiz oranları da aynı seyri izlemiş ve ağırlıklı ortalama basit faiz oranı yüzde 98,9, ağırlıklı ortalama bileşik faiz oranı ise yüzde 121,8 olmuştur.

Erken genel seçimler dolayısıyla 1996 yılı Bütçe Kanunu yürürlüğe girememiş ve hükümete Geçici Bütçe Kanunu ile yılın ilk dört ayı için 900 trilyon lira tutarında harcama yetkisi verilmiştir.

1996 yılı Konsolide Bütçe harcamaları 3.511 trilyon lira olarak programlanmıştır. Harcamaların GSMH'ya oranının bir önceki yıla göre 3,8 puan artarak yüzde 26,0 olması öngörülmüştür. Harcamalardaki artışın 2,1 puanı faiz ödemelerindeki artıştan kaynaklanmaktadır. Toplam ödeneklerin yüzde 25,9'u personel, yüzde 8,6'sı diğer cari, yüzde 6,8'i yatırım, yüzde 36,9'u faiz, yüzde 1,4'ü KİT, yüzde 1,8'i vergi iadeleri, yüzde 2,9'u fon, yüzde 7,9'u Sosyal Güvenlik Kuruluşları ve yüzde 7,8'i diğer transfer ödeneklerine ayrılmıştır.

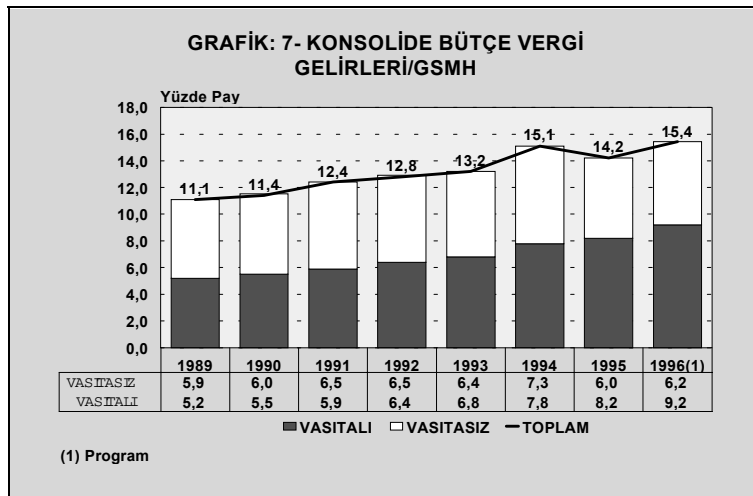
Personel harcamaları yüzde 81,0'lik artışla 910 trilyon lira olarak programlanmıştır.

Diğer cari harcamalar savunma ve güvenlik hizmetleri dikkate alınarak 302,7 trilyon lira olarak belirlenmiştir. Bu durumda, diğer cari harcamaların GSMH içindeki payı bir önceki yıla göre 0,4 puan artarak yüzde 2,2 seviyesine çıkmaktadır.

İşçilik giderleri hariç 238,7 trilyon lira olarak belirlenen yatırım ödeneğinin GSMH içindeki payı yüzde 1,8'dir.

Transfer harcamaları için ayrılan 2.059,6 trilyon liralık ödeneğin yüzde 62,9'u faiz ödemelerine, yüzde 2,3'ü KİT transferlerine, yüzde 4,9'u fon ödeneklerine, yüzde 13,5'i Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına, yüzde 1,8'i tarımsal destekleme ile ilgili sübvansiyonlara, yüzde 14,6'sı ise diğer iktisadi ve sosyal transferlere ayrılmıştır.

1996 yılı Konsolide Bütçe gelirleri 2.650 trilyon lira olarak hedeflenmiştir. Böylece, gelirlerin GSMH içindeki payı bir önceki yıla göre 1,6 puanlık bir artışla yüzde 19,6'ya yükselmektedir.

TABLO : III.30 - Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	1994	1995 (1)	1996 (2)	Yüzde Artış		Yüzde Dağılım			GSMH İçindeki Paylar		
				1995	1996	1994	1995	1996	1994	1995	1996
HARCAMALAR	897 296	1 696 595	3 511 000	89,1	106,9	100,0	100,0	100,0	23,1	22,2	26,0
Cari	368 902	640 468	1 212 750	73,6	89,4	41,1	37,8	34,5	9,5	8,4	9,0
- Personel	295 495	502 724	910 013	70,1	81,0	32,9	29,6	25,9	7,6	6,6	6,7
- Diğer Cari	73 407	137 744	302 737	87,6	119,8	8,2	8,1	8,6	1,9	1,8	2,2
Yatırım (3)	50 355	88 164	238 695	75,1	170,7	5,6	5,2	6,8	1,3	1,2	1,8
Transfer	478 039	967 963	2 059 555	102,5	112,8	53,3	57,1	58,7	12,3	12,7	15,3
GELİRLER	745 116	1 377 124	2 650 000	84,8	92,4	100,0	100,0	100,0	19,2	18,0	19,6
Genel Bütçe	739 950	1 371 344	2 640 000	85,3	92,5	99,3	99,6	99,6	19,0	17,9	19,6
- Vergi Gelirleri	587 760	1 085 415	2 073 000	84,7	91,0	78,9	78,8	78,2	15,1	14,2	15,4
- Vergi Dışı Normal Gelirler	48 365	79 016	280 000	63,4	254,4	6,5	5,7	10,6	1,2	1,0	2,1
- Özel Gelir ve Fonlar	103 825	206 913	287 000	99,3	38,7	13,9	15,0	10,8	2,7	2,7	2,1
Katma Bütçe	5 166	5 780	10 000	11,9	73,0	0,7	0,4	0,4	0,1	0,1	0,1
GELİR-GİDER FARKI	-152 180	-319 471	-861 000	109,9	169,5				-3,9	-4,2	-6,4
Emanet ve Avanslarda Net Değişme	255	22 320	0						0,0	0,3	0,0
NAKİT AÇIĞI	-151 925	-297 151	-861 000	95,6	189,8				-3,9	-3,9	-6,4
BORÇ İDARESİ											
Borç Ödemesi	586 353	1 325 780	2 586 800	126,1	95,1	100,0	100,0	100,0	15,1	17,3	19,2
- Dış Borç Ödemesi	111 204	238 984	405 400	114,9	69,6	19,0	18,0	15,7	2,9	3,1	3,0
- İç Borç Ödemesi (Tahvil)	95 197	136 796	301 400	43,7	120,3	16,2	10,3	11,7	2,4	1,8	2,2
- İç Borç Ödemesi (Bono)	379 952	950 000	1 880 000	150,0	97,9	64,8	71,7	72,7	9,8	12,4	13,9
Borçlanma	738 278	1 622 931	3 447 800	119,8	112,4	100,0	100,0	100,0	19,0	21,2	25,5
- Dış Borç Kullanımı	44 030	157 746	291 900	258,3	85,0	6,0	9,7	8,5	1,1	2,1	2,2
- İç Borçlanma	700 884	1 464 376	3 155 900	108,9	115,5	94,9	90,2	91,5	18,0	19,2	23,4
Tahvil	24 858	222 453	704 900	794,9	216,9	3,4	13,7	20,4	0,6	2,9	5,2
Bono	624 169	1 147 200	2 272 000	83,8	98,0	84,5	70,7	65,9	16,1	15,0	16,8
Kısa Vadeli Avans	51 857	94 723	179 000	82,7	89,0	7,0	5,8	5,2	1,3	1,2	1,3
- Diğer	-6 636	809	0			-0,9	0,0	0,0	-0,2	0,0	0,0
Finansman Fazlası	151 925	297 151	861 000	95,6	189,8						

(1) Geçici

(2) Program

(3) Yatırım işçiliği personel harcamaları içinde yer almaktadır.

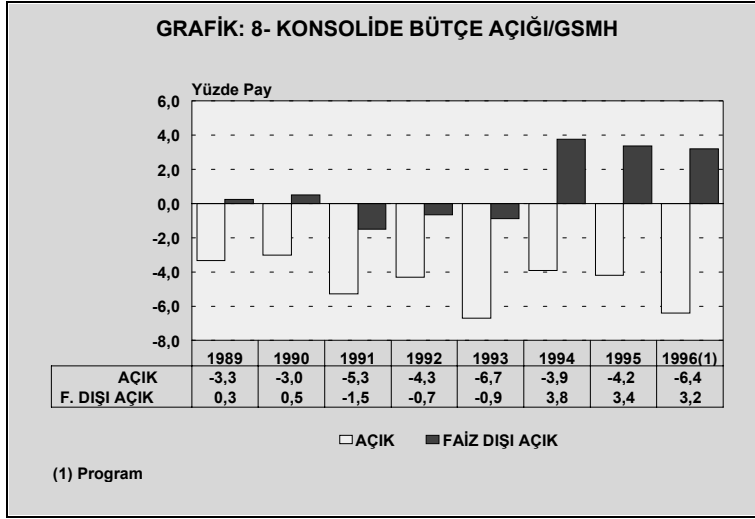
TABLO: III.31- Konsolide Bütçe Temel Göstergeleri

	Cari Fiyatlarla, Trilyon TL.						GSMH İçindeki Yüzde Paylar					
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1991	1992	1993	1994	1995	1996
					(1)	(2)					(1)	(2)
Harcamalar	130	222	485	897	1 697	3 511	20,5	20,1	24,3	23,1	22,2	26,0
Gelirler	97	174	351	745	1 377	2 650	15,3	15,8	17,6	19,2	18,0	19,6
Açık	-34	-47	-134	-152	-319	-861	-5,3	-4,3	-6,7	-3,9	-4,2	-6,4
Toplam Faiz Ödemeleri	24	40	116	298	576	1 296	3,8	3,7	5,8	7,7	7,5	9,6
Faiz Dışı Açık / Fazla	-9	-7	-17	146	257	435	-1,5	-0,6	-0,9	3,8	3,4	3,2
Toplam İç Borç Kullanımı (Bo+Tah)	46	112	236	649	1 370	2 977	7,2	10,1	11,8	16,7	17,9	22,1
Toplam İç Borç Anapara Ödemesi (Bono+Tahvil)	31	72	184	475	1 087	2 228	4,8	6,5	9,2	12,2	14,2	16,5
Hazine Kısa Vadeli Avansı	11	17	53	52	95	179	1,7	1,6	2,7	1,3	1,2	1,3
İç Borç Servisi (Faiz+Anapara)	48	103	276	708	1 562	3 346	7,5	9,3	13,8	18,2	20,4	24,8
Toplam İç Borç Stoku	98	194	357	799	1 361		15,4	17,6	17,9	20,6	17,8	
Oranlar Yüzde												
Faiz / Toplam Harcama	18,5	18,2	24,0	33,2	34,0	36,9						
Yatırım / Toplam Harcama	9,0	8,6	7,5	5,6	5,2	6,8						
Personel / Toplam Harcama	42,0	47,1	38,4	32,9	29,6	25,9						
Vergi Gelirleri / Toplam Harcama	60,4	63,9	54,5	65,5	64,0	59,0						
Vasitasız Vergiler / Toplam Vergiler	52,3	50,4	48,6	48,3	42,4	40,4						
Vasitalı Vergiler / Toplam Vergiler	47,7	49,6	51,4	51,7	57,6	59,6						
Net Tahvil+Bono Kull. / T.Mevduat Değişimi	37,3	59,6	66,5	55,7	50,9							
Tahvil (1 Yıl Vadeli) Ortalama Faiz Oranı	72,1	88,6	86,4	118,7	108,2							

NOT : Yatırım işçiliği personel harcamaları içinde yer almaktadır.

(1) Geçici

(2) Program

Konsolide Bütçe gelirlerinin yüzde 78,2'sini oluşturan vergi gelirlerinin GSMH içindeki payının 1,2 puanlık artışla yüzde 15,4 seviyesine çıkarılması hedeflenmiştir.

Vergi gelirlerinin harcamaları karşılama oranı yüzde 59,0, vergi gelirleri içinde vasıtasız vergilerin payı yüzde 40,4, vasıtalı vergilerin payı ise yüzde 59,6 olarak öngörülmüştür.

1996 yılında, bütçe kapsamındaki fon gelirlerinden ve kapsam dışındaki fon kesintilerinden 280 trilyon lira gelir beklenmektedir. Bu, bir önceki yıla göre yüzde 40,4'lük bir artışı ifade etmektedir. Hibe gelirlerinden gelecek 7 trilyon lirayla birlikte özel gelir ve fon toplamı 287 trilyon liraya ulaşacaktır.

TELEKOM'un lisans satışından elde edilecek 37 trilyon liralık gelirle beraber vergi dışı normal gelirlerden 280 trilyon lira, Katma Bütçe gelirlerinden 10 trilyon lira gelir elde edileceği tahmin edilmektedir.

Bu harcama ve gelir hedefleri çerçevesinde Konsolide Bütçe açığının 861 trilyon lira, faiz dışı Bütçe fazlasının da 434,9 trilyon lira olarak gerçekleşmesi

öngörülmüştür. Bütçe açığının GSMH'ya oranının 2,2 puan artarak yüzde 6,4, faiz dışı fazlanın GSMH'ya oranının ise 0,2 puan azalarak yüzde 3,2 olarak gerçekleşmesi hedeflenmektedir.

Anapara ödemeleri de dikkate alındığında toplam finansman ihtiyacı 3.447,8 trilyon liraya yükselmektedir. Sözkonusu ihtiyacın yüzde 8,5'inin dış borçlanma, yüzde 20,4'ünün tahvil, yüzde 65,9'unun bono ve yüzde 5,2'sinin Hazine Kısa Vadeli Avansı ile karşılanması öngörülmektedir.

E. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT) Bütçe ve ekonomi üzerindeki yüklerini hafifletmek amacıyla 1980 yılından itibaren sürdürülen politikaların yapısal düzenleme-yönelik olmaması nedeniyle, 1988 yılından sonra yaşanan ekonomik gelişmeler, KİT sisteminin temel sorunlarının yeniden ön plana çıkmasına neden olmuştur.

Etkisini sadece kamu finansmanı üzerinde göstermekle kalmayıp, kaynakların rasyonel olmayan bir şekilde kullanılmasına yol açarak piyasa mekanizmasının işleyişini de olumsuz yönde etkileyen bu sorunların çözümü için, ekonomik politikalarda daha çok finansman maliyetlerini ve istihdamı azaltıcı tedbirlere ağırlık verilmiştir.

Bu çerçevede, KİT'lerin hızla bozulan mali yapılarını düzeltmek amacıyla 1992 yılında Tahkim Kanunu yürürlüğe konulmuş, aşırı finansman yükü getiren bazı kamu borçları konsolide edilmiş ve Bütçe dışı ikraz uygulaması başlatılarak ticari banka

kredilerinin önemli bir kısmının tasfiyesi sağlanmıştır. Maaş ve ücretlerdeki reel artışların yavaşlaması, istihdam azaltıcı tedbirler alınması ve Bütçe dışı ikraz uygulamasına devam edilmesi, KİT'lerin finansman durumlarının nispi olarak düzelmesini sağlamıştır.

KİT sisteminin finansal durumundaki iyileşme 5 Nisan 1994 tarihinde alınan ekonomik kararların da etkisiyle 1994 yılında da devam etmiştir. 5 Nisan Ekonomik Önlemler Uygulama Planı çerçevesinde KİT'ler tarafından üretilen mal ve hizmet fiyatlarının girdi maliyetlerini yansıtan bir düzeye gelmesi sağlanmış, tasarruf tedbirlerine özen gösterilmiş, döviz kurlarındaki artışlar dövizle ilgili satış gelirlerini artırmıştır. 1993 yılında yüzde 4,1 olan Bütçe transferleri hariç borçlanma gereğinin GSMH içindeki payı, 1994 yılında yüzde 1,8'e gerilemiştir.

Bu uygulamalara 1995 yılında da devam edilmiştir. Hazine, SSK prim ve tecil faizi borçlarına karşılık olarak kuruluşların sermayelerine mahsuben 14 trilyon lira SSK'ya ödemede bulunmuştur. Böylece, Bütçeden kuruluşlara yapılan sermaye transferleri toplamı 1995 yılında 45,9 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık; TEAŞ, TEDAŞ, TELEKOM ve DHMİ'nin mal ve hizmet satış hasılatları üzerinden 24,6 trilyon lira fon sistemi aracılığıyla Bütçeye aktarılmıştır.

Enflasyon ve döviz kurlarındaki artışa rağmen, 1995 yılı Programında 71,6 trilyon lira olması öngörülen KİT sabit sermaye yatırımları, 65,5 trilyon lira seviyesinde gerçekleşmiştir.

Tarımsal destekleme alım fiyatlarında reel düzeyin korunmasına rağmen, rekoltenin düşük olmasının da etkisiyle, hububat destekleme alım fiyatlarının piyasa fiyatlarının altında kalması nedeniyle 1995 yılında TMO alımları düşük miktarlarda gerçekleşmiştir. Ayrıca, şeker

pancarı alımları ve şeker üretimi azalmıştır. Üretim açığının karşılanması amacıyla şeker ithalatına gidilmiş ve ithalatın önemli bir kısmı özel firmalarca gerçekleştirilmiştir. Bu gelişmeler, tarımsal destekleme ile görevli kuruluşların stoklama ve finansman maliyetlerinin azalmasına yol açmıştır.

KİT mal ve hizmet fiyatlarının uluslararası fiyat hareketlerinden olumlu yönde etkilenmesi 1995 yılında bazı kuruluşların karlılıklarını önemli ölçüde artırmış, özellikle SEKA ve ETİBANK gibi kuruluşların performanslarında konjonktürel iyileşmeler gözlenmiştir.

KİT'lerin aşırı finansman yükü getiren kısa vadeli ticari banka borçlarının tasfiyesine yönelik Bütçe dışı ikraz uygulamasına 1995 yılında da devam edilmiş, bu çerçevede KİT'lere 4,8 trilyon lira tutarında tahvil verilmiştir.

1995 yılında imzalanan toplu iş sözleşmeleri ile, KİT'lerde çalışan işçilere 1995 yılının birinci ve ikinci yarısı için yüzde 16'şar, 1996 yılının aynı dönemleri için sırasıyla yüzde 18 ve yüzde 20 oranında ücret artışı sağlanmıştır.

Bu gelişmeler çerçevesinde, 1995 yılında, Bütçe transferleri hariç işletmeci KİT borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının 1994 yılındaki yüzde 1,8 seviyesinden yüzde 1,1'e düştüğü, Bütçe transferleri dahil edildiğinde ise bu oranın yüzde 1,2 seviyesinden yüzde 0,5'e gerilediği tahmin edilmektedir.

1996 yılında işletmeci KİT borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının Bütçe transferleri dahil yüzde 0,8, Bütçe transferleri hariç yüzde 1,2 olması öngörülmektedir.

1996 yılında işletmeci KİT'ler için Bütçeden 48,3 trilyon lira transfer ödeneği ayrılmıştır. Buna karşılık, mal ve hizmet satış hasılatlarından fon sistemi aracılığıyla Bütçeye

yapılan aktarma kapsamına 1996 yılı için TEKEL ve DMO da dahil edilmiş ve 56 trilyon lira aktarma yapılması öngörülmüştür.

1996 yılında işletmeci KİT'lerin 144,2 trilyon lira, tasarrufçu KİT'lerin ise 3,7 trilyon lira tutarında sabit sermaye yatırımı yapmaları programlanmıştır. Böylece, KİT sabit sermaye yatırımlarının kamu sabit sermaye yatırımları içindeki payının yüzde 23,9 olması öngörülmüştür. Sabit sermaye yatırımları içinde enerji ve ulaştırma-haberleşme sektörlerinin paylarının sırasıyla yüzde 50,7 ve yüzde 33,4 olması hedeflenmiştir.

1995 yılında 31,8 trilyon lira düzeyinde gerçekleştiği tahmin edilen KİT zararının, 1996 yılında 4,6 trilyon liraya gerilemesi beklenmektedir.

Kamu kesimi genel dengesinde izlenen özelleştirme kapsamındaki kuruluşların 1994 yılında GSMH'nin yüzde 0,7'si olan borçlanma gereğinin, faktör gelirlerindeki iyileşme sonucunda, 1995 yılında yüzde 0,2 oranında fazlaya dönüştüğü tahmin edilmektedir. Fazlanın 1996 yılında da devam ederek 294 milyar lira olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

TABLO : III.32 - İşletmeci KİT Finansman Dengesi

	(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)				
	1992	1993	1994	1995 (1)	1996 (2)
A. TOPLAM GELİRLER	188 146	309 340	681 597	947 022	1 573 296
I. İŞLETME GELİRLERİ	153 539	248 776	556 917	790 807	1 340 978
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	142 122	231 620	512 342	734 626	1 276 313
2. Diğer Gelirler	11 417	17 157	44 575	56 181	64 664
II. KURUM BÜNYESİNDE KALAN FONLAR	26 163	33 802	103 233	110 243	181 318
1. Amortismanlar	11 666	17 657	34 783	66 822	110 874
2. Karşılıklar	14 497	16 145	68 449	43 421	70 444
III. BÜTÇE TRANSFERLERİ	8 438	26 267	21 418	45 941	48 331
IV. DİĞER GELİRLER	7	495	29	31	0
B. TOPLAM GİDERLER	229 687	364 601	728 851	984 648	1 675 481
I. İŞLETME GİDERLERİ	193 877	295 343	638 770	836 895	1 367 274
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	112 316	174 169	334 535	543 363	936 147
2. Diğer Giderler	81 561	121 174	304 235	293 533	431 127
II. YATIRIM HARCAMALARI	20 341	33 148	45 812	65 538	144 160
III. STOK ARTIŞI	12 760	30 246	34 367	37 871	109 296
IV. DİĞER GİDERLER	2 710	5 865	9 902	44 344	59 051
C. BORÇLANMA GEREĞİ	-41 541	-55 261	-47 254	-37 626	-109 154
D. FİNANSMAN	41 541	55 261	47 254	37 626	109 154
I. KASA BANKA DEĞİŞİMİ	-3 241	-7 311	-11 525	-5 939	-12 751
II. İÇ BORÇLANMA (NET)	43 263	65 621	63 789	60 145	128 412
III. DIŞ BORÇLANMA (NET)	1 519	-3 049	-5 010	-16 580	-6 507
DÖNEM KAR/ZARARI	-24 896	-34 911	-65 111	-31 777	-4 592
FAKTÖR GELİRLERİ	-14 176	-12 765	21 380	64 155	155 022
MAAŞ VE ÜCRET ÖDEMELERİ	49 918	84 214	123 685	188 930	272 773

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

TABLO : III.33 - İşletmeciler KİT Özet Finansal Göstergeler

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	Dönem		Bütçe Trans.	Yüzde	Borç. Gereği	Yüzde	İstihdam	
	Karlı veya Zararı						Giderleri	Yüzde
1993 Yılı								
T.Demir ve Çelik İşl. Gen. Müd.	-8 127	2 613	10,0	-5 519	10,0	4 959	5,9	
T.Taşkömürü Kurumu Gen. Müd.	-7 520	5 617	21,4	-2 185	4,0	7 336	8,7	
Türkiye Elektrik Kurumu Gen. Müd.	1 913	298	1,1	- 168	0,3	12 001	14,3	
T.Şeker Fabrikaları A.Ş. Gen. Müd.	200	2 589	9,9	-5 172	9,4	4 366	5,2	
Toprak Mahsulleri Ofisi Gen. Müd.	819	3 370	12,8	-6 896	12,5	858	1,0	
TEKEL Genel Müdürlüğü	840		0,0	-11 653	21,1	8 053	9,6	
T.C. Devlet Demiryolları Gen. Müd.	-8 849	5 209	19,9	-4 728	8,6	7 324	8,7	
Ara Toplam	-20 723	19 695	75,1	-36 321	65,7	44 899	53,3	
Diğer Kuruluşlar	-14 188	6 540	24,9	-18 940	34,3	39 315	46,7	
İşletmeciler KİT Toplamı	-34 911	26 235	100,0	-55 261	100,0	84 214	100,0	
1994 Yılı								
T.Demir ve Çelik İşl. Gen. Müd.	-21 273	1 945	9,1	-16 493	34,9	7 971	6,4	
T.Taşkömürü Kurumu Gen. Müd.	-15 589	5 649	26,4	-10 408	22,0	8 135	6,6	
T.Elektrik Üretim İletim A.Ş.	-10 476		0,0	13 861	-29,3	7 516	6,1	
T.Elektrik Dağıtım A.Ş.	-2 539		0,0	-3 789	8,0	12 642	10,2	
T.Şeker Fabrikaları A.Ş. Gen. Müd.	966	2 000	9,4	2 249	-4,8	6 658	5,4	
Toprak Mahsulleri Ofisi Gen. Müd.	538		0,0	-11 943	25,3	1 444	1,2	
TEKEL Genel Müdürlüğü	10 689		0,0	76	-0,2	13 188	10,7	
T.C. Devlet Demiryolları Gen. Müd.	-25 486	7 663	35,9	-15 463	32,7	11 263	9,1	
Ara Toplam	-63 171	17 257	80,8	-41 910	88,7	68 817	55,6	
Diğer Kuruluşlar	-1 940	4 112	19,2	-5 344	11,3	54 868	44,4	
İşletmeciler KİT Toplamı	-65 111	21 370	100,0	-47 254	100,0	123 685	100,0	
1995 Yılı (1)								
T.Demir ve Çelik İşl. Gen. Müd.	-12 046	1 530	3,3	-2 321	6,2	8 127	4,3	
T.Taşkömürü Kurumu Gen. Müd.	-19 320	14 285	31,1	-4 581	12,2	11 744	6,2	
T.Elektrik Üretim İletim A.Ş.	5 077		0,0	7 845	-20,9	13 080	6,9	
T.Elektrik Dağıtım A.Ş.	1 911	450	1,0	4 571	-12,1	19 496	10,3	
T.Şeker Fabrikaları A.Ş. Gen. Müd.	4 617		0,0	-11 386	30,3	10 090	5,3	
Toprak Mahsulleri Ofisi Gen. Müd.	5 172		0,0	17 539	-46,6	2 521	1,3	
TEKEL Genel Müdürlüğü	9 800		0,0	-19 493	51,8	20 120	10,6	
T.C. Devlet Demiryolları Gen. Müd.	-38 002	17 970	39,1	-24 654	65,5	17 895	9,5	
Ara Toplam	-42 791	34 235	74,5	-32 479	86,3	103 073	54,6	
Diğer Kuruluşlar	11 014	11 706	25,5	-5 147	13,7	85 857	45,4	
İşletmeciler KİT Toplamı	-31 777	45 941	100,0	-37 626	100,0	188 930	100,0	
(1) Gerçekleşme Tahmini.								

TABLO : III.34- İşletmeci KİT Kaynak ve Ödemelerinin Yüzde Dağılımı

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995 (1)	1996 (2)
Ö D E M E L E R	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Yatırımlar	49,6	67,4	53,4	35,8	47,6	-3,6	22,0	46,7
-S.S.Yatırımları	51,6	40,8	45,1	52,1	43,4	45,1	42,7	44,3
-Stok Değişimi	-2,0	26,5	8,4	-16,3	4,2	-48,7	-20,6	2,4
Stok Değerleme	29,8	23,8	38,1	49,0	35,5	82,5	45,3	31,2
Sabit Kıymetler	3,1	0,0	-0,1	1,1	2,6	3,1	2,6	1,3
Kanuni Ödemeler	8,4	6,5	5,5	5,4	4,7	6,2	25,6	16,6
Kasa Banka	8,8	2,1	3,0	8,3	9,6	11,3	3,9	3,9
İştirak. Sermaye Artışı	0,4	0,3	0,0	0,4	0,0	0,4	0,7	0,3
K A Y N A K L A R	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Faktör Gelirleri	43,9	22,8	-18,0	-36,3	-16,7	21,0	41,8	47,7
Bütçe	9,4	5,8	38,9	21,6	34,4	21,0	29,9	14,9
Sermaye (HDO) (3)	1,4	1,5	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0
Devlet Yatırım Bankası	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Fonlar	3,0	2,4	3,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Borçlanma	42,3	67,5	75,7	114,7	82,0	57,9	28,4	37,5
-İç (Net)	35,1	57,0	81,1	110,8	86,0	62,8	39,1	39,5
-Dış (Net)	-4,6	0,9	-11,2	-4,2	-8,9	-15,5	-25,7	-18,9
-DPK (4)	11,7	9,6	5,8	8,1	4,9	10,6	14,9	16,9

(1) Gerçekleşme tahmini.

(2) Program.

(3) Hazine Dışı Ortaklar.

(4) Dış Proje Kredisi.

TABLO : III.35 - İşletmeci KİT'lerin Personel Giderleri ve Üretim Değeri

Yıllar	Personel Sayısı (Kişi)			Personel Gideri Milyar TL.				Üretim Değeri			Perso. Gideri/ Üretim Değeri (Yüzde)	Yıllık Ortalama Maaş ve Ücret (Bin TL.)	Personel Başına Üretim Değeri (Bin TL.)
	İşçi	Memur Teknik Personel	Toplam	Yüzde Artış	Ücret	Maaş	Toplam	Yüzde Artış	Milyar TL.	Yüzde Artış			
1984 (1)	372 473	177 962	550 435		497	137	634	34,9	3 221		19,7	1 152	5 852
	450 498	190 097	640 595		580	147	727	54,9	3 399		21,4	1 134	5 306
1985	444 347	190 900	635 247	-0,8	775	199	974	35,4	5 044	48,4	19,3	1 533	7 939
1986	455 595	197 363	652 958	2,8	1 025	279	1 304	34,0	6 355	26,0	20,5	1 997	9 732
1987	443 790	204 386	648 176	-0,7	1 544	487	2 031	55,7	10 185	60,3	19,9	3 134	15 713
1987 (3)	404 892	196 684	601 576	-7,9	1 411	465	1 876	43,9	9 455	48,8	19,8	3 119	15 716
1988	404 659	202 543	607 202	0,9	2 215	862	3 077	64,0	13 715	45,1	22,4	5 067	22 587
1989	396 599	205 753	602 352	-0,8	5 131	2 357	7 488	143,4	25 651	87,0	29,2	12 432	42 585
1990	392 128	203 666	595 794	-1,1	10 533	4 498	15 031	100,7	42 958	67,5	35,0	25 228	72 103
1990 (4)	375 565	198 453	574 018	-4,7	9 770	4 410	14 180	89,4	32 456	26,5	43,7	24 703	56 542
1991	362 771	198 818	561 589	-2,2	21 283	7 612	28 895	103,8	57 299	76,5	50,4	51 453	102 031
1992	353 111	192 973	546 084	-2,8	37 525	12 393	49 918	72,8	98 443	71,8	50,7	91 411	180 272
1992 (5)	343 361	189 148	532 509	-5,2	36 581	12 111	48 692	68,5	92 311	61,1	52,7	91 440	173 351
1993	331 382	192 207	523 589	-4,1	64 533	19 681	84 214	68,7	145 522	47,8	57,9	160 840	277 932
1994 (6)	299 389	181 041	480 430	-8,2	101 704	28 989	130 694	55,2	279 029	91,7	46,8	272 035	580 789
1994 (7)	281 846	181 026	462 872	-11,6	94 700	28 985	123 685	46,9	265 984	82,8	46,5	267 212	574 638
1995 (8)	266 739	175 942	442 681	-4,4	140 695	50 555	191 250	54,6	457 650	72,1	41,8	432 027	1 033 813
1995 (9)	263 252	175 019	438 271	-5,3	138 744	50 185	188 930	52,8	448 734	68,7	42,1	431 079	1 023 872

(1) 233 sayılı K.H.K. ile KİT kapsamına giren kuruluşlar dahil değildir.

(2) 233 sayılı K.H.K. gereğince ASİL ÇELİK, ÇİNKUR, TEKEL, TİGEM, ORÜS ve DHMİ KİT kapsamına dahil edilmiş, TRT kapsamından çıkarılmıştır.

(3) 1987 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1988 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan SÜMERBANK ve PETKİM hariçtir.

(4) 1990 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1991 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan TUPRAŞ, Petrol Ofisi A.Ş. ve THY A.O. hariçtir.

(5) 1992 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1993 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan EBK, TSEK, YEMSAN ve ORÜS hariçtir.

(6) 1993 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1994 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan D.B. DEN.NAK., T.GEMİ SAN., TDİ, KBİ, ÇİNKUR ve HAVAŞ dahildir.

(7) 1993 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1994 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan D.B. DEN.NAK., T.GEMİ SAN., TDİ, KBİ, ÇİNKUR ve HAVAŞ hariçtir.

(8) 1995 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan DİTAŞ ve ÇİTOSAN dahildir.

(9) 1995 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan DİTAŞ ve ÇİTOSAN hariçtir.

TABLO :III. 36-İşletmeciler Hakkında Özet Bilgiler

	(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)									
	Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar Hariç					Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar Dahil				
	1992	1993	1994	1995 (1)	1996 (2)	1992	1993	1994	1995 (1)	1996 (2)
Toplam Personel Adedi (Kişi)	546 084	523 589	462 872	438 271	432 495	612 208	599 244	555 111	521 576	510 650
-Memur ve Sözleşmeli Personel	192 973	192 207	181 026	175 019	172 911	203 070	205 308	193 797	186 279	183 580
-İşçi	353 111	331 382	281 846	263 252	259 584	409 138	393 936	361 314	335 297	327 070
Toplam Personel Harcamaları	49 918	84 214	123 685	188 930	272 773	57 486	99 576	156 484	236 883	337 098
-Memur ve Sözleşmeli Personel	12 393	19 681	28 985	50 185	82 413	13 164	21 479	31 922	54 867	89 590
-İşçi	37 525	64 533	94 700	138 744	190 361	44 322	78 098	124 562	182 016	247 508
Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	142 122	231 620	512 342	734 626	1 276 313	232 330	386 679	866 734	1 409 575	2 429 781
Görev Zararı Tahakkukları	15 422	11 624	16 693	14 311	21 704	15 422	11 624	18 591	15 946	24 440
İşletme Faaliyet Kar-Zararı	5 896	9 033	76 839	85 474	162 572	6 650	8 846	89 579	118 503	221 273
Faiz Ödemeleri	15 551	25 843	65 704	76 872	81 505	22 518	40 272	89 119	97 167	101 202
Dönem Kar-Zararı	- 24 896	- 34 911	- 65 111	- 31 777	- 4 592	- 30 930	- 49 711	- 84 439	- 6 097	49 740
Sabit Sermaye Yatırımları	20 341	33 148	45 812	65 538	144 160	22 692	38 266	53 061	79 816	166 715
Bütçe Transferleri	8 418	26 235	21 370	45 941	48 331	9 749	30 858	24 744	49 900	55 477
Borçlanma Gereği	41 541	55 261	47 254	37 626	109 154	49 242	69 311	73 396	24 714	108 860
Borçlanma Gereği (3)	49 959	81 496	68 624	83 567	157 485	58 991	100 169	98 140	74 614	164 337
Pers. Harcamaları/Hasılat (Yüzde)	35,1	36,4	24,1	25,7	21,4	24,7	25,8	18,1	16,8	13,9
Faiz Ödemeleri/Hasılat (Yüzde)	10,9	11,2	12,8	10,5	6,4	9,7	10,4	10,3	6,9	4,2
Borçlanma Gereği/GSMH (Yüzde)	3,8	2,8	1,2	0,5	0,8	4,5	3,5	1,9	0,3	0,8
Borçlanma Gereği/GSMH (Yüzde) (3)	4,5	4,1	1,8	1,1	1,2	5,3	5,0	2,5	1,0	1,2

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program

(3) Bütçe Transferleri Hariçtir.

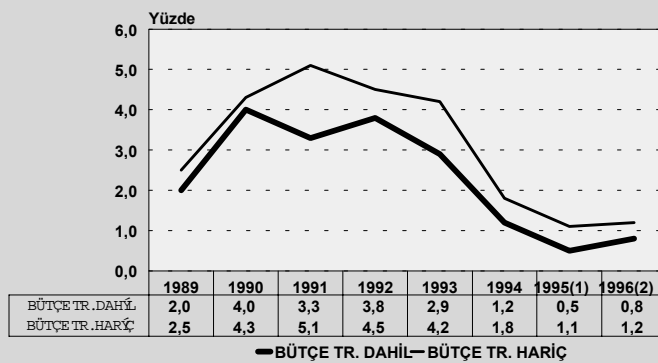
TABLO: III.37 - Özelleştirme Kapsamındaki İşletmeciler KİT Finansman Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	1992	1993	1994	1995 (1)	1996 (2)
A. TOPLAM GELİRLER	97 822	172 127	389 830	742 158	1 246 973
I. İŞLETME GELİRLERİ	93 199	161 787	367 116	716 009	1 203 023
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	90 208	155 059	354 392	674 948	1 153 468
2. Diğer Gelirler	2 991	6 728	12 724	41 061	49 555
II. KURUM BÜNYESİNDE KALAN FONLAR	3 273	5 713	19 339	22 142	36 697
1. Amortismanlar	2 540	3 708	9 459	19 029	31 072
2. Karşılıklar	733	2 006	9 881	3 113	5 625
III. BÜTÇE TRANSFERLERİ	1 333	4 625	3 375	3 959	7 146
IV. DİĞER GELİRLER	17	2		48	
B. TOPLAM GİDERLER	105 522	186 175	415 972	729 246	1 246 572
I. İŞLETME GİDERLERİ	99 233	176 588	388 342	691 964	1 151 426
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	57 664	102 938	251 539	458 246	775 230
2. Diğer Giderler	41 569	73 650	136 804	233 718	376 196
II. YATIRIM HARCAMALARI	2 351	5 119	7 249	14 278	22 555
III. STOK ARTIŞI	2 612	2 871	14 111	15 731	22 007
IV. DİĞER GİDERLER	1 325	1 598	6 269	7 273	50 584
C. BORÇLANMA GEREĞİ	-7 700	-14 048	-26 142	12 912	294
D. FİNANSMAN	7 701	14 049	26 142	-12 912	-294
I. KASA BANKA DEĞİŞİMİ	-3 456	224	-6 529	-13 162	-14 935
II. İÇ BORÇLANMA (NET)	10 263	12 092	32 457	8 606	15 290
III. DIŞ BORÇLANMA (NET)	894	1 733	213	-8 356	-648
DÖNEM KAR/ZARARI	-6 034	-14 800	-19 328	25 681	54 332
FAKTÖR GELİRLERİ	-2 761	-9 087	-1 887	46 187	88 294
MAAŞ VE ÜCRET ÖDEMELERİ	7 568	15 362	32 844	47 953	64 625

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

GRAFİK: 9- İŞLETMECİ KİT BORÇLANMA GEREĞİNİN GSMH'YA ORANI

(1) Gerçekleşme Tahmini (2) Program

Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların 1995 yılı sabit sermaye yatırımlarının 14,3 trilyon lira olduğu tahmin edilmektedir. Bu kuruluşlara 1996 yılında 22,6 trilyon lira yatırım ödeneği verilmiştir.

1994 yılını 19,3 trilyon lira dönem zararı ile kapatan özelleştirme kapsamındaki kuruluşların, 1995 yılını özellikle, uluslararası fiyat hareketlerinden olumlu etkilenen PETKİM'in karlılığındaki artıştan dolayı, 25,7

trilyon lira dönem karı ile kapattığı tahmin edilmektedir. 1994 yılında 5 trilyon lira kar eden PETKİM, 1995 yılını 36,1 trilyon lira dönem karı ile kapatmıştır. Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların 1996 yılı dönem karının, 54,3 trilyon liraya ulaşması beklenmektedir.

F. SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARI

Aktif sigortalılar ile pasif sigortalılar arasındaki dengenin bozulması, prim miktarı ile emekli aylığı ilişkisinin sağlanamaması, primlerin zamanında tahsil edilememesi, kurumların organizasyon yapılarının yenilenememesi, fonların verimli alanlara plase edilememesi, prim karşılığı olmadan yapılan ödemeler ve aktüeryal hesaplar dikkate alınmadan yapılan mevzuat düzenlemeleri, son yıllarda sosyal güvenlik kuruluşlarının finansman dengesini ciddi bir biçimde bozmuştur.

Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının finansman açıklarında en büyük paya sahip olan Sosyal Sigortalar Kurumunun mali durumunun iyileştirilmesi için 1994 yılında bir dizi tedbir yürürlüğe konmuştur. Bu çerçevede, Kuruma gelir getirmeyen sabit kıymetlerin satışı karşılığında devlet tahvili verilmiş; kamu kuruluşlarında birikmiş alacakların 36 eşit taksitte tahsiline, vadesi geçmiş alacaklar için Kuruma (kamu kuruluşları dahil) haciz yetkisi verilmesine, gayrimenkul kiralılarının rayiç bedellerine yükseltilmesine, denetim elemanlarının sayıca artırılmasına, zama-nında tahsil edilemeyen alacaklara uygulanacak gecikme cezalarının ağırlaştırılmasına dönük yasal düzenlemeler yapılmıştır.

1995 yılında, Sosyal Sigortalar Kurumunda prime esas kazançların ve emekli aylıklarının hesabında kullanılan göstergeler yükseltilecek prime esas kazançların alt ve

üst sınırları artırılmıştır. Ayrıca, Emekli Sandığı prim gelirlerinin artırılması amacıyla, yüzde 26 olarak uygulanmakta olan Özel Hizmet Tazminatından prim matrahına ilave edilen kısım ek göstergelere göre farklılaştırılmış ve yükseltilmiştir.

1994 yılında yüzde 4,2 olan Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının toplam gelirlerinin GSMH'ya oranının, 1995 yılında yüzde 3,8'e gerilediği tahmin edilmektedir. Buna karşılık, toplam giderlerin GSMH'ya oranının yüzde 5,3'ten yüzde 5,4'e yükselmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, 1994 yılında yüzde 86,5 olan prim gelirlerinin sigorta giderlerini karşılama oranının 1995 yılında 84,7'ye gerilediği tahmin edilmektedir.

Bu gelişmeler sonucunda, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının 1994 yılında GSMH'nın yüzde 1,1'i seviyesinde olan gelir-gider farkı 1995 yılında yüzde 1,6'ya yükselmektedir.

Açıklarının karşılanması amacıyla, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Bütçeden transfer yapılmakta, ayrıca devlet tahvili verilmektedir. Bütçeden yapılan transferlerin GSMH'ya oranı 1994 yılında yüzde 0,5, 1995 yılında ise yüzde 0,9 olmuştur. Emekli Sandığına faturalı ödemeler için yapılan transferler de dahil olmak üzere Bütçeden Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına 1994 yılında 40,6 trilyon lira transfer yapılmışken, bu tutar 1995 yılında 108,2 trilyon liraya yükselmiştir.

Bu çerçevede, 1994 yılında GSMH'nın yüzde 0,6'sı olarak gerçekleşen Sosyal Güvenlik Kuruluşları borçlanma gereğinin 1995 yılında yüzde 0,7'ye çıktığı tahmin edilmektedir.

1996 yılında, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının toplam gelirlerinin GSMH'ya oranının yüzde 3,8, toplam giderlerinin ise yüzde 5,6

TABLO: III.38-Sosyal Güvenlik Kuruluşları Gelir-Gider Dengesi				
	1993	1994	1995 (1)	1996 (2)
Cari Fiyatlarla, Milyar TL.				
I- GELİRLER	98 123	164 793	289 606	510 253
-Prim Tahsilatları	78 344	127 822	238 384	427 687
II- GİDERLER	112 360	206 371	410 848	756 754
-Sigorta Giderleri	82 511	147 739	281 549	552 115
III- GELİR-GİDER FARKI	-14 237	-41 579	-121 242	-246 501
-SSK	-8 085	-30 089	-81 847	-184 709
-Bağkur	-3 841	-10 071	-25 609	-35 370
-Emekli Sandığı	-2 310	-1 419	-13 786	-26 423
IV- BÜTÇE TRANSFERLERİ	2 700	19 010	70 589	213 000
V- FİNANSMAN AÇIĞI	-11 537	-22 569	-50 653	-33 501
BÜTÇE DIŞI TRANSFERLER (3)	9 705	10 687	22 135	20 000
GSMH'ya Oranlar (Yüzde)				
I- GELİRLER	4,9	4,2	3,8	3,8
-Prim Tahsilatları	3,9	3,3	3,1	3,2
II- GİDERLER	5,6	5,3	5,4	5,6
-Sigorta Giderleri	4,1	3,8	3,7	4,1
III- GELİR-GİDER FARKI	-0,7	-1,1	-1,6	-1,8
-SSK	-0,4	-0,8	-1,1	-1,4
-Bağkur	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3
-Emekli Sandığı	-0,1	0,0	-0,2	-0,2
IV- BÜTÇE TRANSFERLERİ	0,1	0,5	0,9	1,6
V- FİNANSMAN AÇIĞI	-0,6	-0,6	-0,7	-0,2
VI- BÜTÇE DIŞI TRANSFERLER (3)	0,5	0,3	0,3	0,1
(1) Gerçekleşme Tahmini				
(2) Program.				
(3) Açığın finansmanı için verilen Devlet Tahvilleridir.				

olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Prim gelirlerinin sigorta giderlerini karşılama oranının ise, 1995 yılı Kasım ayında emekli maaşlarında yapılan yüksek oranlı artışların da etkisiyle yüzde 77,5'e gerileyeceği tahmin edilmektedir.

1996 yılında GSMH'nın yüzde 1,8'i oranında gelir-gider farkı vermeleri beklenen Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına, Bütçeden; 158,3 trilyon lirası Sosyal Sigortalar Kuru-muna, faturalı ödemeler

dahil 79,2 trilyon lirası Emekli Sandığına, 39,7 trilyon lirası da Bağkura olmak üzere toplam 277,2 trilyon lira transfer yapılması programlanmıştır. Bu çerçevede borçlanma gereğinin GSMH'nın yüzde 0,2'sine gerilemesi beklenmektedir

Sosyal Sigortalar Kurumu kapsamında emekli olabilmek için gerekli prim ödeme gün sayısının yükseltilmesine ve emeklilik için asgari yaş sınırı getirilmesine, prime tabi olmayan kazançların prim kapsamına

alınmasına, mevcut alt ve üst gösterge tablolarının birleştirilmesine ve mevzu-atlarının uyumlulaştırılarak Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının tek çatı altında toplanmasına yönelik çalışmalara devam edilecektir.

G. FONLAR

Bütçe kapsamında yer alan fonlara ait gelirlerin Bütçeye gelir kaydedilmesi, harcamaların Bütçeden ayrılan ödenekler ile fonların kendi usulleri çerçevesinde yapa-cakları borçlanmalarla karşılanması ve Bütçe dışı fon gelirlerinden Bütçeye kesinti yapılması uygulamasına 1995 yılında da devam edilmiştir.

Bu çerçevede, 1994 yılında 100,4 trilyon lira, 1995 yılında 199,5 trilyon lira Bütçeye gelir kaydedilirken, fonlara kullandırılan ödenek 1994 yılında 49,1 trilyon lira, 1995 yılında ise 64,9 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. Bütçeye gelir kaydedilen fon gelirlerinin GSMH'ya oranı, 1995 yılında da 1994 yılındaki yüzde 2,6'lık seviyesini korumuştur.

Karayolları Trafik Garanti Fonu, Tarım Ürünlerinin İhracatının Geliştirilmesi ve Tarımsal Yapının Bu Amaçla Düzenlenmesi Fonu, Gecekondu (Bakanlık) Fonu, Sinema ve Müzik Sanatını Destekleme Fonu ile Üniversite Araştırma Fonlarının da dahil edilmesiyle 1996 yılında Bütçe kapsamında yer alan fonların sayısı 63'e yükselecektir.

1996 yılında kapsam içi ve kapsam dışı fonlardan 280 trilyon lira Bütçeye gelir kaydedilmesi öngörülürken kapsam içi fon harcamalarını karşılamak üzere 101,7 trilyon lira ödenek tahsis edilmiştir. Fon ödeneklerindeki reel gerileme temel olarak fon harcamalarının azaltılması politikasının ve Bütçe gereklerinin bir sonucudur. Bu kapsamda, 1996 yılında fon sistemine ek

yükümlülük getirilmemesi ve mevcut bazı yükümlülüklerin kaldırılması çalışmaları sürdürülecektir.

Kamu kesimi genel dengesinde izlenen fonların sayısı Özelleştirme Fonu'nun kurulmasıyla 13'e çıkmıştır. Bunlardan Kamu Ortaklığı Fonu, Toplu Konut Fonu, Geliştirme ve Destekleme Fonu, Gelir İdaresini Geliştirme Fonu, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, Petrol Arama ve Petrolle İlgili Faaliyetleri Düzenleme Fonu ile Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu Bütçe kapsamında yer almaktadır.

Kamu kesimi genel dengesinde yer alan fonların 1995 yılında 259,5 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 3,4'ü seviyesinde gerçekleşen kaynaklarının, 1996 yılında 556,9 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 4,1'ine ulaşması öngörülmektedir. Fon vergi gelirlerindeki azalmaya rağmen Fon kaynaklarında beklenen bu artış büyük ölçüde, 92,6 trilyon lira olacağı öngörülen özelleştirme gelirleri ile içki ve tütün ürünleri üzerinden alınan Savunma Sanayii Destekleme Fonu kesintilerindeki artış beklentisinden kaynaklanmaktadır.

Gümrük Birliğine uyum süreci çerçevesinde, ithalat üzerinden alınan Toplu Konut Fonu kesintilerinde 1995 yılı Nisan ve Temmuz aylarında yüzde 20'şerlik iki ayrı indirim gerçekleştirilmiş, 1.1.1996 tarihinden itibaren de 12 ve 22 Yıllık Listelerde kesinti oranları sıfırlanmıştır. Bu indirimlerin yanısıra yurt dışına çıkışlardan yapılan Toplu Konut Fonu kesintisinin kaldırılması ve Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu kesintilerindeki azalma sonucu Fon vergi gelirlerinin GSMH içindeki payının 1995 yılındaki yüzde 1,8'lik seviyesinden 1996 yılında yüzde 1,4 seviyesine inmesi beklenmektedir.

TABLO: III.39-Fon Gelir ve Giderleri (1)				
(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)				
	1993	1994	1995 (2)	1996 (3)
A. FON GELİRLERİ	89 334	132 458	259 544	556 870
Vergi Gelirleri	57 029	69 822	136 796	185 616
Vergi Dışı Normal Gelirler	6 011	10 990	32 872	47 013
Faktör Gelirleri	4 964	7 932	10 187	12 950
Cari Transferler	6 123	11 047	32 984	185 777
Sermaye Transferleri	15 207	32 666	46 705	125 514
B. FON GİDERLERİ	106 317	167 507	313 506	530 972
Cari Giderler	9 197	17 794	43 596	72 442
Faktör Giderleri	1 472	1 800	3 886	5 119
Cari Transferler	45 722	76 458	167 516	302 459
Sermaye Transferleri	22 005	45 589	52 304	75 218
Sabit Sermaye Yatırımları	27 921	25 866	46 203	75 735
C. GELİR GİDER FARKI	-16 984	-35 049	-53 962	25 898
D. FİNANSMAN	16 984	35 049	53 962	-25 898
Dış Borç Kullanımı	2 150	8 100	22 295	46 257
Dış Borç Ödemesi	-3 071	-5 008	-8 597	-35 281
İç Borç - Alacak ilişkisi (Net)	22 924	28 424	46 539	-31 224
Kasa Banka Değişmesi	-5 019	3 533	-6 275	-5 650

(1) Kamu kesimi genel dengesine giren fonları ve 3418 sayılı Kanunla eğitim ve sağlık harcamalarına tahsis edilen gelirlerle, kullanımlarını kapsamaktadır. Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar hariçtir.
(2) Gerçekleşme Tahmini.
(3) Program.

1995 yılında 313,5 trilyon lira ile GSMH'nin yüzde 4,1'i seviyesinde olan fon harcamalarının 1996 yılında 531,0 trilyon liraya ulaşması ve GSMH içindeki payının, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ile Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu harcamalarında gelirlere bağlı olarak beklenen azalmanın da etkisi ile yüzde 3,9'a düşmesi öngörülmüştür.

1989 yılından itibaren kamu açıklarını artırıcı yönde etkide bulunmaya başlayan fon sistemi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranı 1995 yılında yüzde 0,7 olarak gerçek-leşmiştir. 1996 yılında fon sisteminin, özel-leştirme gelirlerinin etkisi ve harcamalardaki kısıntı nedeniyle GSMH'nin yüzde 0,2'si oranında fazla vermesi beklenmektedir.

H. MAHALLİ İDARELER

Mahalli idareler dengesi; Belediyeler, İl Özel İdareleri, Su ve Kanalizasyon İdareleri ve İller Bankası hesaplarını kapsamaktadır.

1995 yılı mahalli idareler toplam gelirlerinin 209,9 trilyon lira, GSMH içindeki payının da yüzde 2,7 olduğu tahmin edilmektedir. Gelirlerin yüzde 76,8'ini vergiler, yüzde 13,4'ünü vergi dışı normal gelirler, yüzde 9,8'ini faktör gelirleri oluşturmaktadır. Vergi gelirlerinin bir önceki yıla göre yüzde 105,8 oranında artarak 161,3 trilyon lira, GSMH içindeki payının da yüzde 2,1 olduğu tahmin edilmektedir. Vergi gelirlerinde görülen yüksek artışta Genel Bütçe vergi gelirlerinden aktarılan payların 1994 yılında düşük kalması etkili olmuştur.

1995 yılı mahalli idareler toplam harcamalarının 249,0 trilyon lira, GSMH içindeki payının ise yüzde 3,3 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu tutarın yüzde 39,8'ini cari giderler, yüzde 26,0'sını sabit sermaye yatırımları, yüzde 34,2'sini diğer harcamalar oluşturmaktadır.

Bu gelişmeler sonucunda mahalli idarelerin 1995 yılında 39,1 trilyon lira açık vermesi ve açığın GSMH içindeki payının yüzde 0,5'e gerilemesi beklenmektedir. Açıktaki bu azalma büyük ölçüde gelirlerdeki artıştan kaynaklanmaktadır.

1996 yılında mahalli idareler toplam gelirlerinin 378,1 trilyon lira, toplam harcamalarının ise 449,2 trilyon lira olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Böylece, gelirlerin harcamaları karşılama oranının bir önceki yıl seviyesinde kalması beklenmektedir.

1996 yılında, toplam gelirler içerisinde, vergi gelirlerinin payının yüzde 77,8'e çıkması, faktör gelirlerinin yüzde 9,8'lik payını koruması, vergi dışı normal gelirlerin payının ise yüzde 12,4'e gerilemesi beklenmektedir. Harcamaların dağılımının cari giderler ve sabit sermaye yatırımları lehine gelişeceği, bu harcamaların toplam içindeki paylarının sırasıyla yüzde 41,9 ve yüzde 26,7'ye ulaşacağı, diğer harcamaların payının ise yüzde 31,4'e gerileyeceği tahmin edilmektedir.

1996 yılında mahalli idarelerin gelir ve harcamalarının GSMH içindeki payının sırasıyla yüzde 2,8 ve yüzde 3,3 olması, buna bağlı olarak da açığın GSMH içindeki payının 1995 yılındaki yüzde 0,5'lik seviyesini koruması beklenmektedir.

TABLO: III.40- Mahalli İdareler Gelir ve Harcamaları (1)

	Cari Fiyatlarla, Milyar TL.			GSMH İçindeki Paylar		
	1994	1995(2)	1996(3)	1994	1995(2)	1996(3)
GELİRLER	110 903	209 888	378 103	2,9	2,7	2,8
1.Vergiler	78 350	161 275	293 924	2,0	2,1	2,2
a. Vasıtasız	33 518	64 383	116 771	0,9	0,8	0,9
b. Vasıtalı	38 461	91 168	169 513	1,0	1,2	1,3
c. Servet	6 371	5 725	7 640	0,2	0,1	0,1
2.Vergi Dışı Normal Gelirler	18 403	28 093	46 964	0,5	0,4	0,3
3.Faktör Gelirleri	14 150	20 520	37 215	0,4	0,3	0,3
HARCAMALAR	134 085	249 017	449 196	3,4	3,3	3,3
1.Cari Giderler	54 487	99 131	188 136	1,4	1,3	1,4
2.Yatırım Harcamaları	39 006	64 988	120 084	1,0	0,9	0,9
a.Sabit Sermaye	37 190	64 779	119 894	1,0	0,8	0,9
b.Stok Değişimi	1 816	209	190	0,0	0,0	0,0
3.Cari Transferler	35 432	76 159	124 348	0,9	1,0	0,9
4.Kamulaştırma ve S.Değer Artışı	2 779	6 344	11 122	0,1	0,1	0,1
5.Sermaye Transferleri	2 381	2 395	5 507	0,1	0,0	0,0
GELİR-GİDER FARKI	-23 183	-39 129	-71 093	-0,6	-0,5	-0,5

(1) Belediyeler, İl Özel İdareleri, İller Bankası ve Su - Kanalizasyon İdarelerini kapsamaktadır.

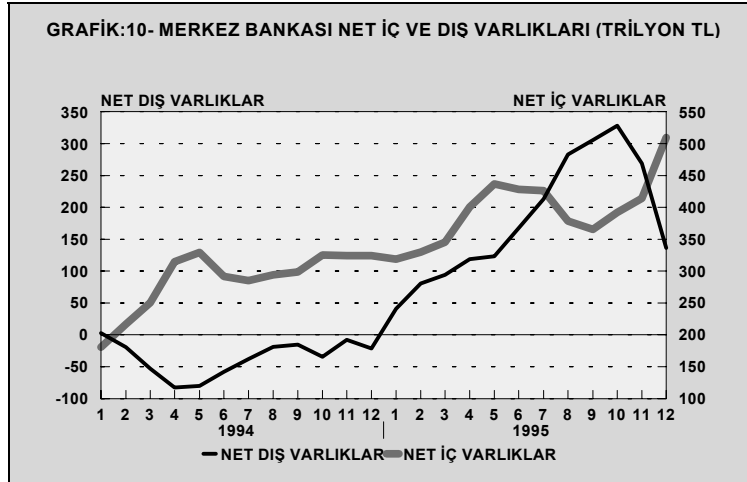
(2) Tahmin

(3) Program

6. MALİ PİYASALARDA GELİŞMELER

1995 yılında Merkez Bankası'nın para politikası ve bu politikanın bir yansıması olan analitik bilanço gelişmeleri yılın ilk dokuz ayında ve son üç ayında farklı gelişmeler göstermiştir. İlk dokuz aylık dönemde uygulanan kur ve faiz politikasına paralel olarak Merkez Bankası dış varlıkları hızla artarken, iç varlıkları kamuya açılan kredilerin düşük oranda kalması nedeniyle sınırlı oranda artış göstermiştir.

Merkez Bankası bilançosunda yıllar itibariyle döviz cinsinden varlıkların ve yükümlülüklerin payında yükselme görülmektedir. 1993 yılında Merkez Bankası varlıkları içinde yüzde 38,9 olan altın ve döviz mevcudunun payı, 1994 yılında yüzde 44,0'e 1995 yılında yüzde 58,3'e yükselmiştir. Merkez Bankası yükümlülükleri içinde yüzde 50,0 olan döviz mevduatı ile kredi mektuplu döviz tevdiat hesaplarının payı ise 1994 yılında yüzde 62,0'ye, 1995 yılında yüzde 67,5'e yükselmiştir.

1994 yıl sonunda -21,4 trilyon lira olan Merkez Bankası net dış varlıkları 1995 yılı Eylül ayı sonunda 305,4 trilyon liraya yükselmiştir.

Zorunlu döviz devirlerindeki artışın Merkez Bankası döviz rezervlerini 7,1 milyar dolardan 16,2 milyar dolara yükseltmesi, net dış varlıklardaki artışta belirleyici olmuştur.

Yılın son üç ayında bankaların açık pozisyonlarını kapatma eğilimine girmesi ve erken seçim kararının yarattığı belirsizlik ortamı nedeniyle artan döviz talebi Merkez Bankası'nın doğrudan döviz satışları ile karşılanmaya çalışılmış, diğer taraftan Merkez Bankası belirsizlik ortamını gidermek için geçici bir süre vadeli döviz satışı yapmıştır. Bu gelişmeler sonucunda Eylül sonu itibariyle 305,4 trilyon lira seviyesindeki net dış varlıklar yıl sonunda 136,2 trilyon liraya, Merkez Bankası'nın döviz rezervleri 16,2 milyar dolardan 12,3 milyar dolar seviyesine düşmüştür.

1994 yılı sonunda 324,3 trilyon lira olan Merkez Bankası net iç varlıkları 1995 yılı ilk dokuz ayında 40,8 trilyon lira artarak 365,1 trilyon lira seviyesinde gerçekleşmiştir. Kamuya açılan kredilerin bu dönemde sadece 2,5 trilyon lira artması net iç varlıklardaki artışın düşük kalmasında etkili olmuştur. Merkez Bankası net iç varlıkları, Hazine'nin Merkez Bankası'ndan yaptığı finansmanı artırmasından dolayı son üç ayda 144,2 trilyon lira artarak yıl sonunda 509,3 trilyon liraya ulaşmıştır. Bu dönemde net iç varlıklardaki artış esas olarak HKVA'daki 71,6 trilyon liralık artıştan kaynaklanmıştır.

Merkez Bankası 1995 yılında piyasadaki likidite hacmini kontrol etmek amacıyla yoğun olarak açık piyasa işlemlerine başvurmuştur. Hazine'nin 1995 yılı Ocak-Şubat aylarında Değerleme Hesabı karşılığı 131,0 trilyon, Haziran ayında Toprak Mahsulleri Ofisi'nin

borçlarına karşılık 25,0 trilyon ve HKVA karşılığı 25,0 trilyon lira tutarında DİBS vermesi, Merkez Bankası'nın açık piyasa işlemleriyle likiditeyi kontrol imkanını artırmıştır. Merkez Bankası'nın 1994 yılı sonunda 1,1 trilyon lira olan açık piyasa işlemlerinden borçları Eylül ayı sonunda 114,4 trilyon liraya yükselmiştir. Yılın son aylarında özellikle döviz piyasa-larında artan talep karşısında Merkez Bankası'nın piyasadaki likidite sıkıntısını azaltmak amacıyla açık piyasa işlemlerini kullanması, açık piyasa işlemlerinden borç-ların 15,9 trilyon lira seviyesine düşmesine neden olmuştur.

1995 yılı Ocak-Eylül döneminde Merkez Bankası net dış varlıklarındaki hızlı artış emisyon hacmi üzerinde baskı yaratmış, Merkez Bankası bu baskıyı hafifletmek amacıyla yoğun olarak açık piyasa işlemlerine başvurmuştur. Ancak döviz işlemlerinden kaynaklanan emisyon artışı yeteri derecede sterilize edilememiş ve bu dönemde emisyon hacmi yüzde 75,0 oranında artarak 210,2 trilyon liraya yükselmiştir. Döviz işlemlerinden kaynak-lanan emisyon artışını kontrol altına almak amacıyla Merkez Bankası zorunlu döviz devir oranlarını Eylül ayında yüzde 25'ten yüzde 20'ye,Kasım ayında yüzde 18'e düşürmüştür. Zorunlu döviz devirlerinin Merkez Bankası'na devredilen kısmı ise Eylül ayında yüzde 18'den yüzde 16'ya Kasım ayında da yüzde 14'e indirilmiştir.

1995 yılı Eylül-Aralık döneminde kamuya açılan kredilerde 160,8 trilyon lira artış olmasına rağmen Merkez Bankası net dış varlıklarının 169 trilyon lira azalması emisyon hacminin yüzde 6,7 oranında artarak 223,9 trilyon lira seviyesinde gerçekleşmesine neden olmuştur.

1995 yılının birinci çeyreğinde düşüş gösteren reel parasal büyüklükler Nisan

ayından itibaren artma eğilimine girmiştir. Ocak-Eylül 1995 döneminde reel olarak rezerv para yüzde 19,6, dar tanımlı para arzı M1 yüzde 7,2, geniş tanımlı para arzı M2 yüzde 20,6 oranında artmıştır. M2'ye yerleşiklere ait döviz tevdiat hesaplarının ilavesiyle elde edilen M2Y'deki artış, Eylül sonu itibariyle reel olarak yüzde 11,7'dir.

Yıl sonu itibariyle emisyon hacmi reel olarak yüzde 13,0, rezerv para yüzde 12,2 oranında artmıştır. Dar tanımlı para arzı M1 reel olarak yüzde 0,5, geniş tanımlı para arzı yüzde 19,9 oranında artarken, özellikle yılın son çeyreğinde gözlenen döviz tevdiat hesaplarındaki hızlı yükselme nedeniyle M2Y yüzde 25,3 oranında artış göstermiştir.

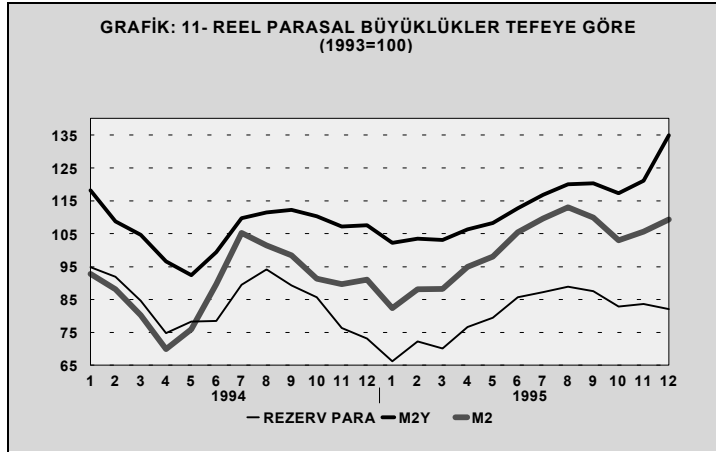
Parasal büyüklüklerin M2Y içerisindeki payları dikkate alındığında, Ocak-Eylül döneminde TL büyüklüklerin payının arttığı, son üç aylık dönemde düştüğü gözlenmektedir. Eylül ayı sonu itibariyle M2'nin M2Y içerisindeki payı yüzde 54,5 iken yıl sonu itibariyle bu oran yüzde 48,4 olarak gerçekleşmiştir.

1995 yılı Ocak-Eylül döneminde, uygulanan kur ve faiz politikaları sonucunda TL hesaplardaki gelişme , döviz hesaplarının üzerinde gerçekleşmiştir. 1995 yılı Ocak-Eylül döneminde Türk Lirası mevduat yüzde 76,6 oranında artarak 984,6 trilyon lira seviyesine ulaşırken, yurtiçi yerleşiklere ait döviz tevdiat hesapları aynı dönemde yüzde 45,6 oranında artarak 915,3 trilyon lira seviyesinde gerçekleşmiştir.

1995 yılı son üç ayında erken seçim kararı, enflasyonist beklentileri artırmış, devalüasyon beklentilerini güçlendirmiştir. Bankaların açık pozisyonlarını kapatma çabaları ve belirsizlik nedeniyle yatırımcıların portföylerini dövize kaydırmaları dövize olan talebi artırmıştır. Bu

gelişmeler sonucunda ilk 9 aylık dönemde yüzde 45,6 oranında artan yurtiçi yerleşiklere ait döviz tevdiat hesapları son üç ay içerisinde yüzde 48,1 oranında artış gösterirken, yılın ilk 9 ayında yüzde 76,6 oranında artan TL mevduatları son üç ayda yüzde 13,7 oranında artış göstermiştir.

1994 yılında yüzde 85,3 oranında artan mevduat bankaları kredileri 1995 yılında özellikle yılın ikinci yarısındaki hızlı artışla yüzde 149,9 oranında artış göstermiştir. Mevduat bankaları kredilerinin toplam mevduata (DTH dahil) oranı 1994 yılı sonunda yüzde 43,7 iken 1995 yılı sonunda yüzde 52,4 olarak gerçekleşmiştir.

1994 yılında yüzde 85,1 oranında artan mevduat bankalarının bilanço toplamaları, 1995 yılının ilk dokuz ayında yüzde 65,5'lik artışla 2,9 katrilyon liraya ulaşmıştır. Banka kaynaklarının yabancı kaynak ağırlıklı yapısı devam ederken, bu yapının kamu bankalarında daha da yoğun olduğu görülmektedir.

1993 yılı sonunda yüzde 6,2 olan kamu mevduat bankaları özkaynak/ toplam kaynak oranı 1994 yılında yüzde 5,1'e 1995 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 3,1'e düşmüştür. Bu oran özel mevduat bankaları için 1993 yılında yüzde 6,8,

1994 yılında yüzde 7,9 ve 1995 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 8,2 olarak gerçekleşmiştir.

1993 yılı sonunda mevduatların toplam kaynaklar içindeki payı yüzde 54,8 iken, bu oran 1994 yılı sonunda yüzde 67,6'ya yükselmiş, 1995 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 65,5 olarak gerçekleşmiştir. TL mevduatının toplam kaynaklar içerisindeki payı 1993 yılında yüzde 34,1, 1994 yılında yüzde 34,3 ve 1995 yılı üçüncü çeyreğinde yüzde 37,1 olarak gerçekleşirken, döviz mevduatının toplam kaynaklar içerisindeki payı 1993 yılında yüzde 20,7 iken, 1994 yılında yüzde 33,3'e yükselmiş, 1995 yılı Eylül ayı sonu itibariyle yüzde 28,3 olmuştur.

1995 yılının ilk üç ayında uygulanan sıkı para politikası ve artan Konsolide Bütçe borçlanma gereği nedeniyle Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) faiz oranları yükselmiştir. 1994 yılı son üç aylık dönemde yüzde 94,0 olan ağırlıklı ortalama basit DİBS faiz oranları 1995 yılı ilk üç aylık dönemde yüzde 111,8 olarak gerçekleşmiştir. Yılın ikinci üç ayında Konsolide Bütçe borçlanma gereğinin azalması, 12 aylık fiyat artış hızında görülen yavaşlama enflasyonist beklentilerin azalmasına neden olmuş ve DİBS faiz oranları düşmeye başlamıştır. Bu eğilim yılın üçüncü çeyreğinde de sürmüştür. İkinci üç aylık dönemde yüzde 90,4'e düşen ağırlıklı ortalama basit DİBS faiz oranları, üçüncü çeyrekte yüzde 84,2'ye gerilemiştir. Eylül ayından itibaren Merkez Bankası'nın artan iç talebi sınırlandırmak amacıyla aldığı tedbirlerin yanısıra, erken seçim kararının piyasalarda yarattığı belirsizlik ortamı, faiz oranlarının yeniden yükselmesine neden olmuştur. Bu dönemde ağırlıklı ortalama basit DİBS faiz oranları yüzde 101,1 seviyesinde gerçekleşmiştir.

TABLO: III.41. T.C. Merkez Bankası Analitik Bilançosu									
(Milyar TL.)									
	1993	1994				1995			
	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık
VARLIKLAR									
I. NET DIŞ VARLIKLAR	16 993	-53 370	-58 524	-15 558	-21 382	93 668	167 758	305 377	136 150
II. TOPLAM İÇ KREDİLER	159 268	258 904	298 504	327 221	360 292	370 498	431 422	362 707	523 762
1. KAMU SEKTÖRÜNE AÇILAN KREDİLER	140 406	241 297	282 540	314 534	347 965	358 184	419 164	350 452	511 508
- Kısa Vadeli Avans	72 327	122 370	92 783	97 000	122 278	121 503	105 803	120 374	192 000
- Değerleme Hesabı	31 924	33 883	105 350	119 978	133 804	47 419	51 858	42 201	45 012
- Devlet İç Borçlanma Senetleri	24 013	70 836	67 683	76 183	69 598	159 430	263 167	188 132	272 868
2. BANKALARA AÇILAN KREDİLER	18 862	17 607	15 964	12 687	12 327	12 314	12 258	12 255	12 254
III. DİĞER KALEMLER (NET)	-1 593	-8 495	-6 967	-28 314	-35 989	-24 765	-3 105	2 362	-14 467
IV. NET İÇ VARLIKLAR(II+III)	157 675	250 409	291 537	298 907	324 303	345 733	428 317	365 069	509 295
V. TOPLAM VARLIKLAR(I+IV)	174 668	197 039	233 013	283 349	302 921	439 401	596 075	670 446	645 445
YÜKÜMLÜLÜKLER									
Emisyon	63 104	64 114	91 704	118 135	120 212	139 186	185 084	210 228	223 934
I. REZERV PARA	101 721	108 249	148 102	184 084	185 738	218 999	286 423	323 109	343 484
- Açık Piyasa İşlemlerinden Borçlar	21 835	11 077	-5 102	0	1 138	21 028	106 969	114 350	15 926
II. PARASAL TABAN	123 556	119 326	143 000	184 084	186 876	240 027	393 392	437 459	359 410
- Kamu Mevduatı	4 557	2 944	4 453	3 479	6 264	6 721	8 332	9 978	13 384
III. MERKEZ BANKASI PARASI	128 113	122 270	147 453	187 563	193 140	246 748	401 724	447 437	372 794
- Döviz Mevduatı	16 692	21 667	17 391	17 368	14 237	73 494	78 339	91 262	102 802
IV. TL YÜKÜMLÜLÜKLER	144 805	143 937	164 844	204 931	207 377	320 242	480 063	538 699	475 596
- Bankaların Döviz Mevduatları	29 863	53 102	68 169	78 418	95 544	119 159	116 012	131 748	169 849
V. TOPLAM İÇ YÜKÜMLÜLÜKLER	174 668	197 039	233 013	283 349	302 921	439 401	596 075	670 447	645 445
KAYNAK: T.C. Merkez Bankası Günlük Göstergeler - Ay Sonu İtibariyle.									

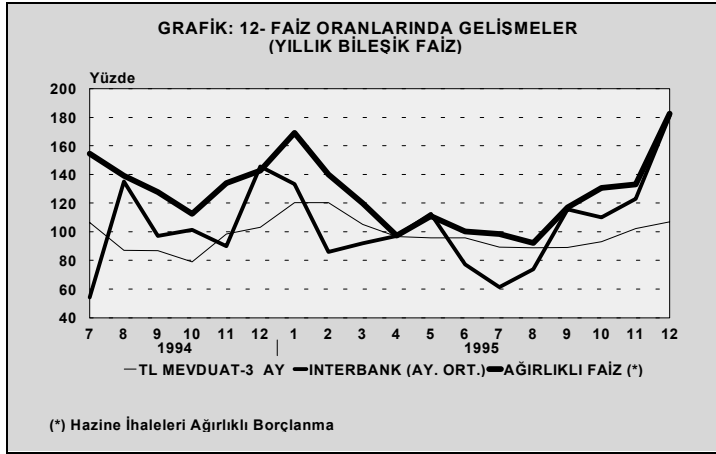

TABLO:III.42- Başlıca Parasal Büyüklükler

(Milyar TL.)

	1993		1994			1995			
	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık
Emisyon Hacmi	63 104	64 114	91 704	118 135	120 212	139 186	185 084	210 228	223 934
Rezerv Para	101 721	108 249	147 679	184 084	185 738	218 999	286 423	323 109	343 484
Para Arzı (M1)	132 309	110 583	153 093	205 485	238 981	234 180	314 250	372 786	396 047
Para Arzı (M2)	291 976	284 905	469 332	563 013	642 490	765 592	979 810	1 126 714	1 270 423
Para Arzı (M2Y)	544 933	523 104	872 327	1 076 015	1 271 201	1 486 448	1 751 317	2 041 987	2 625 517
Merkez Bankası Kredileri	101 978	154 551	126 232	131 577	160 431	164 042	118 879	133 468	193 877
Mevduat Bankaları Kredileri	280 080	289 312	290 331	414 359	518 908	643 287	786 737	938 734	1 297 004
Yatırım ve Kalkınma Bank. Kred.	24 106	28 336	31 263	42 505	47 480	55 654	58 172	64 508	77 110
Net Kredi Hacmi	387 122	454 592	432 727	575 759	714 497	850 675	951 536	1 124 459	1 567 991
Toplam Mevduat	504 139	483 818	804 185	999 240	1 186 210	1 414 852	1 627 641	1 899 873	2 474 849
- TL. Mevduat	251 182	245 619	401 190	486 238	557 499	681 437	852 140	984 600	1 119 755
- Döviz Tevdiat Hesapları (Yurtiçi Y.)	252 957	238 199	402 995	513 002	628 711	733 415	775 501	915 273	1 355 094
Mev. Bank. Kredileri/Toplam Mevduat (Yüzde)	55,6	59,8	36,1	41,5	43,7	45,5	48,3	49,4	52,4
DTH/Toplam Mevduat (Yüzde)	50,2	49,2	50,1	51,3	53,0	51,8	47,6	48,2	54,8
3 ay Vadeli Ağırlıklı Hazine Bonosu Ortalama Faizi (Yüzde)	63,0	90,4	165,6	95,4	92,5	112,0	78,1	68,7	120,4
Hazine İhaleleri Ağırlıklı Borçlanma Ortalama Faizi (Yüzde)	85,5	105,2	160,7	104,1	94,0	111,8	90,4	84,2	101,1
İnterbank O/N Üç Aylık Ortalama Faizi (Aylık Ortalama Yüzde)	67,7	211,5	191,0	66,6	76,0	73,5	67,7	60,7	87,9

Kaynak: T.C. Merkez Bankası Haftalık Para ve Kredi İstatistikleri Bülteni. Ayın son cuma günü itibarıyla.

Tasarruf mevduatının daha çok 3 ay vadeli hesaplarda yoğunlaşması 1995 yılında da devam etmiştir. Mevduat faiz oranları DİBS faiz oranlarındaki gelişmelere benzer şekilde yılın ilk 3 ayında artmış, ikinci çeyrekte itibaren düşüşe geçmiş ancak Ekim ayından itibaren tekrar yükselmeye başlamıştır. Üç aylık mevduat faizleri birinci çeyrekte ortalama yüzde 84,3, ikinci çeyrekte yüzde 73,3, üçüncü çeyrekte yüzde 69,0 ve son çeyrekte de yüzde 75,7 olarak gerçekleşmiştir.

1994 yılının son üç ayında yüzde 76,0 olan bankalararası para piyasası (interbank) gece-lik faiz oranı 1995 yılının ilk üç aylık döneminde ortalama yüzde 73,5'e ikinci üç aylık dönemde yüzde 67,7'ye gerilemiştir. Tem-muz ve Ağustos aylarında ortalama yüzde 48,2 ve yüzde 55,8 olan interbank faizleri Eylül ayı ortasında Merkez Bankasının likiditeyi kontrol amacıyla aldığı kararlarla yükselmeye başlamış, Eylül-Ekim-Kasım aylarında ortalama yüzde 78,5'e çıkmıştır. Özellikle Kasım ayının son günlerinde bankaların açık pozisyonlarını kapatma çabalarının hızlanmasına bağlı olarak artan TL talebi bankalararası piyasadaki faiz oranlarını yükselterek Aralık ayında yüzde 106,3 seviyesinde gerçekleşmesine neden olmuştur.

Mali derinleşmenin bir göstergesi olan M2/GSMH oranı 1994 yılında yüzde 16,5 olurken 1995 yılında da seviyesini korumuş ve bu oran yüzde 16,6 olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık 1994 yılındaki yüzde 32,7 olan M2Y/GSMH oranı 1995 yılında yüzde 34,4'e çıkmıştır. Toplam mali varlıkların GSMH'ya oranı 1993 yılında yüzde 40,3'den 1994 yılında yüzde 47,1'e ve 1995 yılında da yüzde 48,3'e yükselmiştir.

1995 yıl sonu itibariyle ikinci el menkul kıymet işlem hacmi 1994 yılına göre yüzde 243 oranında artarak 21,1 katrilyon lira düzeyinde gerçekleşmiştir. Kamu menkul kıymetleri işlem hacminin toplam ikinci el piyasa işlemi içindeki payı yüzde 87'ler civarında seyrederek ağırlığını korumuştur.

İMKB bünyesinde işlem gören kamu menkul kıymetleri kesin alım satım işlem hacmi 1995 yılında yüzde 174,1 oranında artarak 739,9 trilyon liraya çıkmıştır. 1994 yıl sonunda 756,7 trilyon lira olan REPO-Ters REPO piyasası toplam işlem hacmi ise 1995 yılında 6,6 kat artarak 5,8 katrilyon lira olarak gerçekleşmiştir.

Borsa'da işlem gören şirket sayısı 1995 yılında 29 adet artarak 205'e ulaşmıştır. İMKB hisse senetleri piyasası işlem hacmi dolar bazında 1994 yılına göre yüzde 125,7 oranında artarak yıl sonunda 52,3 milyar dolar olmuştur.

Sigorta şirketlerinin 1995 yılı Eylül ayı itibariyle elde ettikleri prim toplamı 1994 yılının aynı ayına göre yüzde 101,7 oranında artarak 42,1 trilyon liraya yükselmiştir. 1994 yılı Eylül ayında 341 bin lira olan kişi başına sigorta primi 1995 yılı Eylül ayında yüzde 97,2 oranında artarak 672 bin lira olmuştur.

TABLO:III.43- Mevduat Bankaları İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

	1993			1994			1995 (*)		
	KAMU	ÖZEL	TOPLAM	KAMU	ÖZEL	TOPLAM	KAMU	ÖZEL	TOPLAM
Aktifler									
Kamu Menkul Değerleri	57 449	41 203	98 652	94 083	92 525	186 608	121 200	213 225	334 425
Krediler	150 469	216 526	366 995	296 454	341 706	638 160	441 496	581 047	1 022 543
Pasifler									
Mevduat	233 323	288 969	522 292	545 410	646 955	1 192 365	899 552	1 010 136	1 909 688
- TL Mevduat	159 384	165 740	325 124	327 804	276 878	604 682	594 119	489 417	1 083 536
- Döviz Mev.	73 939	123 229	197 168	217 606	370 077	587 683	305 433	520 719	826 152
Alınan Krediler	69 677	163 895	233 572	110 921	110 902	221 823	127 914	242 582	370 496
- Yurtdışından	4 880	120 614	125 494	2 750	71 103	73 853	20 505	150 913	171 418
Özkaynaklar	23 606	39 053	62 659	39 903	77 491	117 394	38 836	136 511	175 347
Pasif Toplamı	379 260	573 255	952 515	782 004	981 489	1 763 493	1 251 195	1 666 531	2 917 726
Açık Pozisyon	- 9 725	- 56 397	- 66 122	2 261	- 33 875	- 31 614	- 8 803	- 95 518	- 104 321

(*) Eylül ayı sonu itibarıyla.

TABLO: III.44- Mevduat Bankaları İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

	1993			1994			1995 (*)		
	KAMU	ÖZEL	TOPLAM	KAMU	ÖZEL	TOPLAM	KAMU	ÖZEL	TOPLAM
Aktifler									
Menkul Değerler	15,1	7,2	10,4	12,0	9,4	10,6	9,7	12,8	11,5
Krediler	39,7	37,8	38,5	37,9	34,8	36,2	35,3	34,9	35,0
Pasifler									
Mevduat	61,5	50,4	54,8	69,7	65,9	67,6	71,9	60,6	65,5
- TL Mevduat	42,0	28,9	34,1	41,9	28,2	34,3	47,5	29,4	37,1
- Döviz Mev.	19,5	21,5	20,7	27,8	37,7	33,3	24,4	31,2	28,3
Alınan Krediler	18,4	28,6	24,5	14,2	11,3	12,6	10,2	14,6	12,7
- Yurtdışından	1,3	21,0	0,5	0,4	7,2	4,2	1,6	9,1	5,9
Özkaynaklar	6,2	6,8	6,6	5,1	7,9	6,7	3,1	8,2	6,0
Pasif Toplamı	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Açık Pozisyon	-2,6	-9,8	-6,9	0,3	-3,5	-1,8	-0,7	-5,7	-3,6

(*) Eylül ayı sonu itibarıyla.

KAYNAK : Hazine Müsteşarlığı Türk Mali Sisteminin Temel Göstergeleri.

TABLO: III.45- Mali Varlıklar								
	Trilyon TL.			Yüzde Pay			Yüzde Artış	
	1993	1994	1995(1)	1993	1994	1995	1994	1995
MEVDUAT	423	1 104	2 207	52,5	60,3	59,8	161,1	99,9
Türk Lirası	251	564	1 120	31,2	30,8	30,3	124,6	98,7
- Tasarruf Mevduatı	126	331	691	15,7	18,1	18,7	162,3	108,8
- Diğer	125	233	429	15,5	12,7	11,6	86,5	84,4
Döviz Tevdiat Hesapları	172	541	1 087	21,4	29,5	29,5	214,5	101,0
MENKUL KIYMETLER	382	727	1 484	47,5	39,7	40,2	90,2	104,1
Kamu	270	596	1 177	33,5	32,5	31,9	120,6	97,6
- Hazine Bonosu	64	304	631	8,0	16,6	17,1	371,8	107,5
- Devlet Tahvili	190	233	512	23,6	12,7	13,9	22,7	119,8
- Diğer	16	59	34	2,0	3,2	0,9	270,4	-41,8
Özel	112	131	306	13,9	7,1	8,3	16,8	134,1
- Hisse Senedi	71	109	235	8,9	6,0	6,4	53,2	114,9
- Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler	37	20	67	4,5	1,1	1,8	-45,5	234,8
- Diğer	4	2	5	0,5	0,1	0,1	-59,3	184,5
TOPLAM	805	1 831	3 691	100,0	100,0	100,0	127,5	101,6
TOPLAM MALİ VARLIKLAR / GSMH	40,3	47,1	48,3					
M2 / GSMH	14,6	16,5	16,6					
M2Y / GSMH	27,3	32,7	34,4					
Kaynak: SPK, TCMB (1) Geçici								

TABLO: III.46- Menkul Kıymetler Borsalarında Çeşitli Göstergeler

AYLAR	İMKB Endeksi		Hisse Senetleri Piyasası		Kamu Menkul Kıymetleri		REPO-TERS REPO Piyasası	
	Bileşik Endeks (Ocak 1986=100)	ABD Doları Bazında	İşlem Hacmi		Kesin Alım-Satım İşlem Hacmi		İşlem Hacmi	
			(Milyar TL)	(Milyon \$)	(Milyar TL)	(Milyon \$)	(Milyar TL)	(Milyon \$)
1991	4 369	502	35 487	8 502	1 476	312		
1992	4 004	273	56 339	8 567	17 956	2 403		
1993	20 683	833	255 221	21 771	122 739	10 717	59 010	4 794
1994	27 257	413	650 864	23 202	269 940	8 828	756 685	23 704
1995	40 025	383	2 374 055	52 357	739 942	16 509	5 781 776	123 254
Yüzde Değişme								
1992	-8,4	-45,6	58,8	0,8	1 116,5	670,2		
1993	416,5	205,7	353,0	154,1	583,6	346,0		
1994	31,8	-50,4	155,0	6,6	119,9	-17,6	1 182,3	394,5
1995	46,8	-7,4	264,8	125,7	174,1	87,0	664,1	420,0

Kaynak : İMKB.

7. FİYATLAR VE TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI

A. FİYATLAR

1994 yılının son çeyreğinde fiyatlarda gözlenen artış eğilimi 1995 yılının ilk çeyreğinde de sürmüştür.

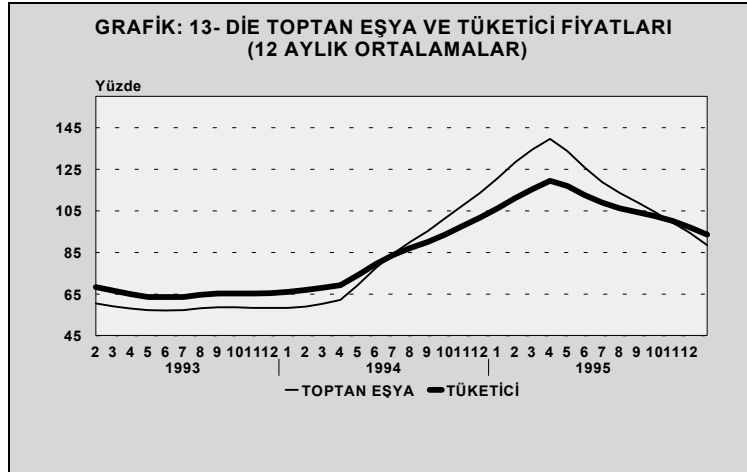
1995 yılının Ocak-Mart döneminde Toptan Eşya fiyatları yüzde 23,1 oranında artmıştır. Bu dönemde tarım ürünleri fiyatları yüzde 42,1 oranında artarak fiyat artışlarının hızlanmasında etkili olmuştur. Yılın ilk çeyreğinde tarım fiyatlarındaki yüksek artış, özellikle canlı hayvan, sebze-meyve ve diğer tarla ürünleri fiyatlarındaki yüksek artışlardan kaynaklanmıştır.

Aynı dönemde toplam imalat sanayii fiyatları yüzde 18,5, özel kesim imalat sanayii fiyatları ise yüzde 17,8 oranında artmıştır.

döneminde yüzde 9,7'ye gerilemesi etkili olmuştur. Ayrıca, imalat sanayii fiyatları artış hızında Şubat ayından itibaren gözlenen düşüş eğiliminin devam etmesi de bu dönemde TEFE artış hızının yavaşlamasına katkıda bulunmuştur.

Yılın son çeyreğinde fiyat artış hızında bir hareketlenme gözlenmekle birlikte, Toptan Eşya Fiyatları yüzde 13,3 oranında artarak bir önceki yılın aynı döneminin yüzde 23,2'lik artışının oldukça gerisinde kalmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda, 1994 yılında yüzde 120,7 olan Toptan Eşya Fiyatları ortalama artış hızı, 1995 yılında yüzde 88,5'e gerilemiştir. Aynı dönem itibariyle tarım fiyatları artış hızı yüzde 97,8'den yüzde 118,7'ye yükselirken, toplam imalat sanayii fiyatları artış hızı yüzde 129,4'den yüzde 83,5'e; özel kesim imalat sanayii fiyatları artış hızı ise yüzde 130,5'den yüzde 83,4'e gerilemiştir.

Aylık fiyat artış hızları 1995 yılı Nisan ayından itibaren önemli ölçüde yavaşlamış ve Nisan-Eylül dönemi itibariyle Toptan Eşya Fiyatları 1994 yılında yüzde 61,1 olan seviyesinden 1995 yılında 18,2'ye gerilemiştir. Bu gelişmede, esas olarak tarım sektörü fiyat artış hızının Nisan-Eylül

1995 Aralık sonu itibariyle 12 aylık artış hızı yüzde 149,6'dan yüzde 64,9'a gerilemiştir. Bu oran kamu kesiminde yüzde 149,4'den yüzde 48,2'ye, özel kesimde ise yüzde 149,6'dan yüzde 71,8'e inmiştir.

1995 yılı Ocak-Mart döneminde TÜFE artış hızı yüzde 17,5 ile TEFE'deki artış hızının gerisinde kalmıştır. Özel Tüketim talebinin yılın ilk çeyreğinde gerilemeye devam etmesi bu gelişmede etkili olmuştur. İç talepte ve ekonomik aktivitedeki canlanma ile birlikte Nisan ayından itibaren tüketici fiyatlarındaki artış hızı TEFE artış hızının üzerinde seyretmeye başlamış ve Nisan-Aralık döneminde yüzde 52,2 oranında artış gerçekleşmiştir.

Tüketici fiyatları ortalama artış hızı 1994 yılında yüzde 106,3 iken, 1995 yılında yüzde 93,6'ya gerilemiştir. Aralık sonu itibariyle

TÜFE'deki 12 aylık artış hızı 1994 yılında yüzde 125,5'den, 1995 yılında yüzde 78,9 seviyesine düşmüştür.

TABLO : III.47- Fiyat Endekslerindeki Gelişmeler	12 Aylık			12 Aylık Ortalama		
	Yüzde Değişme			Yüzde Değişme		
	1993	1994	1995	1993	1994	1995
DIE (1987=100)						
T E F E						
GENEL	60,3	149,6	64,9	58,4	120,7	88,5
-Tarım	75,6	134,0	91,1	62,2	97,8	118,7
-Madencilik	63,9	144,2	68,8	57,9	132,8	76,6
-İmalat	54,6	159,1	58,9	56,6	129,4	83,5
-Enerji	75,1	100,9	35,7	67,8	102,3	47,8
ÖZEL	62,5	149,6	71,8	60,1	119,9	93,4
-Tarım	75,6	134,0	91,1	62,2	97,8	118,7
-Madencilik	51,1	136,6	53,4	47,1	125,9	63,4
-İmalat	56,9	157,5	63,4	59,3	130,5	83,4
KAMU	55,2	149,4	48,2	54,5	122,5	77,0
-Madencilik	68,9	146,9	74,0	62,2	135,3	81,2
-İmalat	49,5	162,9	48,8	50,7	127,0	83,7
-Enerji	75,1	100,9	35,7	67,8	102,3	47,8
TÜKETİCİ FİYAT ENDEKSİ						
GENEL	71,1	125,5	78,9	66,1	106,3	93,6
-Ege ve Marmara	70,5	124,3	81,6	65,4	106,0	94,8
-Akdeniz	70,7	131,6	76,4	66,4	107,8	96,1
-İç Anadolu	70,9	126,5	74,5	66,3	105,0	90,9
-Karadeniz	72,2	129,1	78,4	66,3	110,5	92,2
-Doğu-Güneydoğu Anadolu	74,7	121,0	76,5	69,3	106,8	90,9
ITO (1)						
T E F E	54,5	154,4	60,5	55,2	119,8	88,5
Ücretliler Geçinme İndeksi	84,3	134,6	74,3	75,6	120,3	94,3
(1) İstanbul İlini Kapsamaktadır.						

TABLO : III. 48 - Toptan Eşya ve Tüketici Fiyat Endekslerindeki Gelişmeler
(Yüzde Değişmeler, Üçer Aylık ve Yıllık Olarak)

	Toptan Eşya					Tüketici
	Genel	Tarım	Madencilik	İmalat	Enerji	Genel
1991						
I. Dönem	12,9	21,6	5,0	9,8	28,3	13,3
II. Dönem	13,2	14,0	14,2	13,0	12,6	15,1
III. Dönem	9,0	-0,8	12,1	11,5	18,6	9,4
IV. Dönem	12,5	20,6	15,2	10,3	10,1	17,9
Yıl Sonu	59,2	68,9	56,3	55,1	84,6	71,1
Yıllık Ortalama	55,3	50,8	63,2	55,3	75,1	66,0
1992						
I. Dönem	21,5	40,1	10,5	14,4	44,0	20,2
II. Dönem	7,4	-0,0	9,7	10,2	8,2	9,6
III. Dönem	7,8	-12,5	18,2	14,2	11,1	7,2
IV. Dönem	15,5	22,8	9,9	14,2	9,9	18,9
Yıl Sonu	61,4	49,3	57,1	63,4	94,6	66,0
Yıllık Ortalama	62,1	62,7	60,3	59,7	97,7	70,1
1993						
I. Dönem	14,3	27,8	10,7	9,9	24,4	13,5
II. Dönem	10,5	10,5	11,7	10,4	9,4	13,1
III. Dönem	11,5	7,1	12,6	12,9	11,5	11,7
IV. Dönem	13,2	15,6	15,4	12,4	13,6	18,0
Yıl Sonu	60,3	75,6	63,9	54,6	75,1	71,1
Yıllık Ortalama	58,4	62,2	57,9	56,6	67,8	66,1
1994						
I. Dönem	20,2	24,4	15,3	19,0	22,0	15,4
II. Dönem	54,1	26,2	64,7	64,2	42,0	40,5
III. Dönem	8,9	5,5	17,7	9,4	10,1	9,5
IV. Dönem	19,7	36,7	9,9	17,0	4,5	24,2
Yıl Sonu	149,6	134,0	144,2	159,1	100,9	125,5
Yıllık Ortalama	120,7	97,8	132,8	129,4	102,3	106,3
1995						
I. Dönem	24,5	37,5	15,3	21,8	10,1	20,0
II. Dönem	12,2	14,5	12,1	11,6	9,2	14,4
III. Dönem	7,6	0,0	12,0	9,8	12,1	11,0
IV. Dönem	13,3	25,5	15,5	10,0	5,9	20,4
Yıl Sonu	64,9	91,1	68,8	58,9	35,7	78,9
Yıllık Ortalama	88,5	118,7	76,6	83,5	47,8	93,6

TABLO: III.49 - Enflasyona İlişkin Göstergeler

(Yıllık Ortalama Artış Oranı, Yüzde)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
TOPTAN EŞYA FİYATLARI ENDEKSI	52,3	55,3	62,1	58,4	120,7	88,5
-Kamu Genel	56,7	61,3	65,1	54,5	122,5	77,0
-Özel İmalat	42,6	53,8	59,8	59,3	130,5	83,4
TÜKETİCİ FİYATLARI ENDEKSI	60,3	66,0	70,1	66,1	106,3	93,6
-Gıda	64,3	67,1	71,3	63,5	110,0	97,2
DOLAR KURU	23,0	59,9	65,2	59,5	170,4	53,9
DM KURU	43,4	55,0	76,1	50,1	178,8	72,7
EMİSYON HACMI(1)	68,3	47,1	69,2	80,1	90,5	86,3
PARA ARZI(M2Y)(1)	69,9	80,0	80,5	88,2	133,3	106,5
ORT. FAİZ OR. (1 YIL TAHVİL)	59,1	72,1	75,4	86,3	118,7	108,2
NOMİNAL ÜCRET (GIYINIK)						
KAMU	95,3	148,9	80,2	78,6	95,5	51,6
ÖZEL	92,0	136,7	75,3	69,2	64,9	96,6
NOMİNAL MAAŞ	84,4	77,9	93,5	69,6	61,0	84,4
KAMU KESİMİ BORÇLANMA						
GEREĞİ/GSMH (%)	7,4	10,2	10,6	12,2	8,1	6,5
IHRACAT FİYAT ENDEKSI	10,3	-0,9	1,3	-2,8	-3,7	13,6
İTHALAT FİYAT ENDEKSI	5,3	-3,1	-1,9	-6,2	0,9	17,2

(1) Yıl Sonu İtibariyle

B. TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI

Tarımsal destekleme politikalarının daha rasyonel bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla, devlet adına yapılan destekleme alımları kapsamının daraltılmasına ve arz fazlası olan ürünlerde ekim alanlarının sınırlandırılmasına yönelik uygulamalara 1995 yılında da devam edilmiştir.

1995 yılında da hububat, şeker pancarı ve tütün dışındaki ürünlerin destekleme alımları kapsamı dışında tutulması uygulaması sürdürülmüştür. 1994 yılında üreticilere yapılan ödemeler 30,9 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. 1995 yılında ise, üreticilere yapılacak ödemeler toplamının 31,7 trilyon liraya ulaşması beklenmektedir. 1995 yılında destekleme alım fiyatlarının serbest piyasada

oluşan fiyatlardan düşük kalması nedeniyle Toprak Mahsulleri Ofisi'nin çok az ürün alması, destekleme alımları kapsamında üreticilere yapılan ödemelerin bir önceki yıla göre çok az artmasının başlıca nedenidir. Üreticilere yapılan ödemelerdeki düşük artışın diğer bir nedeni de, şeker pancarı üretiminin bir önceki yıla göre yaklaşık 1,3 milyon ton düşük gerçekleşmesidir.

1993 yılında ortalama yüzde 51,2 oranında artan tarımsal destekleme alım fiyatları, 1994 yılında ortalama yüzde 76,4 oranında artmıştır. 1995 yılında ise, destekleme fiyatlarındaki ortalama artış oranının yüzde 134,4 olduğu tahmin edilmektedir. Destekleme alım fiyatlarındaki artış oranı buğdayda yüzde 110,5, şeker pancarında yüzde 169,4 ve tütünde yüzde 108,0 olmuştur.

1994 yılında Bakanlıklar Arası Tütün Kurulu Kararı ile 330 bin tondan 220 bin tona düşürülen tütün kotası, 1995 yılında da 220 bin ton olarak sürdürülmüştür. 1994 yılında ilk defa uygulanan tütün alımlarındaki prim uygulamasına 1995 yılında da devam edilmiş, üreticilere tütün üretiminin azaltılma-sından kaynaklanan gelir kaybının telafisi için tazminat ödenmiştir.

Kaliteli çay üretiminin teşviki amacıyla 1994 yılında başlatılan ve 5 yıl sürecek olan budama programı çerçevesinde, üreticilerin bu uygulamadan doğan gelir kayıplarının telafisi için ödeme yapılmasına 1995 yılında da devam edilmiştir.

Tarımda kimyevi gübre kullanımını teşvik etmeye yönelik olarak 1994 yılında doğrudan üreticiye ödenmesi kararlaştırılan ve KDV'li gübre fiyatının önce yüzde 20'si olarak belirlenip, daha sonra yüzde 30'a çıkarılan gübre desteklemesi, 1995 yılı Ekim ayından itibaren yüzde 50'ye çıkarılmıştır.

Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin çalışma alanına giren ürünler 1995 yılında da devlet destekleme alımları kapsamına dahil edilmemiştir. Birlikler, bu ürünleri kendi nam ve hesaplarına satın almışlardır. Her yıl Birliklerin kendi nam ve hesaplarına satın aldıkları ürünler için T.C. Ziraat Bankası tarafından sağlanan tercihli kredi kullanımına ilişkin finansman kararname, 1994 yılında olduğu gibi, 1995 yılında da çıkarılmamıştır.

27.4.1995 tarih ve 4106 sayılı Kanun ile çiftçilerin T.C. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi

Kooperatiflerince açılmış bütün tarımsal krediler ile Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, T. Ziraat Bankası, Toprak Mahsulleri Ofisi ile Orman ve Köy İlişkileri Genel Müdürlüğüne satılan tüm tarımsal üretim girdi ve ekipmanlarının kredilendirilmesi bedellerinden doğan ve ilgili kurumların mevzuatına göre 2.1.1995 tarihine kadar idari veya kanuni takipteki hesaplara intikal etmiş veya etmesi gereken borçlarına ödeme kolaylığı sağlanmıştır.

95/7225 sayılı Kararname ile, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Onarım Projesi çerçevesinde, bu bölgelerde, yeterli altyapıya sahip gerçek ve tüzel kişilere süt inekçiliği ve besicilik için T.C. Ziraat Bankasına yüzde 20 faizli 2 trilyon lira kredi açılması kararlaştırılmıştır. 95/7418 sayılı Kararname ile de hayvancılık için 18 trilyon lira kredi açılmasına karar verilmiştir.

1995 yılında değişik kararnamelerle üretim ve ihracatın desteklenmesi, üreticilerin fiyat hareketlerinden korunması amacıyla Destekleme Fiyatı İstikrar Fonundan T.C. Ziraat Bankası aracılığıyla Birliklere; fındık için 2,5 trilyon, zeytin için 500 milyar, ayçiçeği için 500 milyar, pamuk için 500 milyar, çeşitli tarım ürünleri için de 1 trilyon lira olmak üzere toplam 5 trilyon liraya kadar yüzde 50 faizli kaynak aktarılmasına imkan sağlanmıştır. Bu tutarın 1995 yıl sonu itibarıyla 2,7 trilyon lirası kullanılmıştır.

Ürünlerin borsalarda daha çok işlem görmesini sağlamaya yönelik mevzuat ve altyapı çalışmaları sürdürülmektedir.

TABLO:III.50 - Tarımsal Ürünlerin Destekleme Fiyatlarında Gelişmeler

Ürünler	Fiyatlar (TL/Kg.)					Yüzde Artışlar			
	1991	1992	1993	1994	1995	1992	1993	1994	1995
1. Buğday (1)	754	1 156	1 843	3 532	7 433	53,2	59,4	91,6	110,5
2. Arpa (1)	628	988	1 615	2 729	5 423	57,3	63,5	69,0	98,7
3. Çavdar (1)	601	923	1 517	2 754	5 414	53,4	64,4	81,6	96,5
4. Mısır (1)	737	1 185	1 600	2 974	6 769	60,9	35,0	85,9	127,6
5. Yulaf (1)	588	924	1 185	2 744	-	57,2	28,1	131,7	-
6. Pamuk (2)	3 560	5 600	-	-	-	57,3	-	-	-
7. Tütün (3)	10 870	25 715	32 615	53 093	110 452	136,6	26,8	62,8	108,0
8. Şeker Pancarı (4)	218	356	556	1 032	2 780	63,1	56,1	85,7	169,4
9. Ayçiçeği (5)	1 500	2 500	4 000	-	-	66,7	60,0	-	-
10. Fındık (6)	5 600	9 000	14 200	-	-	60,7	57,8	-	-
11. Kuru İncir (7)	3 150	7 500	-	-	-	138,1	-	-	-
12. Çekirdeksiz Kuru Üzüm (8)	3 600	6 200	9 500	-	-	72,2	53,2	-	-
13. Zeytinyağı (9)	8 500	13 000	21 500	-	-	52,9	65,4	-	-
14. Tiftik (10)	16 500	25 000	40 000	-	-	51,5	60,0	-	-
15. Antepfıstığı (11)	16 500	25 000	40 017	-	-	51,5	60,1	-	-
16. Soya Fasülyesi (5)	1 300	2 600	4 161	-	-	100,0	60,0	-	-
17. Haşhaş Kapsülü (1)	3 001	4 655	9 000	18 683	24 485	55,1	93,4	107,6	31,1
18. Kanola	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19. Canlı Hayvan (12)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20. Çeltik (1)	1 664	3 010	4 719	-	-	80,9	56,8	-	-
21. Yeşil Mercimek (1)	1 751	-	2 975	-	-	-	-	-	-
22. Nohut (1)	1 480	2 191	2 808	-	-	48,1	28,1	-	-
23. Yerfıstığı (13)	7 500	11 400	17 700	-	-	52,0	55,3	-	-
24. Yaş Koza (14)	11 851	20 017	34 900	-	-	68,9	74,3	-	-
25. Çöplü Kırmızıbiber (5)	4 750	7 600	14 874	-	-	60,0	95,7	-	-
26. Zeytin(15)	11 500	17 500	29 000	-	-	52,2	65,7	-	-
27. Gülçiçeği(14)	-	2 400	3 701	-	-	-	54,2	-	-
28. Kırmızı Mercimek(14)	-	3 381	3 752	-	-	-	11,0	-	-

(1) TMO Gn.Md. ortalama alım fiyatıdır.
(2) Ege ve Antalya St. 1 beyaz kütlü pamuk fiyatıdır.
(3) Tekel Gn. Md. ortalama alım fiyatıdır.
(4) T. Şeker Fab. A.Ş. Gn. Md. ortalama alım fiyatıdır.
(5) Destekleme alım fiyatıdır.
(6) Yüzde 50 randımanlı tombul kabuklu fındık fiyatıdır.
(7) 100 gr. rüfuzlu, 53-56 adetli, 6/a ısmalı fiyatıdır.
(8) 9 numara naturel çekirdeksiz kuru üzüm fiyatıdır.
(9) 5 asit baz lampant zeytinyağı fiyatıdır.
(10) Birinci kalite oğlak cinsi tiftiğin fiyatıdır.
(11) Yüzde 100 içli ve analizli kuru kırmızı kabuklu antepfıstığı fiyatıdır.
(12) Et ve Balık Kurumu Gn.Md. ortalama alım fiyatıdır.
(13) İhraçlık yüzde 75 randımanlı yerfıstığı alım fiyatıdır.
(14) Ortalama alım fiyatıdır.
(15) 220 Kalibranlı sofralık zeytin fiyatıdır.

TABLO:III.51 - Destekleme Alım Miktarları ve Üreticilere Yapılan Ödemeler

Ürünler	Alım Miktarı (Bin Ton)					Üreticilere Yapılan Ödemeler (Cari Fiy, Milyar TL)				
	1991	1992	1993	1994	1995	1991	1992	1993	1994	1995
1. Buğday	4 453	2 452	2 671	1 356	41	3 359	2 835	4 922	4 787	302
2. Arpa	1 114	569	1 058	1 100	74	700	562	1 709	3 002	403
3. Çavdar	117	50	57	28	2	71	46	86	78	12
4. Mısır	187	395	482	0	49	138	468	771	0	333
5. Yulaf	11	2	1	0	0	7	2	2	1	0
6. Pamuk	516	799	-	-	-	1 838	4 769	-	-	-
7. Tütün	193	152	217	273	111	2 102	3 901	7 084	14 509	12 252
8. Şeker Pancarı (1)	14 975	13 101	12 814	10 724	9 427	2 520	3 590	6 083	8 321	17 771
9. Ayçiçeği	327	645	292	0	0	494	1 666	1 310	0	0
10. Fındık	85	186	2	0	0	480	1 801	44	0	0
11. Kuru İncir	3	2	-	-	-	11	11	-	-	-
12. Çekirdeksiz Kuru Üzüm	23	60	93	0	0	91	427	964	0	0
13. Zeytinyağı	20	6	2	0	0	188	88	47	0	0
14. Tiftik	0	0	0	0	0	13	16	21	0	0
15. Antepfıstığı	10	3	7	0	0	164	64	271	0	0
16. Soya Fasulyesi	12	39	46	0	0	13	100	193	0	0
17. Haşhaş Kapsülü	20	6	5	12	25	60	29	45	233	613
18. Kanola	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19. Canlı Hayvan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20. Çeltik	4	18	16	0	0	6	53	74	0	0
21. Yeşil Mercimek	2	10	1	0	0	4	0	4	0	0
22. Nohut	53	18	0	0	0	78	40	0	0	0
23. Yerfıstığı	11	1	0	0	0	42	7	0	0	0
24. Yaş Koza	0	0	0	0	0	8	8	7	0	0
25. Çöplü Kırmızıbiber	1	0	1	0	0	6	2	16	0	0
26. Zeytin	19	25	9	0	0	133	240	158	0	0
27. Gülçiçeği	-	4	2	0	0	-	9	6	0	0
28. Kırmızı Mercimek	-	6	172	0	0	-	21	644	0	0
T O P L A M						12 526	20 758	24 459	30 931	31 687

(1) 1991 yılında, 1990 yılından kalan 1 587 478 milyon TL. ve 1991 yılı pancar bedelinin 932 307 milyon TL.'si olmak üzere toplam 2 519 785 milyon TL. ödenmiştir. 1992 yılında, 1991 yılından kalan 2 336 382 milyon TL. ve 1992 yılı pancar bedelinin 1 253 803 milyon TL.'si olmak üzere toplam 3 590 185 milyon TL. ödenmiştir. 1993 yılında; 1992 yılından kalan 3.457.817,0 milyon TL. ve 1993 yılı pancar bedelinin 2.625.200,0 milyon TL.'si olmak üzere toplam 6.028.879,0 milyon TL. ödenmiştir. 1994 yılında; 1993 yılından kalan 4.538.801,0 milyon TL. ve 1994 yılı pancar bedelinin 3.781.986,0 milyon TL.'si olmak üzere toplam 8.320.787,0 milyon TL. ödenecektir. 1995 yılında; 1994 yılından kalan 7.288.105,0 milyon TL. ve 1995 yılı pancar bedelinin 10.452.800,0 milyon TL.'si olmak üzere toplam 17.770.929,0 milyon TL. ödenecektir.

II. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR VE TEDBİRLER

1) Maliye politikasının esnekliğini ve etkinliğini azaltacak uygulamalardan kaçınılacak, kamu açıklarının finansmanında, mali piyasalarda istikrarsızlık yaratmayacak faiz ve vade yapısı içeren bir borçlanma politikası izlenecektir. Bu gelişme, özelleş-tirme gelirleri ve temin edilecek dış kaynak ile desteklenecektir.

2) Personel harcamalarını disipline edecek uygulamalara devam edilecek, kuruluşların zorunlu olmadıkça personel alımlarına ve yeni birimler kurarak teşkilatlarını genişletmelerine izin verilmeyecektir. Personel ihtiyacının kuruluşlararası nakil yoluyla veya özelleştirilen kuruluşlardan yapılacak nakillerle karşılanması yoluna gidilecektir.

3) İşlevlerini yerine getirmeyen ve kuruluş amacı ortadan kalkan fonlar tasfiye edilecek, mümkün olan hallerde fonların faaliyetleri genel ve katma bütçeli kuruluşlar tarafından üstlenilecektir. Fonların mevcut yükümlülüklerinin artırılmamasına özen gösterilecek, birikmiş borçları ise imkanlar ölçüsünde tasfiye edilecektir.

4) Kaynakların kullanımında etkinliği artırmak amacıyla, genel ve katma bütçeli kuruluşların birden fazla döner sermayeye sahip olmaları önleneyecek, mevcut sermaye sayısı birleştirme yoluyla azaltılacaktır.

5) Vergi tabanının genişletilmesine paralel olarak vergi oranları düşürülerek vergi yükünün çeşitli kesimler üzerinde daha adil dağılımı sağlanacaktır. Bu çerçevede, ekonomide üretim ve istihdamın geliştirilebilmesi amacıyla üretim faktörleri üzerindeki vergi yükü hafifletilecek ve tüketim üzerinden alınan vergilere ağırlık verilecektir. Vergi kayıp ve kaçığı, vergi idaresi ve denetiminin

daha etkin hale getirilmesi ve idarenin yeniden yapılandırılması suretiyle asgariye indirilecektir.

6) Kamu hizmetlerinde kullanıcı harcı uygulaması yaygınlaştırılacak ve mevcut olanların gerçekçi seviyelere çıkarılması sağlanacaktır.

7) Yerel yönetimlerin gelir kaynakları, öz gelirleri artırılarak kamu hizmetlerine ve gerekli mali planlamaya imkan verecek şekilde düzenli ve sürekli hale getirilecektir.

8) Tarım ürünleri fiyatlarına devlet müdahalesi asgariye indirilerek kayıtlı üreticilere doğrudan gelir desteği sağlanacak, girdi destekleri aşamalı olarak kaldırılacak, üreticilerin arz fazlası olan ürünler yerine iç ve dış talebi olan ürünlere yönelmeleri özendirilecektir.

9) 1996 yılında uygulanacak para politikasının temel amacı; fiyat istikrarını sağlamak ve mali piyasaların serbest piyasa kuralları çerçevesinde gelişmesini ve derinleşmesini gerçekleştirmektir. Faiz ve döviz fiyatlarının piyasada belirlenmesi esastır. Bu çerçevede, Türk mallarının dış rekabet gücünün devam ettirilmesi için gerçekçi kur politikası izlenmeye çalışılacaktır. Faiz politikası, ekonomide mali tasarrufları artırıcı, spekülasyon döviz hareketlerini sınırlayıcı, kaynakların etkin dağılım ve kullanımını sağlayıcı yönde kullanılacaktır.

10) Merkez Bankası, ekonominin yönetiminde kısa dönemli politika olarak parasal büyüklükleri kontrolde; Açık Piyasa İşlemleri, Bankalararası Para Piyasası ve Döviz Piyasası araçlarını kullanacaktır. Merkez Bankası'nın özerkliğini artırıcı politika ve uygulamalara devam edilecektir.

11) 1996 yılında, üretimi, verimliliği, ekonomik rekabet gücünü ve ihracatı artırıcı, kamu açıklarını ve enflasyon hızını azaltarak sürdürülebilir bir ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlayıcı yatırım politikaları uygulanacaktır.

12) Altyapının ekonomik ve sosyal gelişmenin önünde darboğaz oluşturmaya engel olmak amacıyla altyapı yatırımlarına ağırlık verilecektir. Bu bağlamda, kamu kaynak tahsislerinde, eğitim ve sağlık başta olmak üzere sulama, enerji, liman, havaalanı yatırımları ve bunların karayolu ve demiryolu ana aksları ile bütünleşmesini sağlayacak yollar ile içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma yatırımlarına ağırlık verilecek, teknolojik araştırma ve geliştirme yatırımlarının hızlandırılması sağlanacaktır.

13) Kalkınmada Öncelikli Yörelere kalkınmasına hız kazandırıcı ekonomik ve sosyal altyapı yatırımları ile istihdam yaratıcı yatırımlara öncelik verilecektir.

14) Bütün sektörlerde; finansmanı sağlanmış olan ve diğer projelerle bağlantılı ve/veya eş zamanlı olarak yürütülmesi önem taşıyan, uygulamasında önemli aşama kaydedilmiş ve hızlı bir şekilde tamamlanarak ekonomiye katkı sağlayabilecek projelere öncelik tanınacaktır. Yeni projelerin belirlenmesinde, kamu proje stokunun optimum düzeyde tutulması gereği de gözönünde bulundurularak seçici davranılacak, ekonomiye kısa sürede kazandırılabilir, yapılabirliği yüksek projelere yönelmesi esas olacaktır.

15) İleri teknoloji ve yüksek maddi kaynak gerektiren yatırım ve hizmetlerin gerçekleştirilmesinde Yap-İşlet-Devret ve benzeri modellere ağırlık verilecektir.

16) 1995 yılında yürürlüğe giren mevzuat ile yatırımların desteklenmesinde sektörel tercihler yerine, faaliyet bazında destekler önem kazanmıştır. Yapılan değişikliklerle, teşvik sisteminin uluslararası yükümlülüklerimize uygun hale getirilmesine yönelik çalışmalara devam edilmiş ve rekabeti bozacak nitelikteki destekler yerine, rasyonel kaynak dağılımına imkan verecek düzenlemeler yapılmıştır. Bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik yatırımların daha etkin olarak desteklenmesine imkan sağlamak ve mevcut sanayi altyapısından azami ölçüde faydalanmak üzere sanayi kuşakları uygulamasına devam edilmiştir.

17) 1995 yılında yayımlanan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar'da Özel Önem Taşıyan Sektör Yatırımları; eğitim, sağlık, uluslararası taşımacılık, havaalanlarında oluşturulacak turizm amaçlı terminal hizmetleri tesisleri, kongre ve sergi merkezleri, gelişmiş yöreler dışında yapılacak diğer turizm yatırımları, gemi inşa ve yat inşa, Ar-Ge, çevre korumaya yönelik yatırımlar, Yap-İşlet-Devret ve benzeri modeller çerçevesinde yapılacak yatırımlar, normal yörelerde bulunan ve özelliği itibarıyla Organize Sanayi Bölgelerinde gerçekleştirilemeyecek yatırımlar, Sanayi Kuşaklarında gerçekleştirilecek yatırımlar ile gelişmiş ve normal yörelerdeki tevsi, modernizasyon, yenileme, kalite düzeltme ve darboğaz giderme yatırımları olarak belirlenmiştir. Ayrıca, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere yönelik hizmet yatırımları ve bu kuruluşların makina ve teçhizat alımları desteklenirken, yatırımcı firmaların TSE ve ISO normlarına uygun olarak kalite ve standart belgesi alma girişimleri de desteklenmektedir.

18) 1996 yılında, sanayileşmenin hızlandırılması ve rekabet gücünün artırılmasını, teknolojiye atılım yapılmasını, üretken istihdamın artırılmasını, insangücünün yüksek

katma değerli faaliyetlere kaydırıl-masını ve verimliliğin artırılmasını sağla-yacak özel kesim sabit sermaye yatırım-larının artması için gerekli istikrar ortamının hazırlanmasına çalışılacaktır.

19) Yatırımların desteklenmesine yönelik devlet yardımlarının uluslararası yükümlü-lüklerimize uygun hale getirilmesine yönelik çalışmalara 1996 yılında da devam edilecektir.

20) AT ile gümrük birliğine uyum sürecinde, üretici kuruluşların rekabete ilişkin sorunlarının çözümüne yönelik modernizasyon, kalite düzeltme ve tamamlama yatırımlarının desteklenmesine özel önem verilecektir.

21) İleri teknoloji sağlamak uyarlamak ve üretmek için işletmelerin AR-GE faaliyetleri ve bunlarla ilgili yatırımları desteklenecektir.

22) Çevre koruma, küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleme ile bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılmasına katkıda bulunacak yatırımlar desteklenecektir.

23) Organize sanayi bölgeleri dışındaki tesislerin OSB'lere, gelişmiş yörelerdeki mevcut yatırımların Kalkınmada Öncelikli Yörelere taşınmaları desteklenirken, sanayi kuşakları uygulamasına da devam edilecektir.

24) Yabancı Sermaye mevzuatının, yabancı sermaye hareketlerini en geniş anlamda kapsayacak şekilde geliştirilmesine devam edilecektir. Yabancı sermaye girişine ivme kazandırmak amacıyla, özelleştirme faaliyetleri hızlandırılırken, belirli bir sınırın altındaki yabancı sermaye taleplerinde sadece kayıt zorunluluğunun getirilmesine yönelik çalışmalara başlanacaktır.

25) Ödemeler dengesinin sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması temel yaklaşım olacaktır. Bu çerçevede sermaye hareketlerinin ülkenin üretken kapasitesinin güçlendirilmesine katkıda bulunacak bir yapı içinde gelişmesine önem verilecektir.

26) İhracat artışına süreklilik kazandırabilmek için, ihracata dönük kaliteli ve çevreye duyarlı mal üretebilecek bir kapasitenin oluşmasına sanayi rekabet gücünün verimlilik ve yüksek teknoloji kullanımı yoluyla artırılmasına; ihracatta dış talep yapısına uygun ürün geliştirilmesine ve çeşitliliğin artırılmasına, yeni pazarlarda etkinliğin sağlanmasına öncelik verilecektir.

27) Rekabet gücünü destekleyici gerçekçi bir döviz kuru politikası uygulanacak ve her alanda dünya fiyatlarıyla bütünleşilecektir. EXİMBANK kredi ve garanti mekaniz-malarına yeterli kaynak sağlanarak ihracatın finansmanına katkıda bulunulacaktır.

28) İhracatı artırabilmek için serbest bölge imkanlarından yararlanılacak, mevcut serbest bölgelerin altyapıları geliştirilecek ve sektörel ihtisaslaşmaya ağırlık verilecektir.

29) Dış ticarete ilişkin düzenlemelerde, üretim ve ihracata yönelik desteklerin belirlenmesinde, uluslararası yükümlülükler dikkate alınacaktır.

30) İthalatın haksız rekabete neden olmaması, ülke standartları ve sağlık koşullarına uygun olması ve çevreye zarar vermemesi için GATT ve AT ilke ve kurallarına uygun gerekli düzenlemeler yapılacak ve bu konudaki uygulamalara etkinlik kazandırılacaktır.

31) Ekonominin dünya ekonomisiyle enteg-rasyonunda, dış pazar payının artırılmasında,

teknoloji temininde ve dış kaynak sağlanmasında önemli bir işlevi olan yabancı sermaye girişini hızlandırıcı bir ortamın yaratılmasına özen gösterilecektir.

32) Önemli altyapı yatırımlarının Yap-İşlet-Devret ve benzeri modeller çerçevesinde gerçekleştirilmesi için yabancı sermaye katkısından azami ölçüde yararlanılacaktır. Türk müteahhit ve yatırımcılarının ülke dışında yatırım yapmaları teşvik edilecek, yurt içi yatırım imkanlarının yurt dışında en iyi şekilde tanıtılması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

33) Gümrük birliğinin de etkisiyle doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında beklenen artışın yanısıra, özelleştirme sürecinin hız kazanması ile birlikte artacak olan portföy yatırımları dış borç kullanım gereğini azaltacaktır. Bu çerçevede, dış borç kullanımında orta ve uzun vadeli borçlanmaya önem verilecek; kısa vadeli

sermaye girişlerinin, döviz kurunun rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemeyecek bir yapı içinde gelişmesi sağlanacaktır.

34) Gelir dağılımındaki dengesizliği azaltıcı politikaların uygulanmasına piyasa mekanizması çerçevesinde ağırlık verilecektir.

35) Üretken istihdamın artırılması ve kişilerin kendi işlerini kurmaları ve alt gelir gruplarının refah seviyelerinin iyileştirilmesi amacıyla, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, vergi, konut ve diğer sosyal yardım ve hizmetlerin nitelik ve niceliğinin artırılmasına öncelik verilecektir.

36) Sermayenin tabana yaygınlaştırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve istihdam sorunlarının çözümünde araç olarak kullanılan küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi politikalarına ağırlık verilecektir.

PROJE ADI: EĞİTİM REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Zorunlu eğitim süresinin 8 yıla çıkarılması için 222 sayılı İlköğretim Kanunu ile 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu değişikliği tasarısının hazırlanması.	Milli Eğitim Bakanlığı		1739 sayılı Kanun ile 222 sayılı Kanun'da zorunlu temel eğitimin 8 yıla çıkarılması ile ilgili değişiklik Tasarısı hazırlanarak TBMM'ye sunulacaktır.	1996
3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.	Milli Eğitim Bakanlığı		Eğitimde yönetimin etkinleştirilmesi amacıyla 3797 sayılı Kanun'da değişiklik yapan Tasarı TBMM'ye sunulacaktır.	1996
Öğrencilerin eğitim harcamalarına katılımlarının sağlanması amacıyla Kanun Tasarısı hazırlanması.	Milli Eğitim Bakanlığı	Maliye Bakanlığı	8 yıllık zorunlu temel eğitim dışında kalan üst eğitim kademelerinde öğrencilerin eğitim harcamalarına katılımını sağlayan hukuki düzenleme çalışmaları başlatılacaktır.	1997
Milli Eğitim Bakanlığı Personel Kanunu Tasarısı hazırlanması.	Milli Eğitim Bakanlığı	- Maliye Bakanlığı - Devlet Personel Başkanlığı	Milli Eğitim Bakanlığı'nda görevli öğretmen ve yönetici personel ile ilgili özlük hakları, hizmetçi eğitim, standart kadro v.b. hususları yeniden düzenleyecek Kanun Tasarısı hazırlanarak TBMM'ye sunulacaktır.	1997
625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.	Milli Eğitim Bakanlığı		625 sayılı Kanun'da ihtiyaç duyulan değişikliklerle ilgili Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1996
193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.		- Maliye Bakanlığı - Milli Eğitim Bakanlığı	Eğitimle ilgili olarak yapılacak her çeşit harcamanın gelir vergisi matrahından düşülmesi için değişiklik tasarısı hazırlanacaktır.	1997
Okul Öncesi Eğitim Kanun Tasarısı'nın hazırlanması.	Milli Eğitim Bakanlığı		Değişik kurumların farklı mevzuatla yürüttüğü okulöncesi eğitim sisteminde bütünlüğü sağlamak amacıyla Okul Öncesi Eğitim Kanunu Tasarısı hazırlanacaktır.	1997
3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.	Milli Eğitim Bakanlığı	- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği - Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu - TİSK	3308 sayılı Kanun'da aksaklıkların giderilmesi ve kapsamın genişletilmesi için yeni bir Tasarı hazırlanarak TBMM'ye sunulacaktır.	1997

PROJE ADI: EĞİTİM REFORMU (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda değişiklik yapılması.	YÖK Başkanlığı	Üniversiteler	2547 sayılı Kanun'un iyileştirilmesi (Üniversite ve Fakültelerin yetkilerinin artırılması, kaynak yaratılması, üniversite-sanayi işbirliği) ile ilgili düzenlemeler yapan Tasarı hazırlanarak TBMM'ye sunulacaktır.	1996
2809 sayılı Yükseköğretim Teşkilat Kanunu'nda değişiklik yapılması.	YÖK Başkanlığı	Üniversiteler	Üniversite kurulmasında Fen, Edebiyat veya Fen-Edebiyat Fakültesi kurulması zorunluluğu kaldırılması hakkında mevzuat değişikliği çalışmaları başlatılacaktır.	1996
Vakıflar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında 227 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de değişiklik yapılması.	Vakıflar Genel Müdürlüğü		Vakıf eserlerinin bakım ve onarımını kolaylaştıracak mali ve hukuki düzenlemeleri içeren mevzuat değişikliği çalışmaları başlatılacaktır.	1997
2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu'nda değişiklik yapılması.	Kültür Bakanlığı		Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını ve kişilerin bunlarla ilgili haklarını düzenleyen mevzuat değişikliği çalışmaları yapılacaktır.	1997
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 33. maddesinde değişiklik yapılması.	Kültür Bakanlığı		Yayımcılığın gelişmesi ve telif haklarının desteklenmesini öngören değişiklik çalışmaları yapılacaktır.	1996
2954 sayılı TRT Kanunu'nda değişiklik yapılması.	İlgili Devlet Bakanlığı	TRT Gn.Md.	İhtiyaç duyulan değişikliklerle ilgili çalışmalar sonuçlandırılacaktır.	1996

PROJE ADI: NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Hayati olayları kayda geçiren mevcut sistemin, güvenilir ve çok amaçlı bilgi üretebilecek şekilde Başbakanlık bünyesinde yapılandırılması.	İlgili Devlet Bakanlığı	– İçişleri Bakanlığı – DPT Müsteşarlığı – Devlet İstatistik Enstitüsü – Üniversiteler – TODAİE Gn.Md.	Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğü'nün Başbakanlık bünyesinde örgütlenmesi ile ilgili çalışmalar başlatılacaktır.	1997
Nüfus ve Aile Planlaması hizmetlerini koordine etmek, yönlendirmek ve gerekli denetimi sağlamak amacıyla bir Üst Kurulun oluşturulması.	İlgili Devlet Bakanlığı	İlgili Kamu, Özel ve Gönüllü Kuruluşlar	Ülkemizde nüfus ve aile planlaması hizmetlerinin sunumunda, devamlılığın temini ve koordinasyonun sağlanmasında etkili olabilecek bir üst kurulun oluşturulabilmesi için çalışmalar başlatılacaktır.	1997
Kadın haklarının geliştirilmesi ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanması.	Adalet Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	Aile içinde karı ve kocanın hak ve sorumlulukları açısından eşit bireyler olarak yaşamaları, evliliğin bozulması halinde eşlerin mağduriyetlerinin engellenmesi; kadına yönelik fiillerin caydırıcılığının artırılması, kadının insanlık onurunun korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesi; çalışan kadının annelik görevlerini yerine getirmesinin sağlanması ve bundan dolayı çalışma hayatından çıkarılmasının engellenmesi, çalışan annelerin çocuklarının yeterli bakımının sağlanması amacıyla Medeni Kanun ve 1475 sayılı İş Kanunu'nda gerekli değişiklik çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
Çocuğun Yasal Korunması	Adalet Bakanlığı		Yaş Tespiti: Yaşanarak tamamlanmış süre kişinin yaşı olarak kabul edilecek, konu ilgili Bakanlık tarafından mahkemelere bir genelge ile duyurulacaktır.	1996
Çocuğun Yasal Korunması	Adalet Bakanlığı		Çocuk mahkemeleri ve islahavlerinin altyapı ve kadro açısından durum tespiti yapılacak, islahavlerinin bulunduğu illerde tutuklu çocukların cezaevlerinin çocuk koşullarından islahavlerinde uygun ve ayrı bir binaya taşınması sağlanacak, bu çalışmalara büyük illerde öncelik verilecektir.	1997

PROJE ADI: NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Çocuğun Yasal Korunması	Adalet Bakanlığı		Çocuk mahkemelerinde verilen kararların temyiz incelemelerinin yapılması için Yargıtay'da kurulacak ve içinde bu konuda ihtisas sahibi bir kadronun yer alacağı bir ihtisas dairesinin kurulması hazırlıkları tamamlanacaktır.	1997
Çocuğun Çalışma Yaşamında Korunması	Çalışma ve Sos.Güv.Bak.	– Milli Eğitim Bakanlığı – T.Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu	3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu kapsamında eğitilen çırak sayısının artırılması ve mesleki eğitim programlarının ülke geneline yaygınlaştırılması sürdürülecek, çocuk işçi çalıştıran işyerlerinin etkin şekilde denetlenmesi sağlanacak, çocuk istihdamına ilişkin yasal düzenleme çalışmalarına başlanacaktır.	2000
Özel İlgi ve Eğitime İhtiyacı Olan Çocukların Korunması.	Milli Eğitim Bakanlığı	– Sağlık Bakanlığı – SHÇEK Gn.Md. – Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı – YÖK Başkanlığı	Özel eğitim konusunda lisans programları başlatılması için gerekli hazırlıklar tamamlanacak, ailelerin çocuklarındaki özürü erken tanımlarına imkan verecek, aileleri özürün nedenleri konusunda aydınlatacak, özürü kabullenmelerine yardımcı olacak, özürü çocukların bakım ve eğitimi konularında ailelere yol gösterecek eğitim programları hazırlanacak, danışmanlık hizmetlerine önem verilecektir.	Sürekli

PROJE ADI: SAĞLIK REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Kamu Sağlığı Kanunu'nun çıkarılması	Sağlık Bakanlığı	– Maliye Bakanlığı – Çalışma ve Sos.Güv.Bak. – DPT Müsteşarlığı – YÖK Başkanlığı	Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1996
Hastane ve Sağlık İşletmeleri Kanunu'nun (Örgütlenme, Hizmet Sunumu ve Denetim) çıkarılması.	Sağlık Bakanlığı	– Maliye Bakanlığı – Çalışma ve Sos.Güv.Bak. – DPT Müsteşarlığı – YÖK Başkanlığı – İlgili Diğer Kuruluşlar	Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1996
Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri ve Aile Hekimliği Kanunu'nun (Örgütlenme, Yönetim ve Hizmet Sunumu) çıkarılması.	Sağlık Bakanlığı	– Maliye Bakanlığı – Çalışma ve Sos.Güv.Bak. – Milli Eğitim Bakanlığı – DPT Müsteşarlığı – YÖK Başkanlığı	Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1996
Sağlık Finansmanı Kurumu Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanun'un (Finansman ve Örgütlenme) çıkarılması.	Sağlık Bakanlığı	– Maliye Bakanlığı – Çalışma ve Sos.Güv.Bak. – DPT Müsteşarlığı	Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1996
Sağlık Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un (Örgütlenme, Denetim, Yönetim) hazırlanması.	Sağlık Bakanlığı	– Maliye Bakanlığı – DPT Müsteşarlığı	Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	1996

PROJE ADI: İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun çağdaş istihdam hizmetlerini yerine getirebilecek şekilde İŞ-KUR olarak yeniden örgütlenmesi.	Çalışma ve Sos.Güv.Bak.	İ.İ.B.K.	İŞ-KUR Kanun Tasarısı çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
İstihdamı kısıtlayıcı bir etki yapan ve kayıt dışı çalışmanın büyümesine neden olan istihdamla ilgili aşırı yük ve kesintilerin azaltılması.	Maliye Bakanlığı	– DPT Müsteşarlığı – Hazine Müsteşarlığı	3320 sayılı Memurlar ve İşçiler ile Bunların Emeklilerine Konut Edindirme Yardımı Yapılması Hakkında Kanun ve 3417 sayılı Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanun gözden geçirilecektir.	1996
Kısmi süreli çalışma biçimlerinin düzenlenmesi.	Çalışma ve Sos.Güv.Bak.	– Maliye Bakanlığı – Devlet Personel Baş. – SSK Gn.Md. – İİBK Gn.Md. – İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları	Kısmi süreli çalışma biçimlerinin hukuki düzenlemeye kavuşturulmasına yönelik olarak yapılacak düzenlemelerin boyutlarını ve ilkelerini belirleyen ve mutabakat altına alan ön çalışmalar başlatılacaktır.	1997
Çalışma mevzuatının Anayasa'ya uyarlanması	Çalışma ve Sos.Güv.Bak.	İlgili Bakanlık ve Kuruluşlar	Anayasa değişikliğinin ve onaylanan ILO sözleşmelerinin çalışma mevzuatına yansıtılmasını sağlayacak çalışmalar yapılacaktır.	1997
Kamu görevlilerinin sendikal hak ve yükümlülüklerine ilişkin düzenlemelerin yapılması.	Çalışma ve Sos.Güv.Bak.	Devlet Personel Başkanlığı	Kamu görevlilerinin sendikal hak ve yükümlülüklerini tanımlayıp yasal güvenceye kavuşturacak mevzuat hazırlık çalışması, Anayasada yapılan değişikliğin gerektirdiği düzenlemeler dikkate alınarak gözden geçirilecektir.	1997
İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının yenilenmesi.	Çalışma ve Sos.Güv.Bak.	– Sağlık Bakanlığı – Sanayi ve Ticaret Bak. – Çevre Bakanlığı – SSK Gn.Md. – İşçi ve İşveren Sen. Konfederasyonları	İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının teknolojik gelişmeleri izleyebilecek esnekliğe kavuşturulması için mevcut sistemde yapılması gereken değişiklikler sosyal tarafların da katkıları sağlanarak belirlenecek ve bir proje haline getirilecektir.	Plan Dönemi

PROJE ADI: İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarım İş Kanunu Tasarısı'nın hazırlanması.	Çalışma ve Sos.Güv.Bak.	– Tarım ve Köyişleri Bak. – Orman Bakanlığı	Tarım kesiminde ücretli çalışanları kapsayacak bir Tarım İş Kanunu'nun prensipleri sosyal tarafların görüşleri de dikkate alınarak kesinleştirilecektir. Bu düzenlemenin gerektirdiği diğer mevzuat değişiklikleri de bu çerçevede belirlenecektir.	1998
Asgari ücret tespit yönteminin yeniden belirlenmesi.	Çalışma ve Sos.Güv.Bak.	– Tarım ve Köyişleri Bak. – Sanayi ve Ticaret Bak. – Orman Bakanlığı – DPT Müsteşarlığı – Hazine Müsteşarlığı – DİE Başkanlığı – İşçi ve İşveren Sen.Konf. – T. Ziraat Odaları Birliği – Tarım ve Orman iş kolunda kurulu en çok üyesi bulunan işçi sendikası	Asgari ücret tespit yöntemleri ve mevcut yapıdaki sorunları ile çözüm yöntemleri belirlenerek, yeni düzenlemenin hazırlıkları yapılacaktır.	1996
Türkiye'deki yabancı uyrukluların istihdamı ile ilgili mevzuatın günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi.	– İşçileri Bakanlığı – Çalışma ve Sos.Güv.Bak. – Adalet Bakanlığı	– Dışişleri Bakanlığı – Milli Eğitim Bakanlığı – Turizm Bakanlığı – Hazine Müsteşarlığı	Yabancıların istihdamı değişik kanunlarla düzenlenmiş eski ve çok uzun bir liste oluşturduğundan yabancı uyrukluların hak ve yükümlülüklerine ilişkin farklı kanuni düzenlemeler Bakanlıklararası bir grupla değerlendirilerek 1996 yılı içinde bir bütün haline getirilmesi ve bu alandaki diğer mevzuatla ilişkilendirilmesi sağlanacaktır.	1997

PROJE ADI: TARIMSAL POLİTİKALARLA İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri yönetimlerinin özerkleştirilmesi, tesislerinin şirketleştirilmesi, kooperatifçilik işlevlerinin güçlendirilmesi	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	– Tarım ve Köyşleri Bakanlığı – Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri	Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri'nin Yönetimleri özerkleştirilerek ortaklarına daha iyi hizmet verebilmeleri, kooperatifçilik hizmetlerini daha etkili bir şekilde yerine getirmeleri ve kendilerine ait işleme tesislerinin şirketleşmesi sağlanacaktır. Bu amaçla gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.	1996
Meraların iyileştirilmesi ile ilgili Mera, Yaylak, Kışlak Kanununun çıkarılması.	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	– Orman Bakanlığı – Köy Hizmetleri Gn. Md.	Bu Kanun ile mera, yaylak ve kışlakların tesbit, tahsis ve amacına uygun kullanımı sağlanacaktır.	1997
Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulu'nun oluşturulması	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	– Sanayi ve Ticaret Bak. – DPT Müsteşarlığı – Dış Tic. Müst. – Hazine Müst. – T.C. Ziraat Bankası – T.Z.O.B. – İlgili Sanayi Dernekleri – Üretici Örgütleri	Tarım sektöründe politikaları belirleyici ve faaliyetleri yönlendirici karar almak ve koordinasyon sağlamak üzere kamu ve özel sektör temsilcilerinin katılacakları yetkili bir Kurul oluşturulacaktır.	1996

PROJE ADI: TARIMSAL POLİTİKALARLA İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tütün tarımının düzenlenmesi ile ilgili çeşitli kanunlarda yeniden düzenlemelerin yapılması.	Tekel Genel Müdürlüğü	– Tarım ve Köyişleri Bakanlığı – Sanayi ve Ticaret Bakanlığı – T.Z.O.B.	1969 yılında yürürlüğe konulan 1177 Sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu'nun, tütün tekeli ihdas eden sınırlamalarını belirleyen 38. Maddesi ile diğer 4 maddesi, 1986 yılında yürürlükten kaldırılarak Türkiye'de tütün tekeline son verilmiştir. Buna rağmen, Kanunun tütünle ilgili faaliyetleri ve işlemlerini düzenleyen bütün hükümleri yürürlüktedir. Devlet tekelinin var olduğu şartlara göre, Kanunda yer verilmiş olan bu hükümlerin çoğu, tütün tekeli kalktığı için işlerliğini kaybetmiştir. Diğer yandan, dünya tütüncülüğünde ve teknolojisinde önemli gelişmeler yaşandığı gözlenmektedir. Ayrıca, AT Mevzuatı ile Türk Mevzuatı arasında uyum sağlamak amacıyla, 1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu ile 1196 sayılı Tütün Tarım Kooperatifleri ve Bölge Birlikleri İle, Türkiye Tütün Tarım Satış Kooperatifleri Genel Birliği Kanunu ve 196 sayılı Ekici Tütünleri Satış Piyasalarının Desteklenmesine Dair Kanunun yürürlükten kaldırılarak, bunların yerine yeni bir hukuki düzenleme yapılacaktır.	1997
Üretici Birlikleri Yasasının çıkarılması	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	– Sanayi ve Ticaret Bakanlığı – T.Z.O.B. – Kooperatifler	Üreticilerin ilgi alanına giren ürünlerin üretim ve pazarlanması konularında devletten bağımsız olarak üreticilere hizmet verebilecek ve tarım politikalarının belirlenmesinde etkin rol oynayacak üretici örgütlerinin oluşturulması sağlanacaktır.	1997
Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin yeni bir yapıya kavuşturulması	Türkiye Ziraat Odaları Birliği	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Ziraat Odalarının yeni bir yapıya kavuşması ve görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesine imkan sağlayacak ortam yaratılacaktır.	1996

PROJE ADI: TARIMSAL POLİTİKALARLA İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarım ve Köyişleri Bakanlığının yeniden organize edilmesi.	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı		Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Yeniden Organizasyonu ile ilgili Yasa Tasarısı "Tarımsal Politikalarla İlgili Yapısal Değişim Projesi" kapsamında Bakanlığın üstleneceği görevler, yem denetiminin geliştirilmesi ve 560 sayılı KHK kapsamında gıda denetimi konusundaki görevler de dikkate alınarak yeniden hazırlanacaktır.	1997
Ürün Borsaları ile ilgili alt yapının geliştirilmesi.	- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı - Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	T.O.B.B.	1996 yılında mevzuat düzenlemesi yapılacak ve İzmir Ticaret Borsası Bünyesinde Pamuk Vadeli ve Opsiyonlu Piyasa İşlemlerine başlanacaktır.	1997
Şeker Sanayiinin Özelleştirilmesi ile ilgili Şeker Kanunu'nda geçerliliğini kaybeden maddelerin kaldırılması ve günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	T.Şeker Fab. A.Ş. Özel Şeker Fabrikaları	6747 Sayılı Kanun'un halen uygulanan Teşvik ve Özelleştirme Politikaları ve 233 Sayılı KHK ile çelişen maddelerinin değiştirilmesi için hazırlıklar tamamlanacaktır.	1997
Arıcılığın geliştirilmesi için Merkez Arıcılık Araştırma Enstitüsünün kurulması	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı		Bu düzenleme ile arıcılığın sorunlarına bilimsel olarak yaklaşılacak, arıcılığın ülke genelinde geliştirilebilmesi mümkün olabilecektir.	1997
Hayvancılıkta Sermaye Şirketlerinin kurulmalarının desteklenmesine yönelik mevzuat düzenlemesinin yapılması	Maliye Bakanlığı	- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı - Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Tarımda sermaye birikiminin sağlanması ve dolayısıyla işletmelerin büyütülerek daha verimli çalışmalarının sağlanması amaçlanmaktadır.	1997
Balıkçı Barınağı Yönetmeliğinin Yeniden Düzenlenmesi	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	- Ulaştırma Bakanlığı, - Maliye Bakanlığı, - Balıkçı Kooperatifleri	1995 öncesinde balıkçı barınakları işletilmesi, kiralanması ve bakımında uygulanan Yönetmeliğin yetersiz kalması sonucunda söz konusu Yönetmelik yeniden düzenlenecektir.	1996

PROJE ADI: SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (MADENCİLİK)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Maden Yasası Revizyonu	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (Maden İşleri Gn.Md.)	<ul style="list-style-type: none"> - İçişleri Bakanlığı - Maliye Bakanlığı - Çevre Bakanlığı - Orman Bakanlığı - Tarım Bakanlığı - DPT Müsteşarlığı - Tekel Gn.Md. - İlgili Meslek Odaları - Madencilikle ilgili Vakıf ve Dernekler 	Madencilikte mevzuat birliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. 3213 sayılı Maden Kanunu, 3078 sayılı Tuz Kanunu ve Taş Ocakçılığı Nizamnamesi ile düzenlenen hususları da kapsayacak şekilde revize edilmesine yönelik çalışmalara başlanacaktır.	1998
Jeotermal Enerji Kaynakları Yasasının çıkartılması	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (Maden İşleri Gn.Md.)	<ul style="list-style-type: none"> - DPT Müsteşarlığı - MTA - TPAO - EİE - Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (Enerji İşleri Gn.Md.) 	Jeotermal enerjinin aranması, üretilmesi ve işletilmesi konusundaki yasal boşluğun giderilmesi ve kaynakların daha etkin değerlendirilebilmesi için uygun ortamın yaratılması amaçlanmaktadır. Daha önce hazırlanan yasa tasarisına son şekli vermek üzere çalışmalara başlanacaktır.	1997
MTA Kuruluş Yasası'nın Revizyonu	MTA Gn.Md.	<ul style="list-style-type: none"> - Enerji ve Tabii Kay. Bak. - Maliye Bakanlığı - DPT Müsteşarlığı - Başbakanlık (Dev.Per.Bşk.) - TKİ - ETİBANK - TTK - TDÇİ - İlgili Meslek Odaları - Madencilikle ilgili vakıf ve dernekler 	2804 sayılı MTA Kuruluş Yasası revize edilerek MTA'nın yeniden yapılandırılmasıyla, madenciliğin altyapısının geliştirilmesi konusunda verimlilik ve etkinliğin artırılması amaçlanmaktadır. Söz konusu Yasanın revize edilmesi çalışmalarına 1996 yılında başlanacaktır.	1997

PROJE ADI: SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (MADENCİLİK) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
MTA'da oluşturulan Sondaj Karot Bilgi Bankası'na düzenli veri akışının sağlanması amacıyla, yasal veya kurumsal düzenleme yapılması	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı -MTA Gn.Md.	- DPT Müsteşarlığı - TPAO - ETİBANK - TKİ - TTK - EİE - DSİ - TCK - Köy Hizmetleri Gn.Md. - TDÇİ - KBİ	Değişik amaçlarla yapılan sondajlardan en yüksek faydanın elde edilmesi suretiyle, kaynak tasarrufu sağlanması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede yasal düzenleme gerekliliği ve kurumsal düzenleme imkanları araştırılacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI : SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (İMALAT SANAYİİ)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Akreditasyon Kurumunun Yasal Olarak Kurulması ve İlgili Mevzuatta Gerekli Düzenlemelerin Yapılması	- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı - Dış Ticaret Müsteşarlığı - TSE - TÜBİTAK	- Başbakanlık - DPT Müsteşarlığı	İhracatımızda teknik engel olarak kullanılacak akreditasyon sistemi eksikliğini giderilmesi için Akreditasyon Kurumunun oluşturulması ve gerekli yasal düzenlemelerin yapılması zorunludur. Bu konudaki hazırlık çalışmaları başlatılmış olup 1996 yılında bitirilecektir.	1996
Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair 560 sayılı KHK'nin yasallaşması ve İlgili Yönetmeliklerin Hazırlanması	- Tarım ve Köyşleri Bakanlığı - Sağlık Bakanlığı	- İçişleri Bakanlığı	560 Sayılı KHK'nin yasallaşması ve uygulanması için ilgili yönetmeliklerin tamamının 1996 yılında hazırlanması öngörülmektedir. Tarım ve Köyşleri Bakanlığında mevcut idari yapının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bakanlığın yeniden yapılandırılması Tarımsal Politikalarla İlgili Yapısal Değişim Projesi kapsamında yürütülmektedir.	1996
507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu'nda değişiklik yapılması.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu	Esnaf ve Sanatkarlar Odası'nın kuruluş ve işleyişi ile yetki ve görevlerinin yeniden düzenlenmesini de kapsayan değişiklik çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1996

PROJE ADI: BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Risk Sermayesi Kanunu'nun çıkarılması.	Hazine Müsteşarlığı	– Maliye Bakanlığı – Sanayi ve Ticaret Bak. – DPT Müsteşarlığı – TÜBİTAK – TOBB – TTGV – KOSGEB	AR-GE faaliyetlerini teşvik etmek, sanayinin üniversitelerle veya kendilerinin yapacakları AR-GE çalışmalarını teşvik etmek için ihtiyaç duyulan finansmanı temin etmek üzere 2479 sayılı Kanun ve 6.7.1993 tarihli Risk Sermayesi Mevzuatı çerçevesinde yeni bir Risk Sermayesi Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	1997
Teknopark ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nun çıkarılması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	– Maliye Bakanlığı – Hazine Müsteşarlığı – DPT Müsteşarlığı – TÜBİTAK – YÖK Başkanlığı – ODTÜ, İTÜ – Boğaziçi Üniversitesi – KOSGEB – TOBB	İleri teknoloji alanında AR-GE faaliyetinde bulunmak üzere, yeni teknoloji geliştirme bölgelerinin oluşturulması ve buralarda çalışan araştırmacı personel özlük haklarında iyileştirmeler yapılması için yürütülen Taslak hazırlama çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
Araştırmacı Şirketlerin Mevzuatının hazırlanması.	ODTÜ	– Sanayi ve Ticaret Bak. – Hazine Müsteşarlığı – DPT Müsteşarlığı – TÜBİTAK – TOBB	AR-GE sonuçlarının sanayiye intikal için kurulacak şirketlerin teşvik edilmesi hususunda yeni bir mevzuat hazırlama çalışmaları başlatılacaktır.	1997
Türkiye Metroloji Enstitüsü Kanunu'nun çıkarılması.	TÜBİTAK	– Sanayi ve Tic. Bak. – DPT Müsteşarlığı – Türk Standartları Enst. – TOBB – KOSGEB	Birinci dereceden kalibrasyon hizmetlerinin verecek şekilde yarı otonom bir Metroloji Merkezi'nin oluşturulması için bir Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	1997
Araştırmacı Personel Mevzuatı hazırlanması.	TÜBİTAK	– Millî Eğitim Bakanlığı – Maliye Bakanlığı – YÖK Başkanlığı – DPT Müsteşarlığı – ODTÜ, İTÜ, – Boğaziçi Üniversitesi	Araştırmacı personel ihtiyacının karşılanmasına yönelik yeni bir mevzuat hazırlanarak 657 sayılı Kanun'da değişiklik öngören Taslak çalışmalarına başlanacaktır.	1997

PROJE ADI: BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Ünİversİte-Sanayİ İşbİrlİğİ Mevzuatının çıkarılması.	Sanayİ ve Tİcaret Bak.	– Mİllİ Eğİtİm Bakanlığı – YÖK Başkanlığı – DPT Müsteşarlığı – Hazİne Müsteşarlığı – TÜBİTAK – İTÜ, ODTÜ, – Boğazİçİ Ünİversİtesİ – TOBB	2547 sayılı Kanun'da bu amaçla yapılacak değİşİklİklerİ kapsayacak Kanun Tasarısı Taslağı çalışmaları tamamlanacaktır.	1996
Bİlgİ Ağları Kanunu'nun çıkarılması.	Ulaştırma Bakanlığı	– Adalet Bakanlığı – Sanayİ ve Tİcaret Bak. – Kültür Bakanlığı – TRT – YÖK Başkanlığı – Ankara Ünİversİtesİ – Gazİ Ünİversİtesİ	Bİlgİ ağlarının kullanım ve yaygınlaştırılması, gİzİlİğİn ve patent haklarının korunmasını sağlayacak Bİlgİ Ağları Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	1997

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Topluluğun 3.ülkelere tek taraflı olarak veya tercihi anlaşmalar vasıtasıyla tanımış olduğu tavizlerin üstlenilmesi için gerekli çalışmaların hızlandırılması	- Dış İşleri Bakanlığı - Dış Ticaret Müst.	- DPT Müsteşarlığı. - İlgili Kamu Kuruluşları	Gümrük birliğinin iyi işlemesi için, Topluluğun Dış Ticaret Mevzuatına ve Politikalarına uyum sağlanması gerekmektedir.	1996
Topluluk Gümrük Kodunu esas alan yeni bir gümrük kanununun çıkarılması	Gümrük Müsteşarlığı		Gümrük birliğinin iyi işlemesi için, çıkarılacak yeni gümrük kanunu ile Topluluk gümrükleri ile Türk gümrüklerindeki uygulamalar arasında paralellik sağlanacaktır.	1996
Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanununun çıkarılması	Gümrük Müsteşarlığı		Çıkarılacak Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu ile Türk Gümrük İdaresi, teşkilat ve altyapı alanlarında Topluluk sistemine uyumlu hale getirilecektir.	1996
Türk tarım politikasının Topluluk tarım politikasına uyumunun muhtemel etkileri ve alınması gerekli tedbirlerin belirlenmesine yönelik çalışmaların hızlandırılması	Tarım ve Köy İşleri Bak.	- Maliye Bakanlığı - Sanayi ve Ticaret Bak. - DPT Müsteşarlığı - Dış Ticaret Müst. - Hazine Müsteşarlığı	Türk tarım politikasının Avrupa Topluluğunun tarım politikasına yaklaştırılması hazırlıkları çerçevesinde, Türk tarımının AT tarım politikasına uyumunun muhtemel teknik, ekonomik ve sosyal etkileri belirlenecek ve bu etkilerin olumlu yönde gelişmesine imkan sağlayacak gerekli tedbirler ortaya konulacaktır.	1996
Türk tarım mevzuatının Topluluk tarım mevzuatına yaklaştırılmasına ilişkin çalışmaların hızlandırılması	Tarım ve Köy İşleri Bak.	- DPT Müsteşarlığı - İlgili Kamu Kuruluşları	Türk tarım politikasının Avrupa Topluluğunun tarım politikasına yaklaştırılması hazırlıkları çerçevesinde, tarım mevzuatının AT tarım mevzuatına yaklaştırılması çalışmaları hızlandırılacaktır.	1996
Türkiye-AT tarım ürünleri ticaretinin geliştirilmesi amacıyla, bitki sağlığı, hayvan sağlığı ve gıda kontrolü ile ilgili tedbirlerin alınmasına yönelik çalışmaların tamamlanması	Tarım ve Köy İşleri Bak.	İlgili Kamu Kuruluşları	Tarım ürünleri dış ticaretinde gerek üçüncü ülkelere, gerek AT'ye tarım ürünleri ihracatını artırmak için söz konusu tedbirlerin hızla uygulanmasına ihtiyaç vardır.	1996
İşlenmiş tarım ürünlerindeki sanayi paylarının kaldırılması	Dış Ticaret Müst.	- Tarım ve Köy İşleri Bak. - DPT Müsteşarlığı.	1/95 sayılı OKK'da öngörülen takvime uygun şekilde İşlenmiş tarım ürünleri ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılacak ve bu ürünler için sanayi payları sıfırlanacaktır.	1996

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Teşebbüslere tanınan özel veya İnhisarî hakların tabî olduğu kuralların Topluluk mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi	Rekabet Kurumu	İlgilî Kamu Kuruluşları	Bazı teşebbüslerin sahip oldukları İmtiyazların tabî olduğu düzenlemelerin AT normlarına göre gözden geçirilmesi gerekmektedir.	1996
Tekstil ve konfeksiyon dışında kalan sektörlerdeki devlet yardımları mevzuatının, Topluluk mevzuatıyla uyumlaştırılması	- Hazine Müsteşarlığı - Dış Ticaret Müst.	- DPT Müsteşarlığı - İlgilî Kamu Kuruluşları	Bu doğrultuda, AR-GE, çevre, İstihdam ve firmaların rehabilitasyonu gibi konulardaki yardımlar AT ile uyumlaştırılacak, Topluluğun hassas sektörleri ve KİT yardımları ile İlgilî mevzuata uygun düzenlemeler yapılacaktır.	1996
KOBİ'lerle İlgilî teşvik sisteminin AT teşvik sistemiyle uyumlaştırılması	- Hazine Müsteşarlığı - Dış Ticaret Müst. - KOSGEB	- DPT Müsteşarlığı - İlgilî Kamu Kuruluşları	KOBİ destekleri, İlgilî AT mevzuatındaki KOBİ tanımı ve öngörülen prensipler çerçevesinde yürütülecektir.	1996
Az gelişmiş yörelerin kalkınmasını sağlayacak ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu kolaylaştıracak, AT sistemine uygun devlet yardımlarının belirlenmesi	- Hazine Müsteşarlığı - Dış Ticaret Müst. - KOSGEB	- DPT Müsteşarlığı - İlgilî Kamu Kuruluşları	Bölgesel yardımlar, İlgilî AT mevzuatındaki bölge tanımlama kriterleri ve azami tavanlar dikkate alınarak sürdürülecektir.	1996
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda bazı değişikliklerin yapılması	Kültür Bakanlığı	- Adalet Bakanlığı - DPT Müsteşarlığı	Yapılacak değişiklikler ile AT mevzuatına uyum sağlanacaktır.	1996
3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununda bazı değişikliklerin yapılması	Kültür Bakanlığı	- Adalet Bakanlığı - DPT Müsteşarlığı	Yapılacak değişiklikler ile AT mevzuatına uyum sağlanacaktır.	1996
Sınai Tasarımın Korunması Hakkında Lahey Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması	Dışişleri Bakanlığı	Türk Patent Enstitüsü	Sınai tasarımlarla İlgilî uluslararası başvuru sırasındaki usule İlişkin kuralların düzenlendiği bu sözleşmeye taraf olunması sağlanacaktır.	1996
Tasarımların Uluslararası Sınıflandırması Hakkında Lokarno Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması	Dışişleri Bakanlığı	Türk Patent Enstitüsü	Sınai tasarımların uluslararası sınıflandırılmasına İlişkin bu sözleşmeye taraf olunması sağlanacaktır.	1996
Ticarette teknik engellerin kaldırılması amacıyla Türk mevzuatının AT mevzuatına uyum çalışmalarının hızlandırılması	- Sanayi ve Ticaret Bak. - Türk Standartları Ens. - Dış Ticaret Müst. - TÜBİTAK	DPT Müsteşarlığı	Yapılacak mevzuat uyumuyla, Türkiye ile Topluluk arasında malların, teknik engellerle konu olmaksızın serbest dolaşımının sağlanması temin edilecektir.	1996

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
AT İle İlgili teşkilatlanma çalışmalarının yapılması	Başbakanlık	- Dışişleri Bakanlığı - DPT Müsteşarlığı	AB ile bütünleşmeye yönelik politikaların oluşturulması ve hizmetlerin etkin biçimde yürütülmesi amacıyla koordinasyon görevinin tek elden yürütülmesini sağlayacak bir kurumsal düzenlemeye gidilecektir.	1996
Tüm kamu kurum ve kuruluşlarının İhale mevzuatına tabi tutulması	- Bayındırlık ve İskan Bak. - Maliye Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları	Topluluk İhale mevzuatının ana ilkeleri olarak Türk İhale mevzuatında yer alan rekabet, şeffaflık ve İdarenin İhtiyaçlarının	1996
2886 sayılı K.nun 44.ve 51. maddelerinde değişiklik yapılması suretiyle belli İstekliler arasında İhalenin ve pazarlık usulüyle İhalenin İlanının da zorunlu kılınması	- Bayındırlık ve İskan Bak. - Maliye Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları	en uygun ve ekonomik biçimde karşılanması İlkelerinin tam olarak uygulanabilmesi ve İhale İşlemleri ile ilgili hukuki denetimin sağlıklı İşleyebilmesi amacıyla AT mevzuatına uygun	
İlan edilemeyecek ölçüde hacimli olan şartnamenin, bulunduğu yerde görülebileceği hususunun İlanda yer alması gerekli hususlar arasında dahil edilmesi	- Bayındırlık ve İskan Bak. - Maliye Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları	değişikliklerin yapılması sağlanacaktır.	
İhale sonucunun İlan edilmesi zorunluluğunun getirilmesi	- Bayındırlık ve İskan Bak. - Maliye Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları		
Belli İstekliler arasında İhale edilebilecek İşler kapsamının dar tutulması ve en az geçerli beş teklif alınması	- Bayındırlık ve İskan Bak. - Maliye Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları		
Reddedilen teklif sahibine red sebebinin bildirilmesi	- Bayındırlık ve İskan Bak. - Maliye Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları		
İhalenin verilmesinde tercihe layık görülme kriteri yerine en düşük ya da "ekonomik yönden en avantajlı" teklifin kabulü esasının getirilmesi	- Bayındırlık ve İskan Bak. - Maliye Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları		

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Otel rehberlerinde otel hizmetlerine ilişkin olarak bulunması gereken standart bilgilerin ve kullanılan sembollerin uyumlaştırılması	Turizm Bakanlığı		Türkiye ile AT arasında, tüketicinin korunması alanındaki işbirliği, her iki tarafın da tüketicinin korunması ile ilgili sistemleri arasında bir denklilik sağlanmasını hedeflediğinden, bu alanda AT mevzuatına uygun düzenlemeler yapılacaktır. Ayrıca, yapılacak düzenlemelerin Türk hukuk sisteminin genel esasları ile de uyum göstermesi gereklidir.	1996
Tüketicinin ekonomik çıkarlarının korunmasına ilişkin mevzuatın AT mevzuatına ve Türk hukuk sistemine uygun hale getirilmesi çalışmalarına başlanması	Sanayi ve Ticaret Bak.	- Adalet Bakanlığı - DPT Müsteşarlığı - İlgili Kamu ve Özel Kuruluşlar		
Tüketicinin sağlık ve güvenliğinin korunmasına ve bilgilendirilmesine ilişkin mevzuatın AT mevzuatına uygun hale getirilmesi	- Sağlık Bakanlığı - Tarım ve Köyşleri Bak. - Çevre Bakanlığı	- Adalet Bakanlığı - DPT Müsteşarlığı		
1318 sayılı Finansman Kanununda yer alan "taahhüt alımı" ile 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununda yer alan "banka ve sigorta muameleleri"nin KDV çerçevesinde vergilendirilmesi	Malîye Bakanlığı	DPT Müsteşarlığı	Toplulukta KDV kapsamında bulunan bu vergiler konusunda, AT mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1996
Avrupa Birliğinin Bilim Teknoloji Çerçeve Programlarına Türkiye'nin daha etkin katılımına ilişkin çalışmaların hızlandırılması	- Dışişleri Bakanlığı - TÜBİTAK	DPT Müsteşarlığı	AB, B/T alanında geliştirilen Çerçeve Programları özellikle Dördüncü Programın uygulamaya konduğu alanlar incelenecek, Türkiye'nin VII. Plan hedefleri doğrultusunda katılım imkanları aranacaktır.	1996
Avrupa Çevre Ajansına katılımın sağlanması	- Dışişleri Bakanlığı - Çevre Bakanlığı	- DPT Müsteşarlığı - Devlet İstatistik Ens.	Amacı çevre konularında AB'ye üye ülkelerde mevcut verileri toplamak, uyumlu hale getirmek olan ve üçüncü ülkelere de açık olan bu Ajans'a katılımın sağlanması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.	1996
Malların serbest dolaşımını etkilediği ölçüde çevre mevzuatının AT mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi	Çevre Bakanlığı	- DPT Müsteşarlığı - İlgili Kamu ve Özel Kuruluşlar	Çevre alanındaki mevzuat yaklaşımını çalışmaları önceliklere göre gerçekleştirilecektir.	1996

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
30.9.1957 tarihli "Tehlikeli Maddelerin Karayoluyla Uluslararası Taşınması Hakkında Avrupa Anlaşması"na (ADR) Türkiye'nin katılımının sağlanması	Ulaştırma Bakanlığı	- Dışişleri Bakanlığı - Çevre Bakanlığı - Bayındırlık ve İskan Bak.	Bu Anlaşmaya katılım ile tehlikeli madde taşımacılığının uluslararası kurallarla uyumlaştırılması suretiyle yol ve can güvenliğinin artırılması amaçlanmaktadır.	1996
1.7.1970 tarihli "Uluslararası Karayolu Taşımacıları Yapan Taşıt Mürettebatının Çalışmasına İlişkin Avrupa Anlaşması"na (AETR) Türkiye'nin katılımının sağlanması	Çalışma ve Sosyal Güv. Bak.	- Dışişleri Bakanlığı - Ulaştırma Bakanlığı	Bu Anlaşmaya katılım ile karayolu taşıt personelinin çalışma koşullarının uluslararası ilkelere uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.	1996
"Denizde Can Güvenliği Uluslararası Sözleşmesi (SOLAS 1974)" tadil protokolünün onaylanması	Denizcilik Müsteşarlığı	- Ulaştırma Bakanlığı - Dışişleri Bakanlığı	Ticari gemilerin güvenliği ile ilgili standartların uluslararası ilkelere uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.	1996
"Denizlerin Gemiler Tarafından Kirlenmesinin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme" ve Ek Protokolü (MARPOL 1974, 1978) tadil eden protokolün onaylanması	Denizcilik Müsteşarlığı	- Ulaştırma Bakanlığı - Dışişleri Bakanlığı - Çevre Bakanlığı	Ticari gemilerden kaynaklanan deniz kirliliğinin önlenmesinde uluslararası ilkelere uyumlu tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır.	1996
"Hidrokarbonlarla DenizİN Kirlenmesinden Doğan Zararlara İlişkin Hukuki Sorumluluk Konusunda Uluslararası Sözleşme (CLC 1969)" ve tadil protokollerinin (1984, 1992) onaylanması	Denizcilik Müsteşarlığı	- Ulaştırma Bakanlığı - Dışişleri Bakanlığı - Çevre Bakanlığı	Petrol kirliliğinden kaynaklanan zararlara ilişkin sorumlulukların düzenlenmesinde uluslararası kurallara uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1996
Hidrokarbonlarla Kirlenmeden Doğan Zararların Tazmini İçin Uluslararası Bir Fon Kurulması Hakkında Sözleşme (FUND 1971)" ve tadil protokollerinin (1984, 1992) onaylanması	Denizcilik Müsteşarlığı	- Ulaştırma Bakanlığı - Dışişleri Bakanlığı - Çevre Bakanlığı	Petrol kirliliğinden kaynaklanan zararların tazmininde uluslararası kurallara uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1996
İşletme ve personel İsanslarının tahsisinde AT mevzuatı ile uyumlu olarak değişikliklerin yapılması	Ulaştırma Bakanlığı	- THY Genel Müdürlüğü. - Özel Sektör (Havacılık İşl. Dern.)	İşletme ve personel İsanslarının tahsisindeki mali, teknik ve örgütsel kuralların AT ilkelere ile uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.	1996

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Kombİne taşımacılığın AT kuralları İle uyumlu bİr şekİlde organize edİlebİlmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemelerin yapılması	Ulaştırma Bakanlığı	- TCDD Genel Müdürlüğü - DLH İnşaatı Gn. Md.	Türkiye'de kombİne taşımacılık sektörünün AT kuralları İle uyumlu bİr şekİlde organize edİlebİlmesi amaçlanmaktadır.	1996
Ulaştırma sektörüne İlişkin AT mevzuatı ve bu çerçevede özellikle kabotajın yeniden düzenlenmesi İhtiyacı gözönüne alınarak uyum çalışmalarının sürdürülmesi; kara, deniz ve hava taşıma fİlolarımızın niteliklerini ve dolayısıyla sektörün rekabet gücünü artıracak önlemlerin alınması, fİloların yaş ortalamasının AT standartlarına uyumunun sağlanması	Ulaştırma Bakanlığı	- Denizcilik Müsteşarlığı - THY Genel Müdürlüğü - Deniz Ticaret Odası - Uluslararası Nakl. Birliğı - Özel Sektör (Havacılık İşl. Dern.)	Bu tedbir doğrultusunda, Türk ulaştırma sektörünün uluslararası serbest rekabete açılması hedeflenmekle birlikte, öncelikle taşıma fİlomuzun rekabet gücünün artırılmasının sağlanması esastır.	Devamlı
Topluluk üyesi devletlerde çalışmakta olan vatandaşlarımıza hukuksal alanda gerekli destek hizmetlerinin verilmesi	Çalışma ve Sosyal Güv. Bak.	Dışişleri Bakanlığı	Topluluk üyesi devletlerde çalışmakta olan Türk işçileri ve ailelerinin, Türkiye-AT ortaklık rejimi çerçevesinde elde edilmiş haklarını kullanabilmeleri amaçlanmaktadır.	1996
Türkiye'de yabancıların İkamet, seyahat ve çalışma hakkına İlişkin düzenlemelerin uluslararası alanda geçerli anlayış ve esaslar İle AT ülkelerinde yürürlükte bulunan mevzuat açısından gözden geçirilmesi çalışmalarının tamamlanması	DPT Müsteşarlığı	İlgili Kamu ve Özel Kuruluşlar	Söz konusu çalışmaların Türkiye İle AT arasında hizmetlerin serbest dolaşımının tadrİcen gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalara temel teşkil etmesi amaçlanmaktadır.	1996
Eğitim kurumlarından alınan diplomaların karşılıklı denkliğinin sağlanması bakımından müfredat programlarında yapılması gerekli değışikliklerin tespiti çalışmalarına başlanması	- Millî Eğitim Bakanlığı - YÖK	DPT Müsteşarlığı	Hizmetlerin serbest dolaşımına geçilmesi için bİr ön şart olarak kendisini gösteren müfredat programlarının uyumunun Türkiye İle AT arasında sağlanması amaçlanmaktadır.	1996
Yüksek ve teknik öğretim sistem ve programlarının gözden geçirilmesine yönelik hazırlık çalışmalarına başlanması	- Millî Eğitim Bakanlığı - YÖK	DPT Müsteşarlığı	Bu çalışmalar İle AB İle bütünleşme sürecinde İhtiyaç duyulacak kalifiye İnsan gücü ve uzman personel yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.	1996

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
İSEDAK kararıyla kurulan İhracat Kredi Sığortası ve Yatırımların Garantisi Kurumuna Türkiye'nin katılımına ilişkin anlaşmanın onay işlemlerinin tamamlanması (Kanun)	Hazine Müsteşarlığı	- Dışişleri Bakanlığı - DPT Müsteşarlığı - Dış Ticaret Müsteşarlığı	Anlaşma, Dışişleri Komisyonu'ndan Genel Kurula sevk edilecektir.	1996
ECO Ticaret ve Kalkınma Bankasına Türkiye'nin katılımına ilişkin anlaşmanın onay işlemlerinin tamamlanması (Kanun)	Hazine Müsteşarlığı	- Dışişleri Bakanlığı - DPT Müsteşarlığı - Dış Ticaret Müsteşarlığı		1996
Dış Yardımların koordinasyonu ile ilgili hukuki düzenleme (Kanun)	Hazine Müsteşarlığı	- Dışişleri Bakanlığı - Maliye Bakanlığı - DPT Müsteşarlığı - Dış Ticaret Müsteşarlığı - Diğer Kamu ve Özel Kesim Kuruluşları	Tasarı Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanmış olup, ilgili kuruluşlardan görüş alınma aşamasındadır.	1997
Dış Yardım İstatistiklerinin OECD normlarına göre tutulması (İdari Düzenleme)	Devlet İstatistik Enstitüsü	- Dışişleri Bakanlığı - Maliye Bakanlığı - DPT Müsteşarlığı - Hazine Müsteşarlığı - Dış Ticaret Müsteşarlığı - Diğer Kamu ve Özel Kesim Kuruluşları	Dış yardım İstatistiklerinin tek elden tutulması	1996
Ekonomik, Kültürel, Eğitim, Teknik İşbirliği Başkanlığı görev ve yetkilerini belirleyen 490 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin kanunlaşması. (Kanun)	Dışişleri Bakanlığı			1996

**PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ
(REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI)**

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Rekabet Kurulu ve Rekabet Kurumu'nun oluşturulması.	Sanayî ve Ticaret Bakanlığı		Teşkilatlanma tamamlanacak, atama ve tayinler gerçekleştirilecektir.	1996
Uygulamaya yönelik tebliğler, muafiyetler ve yasaklara ilişkin düzenlemelerin yapılması.	Rekabet Kurumu		Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen uygulamalara açıklık getirecek tebliğler çıkartılacak, muafiyetlere ve yasaklara ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.	1996 ve Devamlı
Ekonomik birimlere tanıtım ve bilgilendirme mahiyetinde eğitici çalışmaların yapılması.	Rekabet Kurumu		Kanun kapsamına giren ekonomik birimlere (kamu ve özel sektör) rekabet hukuku ve politikaları ile ilgili tanıtım ve bilgilendirme mahiyetinde eğitici çalışmalar yapılacaktır.	1996 ve Devamlı
Toplumun rekabet konusunda eğitilmesi ve bilgilendirilmesi.	Rekabet Kurumu	- Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu - Basın, Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü	Toplumun rekabet konusunda bilgilendirilmesi amacıyla, eğitici yayınlar ve programlar, görsel ve işitsel medya araçları ve yazılı basın vasıtasıyla sunulacaktır.	1996 ve Devamlı
Rekabet konusunun ayrı bir ders olarak eğitim programlarına konulması.	Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı	Üniversiteler	Rekabet konusunun, üniversitelerin ilgili fakültelerinin eğitim programı kapsamına temel ders olarak alınması sağlanacaktır.	1997 ve Devamlı

**PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ
(FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR)**

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BITİŞ YILI
Kültür Bakanlığı'nda fikrî haklar ile ilgili birimin reorganizasyonu ve nitelikli personel yetiştirilmesi.	Kültür Bakanlığı		Fikrî haklarla ilgili tüm çalışmaları yürüten Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü yeniden yapılandırılarak sinema bölümünün ayrılması sağlanacaktır. Böylece, sadece telif hakları alanına yönelik konularla ilgilenen, hak sahibinin haklarını koruyan ve gelişmeleri ilgili kesimlere anında duyurabilen bir yapıya kavuşturulacaktır. Bu amaçla, Genel Müdürlüğün altyapı ve eleman yetersizliğinin giderilmesine yönelik çalışmalar yapılacak, uzman eleman tedarikine ve personelin eğitimine öncelik verilecektir.	1996
Hakların idaresine ve takibine olanak tanıyan alt yapıların oluşturulması.	Kültür Bakanlığı		Kültür Bakanlığı'nca teknolojik gelişmeler göz önünde bulundurularak gerekli kurumsal düzenlemeler yapılacaktır. Bakanlığın meslek birlikleri ile ilişkilerinin, mevzuatın uygulanmasında sorun teşkil etmeyecek şekilde düzenlenmesi sağlanacaktır.	1996
Fikrî haklar ile ilgili olarak toplumun eğitimine önem verilmesi ve gelişmelerden haberdar edilmesi.	Kültür Bakanlığı	– Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu – Basın, Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü	Toplumun fikrî haklar konusunda bilgilendirilmesi ve gelişmelerden haberdar edilmesi amacıyla, eğitici yayınlar ve programlar, görsel ve işitsel medya araçları ve yazılı basın vasıtasıyla sunulacaktır.	1996 ve Devamlı
Eserlerin kaydedildiği fizikî ortamlar üzerinde, eserlerin izinsiz ticarî kullanımının fikrî haklara tecavüz teşkil ettiğinin belirtilmesi.	Kültür Bakanlığı		İçerisinde eser bulunan kitap, kaset gibi fizikî ortamlar üzerine, burada bulunan eserlerin fikrî haklar kapsamında koruma altında olduğu ve izinsiz çoğaltım ve herhangi bir şekilde ticarete konu olmasının yasalara aykırı ve cezayı gerektirici haksız eylemler olduğuna dair halkı aydınlatıcı ibareler konulacaktır.	1996 ve Devamlı

**PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ
(FİKRİ VE SINAİ HAKLAR) (DEVAM)**

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Hukuk fakültelerinde ve staj programlarında fîkrî haklar ile ilgili eğitim verilmesi.	– Adalet Bakanlığı – Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı	– Türkiye Barolar Birliği – Üniversiteler	Fîkrî haklar hukuk fakültelerinde temel ders olarak okutulacak; avukatlık stajında, hakim ve savcı adaylarının eğitimlerinde bu konuya ayrıca yer verilecektir.	1997 ve Devamlı
Türk Patent Enstitüsü bünyesindeki altyapının kuvvetlendirilmesi ve nitelikli personel yetiştirilmesi.	Türk Patent Enstitüsü	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Sinaî haklar ile ilgili mevzuatın daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi ve gerekli inceleme sürecinin eksiksiz yürütülebilmesi için Türk Patent Enstitüsü bünyesinde gerekli altyapı hazırlanacak ve nitelikli personel yetiştirilmesi için hizmet içi eğitime önem verilecektir.	1996
Türk Patent Enstitüsü'nün, sinaî haklar ile ilgili işlemleri ve teknolojik gelişmeleri kamuoyuna sunması.	Türk Patent Enstitüsü		Türk Patent Enstitüsü, sinaî haklar ile ilgili kayıt, belgelendirme ve tescil işlemlerinin yanısıra ülke içi ve uluslararası teknolojik gelişmeleri izleyerek bu alandaki bilgileri kamuoyunun yararlanmasına sunacaktır.	1996 ve Devamlı
Sinaî haklar ile ilgili olarak toplumun eğitimine önem verilmesi ve gelişmelerden haberdar edilmesi.	Türk Patent Enstitüsü	– Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu – Basın, Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü	Toplumun sinaî haklar konusunda bilgilendirilmesi ve gelişmelerden haberdar edilmesi amacıyla, eğitici yayınlar ve programlar, görsel ve işitsel medya araçları ve yazılı basın vasıtasıyla sunulacaktır.	1996 ve Devamlı
Sinaî hakların eğitim programlarına temel ders olarak alınması.	Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı	Üniversiteler	Sinaî hakların, üniversitelerin ilgili fakültelerinin eğitim programı kapsamına temel ders olarak alınması sağlanacaktır.	1997 ve Devamlı

**PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ
(TÜKETİCİNİN KORUNMASI)**

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tüketici Konseyi'nin oluşturulması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen, tüketicinin korunmasına ilişkin tedbirleri araştırmak ve bunlara ilişkin görüşleri belirlemek amacıyla 73 kişiden oluşan Tüketici Konseyi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca oluşturulacaktır.	1996
Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulamasından doğacak ihtilafların çözümü için Tüketici Mahkemelerinin kurulması.	Adalet Bakanlığı	Sanayi ve Ticaret Bak.	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen Tüketici Mahkemeleri kurulmasına yönelik çalışmalara başlanacaktır. Bu mahkemeler kuruluncaya kadar konuya Ticaret Mahkemeleri bakacak, Ticaret Mahkemelerinin olmadığı yerlerde de Asliye Hukuk Mahkemeleri yetkili olacaktır.	1997
Tüketici Kredileri konusunda Kanun'da yer alan şartları içeren sözleşmelerin hazırlanması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	- Bankalar Birliği - Tüketici Örgütleri	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da yer alan yıllık faiz oranı, ödeme planı, kredi tutarı, faizle birlikte toplam borç tutarı, teminatlar, gecikme faiz oranı gibi şartları kapsayan sözleşmeler düzenlenecek, sözleşmenin bir nüshası tüketiciye verilecektir. Sözleşmedeki şartlar, sözleşme süresi içinde tüketici aleyhine değiştirilemeyecektir.	1997
Tüketicileri haksız kayıtlara karşı koruyucu standart sözleşmelerin oluşturulmasını sağlayacak Genel İşlem Şartlarına ilişkin düzenlemelerin yapılması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	- İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları - Tüketici Örgütleri	Borçlar Kanunu ve Medeni Kanun'da yer alan hükümlerin yetersizliği dolayısıyla bankacılık, kredi alışveriş, taşımacılık ile elektrik, su, doğalgaz dağıtım hizmetleri gibi konularda standart sözleşmeler geliştirilecektir. Bu düzenleme ya Borçlar Kanunu'na ek yapılarak, ya da ayrı bir Kanun hazırlanarak yapılacaktır.	1997

**PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ
(TÜKETİCİNİN KORUNMASI) (DEVAM)**

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Turist tüketicilerin korunması amacıyla Turistik Gezi Sözleşmeleri konusunda düzenlemelerin yapılması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	- Turizm Bakanlığı - Seyahat Acentaları - Tüketici Örgütleri	Mevcut Seyahat Acentaları Yönetmeliği'nin yetersizliği dolayısıyla turist tüketicilerin gezi sözleşmelerini imzalamadan önce aldatıcı ve yanıltıcı reklamlara karşı korunması, sözleşme esnasında genel İşlem şartlarına uyulması ve tatil sonrası tazmin haklarını kullanmalarını sağlayacak bir düzenleme yapılacaktır.	1997
Tüketicilerin hizmetten doğan zararlarının karşılanması ve hizmet sunanların sorumluluğunu içeren hizmetten sorumlulukla ilgili düzenlemelerin yapılması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Özellikle doktor, avukat, malî müşavirler ile kendi kanunlarına göre kamu hizmeti niteliği taşıyan diğer hizmet alanlarında çalışanlar meslekî sığortaya kavuşturularak, sunulan hizmetin sonucunda ortaya çıkacak zararlardan dolayı hizmet sunanların sorumluluğunu kapsayan düzenleme çalışmaları yapılacaktır. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'daki yetersizliklerden dolayı ihtiyaç duyulmaktadır.	Plan Dönemi
Karşılaştırmalı ürün testlerinin yapılabilmesi amacıyla laboratuvarların kurulması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a İstinaden (Md.28) laboratuvar kurabilmektedir. Kurulacak laboratuvarlarda karşılaştırmalı ürün testleri yapılarak tüketicilere bilgi verilecek, böylece tüketicilerin doğru tercih yapmaları sağlanacaktır.	Plan Dönemi
Tüketicinin eğitimi, bilgilendirilmesi, sağlığının ve can güvenliğinin korunması amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, İletişim organları ve tüketici örgütleri arasında sürekli ve düzenli bir işbirliğinin geliştirilerek sürdürülmesi.	- Sanayi ve Ticaret Bak. - Millî Eğitim Bak.	- İlgili Kurum ve Kuruluşlar - T.R.T. - T.S.E. - Tüketici Örgütleri	Eğitim programlarıyla tüketiciye ihtiyaç duyduğu bilgileri nasıl ve nerede bulacağı, nasıl değerlendireceği ve kullanabileceği öğretilerek, tüketicilerin ürün veya hizmetleri satın alma ve kullanma becerileri geliştirilecektir. Tüketicilerin hak ve sorumlulukları konusunda özellikle kitle İletişim araçlarından yararlanarak bilgilendirilmeleri sağlanacaktır.	Plan Dönemi

**PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ
(BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA)**

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
DİE'nin Ulusal Bİlgİ Sİstemİ Koordİnatörlüğü'nün sağlanması.	Devlet İstatİstİK Enstİtüsü	– Başbakanlık – Hazİne Müsteşarlığı – DPT Müsteşarlığı	DİE'nin Görev Yetkİ ve Kuruluşu Hakkındaki Kanun'da değİşİklİklere İlişkİn çalışmalar başlatılacaktır.	1997
Telif hakları İle İlgİLİ mevzuatın tamamlanması.	Kültür Bakanlığı	İlgİLİ meslek kuruluşları	YönetmelİK çalışmaları tamamlanacaktır.	1996

PROJE ADI: FİNANS REFORMU, MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
3182 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik	- Hazİne Müst. - Merkez Bank.		Bankaların Sistemden Çıkarılması İle İlgili Kriterlerin Açık Olarak Belirtilmesi ve Tasarruf Mevduatı Sığorta Fonu'nun Yeniden Yapılandırılması	1996
2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik	SPK		Kuruluşların faaliyet ve denetimlerinin düzenlenmesi	1996
Sığortacılığın Denetlenmesi ve Düzenlenmesi Hakkında Kanun	Hazİne Müst.		Kuruluşların faaliyet ve denetimlerinin düzenlenmesi	1996
Sığorta Ekspertleri, Sığorta Ekspertleri Odaları, Sığorta Ekspertleri Odaları Birliği Kanunu	Hazİne Müst.	T.Sığorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Sığorta ekspertlerinin faaliyet ve denetimlerinin düzenlenmesi amacıyla Kanun taslağı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1996
Tarım Sığortalarının Geliştirilmesi Hakkında Kanun	Hazİne Müst.	T.Sığorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Tarımsal üretimin sığorta kapsamına alınması ile ilgili Kanun taslağı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1996
Aktüerler Birliği Kanunu	Hazİne Müst	T.Sığorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Aktüerlerin faaliyet ve denetimlerinin düzenlenmesi amacıyla Kanun taslağı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1996

PROJE ADI: VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tek Vergi Numarası Uygulamasının ve Kullanma Zorunluluğunun Yaygınlaştırılması	Malîye Bakanlığı		18 Yaşını doldurmuş her vatandaşın bir vergi numarasına sahip olması sağlanarak, vergi numarasına sahip olmayanların bazı ekonomik faaliyetleri yapamaması esasının getirilmesi	1996 ve sonrası
Vergi İdaresinin Yeniden Yapılandırılması ve Otomasyonu	Malîye Bakanlığı		Bursa, Adana ve Antalya İllerindeki yeniden yapılanmanın tamamlanması ve Dünya Bankası İşbirliği ile yürütülen otomasyon projesinin sürdürülmesi	1996
Vergisel İstatistikler Konusunda Kamuoyunun Bilgilendirilmesi	Malîye Bakanlığı	Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı	Toplumda vergi bilincinin artırılması ve böylelikle toplumun çeşitli katmanlarının vergi politikalarını yönlendirebilmesini sağlamak amacıyla kapsamlı bir vergi istatistikleri setinin oluşturulması	1996
Özel Tüketim Vergisinin İndas Edilmesi	Malîye Bakanlığı		Halen değişik ürünler üzerinde bulunan çok sayıdaki vergi ve benzeri kesintilerin ÖTV çatısı altında toplanarak vergide etkinliğinin ve sadeleştirilmesinin sağlanması, gerekli olması durumunda gümrük birliği ile ortaya çıkan vergi kayıplarının telafi edilmesi	1996
Emlak Vergisinin Yeniden Düzenlenmesi	Malîye Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	Vergiye esas değer gerçeği seviyede tespit edilmesi ve yeniden değerlendirilmesine oranına endekslenerek aşınmasının önlenmesi	1996
İstihdam Üzerindeki Vergi Yükünün Azaltılması	Malîye Bakanlığı	Sendikalar ve İşveren Kuruluşları	Ücretler üzerindeki vergi yükünün düşürülmesi, istihdam üzerinde büyük bir yük oluşturan tasarrufu teşvik kesintisinin kaldırılması yönündeki çalışmaların sürdürülmesi	1996 ve sonrası

PROJE ADI: SOSYAL GÜVENLİK REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
S.S.K. İle İlgili mevzuat düzenlemeleri.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.	- S.S.K.Gn.Md. - Hazİne Müsteşarlığı	Kurumun yapısal değişiklikleri, yeni kadroların İhdası ve finansman problemlerinin çözümüne ve emeklilik sisteminin yeniden düzenlenmesine ilişkin mevzuat değişikliği yapılacaktır.	1996-1997
BAĞ-KUR İle İlgili mevzuat düzenlemeleri.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.	BAĞ-KUR Gn.Md.	BAĞ-KUR Kanunu'nun güncelleştirilmesi ve kurumun içinde bulunduğu finansman sıkıntılarını giderecek düzenlemelerin yapılması, kurumun çağdaş anlamda yeniden yapılandırılması ve özerk hale getirilmesi sağlanacaktır.	1997
İşsizlik Sİgortası Kanunu	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.	- S.S.K.Gn.Md. - İ.İ.B.K. Gn.Md.	Çalışmakta İken İşsiz kalanların gelir kayıplarını kısmen karşılamak üzere İşsizlik Sİgortası Kanun Tasarısı hazırlıkları sonuçlandırılacaktır.	1997
Özel Sİgortalara İlişkin Yasal Düzenleme	Hazİne Müsteşarlığı	- Çalışma ve Sos.Güv.Bak. - Malİye Bakanlığı	Kamu sosyal güvenlik kurumlarının yükünü hafifletmek amacıyla, vatandaşların özel sİgortalara güvenini artıracak, bu konuda kalİfİye eleman yetİştİrİlmesİni sağlayacak ve kamuoyunu aydınlatacak hukukİ düzenlemeler yapılacaktır.	1997
Sosyal Güvenlik Temel Yasasının çıkarılması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	- Malİye Bakanlığı - İlgili Kuruluşlar	Sosyal Güvenlik Kuruluşlarında norm ve standart birliğin sağlanması için sosyal sİgorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin temel esaslarını ve kurumlarını düzenleyen mevzuat çalışmaları başlatılacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Devletin teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi.	Başbakanlık	İlgili Bakanlık ve Kuruluşların katılımıyla oluşturulacak komisyonlar	Kamu kurum ve kuruluşlarında fonksiyonel olmayan birimler ve personel tespit edilecek ve bunlara İşlerlik kazandırılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.	Plan Dönemi
Bakanlar Kurulu'nda görüşülüp karara bağlanacak konuların hukuki çerçevesinin çizilmesi.	– Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü – Adalet Bakanlığı	– Bakanlıklar – KİT'ler – İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Konuya İlişkin Kanun tasarısı hazırlanacaktır.	1997
Merkezî yönetim, merkezî taşra teşkilatı ve yerel yönetimler arasında görev, yetki ve kaynak paylaşımı.	İçişleri Bakanlığı	– Maliye Bakanlığı – Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı – İlgili Bakanlıklar	Mahallî İdareler reform paketiyle ilgili Kanun tasarıları, son şekli verilerek TBMM'ne sunulacaktır.	1996
Ekonomik ve Sosyal Konsey'in yasal dayanağa kavuşturulması.	Başbakanlık	– Bakanlıklar – İşçi, İşveren, meslek örgütleri	Ekonomik ve Sosyal Konsey'in kuruluşuna ilişkin Kanun tasarısı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1996
Performans ölçülmesine yönelik denetim sisteminin oluşturulması.	Devlet Personel Başkanlığı	– Sayıştay – Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu – Kamu kurum ve kuruluşlarının denetim birimleri	Performans ölçümüne yönelik mevzuat çalışmaları yapılacaktır.	Plan Dönemi
Kamu Denetçisi (Ombudsman) sisteminin kurulmasına ilişkin Kanun tasarısının hazırlanması.	Adalet Bakanlığı	– Bakanlıklar – DPT Müsteşarlığı – Devlet Personel Başkanlığı – TODAİE – Üniversiteler	Kanun tasarısı hazırlık çalışmalarını yürütmek üzere bir komisyon kurulacak ve çalışmalara başlanarak bir taslak hazırlanacaktır.	1998
Yolsuzluk olaylarıyla etkili mücadele için gerekli yasal düzenlemenin yapılması.	Adalet Bakanlığı	Denetim Birimleri ile ilgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması ve Yolsuzlukların Önlenmesine Dair Kanun ve diğer kanunlarda gerekli değişiklikler yapılacaktır.	1996

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Devlet memurlarının ücret rejiminin tek ve ortak bir yasayla düzenlenmesi.	Devlet Personel Başkanlığı	– Maliye Bakanlığı – DPT Müsteşarlığı – İlgili Bakanlıklar	Kamu kesimindeki ücretlere ilişkin mevcut yasal düzenlemelerin envanteri çıkarılacak ve mevzuatta kodifikasyona gidilerek memur statüsündeki kamu personelinin malî ve sosyal hakları kurumsal ve sektörel dengenin oluşturulmasına ve eşit işe eşit ücret ilkesinin uygulanmasına yönelik tek ve ortak bir yasada düzenlenecektir.	1996-1997
Ortak görev ünvanlı kadrolara personel alımının merkezî sınavla yapılmasına yönelik Kanun tasarısının hazırlanması.	Devlet Personel Başkanlığı	– Bakanlıklar – İlgili Kamu kurum ve kuruluşları	Hazırlanmış olan kanun tasarısı taslağı üzerindeki incelemeler tamamlanarak Başbakanlığa sunulacaktır.	1997
Üst düzey yöneticiler için ayrı bir kanun çıkarılması.	Devlet Personel Başkanlığı	– Maliye Bakanlığı – Bakanlıklar – DPT Müsteşarlığı – TODAİE – Üniversiteler	Yönetici sınıfta yer alacak Devlet memurlarının atanmaları, nitelikleri, ücretleri ve görevden alınmalarına ilişkin özel düzenlemeler içeren bir yasa tasarısı hazırlanacaktır. Bu çerçevede özellikle ekonomi ve maliye yönetiminde geniş anlamda hizmet üretimine dönük yaratıcı işlevleri gören kamu kurum ve birimleri açısından hukukî-rasyonel bürokrasi modeli yerine rasyonel-üretken bürokrasi modelinin benimsenmesine ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.	1997
Görev tanımlarının oluşturulması ve iş analizlerine dayalı norm kadroların hazırlanması.	– Maliye Bakanlığı – Devlet Personel Başkanlığı	– Bakanlıklar – KİT'ler – Millî Produktivite Merkezi – Üniversiteler – İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Mevcut durumun tespiti ve değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Adliye Mahkemeleri İle Üst Mahkemelerin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı.	Adalet Bakanlığı		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
Hukuk Yargılama Usulü Kanun Tasarısı.	Adalet Bakanlığı		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına DaİR Kanun Tasarısı.	Adalet Bakanlığı		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
İş Mahkemelerinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun Tasarısı.	Adalet Bakanlığı		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına DaİR Kanun Tasarısı.	Adalet Bakanlığı		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
Uzlaştırma Kurullarının Kuruluşu, Görev ve Yetkilerine DaİR Kanun Tasarısı.	Adalet Bakanlığı		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı.	Adalet Bakanlığı		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
6570 sayılı Gayrimenkul Kİraları Hakkında Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine DaİR Kanun Tasarısı.	Adalet Bakanlığı		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
Bazı Kanunlardaki Cezaların İdarî Para Cezasına Dönüştürülmesine DaİR Kanun Tasarısı.	Adalet Bakanlığı		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1997

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına DaİR Kanun Tasarısı.	Adalet Bakanlığı		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
Kat Mülkiyeti Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına ve Kanuna Toplu Yapı İle İlgili Maddeler Eklenmesine DaİR Kanun Tasarısı.	Adalet Bakanlığı		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
1136 sayılı Avukatlık Kanununda Değişiklik Yapılmasına DaİR Kanun Tasarısı.	Adalet Bakanlığı		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1997
Adli Kolluk Kanun Tasarısı.	- Adalet Bakanlığı - İçişleri Bakanlığı	Başbakanlık	Tasarı ile ilgili tüm çalışmalar tamamlanacaktır.	1997
Ceza İnfaz kurumları ile tutukevlerinin kuruluş ve idaresinin yeniden düzenlenmesi .	Adalet Bakanlığı		Adalet Bakanlığınca hazırlanan Kanun Tasarısı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1997
5680 sayılı Basın Kanununun yeniden düzenlenmesi.	Adalet Bakanlığı		Adalet Bakanlığınca hazırlanan Kanun Tasarısı taslağı çalışmaları tamamlanarak gerekli değişiklikler gerçekleştirilecektir.	1996
Sahil Güvenlik Komutanlığında Devamlı Bir Personel Yapısının oluşturulması.	Sahil Güvenlik Komutanlığı	İçişleri Bakanlığı	Devamlı çalışan personel kadrosunun bulunmamasından doğan sorunları gidermek, devamlı, deneyimli ve uzman bir kadro oluşturmak ve hizmetlerde etkinliği arttırmak üzere, mevcut yasanın tadili çalışmaları tamamlanacaktır.	1996
Çarşı ve Mahalle Bekçilerinin Görevlerinin, Günün ve Geleceğin Şartlarına Göre Yeniden Düzenlenmesi	Emniyet Genel Müdürlüğü	İçişleri Bakanlığı	Çarşı ve Mahalle bekçilerinin nitelik ve yetkileri ile görev ve sorumluluklarını günün şartlarına göre düzenleyecek ve emniyet hizmetleri sınıfı ile ilişkisini kuracak Yasa Tasarısı hazırlıkları yapılacaktır.	1997

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Güvenlik Kuruluşlarının Teşkilatlanma, Teknik Donanım ve Çalışma Esaslarının Yeniden Düzenlenmesi	İçişleri Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> - DPT Mütesarlığı - Emniyet Genel Müdürlüğü - Jandarma Gen.Kom. - Sahil Güv. Kom. - ODTÜ 	Avrupa Birliği ülkelerindeki benzer kuruluşlarla etkin ve devamlı işbirliği ve iletişiminin sağlamak amacıyla güvenlik hizmeti gören kuruluşların teşkilatlanma, donanım ve çalışma esasları yeniden düzenlenecektir.	1997

PROJE ADI: MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Mahallî İdarelerin yetki, görev, sorumluluk ve kaynak paylaşımı esaslarını belirleyen Çerçeve Kanun'un çıkarılması.	İçişleri Bakanlığı	- Adalet Bakanlığı - Maliye Bakanlığı	Çalışmaları devam eden Kanun Tasarısı Taslağı'na son şekli verilerek TBMM'ye sunulacaktır.	1996
Merkezî İdarece yürütülen genel nitelikteki hizmetlerin mahallî İdarelere devrine ilişkin düzenlemelerin yapılması.	İçişleri Bakanlığı	- Turizm Bakanlığı - Çevre Bakanlığı - Kültür Bakanlığı - Gençlik ve Spor Gn.Md. - Köy Hizmetleri Gn.Md. - Maliye Bakanlığı - Adalet Bakanlığı	Yerel nitelikli kamu hizmetlerinin mahallî İdareler tarafından yürütülmesine yönelik mevzuat düzenleme çalışmaları yapılacaktır. Bu kapsamda ilk düzenlemelere turizm, çevre, kültür, spor, köy hizmetleri ve sosyal hizmetlerden başlanılacaktır.	1996
442 sayılı Köy Kanunu, 1580 sayılı Beledîye Kanunu, 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5442 sayılı İller İdaresi Kanunu ve 3030 sayılı Büyükşehir Beledîyesi Kanun'unda gerekli düzenlemelerin yapılması.	İçişleri Bakanlığı	- Maliye Bakanlığı - Adalet Bakanlığı - Hazîne Müsteşarlığı - Mahallî İdareler	Adı geçen kanunlara ilişkin hazırlıkları sürdürülen değişiklik çalışmaları tamamlanarak, tespit edilecek programa göre ilgili Kanun Tasarıları TBMM'ye sunulacaktır.	1996
2464 sayılı Beledîye Gelirleri Kanunu ve 2380 sayılı Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Beledîye ve İl Özel İdarelerine Pay Verilmesi Hakkında Kanun'da gerekli düzenlemelerin yapılması.	Maliye Bakanlığı	- İçişleri Bakanlığı - Bayındırlık ve İskan Bak. - Hazîne Müsteşarlığı	Başlatılan çalışmalar tamamlanarak Kanun Tasarıları TBMM'ye sunulacaktır.	1996

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
İmtiyazla İlgili Mevzuatın Yeniden Düzenlenmesi	Başbakanlık/İlgili Devlet Bakanlığı	DPT Müsteşarlığı, Hazıne Müsteşarlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	Özelleştirme ve YİD uygulamalarında karşılaşılan güçlükler nedeniyle, kamu hizmeti ve İmtiyaz konularına yeni bir tanımlama getirilerek, Anayasa ve İlgili mevzuatlarda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	1997
3996 Sayılı YİD Yasası'nın İmtiyaz Gerektiren Faaliyet Alanları İle Sınırlandırılması	Başbakanlık/İlgili Devlet Bakanlığı	DPT Müsteşarlığı, Hazıne Müsteşarlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Özelleştirme İdaresi Baş.	3996 sayılı Yasa yeniden düzenlenerek, Yasanın İmtiyaz gerektiren faaliyet alanları ile sınırlandırılması, diğer alanlarda serbestleştirilmeye gidilmesi sağlanacaktır.	1997
YİD Yatırımlarında Yeniden Değerleme Yapılabilmesi	Malîye Bakanlığı	- DPT Müsteşarlığı, - Hazıne Müsteşarlığı,	Mevcut mevzuata göre yapılamayan yeniden değerlendirme konusunda ilgili mevzuatta gerekli düzenleme yapılarak, yeniden değerlendirme imkanı sağlanacaktır.	1997
Yap-İşlet Modeline İlişkin Düzenlemelerin Yapılması	-Başbakanlık/İlgili Devlet Bakanlığı -Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	DPT Müsteşarlığı, Hazıne Müsteşarlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	Özel kesimin altyapı hizmetlerine katılımını kolaylaştırıcı, ancak belli bir süre sonunda tesislerin kamuya devrinin öngörmeyen modeller geliştirilecektir.	1996

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ENERJİ)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Elektrik sektörünün planlanmasına ve yönetimine katkı sağlayacak bir karar mekanizmasının ve kurumsal yapının oluşturulması.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> - DPT Müsteşarlığı - TEAŞ - TEDAŞ - DSİ - Diğer ilgili sektör kuruluşları. 	Kamu ve özel şirketlerin bir arada faaliyet göstereceği elektrik sektöründe planlama ve yönetim faaliyetlerinin koordine bir şekilde yürütülmesini sağlayacak bir kurumsal yapı oluşturulacaktır.	1997
Elektrik sektöründe özel sektör faaliyetlerini düzenleyen mevzuattaki çelişkilerin ve yetersizliklerin giderilmesi	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (Enerji İşleri Genel Müdürlüğü)	<ul style="list-style-type: none"> - DPT Müsteşarlığı - TEAŞ - TEDAŞ - DSİ 	Özelleştirme mevzuatındaki mevcut darboğazlar giderilerek özel şirketlerin elektrik sektöründe faaliyet göstermesini kolaylaştıracak düzenlemeler getirilecektir.	1997

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Karayolu Taşıma Kanununun Hazırlanması	Ulaştırma Bakanlığı (Kara Ulaştırması Genel Müdürlüğü)	– Maliye Bakanlığı – İçişleri Bakanlığı – Adalet Bakanlığı – Sanayi ve Ticaret Bak. – Bayındırlık ve İskan Bak. – Çevre Bakanlığı – Hazine Müsteşarlığı – Dış Ticaret Müst. – Gümrük Müst. – Meslekî Kuruluşlar	Taşımacılık sektöründe hizmet veren kesimlerin tanımlanması, sorumluluklarının ve taşımacılık koşullarının belirlenmesi için AT normlarına uygun yasa tasarısının hazırlanması ve ilgili kuruluşların görüşlerine sunulması çalışması başlatılacaktır.	1997
Yurtiçi Yük Taşımacılığı Yönetmeliğinin Hazırlanması	Ulaştırma Bakanlığı (Kara Ulaştırması Genel Müdürlüğü)	– İçişleri Bakanlığı – Adalet Bakanlığı – Sanayi ve Ticaret Bak. – Bayındırlık ve İskan Bak. – Çevre Bakanlığı – Meslekî Kuruluşlar	Yurtiçi yük taşımacılığında, taşımacıların sorumlulukları, taşıma koşulları ve filo standartlarının düzenlenmesi amacıyla hazırlanacak AT normlarına uygun yönetmelik tasarısı ilgili kuruluşların görüşleri alınarak sonuçlandırılacaktır.	1997
Türk Ticaret Kanunu Hükümlerinin CMR Konvansiyonu ile Uyumlandırılması	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	– Ulaştırma Bakanlığı – Hazine Müsteşarlığı	Ulusal mevzuatın 1994 yılında taraf olunan CMR (Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi) Konvansiyonu hükümleri ile uyumlandırması çalışmalarına 1996 yılında devam edilecektir.	1997
Karayolu Taşımacılığında Sığorta Sisteminin Düzenlenmesi	Hazine Müsteşarlığı	– T. Sığorta ve Reasürans Şirketleri Birliği – İçişleri Bakanlığı	Sığorta teminatlarının yetersizliği ve tazminat davaları sonucu saptanan miktarların, teminatların çok altında olması nedeniyle firmalar sığorta garantisinden yeterince yararlanamamaktadır. Trafik Zorunlu Malî Sorumluluk Sığortası teminatları ile ilgili mevcut Kanunda değişiklik tasarısı çalışmaları hızlandırılacaktır.	1997
Kamu Sorumluluğundaki Karayolu Ağının Kurumsal ve İşlevsel Olarak Yeniden Belirlenmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	– İçişleri Bakanlığı – Ulaştırma Bakanlığı – DPT Müsteşarlığı – Köy Hizmetleri Gen. Md. – TCK Gn. Md.	Karayolu ve köy yolu ağının ve ağdan sorumlu kuruluşların belirlenmesi için teknik bir komite oluşturulması ve ilgili mevzuatın analizi çalışmaları başlatılacaktır.	1998

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Karayolları Trafik Kanununun Yeniden Düzenlemesi ve Bakanlıklararası koordinasyonu sağlayacak yeni bir Kurul oluşturulması	İçişleri Bakanlığı	– Bayındırlık ve İskan Bak. – Ulaştırma Bakanlığı – Millî Eğitim Bakanlığı – Sağlık Bakanlığı – Maliye Bakanlığı – TCK Gn. Md.	2918 sayılı Yasa ile ilgili değişiklik çalışmaları tamamlanacaktır. Bu çalışmalar kapsamında söz konusu Kurulun oluşturulması öngörülmektedir.	1996
TCDD Genel Müdürlüğü'nün Yeniden Yapılandırılması	– Ulaştırma Bakanlığı, – TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü	– DPT Müsteşarlığı – Hazîne Müsteşarlığı	TCDD'nin mali yapısının düzeltilmesi ve ticari kurallar içinde hizmet vermesini sağlayacak bir yapıya kavuşturulması amacıyla idari, mali ve hukuki düzenleme yapılması öngörülmektedir. Bu amaçla Kurulunun yeniden yapılanma esaslarını belirleyecek etüd çalışması 1996 yılında tamamlanacaktır.	1998
Ulaştırma Sektöründe koordinasyonun sağlanması amacıyla bir birim oluşturulması	Ulaştırma Bakanlığı	– Başbakanlık – DPT Müsteşarlığı – Bayındırlık ve İskan Bakanlığı – İçişleri Bakanlığı – Denizcilik Müsteşarlığı – TCK Genel Md. – Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü – Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı – BOTAS Genel Müdürlüğü – Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	Çeşitli bakanlıklara bağlı alt sektör kuruluşları arasında koordinasyon eksikliğinin yarattığı sorunlar sektörün yapısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde bir koordinasyon birimi kurulması ile ilgili hukuki düzenlemeler 1996 yılında başlatılacaktır.	1997
İlman İşletmeciliğinin Otonom Bir Yapıya Kavuşturulması veya Özelleştirilmesi	– Denizcilik Müsteşarlığı – Özelleştirme İdaresi Başkanlığı – TCDD Genel Müdürlüğü – TDİ Genel Müdürlüğü	– Ulaştırma Bakanlığı – Hazîne Müsteşarlığı – DPT Müsteşarlığı	TCDD ve TDİ'ce işletilmekte olan İlmanların İşletme faaliyetlerinin otonom hale getirilmesi veya özelleştirilmesi için 1996 yılında gerekli idari ve hukuki altyapı düzenlemeleri belirlenecektir.	1996

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Deniz Sigortaları, Çevre, Finansal Kiralama, Gemî Acentalarına İşin Düzenlemelerinin Yapılması, Deniz İhtisas Mahkemelerinin Kurulması	– Hazîne Müsteşarlığı – Denizcilik Müsteşarlığı – Deniz Ticaret Odası	– Çevre Bakanlığı – Adalet Bakanlığı – Maliye Bakanlığı	Dünya deniz ticareti koşullarına tam uyum sağlayabilmek ve bu alanda aksayan, sorun yaratan boşlukları ortadan kaldırmak üzere mevcut mevzuatta değişiklik ve/veya yeni yasal düzenlemeler yapılması öngörülmektedir. 1996 yılında yapılacak yasal değişiklik ve düzenlemeler belirlenecektir.	1997
Deniz İhtisas Bankasının Kurulması	Hazîne Müsteşarlığı	– Deniz Ticaret Odası – Bankalar Birliği – Denizcilik Müsteşarlığı	Denizcilik sektöründe finansman ihtiyacı ve sektörün özelliği çerçevesinde mevcut bir bankanın bu niteliğe kavuşturulması gerekmektedir. 1996 yılında bu kurumun oluşturulmasının esasları belirlenecektir.	1997
Altyapıların İşletmecilere Rayiç Bedelle Devrinin Sağlayacak Düzenlemelerinin Yapılması	Ulaştırma Bakanlığı, DLHİ, DHMİ, TCDD, TDİ Genel Müdürlükleri, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü, Denizcilik Müsteşarlığı	– DPT Müsteşarlığı – Hazîne Müsteşarlığı – Maliye Bakanlığı – Turizm Bakanlığı – Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı – İçişleri Bakanlığı	DLH İnşaatı Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen demiryolu, iman, yat iman, balıkçı barınağı ve havameydanlarının işletme kuruluşlara rayiç bedeli karşılığı devrinin sağlamak üzere 1996 yılında gerekli yasal düzenlemelerin esasları belirlenecektir.	1997
Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün Yarı Otonom ve Yaptırım Gücü Yüksek Bir Yapıya Kavuşturulması	Ulaştırma Bakanlığı (Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü)	– Maliye Bakanlığı – Dışişleri Bakanlığı – THY A.O. Gen.Md. – Özel Sivil Havacılık İşletmeleri Derneği (ÖSHİD)	Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün kadrosunu geliştirilmesi, faaliyetlerini etkinleştirebilmesi ve kendi gelirini yaratabilecek bir yapıya kavuşturulmasını teminen Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı, özerk statülü bir birim olarak yeniden örgütlenmesi sağlanacaktır.	1996
Sivil Havacılık Kanununun Yeniden Düzenlenmesi	Ulaştırma Bakanlığı (Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü)	– DHMİ Genel Müdürlüğü – THY Genel Müdürlüğü – Özel Sivil Havacılık İşletmeleri Derneği (ÖSHİD)	SHGM'nün yarı otonom ve yaptırım gücü yüksek bir yapıya ulaşmasını teminen Sivil Havacılık Kanununda gerekli düzenlemelerin yapılması amaçlanmaktadır.	1996

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
STOL Havaalanlarının Yapımı, Mülkiyeti ve İşletimi Konusunda Yetki ve Sorumlulukların Belirlenmesine İlişkin Mevzuatın Düzenlenmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Ulaştırma Bak. - DLHİ Genel Md. - DHMİ Genel Md. - SİVİ Havaçılık Genel Müdürlüğü 	<ul style="list-style-type: none"> - Mİİİ Savunma Bakanlığı - İçişleri Bakanlığı - Bayındırlık ve İskan Bak. - DPT Müsteşarlığı 	Yapım ve sayıları hızla artan STOL havaalanlarının yapımı, mülkiyeti ve işletilmesi konularında sorumlu olacak kuruluşların belirlenmesine ilişkin yasal düzenlemelere başlanacaktır.	1997
Beyaz Ürün Fiyatlandırma Politikasında Düzenleme	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (Petrol İşleri Genel Müdürlüğü)	<ul style="list-style-type: none"> - DPT Müsteşarlığı - TÜPRAŞ Gn. Md. - Petrol Ofisi A.Ş.Gn.Md. - BOTAŞ Gn.Md. - ATAŞ Rafinerisi - Petrol ürünlerinin dağıtım ve pazarlaması konularında faaliyet gösteren diğer özel kuruluşlar 	Beyaz ürün taşımacılığının karayollarından, boruhatlarına kaydırılması amacıyla 1996 yılında çalışmalara devam edilecektir.	1997

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (HABERLEŞME)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Regülatör Kuruluş Haberleşme Genel Müdürlüğü'nün Çalışmasını Düzenleyen Mevzuatın Oluşturulması	Ulaştırma Bakanlığı	- Özelleştirme İdaresi Başkanlığı - DPT Müsteşarlığı	Telekomünikasyon pazarına giriş-çıkış şartlarını, tüketicinin korunmasını, lisans şartlarını, "Interconnectİon" şartlarını, vb. düzenleyen bir regülasyon mevzuatı hazırlanacaktır.	1996
Türk Telekom A.Ş.'nin (TTAŞ) özelleştirilmesine İmkan sağlayan mevzuat düzenlemelerinin yapılması	Ulaştırma Bakanlığı Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	-DPT Müsteşarlığı -Hazine Müsteşarlığı -TTAŞ	TTAŞ'nin özelleştirilmesine İmkan sağlamak üzere 406 ve 4107 sayılı Kanunların yeniden düzenlenmesi ve ilgili diğer mevzuatın hazırlanması gerçekleştirilecektir.	1996

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KENTSEL ALTYAPI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Su ve Kanalizasyon İdarelerinin kurulması.	İçişleri Bakanlığı	Nüfusu 100 BİN'İN üzerindeki belediyeler.	Kanun Tasarısı hazırlık çalışmaları başlatılacaktır.	1997
İçmesuyu amaçlı baraj yatırımlarının geri dönüşünün sağlanması.	Bayındırlık ve İskan Bak.	Nüfusu 100 BİN'İN üzerindeki belediyeler	1053 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmasını öngören çalışmalar tamamlanacaktır.	1997

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KIRSAL ALTYAPI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarımsal Altyapı Faaliyetlerine Çiftçi Katılımının Sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> - Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı - Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünden sorumlu Devlet Bakanlığı 	<ul style="list-style-type: none"> - İşleri Bakanlığı - Maliye Bakanlığı - Ziraat Bankası - Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü - Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 	<p>Sulama yatırımlarında geri ödemenin güncelleştirilmesi, işletme-bakım ücretlerinin tespit ve tahsilatıyla ilgili aksaklıkların giderilmesi, farklı kuruluşlarca gerçekleştirilen benzer ve tamamlayıcı hizmetlerde uygulama bütünlüğünün sağlanması, tesislerin devirlerinin yaygınlaştırılması ve sürekliliğinin sağlanması ile yatırımların faydalananlarca benimsenerek, mevcut altyapının etkin kullanımı temin edilecektir.</p> <p>Diğer yandan yetki ve sorumlulukları artırılmış çiftçi organizasyonları oluşturularak, kamu eliyle gerçekleştirilen hizmetlere faydalananların her türlü katılımının sağlanması ile tarımsal altyapı hizmetlerinin ülke ihtiyacı doğrultusunda yeterli düzeyde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.</p> <p>Bu amaçla, 1996 yılında ilgili mevzuat düzenlemelerinin yapılmasına yönelik çalışmalar başlatılacaktır.</p>	1997

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KIRSAL ALTYAPI) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Toprak Yasasının Çıkarılması	Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü	<ul style="list-style-type: none"> - Tarım Reformu Genel Müdürlüğü - Orman Bakanlığı - Çevre Bakanlığı - Millî Emlak Genel Müdürlüğü - Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü - Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı - İçişleri Bakanlığı - Bayındırlık ve İskan Bakanlığı - Vakıflar Genel Müdürlüğü - Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü - Karayolları Genel Müdürlüğü - Belediyeler ve toprak kullanımı ile ilgili diğer kuruluşlar 	Toprak kaynaklarının rasyonel kullanımının sağlanması amacıyla çıkarılacak çerçeve nitelikli yasanın hazırlanmasına yönelik olarak, 1996 yılında ilgili mevzuatın teşkil edilecek komisyonlar aracılığıyla incelenmesi çalışmaları başlatılacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KIRSAL ALTYAPI) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Arazi Topluştırma Mevzuatının Hazırlanması	Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü	<ul style="list-style-type: none"> - Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı - Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü - Tarım Reformu Genel Müdürlüğü 	<p>Sulama şebekesini götürülmesi planlanan alanlarda tarım arazilerinin parçalanmış olması, proje maliyetlerinin yükselmesine ve tarımsal faaliyetlerde girdi maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır.</p> <p>Bu nedenle, tarım arazilerinde özellikle sulama projesi uygulanacak alanlarda verim artışı sağlanmasına yönelik olarak arazi toplulaştırmasına gidilmesi gerekmektedir. Bu hizmetlerin ülke genelinde kapsamlı bir uygulama programı dahilinde hızlandırılarak, gerçekleştirilmesi amacıyla arazi toplulaştırma faaliyetleriyle ilgili mevzuatın ele alınarak yaptırım gücü olan hale getirilmesi sağlanacaktır. Aciliyet açısından öncelikle ele alınması gereken bu mevzuatın, çıkarılacak Toprak Yasası ile bütünlüğünün sağlanması da temin edilecektir.</p>	1997
Su Yasasının Çıkarılması	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> - Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü - İller Bankası - Çevre Bakanlığı - Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü - Tarım ve Köy İşleri Bak. - İçişleri Bakanlığı - Maliye Bakanlığı - Türkiye Elektrik Üretim İletim Anonim Şirketi - Elektrik İşleri Etüd İdaresi ve su kullanımı ile ilgili diğer kuruluşlar 	<p>Sulama amaçlı kullanım başta olmak üzere özellikle yerüstü sularının tahsis, korunması, kullanımının planlanması konularındaki hukuksal boşlukların giderilmesi ve yeraltı sularıyla ilgili mevzuatın güncelleştirilmesi amacıyla, çerçeve nitelikli yasanın hazırlanmasına yönelik; 1996 yılında ilgili mevzuatın, teşkil edilecek komisyon aracılığıyla incelenmesi çalışmaları başlatılacaktır.</p>	Plan Dönemi

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KIRSAL ALTYAPI) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Yeniden Yapılandırılması	Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden sorumlu Devlet Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> - Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı - İçişleri Bakanlığı - Maliye Bakanlığı - Orman Bakanlığı - Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü - Tarım Reformu Genel Müdürlüğü 	Benzer ve tamamlayıcı nitelikteki hizmetlerde bütünlüğün sağlanması ile tarımsal altyapı faaliyetlerinin daha etkin yürütülmesi amacıyla, Genel Müdürlüğün çok yönlü hizmet gören yapısının küçültülerek, etkinleştirilmesi ve mevcut yapısındaki aksaklıkların yeni oluşturulacak yapı içinde giderilmesi sağlanacaktır. Bu çerçevede, 1996 yılında yasa hazırlıkları başlatılacaktır.	1997

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (TURİZM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun Çıkarılması	Turizm Bakanlığı		Bakanlığın sektördeki hızlı gelişmelere ayak uydurabilecek dinamik bir yapıya kavuşturulması amaçlanmaktadır. Tasarı taslağı hazırlanmış ve İlgili Bakanlıkların ve Kuruluşların görüşüne sunulmuştur.	1996
Türkiye Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanununun Günün Koşullarına Uygun Hale Getirilmesi	Turizm Bakanlığı	İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Seyahat acentalarını meslek disiplini içine almak ve uluslararası rekabete hazır bir yapıya kavuşturmak amaçlanmaktadır. Tasarı taslağı hazırlanmış ve İlgili Bakanlıkların ve Kuruluşların görüşüne sunulmuştur.	1996
Türkiye Turistik Otelciler ve Turizm İşletmecileri Birliği Kanununun Çıkarılması	Turizm Bakanlığı	İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Yöresel dernekler halinde faaliyet gösteren turistik otelciler ve turizm işletmecilerinin ülke çapında örgütlenmesi amaçlanmaktadır. Tasarı taslağı hazırlanmış ve İlgili Bakanlıkların ve Kuruluşların görüşüne sunulmuştur.	1996
Deniz Turizmi Birliği Kanununun Çıkarılması	Turizm Bakanlığı	İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Uluslararası yat trafiğinin getireceği faaliyetlerin sağlıklı bir biçimde düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Tasarı taslağı hazırlanmış ve İlgili Bakanlıkların ve Kuruluşların görüşüne sunulmuştur.	1996
Türkiye Turist Rehberleri Birliği ve Turist Rehber Odaları Kanununun Çıkarılması	Turizm Bakanlığı	İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Turist rehberliği hizmetlerinin daha bilgili ve nitelikli kişi ve kuruluşlarca yerine getirilmesi amaçlanmaktadır. Tasarı taslağı hazırlanmış ve İlgili Bakanlıkların ve Kuruluşların görüşüne sunulmuştur.	1996
Pansiyon İşletmeleri ve Türkiye Pansiyon İşletmecileri Birliği Kanunu hazırlık çalışmaları	Turizm Bakanlığı	İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Pansiyon ve İkinci konutların ülke çapında bir hizmet standardına kavuşturularak turizme kazandırılması amaçlanmaktadır. Tasarı taslağı hazırlanmış ve İlgili Bakanlıkların ve Kuruluşların görüşüne sunulmuştur.	1996
Yat Turizmi Yönetmeliğinin Yeniden Düzenlenmesi	Turizm Bakanlığı	İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Yönetmelik Taslağı, Bakanlıkların ve Kuruluşların görüşüne sunulmuştur.	1997

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (TURİZM) (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Turizm personeli için sertifikasyon sisteminin getirilmesine yönelik yasal hazırlık çalışmaları	Turizm Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> - Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, - Milli Eğitim Bakanlığı - İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar 	Turizm personelinin niteliğinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Taslak hazırlıkları yapılmaktadır.	1997

PROJE ADI: ÖZELLEŞTİRME

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Doğal kaynakların ve stratejik kuruluşların özelleştirilmesinde düzenleyici kural ve mekanizmaların oluşturulması	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none"> - Bakanlıklar - DPT Müsteşarlığı - Hazine Müsteşarlığı - Kamu İktisadi Teşebbüsleri - Yüksek Denetleme Kurulu 	Enerji, ulaştırma ve telekomünikasyon sektörlerindeki özelleştirme uygulamalarında rekabetçi bir ortamın oluşturularak tüketici haklarının korunmasına ve gerekli yatırımların yapılmasının sağlanmasına yönelik olarak fiyatlandırma, dağıtım ve yatırım politikaları konusunda bir karar mekanizması ve kurumsal yapının oluşturulması için gerekli çalışmaların yapılması amaçlanmaktadır.	1996

PROJE ADI: DEVLET İŞLETMECİLİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
KİT yönetimlerinde özerkliğin sağlanması ve performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesi	Hazine Müst.	<ul style="list-style-type: none"> - Bakanlıklar - DPT Müsteşarlığı - Kamu İktisadi Teşebbüsleri - Yüksek Denetleme Kurulu 	KİT'lerde yönetim özerkliğini ve piyasa şartlarına uygun olarak çalışmayı sağlamak üzere merkezî yönetim ile KİT'lerin ilişkisinin sadece finansal ve ekonomik verimlilik ve etkinlik denetimi ile sınırlı tutulması, mevcut atama sürecinin değiştirilmesi, etkin bir performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesi ve karar alma özerkliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.	1996 ve sonrası

PROJE ADI: BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda değişiklik yapılması	İçişleri Bakanlığı	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	Özelleştirme uygulamaları dikkate alınarak, İl Özel İdarelerinin turizm, çevre, kültür, spor, köy hizmetleri ve sosyal hizmetlere yönelik faaliyetleri de içerecek şekilde yetki ve sorumlulukları genişletilecektir.	1996
1580 sayılı Belediye Kanunu'nda değişiklik yapılması	İçişleri Bakanlığı		Belediyelerin yetki ve sorumlulukları yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde artırılabilecektir. Böylece belediyeler düzeyinde kaynakların en verimli şekilde kullanımı sağlanacaktır.	1996
3194 sayılı İmar Kanunu'nda değişiklik yapılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı		Planlama ve uygulama sürecinde yaşanan yetki karmaşasını gidermek amacıyla düzenleme yapılacaktır. İmar planlarının uygulanmasında etkinliğin sağlanabilmesi için planlara aykırı hareket edenler için uygulanacak müeyyidelerin artırılması sağlanacaktır. Plan kademelerinin yeniden tanımının yapılarak çevre düzeni planlarının yapımı ve onayı konusuna açıklık getirilecektir. İmar planı değişikliklerinin gerekçeleri ile bu değişikliklerin hangi sürelerde yapılabileceği hususuna açıklık getirilecektir.	1997
Güncelliğini yitirmiş Tapulama ve Kadastro Paftalarının yenilenmesi	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü		Yaklaşık 50 yıl öncesinden bugüne kadar yapılan tapulama ve kadastro paftalarından ilk yıllarda yapılanlar güncelliğini yitirmiştir. Bunların yenilenmesi zorunluluk arz etmektedir. Bu nedenle 2859 sayılı Tapulama ve Kadastro Paftalarının Yenileştirilmesi Hakkında Kanun'da değişiklik gerekmektedir. Yapılacak bu değişiklik konusunda ilgili kuruluşların görüşleri alınmış, Taslak üzerindeki çalışmalar ise devam etmektedir.	1997

PROJE ADI: BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tesbît dışı Hazîne arazîlerinin yüzölçümü ve sınırlarının kadastro paftalarına İşlenmesi konusunda Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün görevlendirilmesi	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	Mİİİ Emlak Genel Müdürlüğü	Taşlık ve verimsiz Hazîne arazîleri kadastro dışında tutulmuştur. Bu yerler zamanla büyük değer kazandığından gecekondulaşmaya zemin oluşturmaktadır. Bu olumsuzluğu önlemek amacıyla 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nda değişiklik yapılması gerekmektedir. Bununla, gecekondulaşmanın önlenmesi ve toplu konut arsalarının kolaylıkla temini amaçlanmaktadır. Taslak üzerindeki çalışmalar devam etmektedir.	1997
2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatında Değişiklik Yapan Kanun, 3194 sayılı İmar Kanunu, 3290 sayılı Kanun İle 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri hakkındaki Kanun'ların yeniden düzenlenmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	- İçişleri Bakanlığı - Belediyeler	2981 sayılı Kanun'un 9, 10, 12 ve 13; 3290 sayılı Kanun'un 3, 4, 5 ve 6. Maddelerinin uygulamadan kaldırılması için gerekli mevzuat değişikliği teklifleri hazırlanacaktır. 3194 sayılı Kanun'un 7/C maddesi ele alınarak, mevzii İmar planlarının yapım gerekçesine açıklık ve netlik getirecek kriterlerin belirlenmesine çalışılacak; İmar Planı yapımı ve değişikliği işlemleri sorumluluk ve uygulamalar yönünden yeniden düzenlenecektir.	1997
Organize Sanayi Bölgeleri İçin Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanması.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	- Sanayi ve Ticaret Odaları - Meslek Odaları	Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluş ve İşleyiş esaslarını düzenleyecek Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.	1996
2510 sayılı İskan Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.	İlgili Devlet Bakanlığı	- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı - Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Kanun değişikliğini öngören çalışmalar tamamlanacaktır.	1997
Köy İçmesuyu Tesisleri Bakım ve Onarım Yönetmeliği doğrultusunda 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat Kanunu'nda yeni bir düzenleme yapılması.	İlgili Devlet Bakanlığı	- İçişleri Bakanlığı - Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı - Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Mevzuat değişikliği çalışmalarına başlanacaktır.	1997

PROJE ADI: BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Sermaye piyasasına yeni finansal araçların girişinin sağlanması ve Yapı Tasarruf Sandığı Mevzuatının oluşturulması.	– Sermaye Piyasası Kr. Başkanlığı – Toplu Konut İdaresi Başkanlığı	– Emlak Bankası Genel Müdürlüğü – Bankalar Birliği – T.C. Merkez Bankası – Maliye Bakanlığı	Konu ile ilgili mevzuat çalışmaları başlatılacaktır.	1997
775 sayılı Gecekondu Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Mahalli İdareler	Gecekondu sorununun çözümü amacı doğrultusunda gerekli değişiklik tasarısı taslağı hazırlanacaktır.	1997

PROJE ADI: METROPOLLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
775 sayılı Gecekondu Kanunu'nda değişiklik yapılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı		775 sayılı Gecekondu Kanunu'ndaki cezaî hükümlerin gecekondu ve İmara aykırı yapılaşmayı önlemede yaptırım gücü kalmamıştır. Kamu kurum ve kuruluşlarına ve gerçek kişilere ait arazilerin rızasız ve zor kullanılarak ele geçirilmesinin önlenmesi için uygulamaya konacak caydırıcı önlemlerle ilgili madde teklifi TBMM'ye sunulacaktır.	1997
775 sayılı Gecekondu Kanunu'nda değişiklik yapılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	– Malîye Bakanlığı – Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü	775 sayılı Gecekondu Kanunu'nun Hazineden ve özel İdarelerden belediyelere arsa devrinin düzenleyen maddesi, 1966'dan sonra kurulan belediyeler aleyhine eşitsizlik yaratmaktadır. Bu eşitsizliği gidermek amacıyla hazırlanan tasarı üzerinde çalışmalar sürdürülmektedir.	1997
3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nda değişiklik yapılması	İçişleri Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	İlçe belediyelerince yapılan uygulama İmar planlarının büyükşehir belediyeleri tarafından onaylanması aşamasında aksaklıklar yaşanmaktadır. 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nda onama süresinin belirlenmesine yönelik gerekli değişiklik yapılacaktır.	1996

PROJE ADI: ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
2872 sayılı Çevre Kanunu'nda değişiklik yapılması.	Çevre Bakanlığı	– Bakanlıklar – DPT Müsteşarlığı – Meslek Odaları – Gönüllü Kuruluşlar	Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı çerçevesinde kuruluşlar arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımının netleştirilmesi amacıyla 2872 sayılı Çevre Kanunu'nda değişiklik yapılmasına ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır..	1997
2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nda değişiklik yapılması.	– Turizm Bakanlığı – Orman Bakanlığı	– Orman Bakanlığı – Tarım ve Köyişleri Bak. – Bayındırlık ve İskan Bak. – İçişleri Bakanlığı DPT Müsteşarlığı	Ormanlar ve kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsisinde doğal çevrenin korunmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması amacıyla 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nda değişiklik yapılacaktır.	1997
6831 sayılı Orman Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.	Orman Bakanlığı	– Çevre Bakanlığı – Tarım ve Köyişleri Bak. – Turizm Bakanlığı – İçişleri Bakanlığı – DPT Müsteşarlığı	Ormanların tahribatına neden olabilen hususların giderilmesi, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi doğrultusunda 6831 sayılı Orman Kanunu yeniden düzenlenecektir.	1997
3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.	– Turizm Bakanlığı – Bayındırlık ve İskan Bak. – İçişleri Bakanlığı	– Çevre Bakanlığı – Bayındırlık ve İskan Bak. – Tarım ve Köyişleri Bak. – İçişleri Bakanlığı – Denizcilik Müsteşarlığı DPT Müsteşarlığı	Yüz metre kıyı şeridini esas alan yapılaşmanın topoğrafik koşullar ve doğal kaynaklar dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi, cezai işlemlerde günün koşullarına uygun değişikliklerin yapılması amacıyla 3621 sayılı Kıyı Kanunu yeniden düzenlenecektir.	1997
2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yeniden düzenlenecektir.	Kültür Bakanlığı	– Çevre Bakanlığı – Bayındırlık ve İskan Bak. – Orman Bakanlığı – Tarım ve Köyişleri Bak. – İçişleri Bakanlığı – DPT Müsteşarlığı	Mevcut mevzuatta kültür varlıklarını korumaya ağırlık verildiğinden, tabiat varlıklarının da korunması doğrultusunda değişiklikler yapılacaktır.	1997
Hava Kalitesinin Korunması, Su Kirliliği Kontrol, Gürültü Kontrol, Çevresel Etki Değerlendirme ve Çevre Kirliliğini Önleme Fonu Yönetmeliklerinin revizyonunun yapılması.	Çevre Bakanlığı	– İlgili Bakanlıklar – DPT Müsteşarlığı	Hava Kalitesinin Korunması, Su Kirliliğinin Kontrolü, Gürültü Kontrolü, Çevresel Etki Değerlendirme ve Çevre Kirliliği Önleme Fonu Yönetmeliklerindeki değişen ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenecektir.	1996

PROJE ADI: ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER (DEVAM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Çevre veri tabanı oluşturulması için gerekli kurumsal yapılanmanın oluşturulması.	Devlet İstatistik Enstitüsü	– Çevre Bakanlığı – İlgili Bakanlıklar – DPT Müsteşarlığı	Hemen her sahada ihtiyaç duyulan çevre veri tabanı oluşturmak üzere DİE bünyesinde kurumsal yapılanma tamamlanacaktır.	1997
Çevre Bakanlığı bünyesinde Çevre Ölçüleri ve Standartları Enstitüsü'nün oluşturulması.	Çevre Bakanlığı	– İlgili Bakanlıklar – DPT Müsteşarlığı – Türk Standartları Enst.	Çevre ölçüleri ve standartları konusunda etkin çalışmaların yapılması amaçlanmaktadır.	1997
Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı'nda öngörülen İdari ve teknik altyapının oluşturulması.	Çevre Bakanlığı	– İlgili Bakanlıklar – DPT Müsteşarlığı – Gönüllü Kuruluşlar	Çevre önceliklerinin ulusal, yerel ve bölgesel ölçekte belirlenmesi, sorunların önlenmesi ve çözümlenmesini sağlamak üzere yapılmakta olan Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı doğrultusunda öngörülen hukuksal ve kurumsal düzenlemelerin İdari ve teknik altyapısı oluşturulacaktır.	1998